Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

ҚОЛДАНЫСТАҒЫ ЖӘНЕ ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМАЛАР БОЙЫНША ШЖМ БІРІКТІРІЛГЕН СЫНЫПТАРЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА ОҚУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ МЕХАНИЗМІ

Әдістемелік құрал

І бөлім

МЕХАНИЗМ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ОБУЧАЮЩИХСЯ В СОВМЕЩЕННЫХ КЛАССАХ МКШ ПО ДЕЙСТВУЮЩЕЙ И ОБНОВЛЕННОЙ ПРОГРАММАМ ОБУЧЕНИЯ

Методическое пособие

I часть

Астана
2017

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2017 жылғы 24 шілдедегі № 8 хаттамасы).

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 8 от 24 июля 2017 года).

Қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша ШЖМ біріктірілген сыныптарында білім алушыларға оқу процесін ұйымдастыру механизмі. Әдістемелік құрал. I бөлім. - Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017. – 183 б.

Механизм организации учебного процесса обучающихся в совмещенных классах МКШ по действующей и обновленной программам обучения. Методическое пособие. I часть. - Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2017. – 183 с.

Бұл жинақта ШЖМ біріктірілген сыныптарында білім беру процесін ұйымдастырудың халықаралық және отандық тәжірибесі және бастауыш, негізгі орта мектеп деңгейінде ШЖМ біріктірілген сыныптары үшін қолданыстағы бағдарламалар және жаңартылған мазмұндағы білім беру бағдарламаларын бейімдеу нұсқалары берілген.

Жинақ білім беру қызметкерлеріне, білім беру ұйымдарының басшыларына, шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне, мұғалімдердің біліктілігін арттыру институттарына, оқулық және оқу-әдістемелік кешендердің авторларына арналған.

В сборник включен анализ международного и отечественного опыта организации образовательного процесса в совмещенных классах МКШ и механизм адаптации действующих учебных программ и программ обновленного содержания образования для совмещенных классов МКШ на уровне начальной, основной средней школы.

Сборник адресован работникам образования, учителям малокомплектных школ, институтов повышения квалификации учителей, авторам учебников и учебно-методических комплексов.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2017
© Национальная академия образования
имени И. Алтынсарина, 2017

Кіріспе

Еліміздегі білім беру жүйесінің негізгі міндеті қазақстандық қоғамның дамуына лайық және заманауи талаптарға сәйкес келетін барлығына бірдей қолжетімді біліммен қамтамасыз ету [1,2].

Қазақстан Республикасында 2016-2019 жылдарға арналған Білім беру мен ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасында ауылдық мектептердің проблемасына ерекше көңіл бөлінген [3]. Шағын жинақты мектептердің қазақстандық білім беру жүйесінде жұмыс істеуі стратегиялық тұрғыдан ғана емес, ауылдық аймақтардың дамуына әсер етуші маңызды фактор болып табылады.

Шағын жинақты мектеп өскелең ұрпаққа білім мен тәрбие, мәдени орталық ретінде беретін тәлімі, сондай-ақ халық жұмыспен қамтылған өндірістік шаруашылық саласындағы алатын орны, тұрғындарының ауылдық тұрғылықты жерде тұруына ықпалын мұқият, ұқыпты қарауды талап етеді. Ауылды жерде білім беру көп жағдайда аумақтық және ақпараттық оқшаулану және оқушылар мен мұғалімдер санының аздығына, бір мезгілде екі, үш, ал кейде төрт сыныпта қатар сабақ жүргізуге мәжбүрлікке тәуелді. Осы факторлар, аталған мектептердің материалдық-техникалық базаларының әлсіздігі, ауылды жерлердегі мектептерде беретін білім сапасына әсер етеді [4,5].

Жеке мектептердің оң тәжірибесі және табысты нәтижелерінің болуына қарамастан, тұтастай алғанда, мемлекеттік аралық бақылау және ұлттық бірыңғай тестілеу қорытындылары, мектеп түлектерінің одан әрі өмірлік өзін-өзі анықтауының сараптамасы шағын жинақты мектептердің әлсіз екендігін көрсетті. Сыныптарды біріктіру білім беру жұмысын ұйымдастыруды күрделендіреді, дәстүрлі әдіс-тәсілдерді қолданудың тиімділігі төмендейді.

Бір сыныпта қатар отырған әртүрлі жастағы оқушылардың өзіндік жұмыстарын және мұғаліммен бірге жүргізілетін жұмыстарын ұйымдастыру, барлық оқушыларды тапсырмамен толық қамту, сабақ жоспарын тиімді құрастыру, әр сабаққа тиянақты дайындалу, сабақты дұрыс ұйымдастыру сынды аса жауапты жұмыс мұғалімге жүктеледі. Білім беру үдерісінің ауылды жерлердегі бүгінгі таңдағы жай-күйі шағын жинақты мектеп мұғалімінің екі, үш сыныпқа сабаққа қатар дайындалуының сыртында, бір мамандық иесі бола тұра, оған бірнеше пәннен сабақ беруіне тура келеді.

Республикамыз үшін біріктірілген сыныптарда сабақ берудің бұрыннан қалыптасқан дәстүрі бойынша жеке сыныптардың сабақ жоспарлары бір сабақ ретінде интеграцияланбайды, кезекпенен оқытылады және өзіндік жұмыс ретінде жалғастырылып отырады. Бала саны аз, қалыптан тыс жағдайда шағын жинақты мектепте оқушылардың жас ерекшелігіне қарай, олардың белсенділігін арттыратын, пәнаралық байланысты кіріктіретін саралап оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерінің рөлі арта түседі.

Қазіргі уақытта шағын жинақты мектептерде білім беруді жүзеге асыру қоғамның жаһандық даму тенденциясымен негізделген.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде ауылдық мектептерді қоса алғанда, қазіргі уақытта жаңару процесі жүріп жатыр. Еліміздегі жалпы білім беретін мектептердің 2019 жылға дейін жаңартылған білім беру мазмұнына өту кестесіне сәйкес [3], 2016-2017 оқу жылында 1-сыныптар толығымен көшті, ал 2017-2018 оқу жылында жаңартылған білім бағдарламасына 2,5,7-ші сыныптардың көшуі жоспарлануда, оның ішінде шағын жинақты мектептердің біріктірілген сыныптары да бар.

Шағын жинақты мектеп жүйесі жұмысының, ондағы оқу-тәрбие процесінің тиімді жолдарын іздестіру және жаңартылған оқыту бағдарламаларына бейімдеу республикамызда білім беру мазмұнын жаңарту процесінің маңызды буыны болып табылады. Осыған байланысты қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламаларымен оқитын біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру міндеті туындайды.

Жоба мақсаты: Қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарында білім алушыларға оқу процесін ұйымдастыру механизмін жасау.

Міндеттері:

1. Мониторингтік зерттеу жүргізу арқылы республика бойынша шағын жинақты мектептердің жай-күйін анықтау;
2. Шағын жинақты мектептерде білім беру процесін ұйымдастыру бойынша халықаралық тәжірибені зерделеу;
3. біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру үшін қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламаларын бейімдеу бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірлеу;
4. Шағын жинақты мектептердің біріктірілген сыныптары үшін орта мерзімді және қысқа мерзімді оқу жоспарларының үлгілерін әзірлеу;
5. білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында біріктірілген сыныптарда инновациялық педагогикалық технологияларды қолдануға арналған әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу.

Айта кету керек, осы әдістемелік құрал білім беру мазмұнын жаңартудың өтпелі кезеңіне (2017-2018 оқу жылы) арналып, қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламасын біріктірілген сыныптарға бейімдеу міндеті қойылған шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне көмек ретінде әзірленген. Алдағы уақытта білім мазмұнын жаңартуға толығымен өткеннен кейінгі кезеңде маңызды болатын және тиісті әдістемелік қолдауды қажет ететін жаңартылған бағдарламаларды бейімдеудің көптеген нұсқалары біздің беріп отырған ұсыныстарымыздан тыс қалып отыр.

1. ШЖМ біріктірілген сыныптарында білім беру процесін ұйымдастырудың халықаралық және отандық тәжірибесі

2016-2017 оқу жылындағы жағдай бойынша республикада 3036 Шағын жинақты мектеп (бұдан әрі – ШЖМ) бар, онда 211 мың бала білім алып, 52,7 мың мұғалім сабақ береді. ШЖМ жүйесін қайта құрудың қажеттілігі Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында белгіленген басым міндеттердің бірі болып табылады [3]. Ол нормативтік-құқықтық қолдау мәселелерін жетілдіруді, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруды, кадрлық қамтамасыз етуді, материалдық-техникалық жағдайын жақсартуды, мектептер желісін қайта құруды, білім сапасының мониторингін, мемлекеттік мектеп жанындағы интернаттар желісін кеңейтуді және нығайтуды, әлеуметтік серіктестікті дамытуды қамтиды.

Бүгінгі таңда ШЖМ ауыл мектептерінің әдістемелік, материалдық-техникалық, кадрлармен жеткіліксіз қамтамасыз етілуі салдарынан барлық балалардың сапалы білімге тең қол жеткізуін қанағаттандыра алмай отыр: ШЖМ-дің 42,5% бейімделген ғимараттарда орналасып отыр, ал олардың республика бойынша орта көрсеткіші – 26,9% құрайды; пәндік кабинеттері мен кең жолақты интернетке шығу мүмкіндігі жоқ ШЖМ-дің үлесі болса одан көп, жоғары санатты мұғалімдердің үлесі – толық жинақты мектептермен салыстырғанда екі есе кем. ШЖМ-дің негізгі мәселесі – тиісті деңгейде әдістемелік қамтамасыз етілмеген біріктірілген сыныптар.

Шағын жинақты мектеп дегеніміз – бұл білім алушылар контингенті шағын, біріктірілген сынып –жиынтықтары бар және сабақтарды ұйымдастырудың өзіндік ерекшелігі бар жалпы білім беру мектебі [6]. Тұрғындар саны аз әрбір елді-мекенде келесі білім беру мекемелерінің қызметіне кепілдік беріледі: білім алушылардың саны 5 бастап 40 адамға дейін жететін бастауыш ШЖМ; білім алушылардың саны 41 бастап 80 адамға дейін жететін негізгі ШЖМ; білім алушылардың саны 81 бастап 180 адамға дейін жететін орта ШЖМ [4].

«Жалпы білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) түрлері бойынша қызметінің үлгілік қағидаларына сәйкес ШЖМ-де:

– жекелеген пәндерді оқыту кезінде және сыныпта 10-16 білім алушы болған жағдайда кіші топтарға бөлуге жол беріледі;

– сыныптарды бір сынып-жиынтыққа қосу және біріктіру кезінде әртүрлі жастағы оқушылар саны 10 адамнан аспауы тиіс;

– сыныптардың толымдылығы 3-10 адам және одан жоғары;

– үш немесе төрт сыныпты біріктірген кезде оқыту сабақтарын ұйымдастырудың сырғымалы кестесі қолданылады;

– бірінші және бітіруші сынып оқушыларын біріктіріп оқытуға жол берілмейді.

Әртүрлі жастағы білім алушыларды оқыту әдістемелерін қолдану кезінде

екінші және үшінші сыныптарды; үшінші және төртінші сыныптарды, немесе екінші және төртінші сыныптарды; бесінші және алтыншы сыныптарды, алтыншы және жетінші сыныптарды; жетінші және сегізінші сыныптарды біріктіруге рұқсат етіледі.

Әртүрлі жастағы топтарда сабақты ұйымдастыру келесі қағидаттарға негізделеді: [21, 22]

– түрлі жастағы оқушыларды оқыту құралдарын, оқыту мазмұнын, тапсырмаларды кіріктіру және саралау;

– балалардың оқу әрекетін педагогикалау, біршама үлкен жастағы оқушыларды оқу сабағының ұйымдастырушысы ретінде дайындауды қамтамасыз ету;

– өзара оқыту;

– әртүрлі жастағы білім алушылардың өзара әрекеттерін басқару;

– балалардың психологиялық қорғалуын қамтамасыз ету;

– оқу сабағындағы оқушылар құрамының жас ерекшеліктік ауқымын оңтайландыру. Оқушылардың тиімді өзара әрекеттестігі үшін кеңес берілетін жас ерекшелік алшақтығы – 3-4 жастан артық емес.

ШЖМ-дің негізгі ерекшелігі - біріктірілген сыныптарда әртүрлі жастағы білім алушылардың оқытылуында. Әртүрлі жастарды білім алушыларды қамтитын біріктірілген сыныптардың өз қиыншылықтары бар: педагог оқу үдерісін түрлі жастағы біріктірілген сынып оқушыларының бір сабақта екі, ал кей жағдайда – үш пәннен де толыққанды білім алатындай құруы тиіс. Ол үшін сабаққа екі есе (үш есе) дайындалып, сонымен қатар екі (үш) сабақ жоспарын біреуіне кіріктіріп, оқу үдерісінде балалардың түгел оқу қызметімен қамтылуын қамтамасыз етуі қажет.

Осылайша, оқу қызметін ұйымдастыруда ШЖМ-дің мұғалімдерінің алдында уақытты дұрыс үйлестіру және пайдалану, сабақта жеке ерекшеліктерін, олардың өз бетінше жұмысқа дайындығын және педагогтың тікелей қатысуымен жүретін жұмысты ескеру арқылы, оқушылардың өз бетінше жұмысын тиімді жоспарлау мәселесі өткір тұрады. Дегенмен, республикамызда біріктірілген сыныптардағы оқу процесін ұйымдастыру барысында оқу жоспарын біріктіріп, бірақ сабақ барысында кезектестіріп өзіндік жұмыс ұйымдастыру әдісі дәстүрлі болып қалып отыр.

ШЖМ әдістемелік қамтылуындағы кемшіліктерді жіті сезінуде: мұғалімдерге арналған ШЖМ жағдайында білім беру процесін ұйымдастыру құралдары мен әдістемелік нұсқаулардың жетіспеушілігі; толымдылығы аз және әртүрлі жастағы білім алушылары бар біріктірілген сыныптарда оқытудың арнайы әдістемелерінің тапшылығы; толымдылығы аз сыныптардағы оқыту нәтижелерін бағалау асыра бақылауға айналып кетіп, оның салдары ретінде, білім алушылардың жоғары дәрежеде алаңдаушылығына жетелейді; білім алушылар контингентінің аз болуына байланысты бейінді білімді ұйымдастырудың күрделі болуы; интернетте ШЖМ-дің мұғалімдерінің біліктілігін арттыруға арналған әдебиеттің және қажетті материалдардың болмауы.

ШЖМ-дегі кадр тапшылығы ерекше назар аударуды талап етеді: іргелес мамандықтар бойынша оқытуға арналған мамандардың жетіспеушілігі; мұғалімнің ШЖМ-дің жағдайында білім беру үдерісін ұйымдастыруға дайын болмауы; ШЖМ мұғалімдеріне еңбекақы төлем, ынталандыру және әлеуметтік қолдау көрсету жүйесінің сайма-сай келмеуінен ұстаздар мотивациясының деңгейі төмендеуі.

Сонымен қатар ШЖМ-дің негізгі проблемаларының бірі ретінде материалдық-техникалық базасының әлсіздігін атап көрсеткен дұрыс: бейімделмеген орын-жайлар, оның көбісі апатты күйінде, күрделі жөндеуді қажетсінуі, арнайы оқу зертханаларының және шығармашылық шеберханаларының, асханалардың, спорт-залдарының, медициналық кабинеттердің, заманауи жиһаздың спорттық мүкәммалдың, оқу залы бар электрондық кітапхананың болмауы; телекоммуникациялардың ескірген инфрақұрылымы: кең жолақты Интернет желісіне қосылудың жетіспеушілігі, интерактивті құралдар жиынтығының толық болмауы.

Оған қоса ШЖМ-дің қызметін реттеп отыратын нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру мәселесін де шешу қажет, атап айтқанда: материалдық-техникалық жабдықтауға және педагогикалық процесті ұйымдастыруға деген көзқарастағы аймақтық айырмашылықтар. Мұғалімдерге еңбекақы төлеу жүйесі жетілдіруді қажет етеді, базалық жалақы оқу жүктемесіне байланысты (бірлік жүйесі), біріктірілген сыныптарды оқытудағы қосымша дайындық ескерілмейді.

Сонымен бірге ауылды аймақтарда қосымша білім ұйымдары мен мәдени орталықтардың болмау мәселесі де назар аударуды қажет етеді, көп аймақтарда балаларды мектепке тасымалдау мәселесі шешілмеген, ШЖМ-дің білім сапасына мониторинг пен оны есепке алу ісі жөнге салынбаған.

Әлеуметтік тапсырыс талаптары негізінде көпдеңгейлі, көп бейінді оқытуды іске асыратын жаңа білім беру кеңістігін құрудың қажеттілігі, ауылды жерлерде белгілі бір материалдық-техникалық базасы бар толық жалпы білім беру мектептерінің базасында ресурстық орталықтардың (бұдан әрі - РО) құрылуын тудырды. Ондай РО өз айналасында бірқатар жақын орналасқан ШЖМ-ді біріктіріп, мақсаттары мен міндеттері бірыңғай тұтас білім беру жүйесін түзеді. РО-ғы білім беру үдерісі бірыңғай жоспардың негізінде іске асырылып, өз құрамына магнитті ШЖМ-дің білім алушыларына арналған ұзақтығы он күндік оқу сессияларын өткізуді енгізеді. Сессия аралық кезеңде қашықтықтан оқыту жүргізіледі. РО базасындағы ШЖМ-дің білім алушылары базалық пәндер бойынша білікті мамандардың көмегін алып, бейіндері шеңберінде практикалық дағдыларды меңгереді де, сессия кезіндегі сабақтан тыс уақытта шағын жинақты мектептердің материалдық-техникалық жағдайындағы кемшіліктерді толықтыру мақсатымен зертханалық-тәжірибелік сабақтар, жеке және топтық консультациялар өткізіледі. Оған қоса, ШЖМ-дің барлық білім алушылары сессия аралық кезеңінде тапсырмалар алып отырады. Білім алушылардың сыныптан тыс қызметі сабақтардың жеке нұсқалары, түрлі

үйірмелер және сыныптан тыс іс-шаралар арқылы ұйымдастырылып отырады. Осылайша, елімізде құрылған РО жақын жерде орналасқан ШЖМ білім алушыларының едәуір сапалы білім беру үдерісіне қол жеткізуін, олардың мамандандырылған кабинеттер жағдайында зерттеушілік және зертханалық жұмыстарды орындауға қатысуын қамтамасыз етіп, ШЖМ-дің жағдайында әлеуметтік тәжірибе мен білім алушылардың мүмкіндіктерін кеңейте түседі. Қазіргі уақытта республикада 164 РО қызмет етіп, өздерін шалғай жердегі ауыл мектептеріндегі балалардың сапалы білімге және заманауи білім-ақпараттық ресурстарына қол жеткізуін қамтамасыз ететін білім беру үдерісін ұйымдастырудың тиімді нұсқасы ретінде көрсете білді.

Бірқатар елдер, соның ішінде Қазақстан үшін, тұрғындар аз қоныстанған ауқымды ауыл аймақтар тән, ол жерде көлік қозғалысы шектеулі, автокөлік желісі жеткілікті дамымаған. Бұл жағдайларда сапалы білім берумен қамтамасыз ету мәселесі біздегі жағдайларға ұқсас, әрі өте өзекті. Осындай елдердің шағын жинақты мектептердегі оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру бойынша тәжірибесіне жүргізілген талдаулар біздің мемлекетіміздегі білім беру жүйесін жаңғырту үшін қажетті бағдар беретіні түсінікті.

Дүниежүзілік тәжірибеде шағын жинақты мектеп ұғымы көп деңгейлі мектеп (бұдан әрі - КДМ) ретінде белгілі – бұл параллельді сыныптары жоқ, оқушылар контингенті шағын мектеп, онда, әдеттегідей, екі, үш немесе төрт сыныптың оқушылары бір толымды сыныпқа біріктіріледі. Толымды сыныппен жұмысты бір мұғалім жүргізеді. Ондай мектептер көптеген елде, басым жағдайда, ауыл аймақтарында кеңінен таралған. Әрбір елде ондай мектептердің өзінің тағайындалуы болады, олар өзіндік білімділік тәжірибесі мен саясатын іске асырады.

Көпдеңгейлі білімнің дүние жүзіндегі масштабының мәселесі айтарлықтай қиын, оған алғы шарт ретінде салыстыруға жататын деректердің, ал кей елдерде қандай да бір статистиканың болмауын атауға болады. Бірқатар елдерде бір мұғалімі бар мектептердің саны туралы ақпарат беріп отырғанында, басқалары көпдеңгейлі сыныптардың санына, үшіншілері – көпдеңгейлі мұғалімдердің санына көңіл аударады. Төртіншісі ешқандай ақпарат бермеуі мүмкін. Олардың атаулары елден елге түрін өзгертіп, оқытудың түп ойын жасыруы да мүмкін. Осындай терминологиясына, көпдеңгейлі сыныптарға қатысты түрлі елдерде алуан түрлі атаулары қабылданған: аралас сынып, құрама сынып, вертикалды-топтастырылған сынып, отбасылық-топтық сынып, жіктелген сынып, сыныпсыз сынып, аралас жыл, аралас жас, бірегей сынып. Олар бір-біріне әрдайым синоним бола бермейді.

Жалпы алғанда, 2000 жылы халықаралық бағалау бойынша есептелгеніндей, 562 миллион ерте жастағы балалар дамушы елдердегі бастауыш мектептерінде білім алған, 62,3 млн. адам – дамыған елдерде, 11,1 млн.- экономикасы өтпелі елдерде оқыған. Мектепке бара алмаған балалардың саны 100,1 миллион санымен көрініс берді, ал 1,8 миллионы мен 2,1 миллионы дамушы, дамыған және сәйкесінше экономикасы өтпелі елдерде кездескен.

Қазіргі уақытта барлық елдердегі көпдеңгейлі мектептерде білім алатын балалардың шамамен 30% деген бағалауы, жалпы алғанда, 192,45 млн. бала санын береді.

Егер білімге қол жеткізуі көпдеңгейлі сыныптар арқылы болатын, мектепке бара алмай қалған балалардың 50%-ын осыған қоссақ, бұл қосымша 52 миллион баланы беріп, дүние жүзі бойынша 244,45 млн. баланы құрайтын еді, олар үшін көпдеңгейлі педагогика бастауыш мектепте білім алудың бір жолы болып табылады. Тек дамушы елдерді өзі үшін бұл сан 21860 млн құрайды. Бұл мұғалімдер жоқ күндері білім алу мүмкіндігін іздейтін монодеңгейлі сыныптардағы балаларды есепке алмағандағы көрсеткіш.

Көпдеңгейлі мектептер оқу процесін ұйымдастыру формасымен ерекшеленеді. Мектепті қалай ұйымдастырса болады? Бүгінгі таңда мұғалімдер қолданысқа алады деген сенім бар ұлттық білім беру жоспарлары, жүйелерді және оқу материалдарын бағалау көпдеңгейлі емес, монодеңгейлі мектептердің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл мектептер мен сыныптар үлкен мәселе болып отыр.

Неге көпдеңгейлі сыныптар жиырма бірінші ғасырда әлі де сақталып келуде? Зерттеулер [8] көпдеңгейлі сыныптардың пайда болуын жіктейтін он бір шартты анықтады:

- Мектептер арасы қашық, тұрғындар саны аз болатын, тығыздығы төмен аудандардағы мектептер. Мектептерде барлық сыныптар үшін жауапты бір немесе екі мұғалім ғана болуы мүмкін.
- Мектептер түрлі аудандар бойынша шашыраған сыныптардың кластерін құрайды, ондағы бірқатар сыныптар көпдеңгейлі болып табылады. Бірқатар мұғалімдер көпдеңгейлі (біріктірілген) сыныптарда; біреулері - бірдеңгейлі сыныптарда сабақ өткізеді.
- Алдында бірдеңгейлі білім беру жүйесінде болған, тұрғындардың, оқушылардың және/немесе мұғалімдердің саны азайып отырған мектептер.
- Ата-аналары балаларын едәуір алыс ара-қашықтықтағы танымал мектептерге жіберетін аудандардағы мектептер, бұл танымалдығы айтарлықтай төмен мектептердегі оқушылар мен мұғалімдердің әлеуетті санының азаюына жетелейді.
- Сыныптағы оқушылардың саны сыныптардың ресми нормаларынан аспайтын мектептер, бұл осы сыныптардағы оқушыларды басқа сынып оқушыларымен біріктіруді талап етеді.
- Сыныптардың жалпы құрылымы монодеңгейлі, бірақ жылына қабылдау санының ауытқуынан оқушыларды біріктіруге тура келетін мектептер.
- Бір немесе бірнеше мұғалімі оқушыларымен бірге орын ауыстырып жүретін ықшам, көшпелі мектептер (малшы-балаларымен бірге және т.б.).
- Мұғалімдер жетіспейтін және оны алмастыру мүмкіндігі жоқ мектептер.

- Мұғалімдердің ресми саны монодеңгейлі оқытуды қолдап отыруға жеткілікті, бірақ мұғалімдердің нақты саны түрлі себептермен кем болатын мектептер.
- Оқушылары педагогикалық себептерге байланысты көпдеңгейлі біріктірілген сыныптарға топтастырылған мектептер.

Жоғарыда келтірілген шарттардың басым саны көрсетіп отырғанындай, көпдеңгейлі сыныптар педагогикалық немесе әкімшілік таңдау ретінде емес, қажеттілік түрінде туындаған. Соңғы шарты – алдын ала жасалған педагогикалық таңдау – басқа қатарда тұр. Бұл жағдайда мұғалімдер, жетекшілер және/немесе жергілікті билік оқушыларға қатысты алынған педагогикалық басымдылықтармен көпдеңгейлі топтарға ұйымдастырады, немесе олар позитивті педагогиканы құру үшін көпдеңгейлі оқытумен, оқу бағдарламаларын және басқа да іс-шараларды жоспарлау қажеттілігімен келіседі.

Халықаралық қоғамдастықта көпдеңгейлі оқытуға деген көзқарас бірмәнді емес. Ол көп жағдайда екінші сұрыпты оқыту деп қабылданып, дамушы елдердің басым көпшілігінде дәстүрлі мектептердің қалаулы баламасы ретінде қабылдана бермейді.

Ең жақсы дегенде, ол тұрғындар саны аз аймақтардың орын алуы салдарынан туындаған қалаусыз қажеттілік деп қарастырылады [8]. ЮНЕСКО-ның Азиядағы КДМ туралы дайындаған баяндамасы оны анық көрсетіп отыр: барлық төрт мемлекетте (Индия, Корея, Филиппины мен Шри-Ланка), дүние жүзіндегі барлық дерлік елдердегідей, мектепті ұйымдастыруға қалаулы көзқарас - бір сыныпқа бір мұғалім. Мұғалімдердің саны сыныптардан кем болатын, бір мұғалім тұтас оқыту мерзімінде өзіне бір сыныптан артық жауапкершілік алатын жағдайлар мектепті ұйымдастырудың қалаулы үлгісі болып табылмайды, мектептер жүйесіндегі жағдайға байланысты орын алған қажетті шарт болып қарастырылады [9].

Мұғалімдердің КДМ-ге деген жағымсыз көзқарасы – дамушы елдердегі қарапайым құбылыс емес. Миллер (1990: 2), атап өткеніндей, сыныптар бойынша оқуды ұйымдастыру – мектептен күтілетін норма, бұл КДМ басқарғысы келгендердің кез-келгені үшін кедергі тудыруда.

Mulcahy Канадалық білім беру ассоциациясының зерттеуін келтіре отырып, оқытушылардың КДМ-гі оқытуға теріс көзқарастарын атап отыр. Браун мен Мартин Канададағы оқытушылар арасында шағын сауалнама өткізген, олардың 18 % КДМ басқарған деп есепке алсақ, тек 3% ғана КДМ-ді қолдаған.

КДМ үшін әдістемелерді енгізуге жалпы қолдаудың болмауын түсіндіре алатын бірнеше факторлар бар. Түрлі жастағы және қабілеттері әртүрлі балаларды бір сыныпта оқыту қиын және тиімсіз көрінеді. Ресурстардың болмауы мен оның тапшылығы бір мұғалім-бір сынып ара қатынасын шектейтін басты себептер қатарында қарастырылады. Осылайша, мұғалімдердің мотивациясы төмен деңгейде, ал көпдеңгейлі сыныптардағы жұмыс дағдыларына үйрету кедергіге тап болуда.

Көпдеңгейлі оқыту негізінен шалғай аудандардағы ауыл мектептерінде орын алуда. Ондай жағдайдағы мұғалімдер әдетте бірнеше пәннен сабақ беру, әртүрлі сыныптарды оқыту мен сыныптан тыс көп жұмыс атқару, едәуір төмен бюджет пен еңбекақы, оқытуға арналған ресурстардың сай болмауы мәселелерімен кездеседі [10]. Шоғырланған педагогикалық ұжымдардан қашық орналасуы оқулықтар мен басқа да ресурстардың таралуына кедергі келтіреді, сонымен қатар округтық әкімшіліктің мұғалімдердің жетістіктерін және оларды қолдауын қарастыруын шектейді. Оған қоса, бұл мұғалімдер мансабының өсуіне, кәсіби дамуына және олардың әріптестермен өзара байланыс орнатуына шектеу қояды. Қоршаған ортаның жағдайлары қатаң болуы ықтимал[11]. Бір кездері мұғалімдер жергілікті тілді және ондағы халықтың құндылықтар жүйесін білмеген. Ондай жағдайда оқыту жергілікті халықпен бірігуде қиыншылықтар әкеліп, жергілікті қауымдастықпен жалпы қабылданбауы да сирек емес; бірқатар аудандарда олар халықтың ашық наразылығын да аңғартқан. Бұл факторлар мұғалімдерді жинауды және оларды көпдеңгейлі мектептерде ұстап қалуды қиындатып, мұғалімдердің мотивациясы мен жұмысқа белсенділігін бұзады. Көптеген мұғалімдер ауыл мектептерінде бар-жоғы бір-екі жыл ғана жұмыс жасайды [12]. Кадрлардың жоғары деңгейдегі тұрақсыздығы мектептердің тұрақтылығын бұзуда [8].

Жергілікті ауылдардан жинақтап, мұғалімдерді арнайы мамандандыру тиімді шешімдердің бірі болуы мүмкін.

Көпдеңгейлі оқыту үлкен шығынды қажет етеді. Кадрлық ресурстарға қойылатын талаптар қатары біршама жоғары. Оқу жоспарын әзірлеу ісі мұқият дайындықты және үлкен үйлесімділікті талап етеді. Егер мұғалімдердің сабаққа дайындалғанда арнайы материалдарға қол жеткізу мүмкіншілігі болмаса, бұл өте өзекті мәселе. Білім алушылардың мотивациясы мен олардың санын сақтап қалу одан да күрделі. Мұғалімдер бірнеше пән үшін жауапты. Әдетте КДМ жеткілікті қамтамасыз етілмеген, сондықтан мұғалімдер әкімшілік қызметті қоса алғанда, түрлі басқа да функцияларды қатар алып жүруге мәжбүр [13].

Көпдеңгейлі оқытудың келтірілген шет елдік тәжірибесін талдау дәлел болып отырғандай, барлық елдердегі КДМ мәселелері қазақстандық ШЖМ жағдайымен бірдей:

1. әлсіз әкімшілік қолдау;
2. әлсіз материалдық-техникалық база;
3. педагогтардың төмен мотивация деңгейі, дайындық деңгейіне қойылатын жоғары талаптармен байланысты, еңбекақы төлеу жүйесінің тиімсіздігі, ШЖМ мұғалімін ынталандыру және әлеуметтік қолдау;
4. кадр тапшылығы және бірнеше пәннен беретін маман жоқтығы;
5. толымдылығы аз сыныптар мен әртүрлі жастағы біріктірілген сыныптарда оқытуға арналған арнайы әдістеменің жоқтығы;
6. оқу ресурстарының қолжетімді болмауы.

Әлемдік тәжірибеде КДМ-дің көрсетілген мәселелерін шешуде сан алуан саясат пен стратегиялар жинақталған.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) мен Дүниежүзілік банк 2014 жылы басқару, бөлу, пайдалану және менеджмент ресурстар сапасын арттыру, мектептегі әділдік және білім беру сапасын арттыру мүмкіндіктерін зерттеген. Олардың бірлесіп жасаған есебінде көрсетілгендей, шағын жинақты мектеп санының көптігі-ауылдық жерде және шалғай орналасқан елді мекенде білім беру қызметін көрсетудің экономикалық тиімді жүйесі болып табылмайды. Әр мектепке кететін шығын көлемі жоғары болады. Сондықтан ШЖМ жүйесін келесі жолдармен қайта құру ұсынылады:

- ШЖМ жабу немесе біріктіру, көлікпен қамту, мектеп-интернаттарға орналастыру, АКТ көмегімен білім беру.
- Мектеп кластерлерін құру немесе жақын орналасқан көршілес мектептердің ынтымақтастығын арттыру, оған республикамыздағы ресурстық орталықтардың (тірек мектептері) жұмысы үлгі бола алады немесе ынтымақтастықтың басқа да мүмкін болатын жолдары.
- Көршілес бірнеше ШЖМ-ді бір білім басқармасына қарасты бірыңғай басқарушы команда басқаратын «серіктес» мектептерге айналдыру.
- Шалғай жерлерде қолжетімділікті қамтамасыз етіп, және білім сапасын арттыру үшін қашықтықтан оқыту.

Экономикалық және білім берудің тиімсіздігіне байланысты ШЖМ жабу көп елдерде кең таралған тәжірибе болып табылады. Бірақ мұндай саясаттың жағымсыз кері әсері де бар. Қазақстанда 90-жылдардың ортасында ШЖМ санының елеулі азаюына алып келген білім жүйесін қайта құру жүргізілді. 1994 жылдан бастап 1997 жылдар аралығында 792 мектеп жабылды [15]. Көптеген балалар білім алу мүмкіндігінен айрылды. Мектептердің жабылуы, жалпы экономикалық кризиске байланысты ауылдық жерлерде басталып кеткен ауыл тұрғындарының жаппай қоныс аудару процесін ушықтыра түсті. Сондықтан ШЖМ жүйесінің құрылымын өзгертуде білім сапасын арттыруға, ауылдың әлеуметтік-мәдени рөлін сақтауға, оқу-тәрбие процесін жетілдіруде ішкі резервтерді іздестіруге бағыт бұру керек.

Дания, Англия, Финляндия, Франция, Венгрия, Корея, Нидерланд, Жаңа Зеландия, Солтүстік Ирландия, Норвегия, Португалия, Шотландия, Швеция мектептердің ынтымақтастығын арттыруды және кластер құруды шағын ауылдық мектептердің тиімсіздігін жоюдағы құрал ретінде қарастырады. [14]. Мұндай кластерлер жақын орналасқан мектептерден біріктіріледі, заңды тұрғыдан тәуелсіз, бірлескен кадрлық және оқу ресурстарының шығынын азайтып, білім алушыларға берілетін білімнің сапасын арттырады.

Шет ел тәжірибесін келтіретін болсақ:

Польша. Қазіргі кездегі ұсыныстары [16]:

1. 6 жылдық бастауыш мектеп базасында 3 жылдық оқыту циклы бар гимназия желісін құру, соның ішінде ауыл жастары үшін. Бұл оқушы жастар үшін әрі қарай оқу жолын таңдауды бір жылға ұзартуға, ал білім ұйымдарына жаңа оқу жоспарын жүзеге асыруға және дидактикалық, тәрбиелік, әрі қамкоршылық қызметін орындауға мүмкіндік берер еді.

2. «Саяхаттаушы мұғалім» концепциясын жүзеге асыру. Ол мектепте

тұрақты жұмыс жасайтын мұғалімдердің сабақтарына қатысып, көмек көрсететін, кәсіпқой мұғалімнің жұмысын ұйымдастырушы ретінде қарастырылуда. Мұндай тәжірибе бұрыннан АҚШ-ның шағын ауылдық мектептерінде қолданылып келеді.

«*Mała szkoła*» бағдарлама аясында мемлекеттік міндетті нормативтік құжат тізіміне сәйкес қаражатты қысқарту үшін ауыл мектептерін ата-аналар бірлестігі басқара алады.

Финляндия. Ауылдық шағын жинақты мектептерге Финиляндияда ерекше көзқарас қалыптасқан [17]. Нақтылап айтқанда, онда, егер округта бір бала қалды деп айтылған жағдайдың өзінде, мектеп жабылмайды, ол қызмет атқара береді. Финляндияда ауыл мектептерін құтқару үшін «Ауыл қозғалысы» ұйымы құрылған және жұмыс істейді. Мысалы, балаларды жүз шақырымға дейін мектепке тасымалдайды. Балаларды тасымалдау үшін арнайы такси жалдайды, оның шығындарын муниципалитет төлейді. Оқушының саны 12 адам болғанда кейбір пәндерді оқыту біріктірілген сыныптарда бір мұғалімнің басшылығымен жүргізіледі.

АҚШ [18] ең кішкентай мектепті де сақтауға тырысады, онда бір бөлмелі мектеп құрылады. Шын мәнінде онда бір мұғалім әр түрлі жастағы балаларды оқытады және бірнеше пәндерден сабақ береді. Әрбір балалар жеке бағдарламамен оқиды. Ауылдағы «шағын жинақты мектеп» мұғалімдерінің жалақысы қалалық мұғалімдерден екі есе көп.

АҚШ-да үлкен мектептерден қайта кішкене мектептер жасау бағдарламасы ашылған, осылай американдықтар жасөспірімдердің аргессиялық толқуларынан құтылу жолдарын іздеуде.

Бұл елде «Жетістік барлығы үшін» бағдарламасы іске асырылады [19], ол мектепке дейінгі топтан бастап 6-шы сыныпқа дейінгі оқушыларды қамтиды және базалық оқу дағдысын қалыптастыруға қажетті ресурстармен қамтамасыз етеді.

Франция [20]. Басқа мемлекеттер сияқты, ауылдық шағын жинақты мектептердің мұғалімдерін дайындауда Франция әртүрлі жастағы топтардың оқушыларымен өзіндік жұмыс өткізу және ғылыми жұмыстарды ұйымдастыру мәселелеріне көп көңіл бөледі, бұл жұмыс шағын жинақты мектептердегі оқыту процесінің негізгі түрін құрайды.

Канада [14]. Ірі мектептерге тасымал ұйымдастыру арқылы шағын мектептерді жабу саясаты жүргізіледі.

Онтариода (2006-2007 жылдан бастап *OFIP*) «ерекше қиындықтан үздіксіз жетістікке жету» бағдарламасы аясында аймақтық ұйымдар бастауыш мектептерге қолдау көрсетуде. *OFIP*-тің қаржысы кәсіби даму үшін, оқушыларға қажетті қосымша ресурстарға және кәсіптік оқытуға, оқу, жазу мен арифметика пәндерінен көмек көрсетуге тәлімгерлерді тартуға және қосымша білім алып, ынтымақтастық орнату үшін мұғалімдердің уақытын босатуға қолданылады.

Австралия [14].Оқытуды ұйымдастырудың негізгі нысандары:

- Шағын жинақты мемлекеттік мектептер (10-15 әртүрлі жастағы білім

алушылары бар), көбінде тек бір мұғалімнен ғана бар.

- Мектеп-интернаттар, балаларды тасымалдауды қоса Үкіметтің есебінен қаржыландырылады.
- Мектеп автобустарымен тасымалдау ұйымдастырылған.
- Қашықтықтан оқыту радиобайланыс, интернеттің көмегімен іске асырылады.
- Ірі мектептермен ынтымақтастық, бұл тәсіл ШЖМ жабылудан сақтайды.

Швеция. Ауыл мектептері «*Rektorsomrade*» аясында кластерлерге топтастырылады немесе «директордың территорияларына» топтасады [14].

Португалия[14]. Алдыңғы 10 жылда жабылған 1000 мектеппен салыстырғанда, 2005 пен 2008 жылдар аралығында шамамен 2500 мектеп жабылған. Қайта құру инновацияның енуіне, мектептердің тиімділігін арттыруға, мұғалімдердің оқшауланuын төмендетуге, қолайсыз жағдайдағы немесе оқшауланған балаларды әлеуметтендіру сапасын арттыруға және Білім министрлігімен (орталық және аймақтық), муниципалитет, мектептермен және басқа да мүдделі тараптармен олардың арасындағы ынтымақтастықтың артуына ықпал етті.

Осылайша, түрлі елдердің тәжірибесі ауылдық жерде оқытуды ұйымдастыру саясаты мен стратегиясының мектепті қысқарту және ірілендіруден бастап, тасымалдауды ұйымдастыру, бірлестіктер, әр түрлі нысанда басқарылатын қоғамдастықтар құру сияқты сан түрлілігін көрсетті. Бірақ шалғайдағы жерлерде орналасқан мектептерді не істеуге болады? Оларды жабуға, біріктіруге болмайды, қашықтығы мен оқшаулығына байланысты тасымал ұйымдастыру қиын. Ауылдық жерлерде оқытуды ұйымдастырудың ең тиімді формалары, көпжылдық тәжірибе көрсеткендей,-қашықтықтан оқыту: радио, теледидар көмегімен және - қазіргі заманғы түрі - интернет арқылы. Қашықтықтан оқыту нысандары кәсіби көмек сапасын қамтамасыз ету үшін кеңейтілген құрылымды көздейді. Бүгінде әртүрлі елдерде, сондай-ақ ерекше кәсіптік білімділікті дамыту бағдарламасы (әдетте қашықтықтан) ШЖМ мұғалімдеріне арналған тьюторларды қашықтықтан оқыту және радиобайланыс немесе компьютерлік байланыс көмегімен мұғалімдерді үйретеді.

Бразилияда [14] ШЖМ оқушылары мұғалімдер арқылы "Educopedia" - сандық алаңында веб-сабақтарға қатыса алады, сабақ мектеп бағдарламасына сәйкес жүргізіледі.

Австралияда бұл оқыту нысаны радио көмегімен дами бастады, әлемде өткен ғасырдың бірінші жартысынан бастап, бәлкім, бірінші басталған болуы мүмкін. Бұл нысанда оқытуда балалар үйінде оқиды және ата-анасы оларға көмектеседі. Бұл нысан енгізілген әрбір штаттың Білім беру департаменті жанындағы арнайы бөлімше қашықтан оқыту үшін, барлық пәндер бойынша материалдарын әзірлейді. Әр жұмыс күні бір сағат ішінде таңертең балалар радиобайланысқа қосылады, пән мұғалімі кері байланыс береді және қиындық туғызған оқу тапсырмаларын түсіндіреді. Балалар үй жұмысын оларды бағалайтын мұғалімдерге жібереді. Мұндай байланыс үшін радиоаппаратураны

Үкімет береді. Барлық осы нысандарда балалар 10-сынып аяқталғанға дейін оқиды. 10-шы сынып аяқталғаннан кейін оқушылар емтихандарды да уйде тапсыра алады. Мұндай жағдайда емтихан материалдарын департамент қандай да бір мемлекеттік құрылым өкілдігі бар жерге жібереді. Бұл медициналық орталық (емхана) немесе тіпті паровоз жүргізушісі болуы мүмкін. Сенім білдірілген адам, бұл емтихан жұмысын оқушылар бөгде адамның көмегінсіз орындағанын растауы тиіс. Әрине, үйден оқытуда ата-аналар оқу есептерін шешу кезінде көмектесуі мүмкін. Бірақ Австралияда таралған түсінік бойынша, ата-аналары тарапынан нәтижесінде балаңызға: тек зиян келеді деген пікір қалыптасқан, кім оқи алады, сол барлық қиындықтағы емтихан есептерін орындайды. Тағы айта кету керек, кері байланыс бағалау немесе жазалау емес. Осылайша, оқушылардың оқу жетістіктері бойынша жіктеу болмайды. Яғни,көшіруге негіз жоқ. (Ақпарат: Профессор Сью Уиллис, Монаш, Мельбурн университетінің білім факультетінің деканы (Австралия)).

Сонымен қатар, телевизия қаншалықты жетілдірілген оқу бағдарламасын жасаса да Қазақстанның және алыс, жақын шетелдердің тәжірибесі ОТВ оқыту үдерісіне толықтай кіріктіруге келмегендігін көрсетті. Бұл жиі үйлесе бермейтін мақсаттарға және мектептің және телевизияның жеке табиғатына байланысты. Жаңа оқыту құралдары эксперимент ретінде қабылданды, көмекші функцияға ие болды және түрлі себептерден мұғалім рөлін және оқыту үдерісін айтарлықтай өзгерткен жоқ. ОТВ-ны енгізу бойынша басқа да ақпараттық технологиямен салыстырылған шетелдік әлеуметтік зерттеулердің талдауы біздің елімізде ОТВ енгізу барысында оң тәжірибені және қателіктерді ескеруге көмектеседі.

Biswal B. [21] білім беретін телевизиялық бағдарламалардың зерттеушілік артықшылығын сипаттайтын мақала жариялады. Ол мектеп әкімшілігін, бағдарлама жасаушыларды, мұғалімдерді және зерттеушілерді оқыту қажеттілігін анықтады.

Kapadia A.M. [22] ТВ-ның оқытуға әсерін зерттеді. Тіпті есте сақтау көрсеткіштері эксперименталды топта жақсырақ болды. Оқушылардың 70 пайызы ТВ бағдарламасының өздігінен оқуға көмектесетіндігі туралы пікір білдірген.

Natrajan және Natesan [23] «Экологиялық ғылымға бейнесабақ арқылы оқытудың тиімділігі» зерттеуін жүргізді. Жұмыс ғылыми тақырыптарға сәйкес келетін сапалы білім беретін бейнебағдарламаларды зерттеу мақсатында, сондай-ақ оқыту тәжірибесін қалай байытуға болатынын анықтау үшін жүргізілді. Стандартты қала орта мектебінің 5-сынып оқушыларының тобы қалыпты оқу әдісінің тиімділігін анықтау үшін зерттелді. Экспериментке дейін және кейін зерттеу бағдарламасына сәйкес тест жүргізілді. Жұмыс бейнебағдарламалар көмегімен оқытудың қалыпты әдістен артықшылығын айқын көрсетті.

Chaudhary S. және Garg, S. [24] баршаға арналған білімнің әлеуетін көтеру үшін: Ұлттық деңгейде әзірленген және білім беру үшін тағайындалған, 2004 жылғы 20 қыркүйекте енгізілген сателлит – Білім беру спутнигін (Edusat,

Италия) бір ұлттық және бес аймақтық орталық қолдайды. Жұмыстар оқушылардың сабаққа қатысуын және академиялық жетістіктерін жақсартуға және мектептерде үздік оқытушы орта тудыруға қатысты тұрақты прогреске қол жеткізілгендігін анықтады.

Mohrana S. [25] «Бастауыш мектеп деңгейіндегі телевизиялық оқыту бағдарламаларының тиімділігі» зерттеуінде бақылау тобымен салыстырғанда оқыту телевизиялық бағдарламаларына тартылған балалардың академиялық жетістіктері жоғары екендігін анықтады.

Ребекка О. және басқалары [26] спутниктік телевизия арқылы тілді меңгеру бойынша 107 адамнан құралған оқушылар тобында зерттеу жүргізді. Факторлар оқушылардың ынтасын, оқыту стилін, оқыту стратегиясын, тегін, алдындағы тілді меңгеру тәжірибесін, курс деңгейін қамтыды. Сәйкесінше, жасалған тиісті ұсыныстар, барлық әлемде кеңінен қолданылады деп күтілетін сателлит тілдік оқытуға енгізілді.

Біздің еліміз халықтың басым бөлігінің интерактивті білім беру қызметтеріне қолжетімділікті қамтамасыз ететін ақпараттық технологиялар саласында әлемдік прогрестен сырт қалған жоқ. Бұл осы базада жаңа өнімдерді тудыру мүмкіндігі бар, ұлттық стратегиялық ақпараттық-білім беру ресурсы ретінде білім берудің барлық деңгейлері мазмұнын сандық пішінде жүйелі жинақтауды қамтамасыз ете алатын ұлттық оқыту телевизиясын құру идеясының тууына түрткі болды. Ұлттық ОТВ мұғалімдерді, соның ішінде ауыл мұғалімдерін, өз тәжірибесінде білім берудің жоғары нәтижелілігін қамтамасыз ететін дайын дидактикалық өнімдермен қамтамасыз етуге, соның нәтижесінде білім сапасын өзгертуге шақырады.

Білім беруді ақпараттандырудың республикалық ғылыми-әдістемелік орталығы (бұдан әрі – БАРО) және «КАТЕЛКО» АҚ (провайдер) бастамашылық жоба шеңберінде 2002 жылы «Қашықтықтан оқытудың спутниктік арнасына (бұдан әрі – ҚОСА)» бастамашылық етті, бірақ ол ұлттық оқыту телевиязиясы болып құрылмады [27] . ҚОСА іске қосу БАРО және ЮНЕСКО Білім берудегі ақпараттық технологиялар институты (бұдан әрі – БАТИ) жүзеге асырған ауыл мектебі оқушыларын қашықтықтан оқыту жөніндегі жобаның жалғасы болды. ҚОСА көрерменге оқыту ақпаратын жеткізетін, ал кері байланыс ғаламтор мүмкіндіктеріне және ресурстарына асимметриялық қолжетімділік жолымен жүзеге асырылатын әдеттегі спутниктік телевизиялық арна жұмысын ұйымдастыру қағидатымен ұйымдастырылды. Ағарту және білім беру функцияларын атқаратын қазақстандық каналдарға «Білім», «Мәдениет» және Kazakhstan TV жатады [28-30].

«Қазақстан Республикасының оқыту телевизиясы» жалпы ұлттық жобасы 2008 жылы іске қосылды [31]. Мектеп пәндерінен алғашқы білім беру бағдарламалары бойынша хабар таратуды «Қазақстан» ұлттық телеарнасы эфирінде бастады және жалпы білім беру жүйесі пәндері бойынша оқыту бағдарламалары аптасына 1-2 рет, бір сағат бойына қазақ және орыс тілдерінде көрсетіле бастады.

ҚР БҒМ «Білім берудің инновациялық технологияларын әзірлеу және оны on-line режимінде Қазақстан Республикасының шағын жинақты мектептерінің педагогикалық процесіне енгізу» жобасы шеңберінде «Білім» арнасының «Мектеп-онлайн» бағдарламасында шағын жинақты мектептерге арналған оқыту материалдарын әзірлеу, енгізу және сынақтан өткізу бойынша зерттеулер жүргізуде.

Телевизияның бұдан әрі дамуы компьютерлік технологиялардың өндіріске, оқыту ақпараттарын таратуға және сақтауға енуінің жалғастырылуымен байланысты. Бұл мектеп кабинеттері жағдайында жаратылыстану-математикалық және гуманитарлық пәндер бойынша модельдеу немесе қарастыру қиын болатын объектілер мен құбылыстарды визуалдау процестерін жетілдіруді, анимациялық әдістерді дамытуды білдіреді.

Дегенмен, көпдеңгейлі оқыту барлық әлем елдерінде әлі де күрделі мәселе болып қалып отыр. КДМ оқу процесін ұйымдастыру түрімен ерекшеленеді. Мектепті қалай ұйымдастыруға болады? Бүгінгі күні мұғалімдер жұмыс жасайды деп күтіліп отырған ұлттық оқу жоспарлары, оқу материалдарын және жүйелілігін бағалау, көпдеңгейлі сыныптардың емес, көпдеңгейлі мектеп жоспарының ажырамас бөлігі болып табылады. КДМ-ға келетін болсақ, бұл мектептер мен мұндағы сыныптар күрделі мәселелерді алға тартады.

Алыс шет елдердегі оқу процесін ұйымдастырудың бірнеше мысалдарын келтірейік [8].

Колумбия: балалар Escuela Nueva бағдарламасымен бірге, өзін-өзі оқытуға арналған нұсқаулықтың көмегімен оқиды.

Англия: 19-шы ғасырда қалыптасқан тәлімгерлік жүйе бойынша, білім жетістігінің деңгейіне қарай топтастырылған оқушылар тәлімгердің басшылығымен оқытылады. Бір оқытушы тәлімгерді үйретеді және бақылайды.

Непал: шағын КДМ-де оқушы мұғалімнің жеке сүйемелдеуіне ие болады.

Малави: 1-сыныпқа келген оқушылардың дайындық деңгейі бірдей, бірақ жас ерекшеліктері әртүрлі болады.

Перу: балалар мектепте қалып оқиды, қыз балалар бірге оқиды.

Шри-Ланка: бір мұғалім үш сыныпқа жауап береді, ауылдық жердегі уақытша сынып бөлмесінде оқытады, 1-сынып оқушылары көпдеңгейлі сыныпта басқаларымен бірге жұмыс жасайды.

Теркс и Кайкос аралдары: мұғалім тақтаның бетін екі сыныпқа арнап бөледі: оқушылар сараланған деңгейде жеке тапсырмалар орындайды және топтық жұмыстар жасайды.

Вьетнам: мұғалім басқаларымен жұмыс жүргізіп отырғанда, тәлімгер өзіне бір сыныптың жауапкершілігін алады.

Білім саласындағы зерттеулер көрсеткендей, КДМ жұмысын ұйымдастыру кең көлемдегі инновацияны қажет етеді. Бұл мектептерде дәстүрлі педагогикалық практиканы өзгерту мәселесі өте өзекті тұр және оқушыға бағытталған зерттеу жұмыстарын дамыту қажет. Бірнеше деңгеймен қатар жұмыс жүргізетін және сыныптың гетерогендік ерекшелігін, сонымен бірге оқытудың әртүрлі қарқынын ескеруі тиіс мұғалім үшін, шағын топтағы

жұмысты ұйымдастыру, бірлестіре оқытуды енгізу және икемді бейімделген стратегияларды әзірлеуге керек әдістер мен құралдардың қажеттілігі алдынан шығады. Бірақ, оқытудың бұл стратегиялары өз бетінше оқытуға және бірлескен жұмыста пайдалану үшін арнайы әзірленген құралдарды қажет етеді.

Білім беру инновацияларын кең ауқымды енгізудегі басты мәселе, КДМ бағдарламаларын әзірлеуге әрекет жасағанға ұқсас – «білім беру пратикасының ядросын өзгерту» [32].

Элмор «ядроға» былай анықтама береді: «мұғалімдер білім табиғаты мен оқушының оқу процесіндегі рөлін және осы білім мен оқытудың сыныптағы сабақ беруде қандай көрініс табатынын түсінеді. Сонымен қатар «ядро» мектептің құрылымдық тәртібін қамтиды, сынып бөлмелерінің физикалық жарақтандырылуы, топтық оқыту тәжірибесі, мұғалімдердің оқушылар топтарына арналған міндеттері, мұғалімдердің оқушылармен жұмыс жүргізу барысындағы қарым-қатынастары, сонымен қатар оқушыларды және олардың құрдастармен, ата-аналарымен, әкімшілікпен және басқа да мүдделі тараптармен қарым-қатынасын бағалау».

Колумбиялық Escuela Nueva (Жаңа мектеп) КДМ бағдарламалары үшін үлгі ретінде жиі ұсынылып келеді [33]. Бұл ұсыныстарда осы бағдарламаның Колумбияның ауылдық жерлеріндегі оқу процесін ұйымдастыруда айтарлықтай дәрежеде табысқа жеткені атап көрсетіледі. Escuela Nueva моделі 1970-жылдардың соңында Колумбияның ауылдағы мемлекеттік мектептерінің сапасын жақсарту үшін әзірленіп, 80-жылдардың соңындағы жергілікті әлеуметтік жаңғыртудан соң ұлттық сясатқа айналған, ол кезде осы бағдарлама Колумбияның 20 000 астам ауыл мектебінде іске асырылды.

Оқытудың белсенді әдістерін қолдануға негізделген, Escuela Nueva дүние жүзі бойынша 18 мемлекетте 5 миллионнан артық баланы қамтып, жүзеге асырылды.

Оның негізгі идеясы, мұғалімге бағытталған дәстүрлі оқыту моделін баланы оқытуға бағытталған тәжірибеге түрлендіру болды. Бұл модель өзіне оқу бағдарламасын, мұғалімдердің дайындығын, қоғамның қатысуын және осындай мектептерді басқару стратегиясын біріктірді. EscuelaNueva моделінің негізгі принциптері:

- Өздігінен оқу;
- Белсенді, топтық; өзара оқу;
- Академиялық деңгейлер бойынша икемді өзіндік алға жылжу темпі;
- Мұғалім рөлі – оқыту фасилитаторы;
- «Интерактивті және диалогтік» оқу материалдары, ұжымдасып білім алуға ықпал етеді.

Оқу материалдары тілдік, математика, әлеуметтік зерттеу және этика пәндерінен құрастырылған. Олар негізгі үш бөлімнен тұрады: зерттеу, тәжірибе және қолдану. Бұлардың барлығы оқулықтан, оқу дәптерінен және мұғалімнің сабақ жоспарына арналған нұсқаулықтан тұратын біртұтас дүние болып табылады.

1989 жылы Escuela Nueva моделі дүние жүзі бойынша дамыған елдердегі мемлекеттік саясатқа ықпалын тигізген, анағұрлым табысты үш реформаның бірі ретінде Дүниежүзілік банкімен таңдалған болатын. 2000 жылы Біріккен Ұлттар ұйымы Даму бағдарламасының баяндамасында оны елдегі ең маңызды жетістік деп таныған.

Оқыту шағын топтарда диалогты, сыни ойды дамытуға және білімдерін отбасы мен қоғам игілігі үшін қолдануға арналған көп рет қайталанатын интербелсенді модульдерді пайдаланумен жүреді. Модульдер оқушыларға өзінің меншікті ырғағымен ілгері басуды көздейді. Балалар жергілікті материалдардан жасалған оқу бұрыштарын, сыныптың шағын кітапханасын пайдаланады, олардың оқу барысында қатысуына ықпалын тигізетін комитеттері бар мектептік үкіметтерге бірігеді. Осының барлығы жасын, сыныбын, жынысы мен мәдениетінің ерекшеліктерін ескерудің керемет амалы болып шықты.

Оқушыларды оқыту эксперимент түрінде жүріп, педагогтар өзінің нақты деректерді тасымалдаушы рөлінен фасилитатор мен балалардың кеңесшісі рөліне дейін ауысады. Олар бір-бірін қолдайды және оқу үйірмелері мен жергілікті желілер арқылы балалардың оқуға деген оң көзқарастарының қалыптасуына ықпал етеді. Escuela Nueva моделі қазіргі кездегі оқыту теорияларын кез келген оқу ортасында қолдануға болатын қарапайым, нақты стратегиялар арқылы жүзеге асырады, сонымен бірге, есте сақтау, пассивті оқыту тәрізді дәстүрлі оқыту әдістерін ұжымдық, конструктивті, жеке және белсенді оқыту тәсілдеріне түрлендіруге болатынын көрсетеді.

1-кестеде мектептегі дәстүрлі оқыту принциптерінің негізгі элементтері мен Escuela Nueva тәжірибесінің басты ерекшеліктері салыстырылады.

1-кесте. Escuela Nueva дәстүрлі мектеппен салыстырғанда

Ерекшеліктері	**Дәстүрлі мектеп**	**Escuela Nueva**
Оқыту	Фронталды оқыту	Балаға бағдарланған оқытуға ықпал ету
Зерттеу	Есте сақтау	Рефлексивті жан-жақты талдау
Балалардың қатысуы	Пассивті	Белсенді
Сыныпты ұйымдастыру	Сыныппен жұмыс	Шағын топ
Мазмұны	Шектен тыс ақпарат	Балалардың күнделікті өмірімен байланысты бағдарланған процесс
Оқулық пен материалдар	Жеткіліксіз	Көптеген оқу құралдары
Оқыту алаңы	Сынып бөлмесі	Сынып және мектеп ортасы, қауымдастық
Мектеп-қоғам	Нашар байланыс	Берік байланыс
Күнтізбе- кесте	Тұрақты	Икемді
Бағалау	Репродуктивті, субъективті.	Формативті, үздіксіз, тұлғаны дамытуға бағытталған

Escuela Nueva бойынша әдетте мектепте бір немесе екі оқытушы болады. Дәстүрлі мектептерде атап көрсетілетін оқушыларға арналған жеке тапсырмалар шағын топтардағы жұмыстармен үйлесімділікте жүреді. Оқушылар өзінің меншікті ырғағымен академиялық бірліктерді орындайды. Егер олар мектепке ауыл шаруашылық қызметіне жәрдем көрсету мақсатымен бара алмай қалып, кейін қайтып оралса, оларға оқу жылын жаңадан бастаудың қажеті жоқ.

Мұғалімдердің біліктілігін оқытудан қол үзбей арттыру үш бір апталық курсқа бөлінеді, ол бір оқу жылы бойында өткізіледі.

1987 жылы жүргізілген сауалнама нәтижелеріне қарағанда, 89,3% мұғалім дәстүрлі ауылдық мектептерге қарағанда, Escuela Nueva моделін қалаған [34]. Тренингке тікелей қатысу, сонымен қатар ауызша бір біріне жеткізу арқылы мұғалімдер Escuela Nueva бағдарламасының артықшылықтарын біршама деңгейде айтып жеткізуде. Бағдарлама көпдеңгейлі педагогикаға деген мұғалімдердің сенімсіздігін жоюға ішінара ықпал етті.

Осылайша, көпдеңгейлі мектептердің бағдарламасын енгізу дамушы елдердің ауылдық жерлеріндегі негізгі білім беру практикасында елеулі өзгерістердің басталуын білдіреді.

Бірқатар зерттеушілердің пікірі бойынша, халық аз қоныстанған аймақтарда КДМ-де инновациялар мен эксперименттерді жүргізудің мүмкіндігі көбірек [34]. Мұғалімдер өз оқушыларымен бірге бір сыныпта бірнеше жыл қатарынан қалатын болғандықтан терең іскерлік байланыс орната алады. Бұл сонымен бірге жылдан жылға жоспарлаудың сабақтастығын жалғастыруға мүмкіндік береді. Бір мұғалімнің пікірінен: «...менің ойымша, ең үлкен артықшылығы мынада, Сіз бір баламен екі немесе үш жыл қатарынан жұмыс жүргізе аласыз. Сіз баланың алдына өте ұзақ мерзімді мақсат қоя аласыз. Мұғалімнің өз дәрежесіндегі дайындығының арқасында бұл өте тиімді болмақ, тиімділігіне көзі жеткен мұғалім өзінің оқытушылық қызметіне көбірек қанағаттанады және көп деңгейлі білім беруге деген сенімділігі арта түседі».

Осылайша, талдау қазақстандық ШЖМ және барлық әлемдегі КДМ ұқсас мәселелерін анықтады: экономикалық және білім беру тұрғысынан тиімділігінің төмендігі, оқу процесін ұйымдастырудың күрделілігі, оқыту әдіснамасының тапшылығы, кадрлық және білім беру ресурстарының жетіспеуі, педагогтардың мотивациясының төмен болуы.

Бұл көптеген елдердің стратегиясында шағын ауыл мектептерін жабу арқылы санын қысқартуға немесе тасымалдау ұйымдастыру арқылы біріктіруге, қашықтықтан оқыту немесе мектеп-интернаттар ашуға негіз болуда. Бірқатар жетекші елдердің практикасындағы ШЖМ бірлестігі түрінде түрлі нысандардағы кластерлер болып жұмыс істейтін мектептер - Қазақстандағы ресурстық орталықтардың (тірек мектептер) аналогы. Баламалы саясат – бала саны аз болса да ауыл мектебін сақтау (Финляндия, Швеция), ауылдық өңірлерді дамыту стратегиясынан туындаған, оны біздің елімізде де ескеру қажет. Ауылдық жерде білім беруді қашықтықтан оқыту, радио, теледидар және интернет тәрізді көмекші құралдарды қолданып ұйымдастыру.

Әртүрлі жастағы аралас оқыту –әлемнің шағын ауылдық мектептерінің ерекшелігі, оның қиындығы келесіде: оқытудың дәстүрлі әдістері тиімсіз болып қалады, сол себепті білім беру процесін ұйымдастыру түбегейлі жаңа көзқарасты талап етеді. КДМ мәселелерін шешу үшін жан-жақты іздену жаңа әдіснаманы өмірге келтірді, дербес оқыту траекториясын ұштастырған оқытудың заманауи инновациялық технологияларына негізделген Escuela Nueva моделі пайда болды. Бұл модель оқытудың бейімделген жүйесінде іске асырылуы мүмкін, қазіргі біздің еліміздегі жалпыға міндетті стандарт мұндай моделді толық енгізуге шектеу қоятын тосқауыл болуы мүмкін. Дегенмен, Escuela Nueva жүйесін біздің елімізге бейімдеу мұғалімдер қауымдастықтары мен білім саласы мамандары үшін қызығушылық туғызуы мүмкін.

2. ШЖМ біріктірілген сыныптары үшін бастауыш, негізгі орта мектеп деңгейінде қолданыстағы оқу бағдарламасын және жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасын бейімдеу.

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес 2019 жылға дейін еліміздің жалпы білім беру мектептерін толығымен жаңартылған білім беру мазмұнына көшіру жоспарланған. 2016-2017 оқу жылында 1-ші сыныптар толығымен жаңартылған білім мазмұны бағдарламасымен оқытуға көшірілді. 2017-2018 оқу жылында республикадағы жалпы білім беретін мектептердің, соның ішінде шағын жинақты мектептердің 2,5,7-сыныптарын жаңартылған білім мазмұны бағдарламаларымен оқытуға көшіру жоспалануда. Осыған байланысты қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламалары бойынша ШЖМ-дің біріктірілген сыныптарындағы оқу процесін ұйымдастыру мәселесі туындайды.

Білім жүйесінің жаңартылған мазмұнға көшірілуі алдымен, оқу процесін ұйымдастыру мәселесін шешуге негізделген тиянақты әдістемелік қолдаудың дайындалуын талап етеді, жағдайды анықтау мақсатында республикадағы ШЖМ қызметіне мониторингтік зерттеу жүргізу қажет болды.

Республикадағы ШЖМ қызметін зерделеу 2016 жылдың қыркүйегі мен қараша айларының аралығында жүргізілді. Зерттеу мақсаты:

1. 2016-2017 оқу жылындағы республикадағы ШЖМ жағдайын сараптау және бағалау.

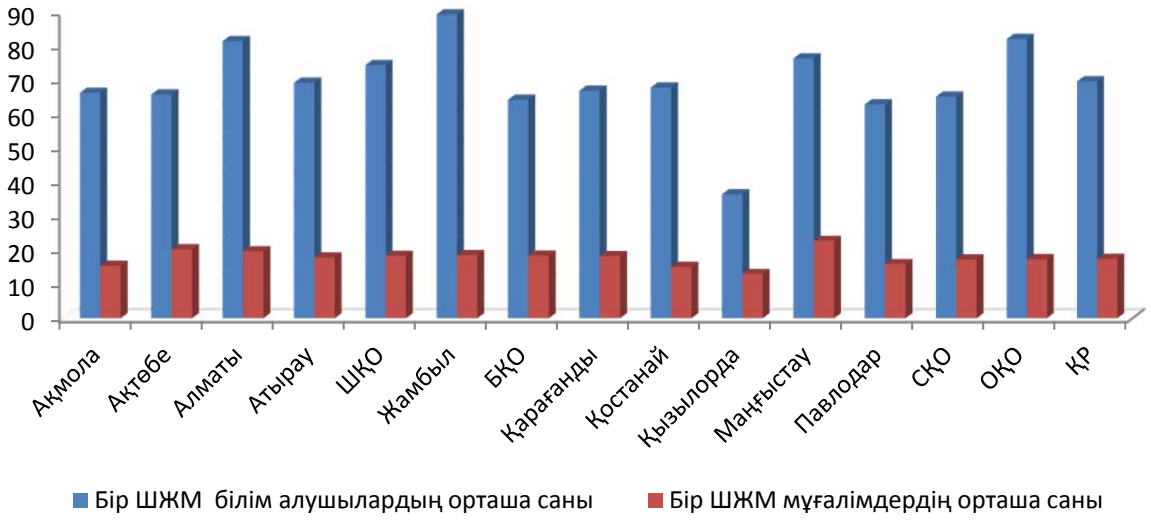
2. Білім жүйесінің жаңартылған мазмұнға көшірілуіне байланысты ШЖМ педагогтеріне қажетті әдістемелік көмек түрін анықтау.

Көрсетілген міндеттерді орындау үшін республиканың барлық облыстарынан мектеп оқушылары, мұғалімдері, біріктірілген сынып саны туралы статистикалық ақпарат жиналғаннан кейін, оқу процесін ұйымдастыруға қатысты сауалнама алынды және академия қызметкерлерімен ШЖМ, атап айтқанда, біріктірілген сыныптардағы бірқатар проблемалары анықталды. Ақпарат республикадағы барлық 3036 ШЖМ, оның ішінде 671 бастауыш, 828 негізгі және 1537 орта мектептерден алынды (кесте1). 2016-2017 оқу жылында ШЖМ 52716 мұғалім жұмыс істейді, оқушылар саны – 210888, орта есеппен алғанда бір ШЖМ мұғаліміне 4 оқушыдан келеді. Біріктірілген сыныптардың жалпы саны – 7760, болжам бойынша 2017-2018 оқу жылында онда 23 410 оқушы білім алады.

1-кестеде көрсетілгендей, ШЖМ саны бойынша республикада ең жоғарғы көрсеткіш Солтүстік Қазақстан (409), Ақмола (391), Қостанай (360) және Шығыс Қазақстан (359) облыстарында; ШЖМ ең аз саны -Маңғыстау (12), Қызылорда (22) және Атырау (31) облыстарында. Бір ШЖМ келетін білім алушылардың орташа саны мен мұғалімдер саны тиісінше - 70 және 17, бірінші көрсеткіш ең аз өңір, Қызылорда облысы (36), жоғарғысы – Жамбыл облысы (89) (сурет 1.)

Кесте 1. Республикадағы 2016-2017 оқу жылындағы шағын жинақты мектептер жайлы ақпарат.

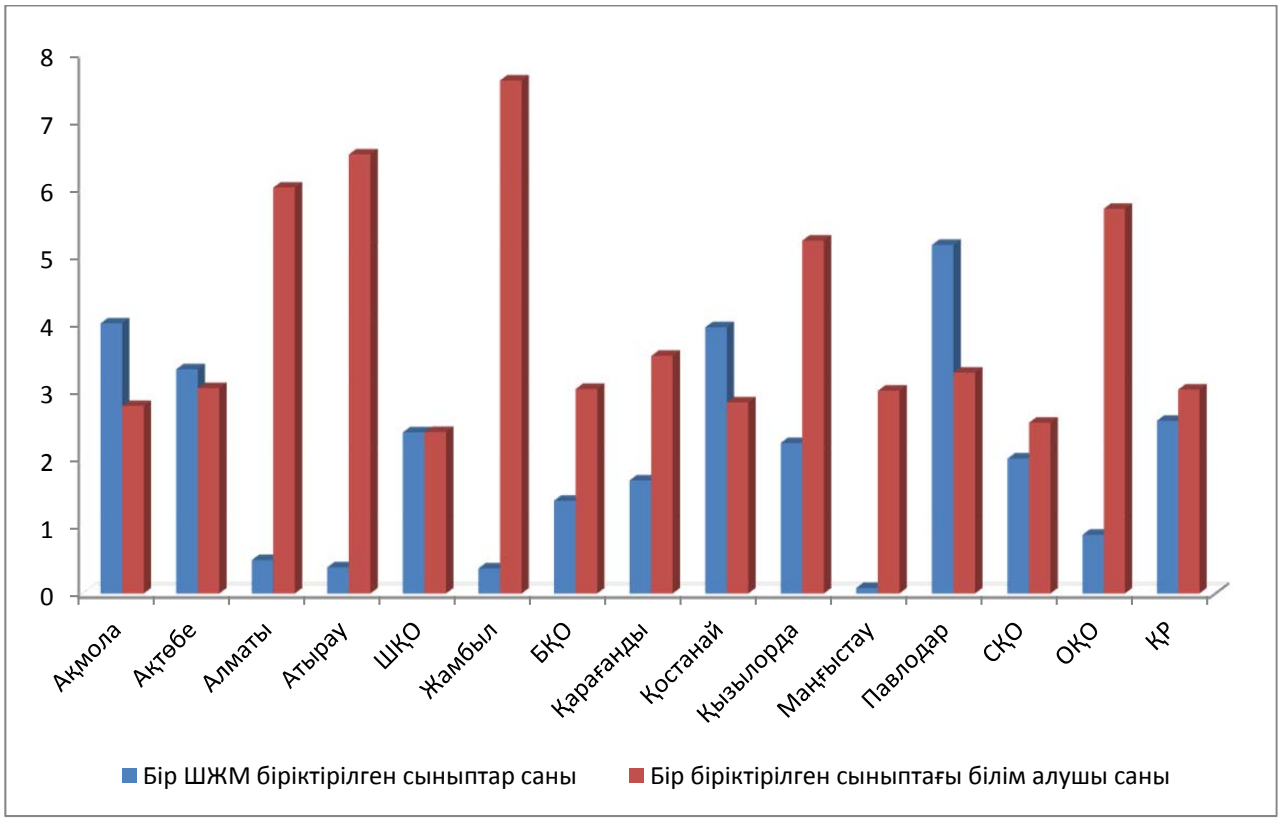
№	Облыс	ШЖМ саны	ШЖМ баст.	ШЖМ негіз.	ШЖМ орта	2016-2017 оқу жыл. біріктірілген сыныптар саны	Оқушы саны	Мұғалім саны
1	Ақмола	391	75	139	177	1563	25856	5996
2	Ақтөбе	227	42	69	116	753	14898	4588
3	Алматы	231	58	48	125	114	18773	4532
4	Атырау	31	11	6	14	12	2141	552
5	ШҚО	359	44	99	216	856	26651	6566
6	Жамбыл	140	46	26	68	52	12481	2589
7	БҚО	228	73	66	89	313	14608	4175
8	Қараганды	239	49	84	106	400	15945	4352
9	Қостанай	360	92	102	166	1418	24355	5420
10	Қызылорда	22	9	11	2	49	799	285
11	Манғыстау	12	4	2	6	1	914	272
12	Павлодар	251	34	66	151	1295	15737	3981
13	СҚО	409	81	103	225	816	26589	7057
14	ОҚО	136	53	7	76	118	11141	2351
Барлығы		**3036**	**671**	**828**	**1537**	**7760**	**210888**	**52716**

1-сурет. Облыстар бойынша бір ШЖМ білім алушылардың және мұғалімдер орташа саны.

Екінші көрсеткіш диапазоны (бір ШЖМ мұғалімдердің орташа саны) Қызылорда облысында 12-ден – Маңғыстау облысында 22-ге дейінгі аралықта (1-сурет).

Біріктірілген сыныптары көп ШЖМ Ақмола (1563-сынып, 4336 оқушы), Қостанай (1418 сынып 4007 оқушы) және Павлодар (1295 сынып, 4230 оқушы) облыстарында, Маңғыстау облысында барлығы бір біріктірілген сынып, онда үш білім алушы бар, Атырау облысында – 12 сынып, 78 оқушы. 2-суретте облыстар бойынша бір ШЖМ келетін біріктірілген сыныптардың орташа саны, сондай-ақ біріктірілген сыныптардағы оқушылардың орташа саны берілген. Диаграммадан көрініп тұрғандай, Павлодар, Ақмола, Қостанай, Ақтөбе облыстарында ШЖМ біріктірілген сыныптар саны көбірек, республика бойынша бір мектепке шаққандағы біріктірілген сыныбы ең аз ШЖМ - Маңғыстау, Атырау, Жамбыл және Алматы облыстарында. Дегенмен, ШЖМ біріктірілген сыныптарының толымдылығы Жамбыл, Атырау, Алматы, Оңтүстік Қазақстан және Қызылорда облыстарында ең жоғары.

2-сурет. Облыстар бойынша бір ШЖМ біріктірілген сыныптардың орташа саны және біріктірілген сыныптардағы білім алушылардың орташа саны.

ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы «17» қыркүйектегі №375 бұйрығының 3 қосымшасына сәйкес «Білім беру ұйымдарының үлгілік қағидалары бойынша оқытуды ұйымдастыру жағдайы» бойынша мектептің бастауыш сатысында әртүрлі жастағы білім алушыларды сынып-комплектілерге біріктірудің мынадай нұсқалары жүзеге асырылады : 2+3, 3+4;

2+4, 2+3+4 сыныптар. Негізгі орта мектеп деңгейінде келесі біріктіру нұсқалары ұсынылады: 5+6, 6+7, 7+8. Біз жинаған мәлімет сыныптарды біріктірудің басқа нұсқалары: 2+3+4, 5+7, 6+8, 5+8, 5+6+7, 6+7+8, 5+7+8, 5+6+8 бар екендігін көрсетті (2-кесте). Көрсетілген нормативке сәйкес 1-ші және бітіруші сынып білім алушыларын басқа сынып-жинақтарымен біріктіруге болмайды. Зерттеу мәліметтері бойынша берілген кесте нұсқасында Қызылорда және Солтүстік Қазақстан облыстары 1-ші сыныптың басқа сыныптармен бірігуін болжаған (2- кесте), бұған рұқсат етілмейді. Екі немесе үш сыныпты бір жиынтыққа біріктіру кезінде (2+3+4) әрбір сыныпта оқу сабақтарының жекелеген бөліктерін өткізу үшін жағдай жасау мақсатында сабақты ұйымдастырудың өзгермелі кестесі қолданылады.

Болжам бойынша 2017-2018 оқу жылында біріктірілген сыныптарда 23 410 білім алушы оқитын болады, оның ішінде 3+4 сынып-комплектісі көбірек (4616 оқушы, оның 1064-сы – Қостанай облысында); 7+8 (3870 оқушы, 956 - Қостанай, 784 Павлодар, 568 – Қостанай облыстарында); 5+6 (3807 оқушы, оның 758 – Павлодар, 629 – Қостанай, 615 - Ақмола облыстарында); 2+3 (2943 оқушы, оның 599 – Павлодар және 593 – Ақмола облыстарында); 2+4 (2516 оқушы, 507 - Павлодар және 375 – Қостанай облыстарында); 6+7 (2048 оқушы, 592– Ақмола облысы); 2+3+4 (1782 оқушы, 458 - Павлодар облысында).
ШЖМ бастауыш деңгейіндегі біріктірілген сыныптарындағы білім алушылардың саны 11 969, негізгі орта буында – 11 441. Осылайша, қолданыстағы және жаңартылған бағдарламамен оқитын біріктірілген сыныптардың мәселесі орын алып отырғаны анық көрінеді, сонымен бірге жағдай республиканың барлық облыстарында үш сыныптың біріктірілуі болжамының айтарлықтай санымен күрделене түскен.

Сонымен бірге, зерттеу барысында ШЖМ біріктірілген сыныптарының кадрлық қамтамасыз етілуіне талдау жасалды (3-кесте). ҚР бойынша біріктірілген сыныптарда барлығы 15 086 мұғалім жұмыс істейді, оның ішінде 8860 - қазақ тілінде оқыту сыныптарында және 6226 –орыс тілінде оқыту сыныптарында сабақ жүргізеді. 3 және 4-суреттерде облыстар бойынша сәйкесінше бір біріктірілген сыныпқа келетін мұғалімдер саны және бір мұғалімге шаққандағы оқушылар саны берілді. Диаграммадан келесі қорытынды жасауға болады, республика бойынша біріктірілген сыныптарда мұғалімдермен жақсы қамтамасыз етілген Маңғыстау, Ақтөбе, Атырау, Қарағанды және Солтүстік-Қазақстан облыстары, ШЖМ аз қамтамасыз етілген - Ақмола, Батыс Қазақстан, Павлодар және Оңтүстік Қазақстан облыстары, тиісінше, ШЖМ және біріктірілген сыныптары да көбірек (3-сурет).

2 кесте. 2017-2018 оқу жылына облыстар бойынша ШЖМ-дегі біріктірілген сыныптар мен білім алушылар саны жайлы болжам

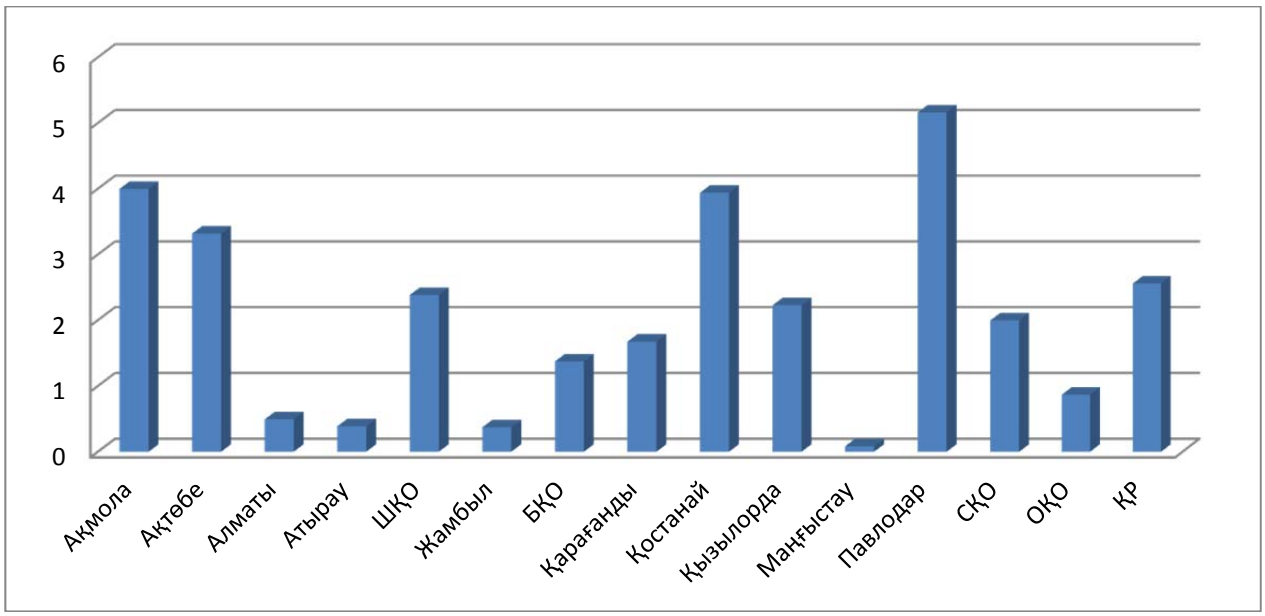
Облыс/сын	**2+3**	**3+4**	**2+3+4**	**2+4**	**5+6**	**6+7**	**7+8**	**5+7**	**6+8**	**5+8**	**5+6 +7**	**6+7 +8**	**5+7 +8**	**5+6 +8**	**1+3**	**1+3 +4**	**1+2 +3**	**Барл.**
Ақмола қаз	296	283	101	193	306	293	475				99	109						2155
Ақмола орыс	297	281	111	182	309	299	481				101	120						2181
Ақтөбе қаз	143	325	129	152	369	139	389				79	58						1783
Актөбе орыс	33	90	59	122	63	43	88				4	2						504
Алматы қаз	87	86	36	51	58	62	58											438
Алматы орыс	32	62		48	36	38	31											247
Атырау қаз	8	20	10		20		20											78
ШҚО қаз	265	265	53	228	295	113	216				12	10						1457
ШҚО орыс	31	138	31	34	136	65	117				18	18						588
Жамбыл қаз	35	159	13	50	16	31	21	6										331
Жамбыл орыс	7	25			14	4	14											64
БҚО каз	53	164	105	163	98	58	7											648
БҚО рус	43	73	55	35	75	14	4											299

2 кесте (жалғасы). 2017-2018 оқу жылына облыстар бойынша ШЖМ –дегі біріктірілген сыныптар мен білім алушылар саны жайлы болжам

Облыс	**2+3**	**3+4**	**2+3 +4**	**2+4**	**5+6**	**6+7**	**7+8**	**5+7**	**6+8**	**5+8**	**5+6 +7**	**6+7 +8**	**5+7 +8**	**5+6 +8**	**1+3**	**1+3 +4**	**1+2 +3**	**Барлығы**
Қарағанды қаз	154	183	59	44	130	67	131				8	47						823
Қарағанды орыс	91	128	37	27	90	70	102				23	15						583
Қостанай қаз	139	334	176	38	188	97	252	70	93		19	34						1440
Қостанай орыс	238	730	133	165	441	141	316	104	227		28	25	9	10				2567
Қызылорда қаз		16	-	96	38	-	30		10		-	-			66			256
Маңғыстау қаз		3																3
Павлодар қаз	369	383	312	305	422	147	388				77	46						2449
Павлодар орыс	230	251	146	202	336	159	396				31	30						1781
СҚО қаз	101	244	16	87	168	60	133		56		4				22	5	5	901
СҚО орыс	184	257	53	158	184	96	166		29	8	8	5			14			1162
ОҚО	107	116	147	136	15	52	35				64							672
ҚР бойынша	**2943**	**4616**	**1782**	**2516**	**3807**	**2048**	**3870**	**180**	**415**	**8**	**575**	**519**	**9**	**10**	**102**	**5**	**5**	**23410**

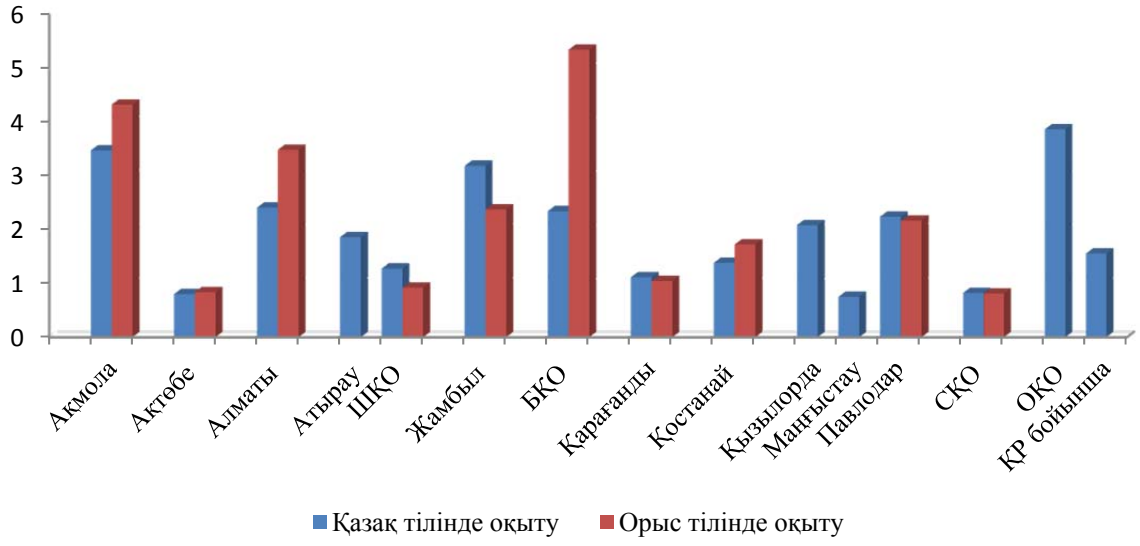
3-кесте. Облыс бойынша мұғалімдердің саны және оларға сұраныс

Облыс	Мұғалімдер саны	Мұғалімдерге сұраныс
СҚО (қаз)	1098	37
СҚО (орыс)	1435	68
Манғыстау (қаз)	4	2
Қызылорда(қаз)	123	
Қостанай (қаз)	1043	19
Қостанай (орыс)	1491	21
Қараганды (қаз)	740	118
Қараганды (орыс)	558	106
БҚО (қаз)	277	14
БҚО (орыс)	56	5
Жамбыл (қаз)	104	15
Жамбыл (орыс)	27	6
ШҚО (қаз)	1144	103
ШҚО (орыс)	640	83
Атырау (қаз)	42	5
Ақтөбе (қаз)	2229	79
Ақтөбе (орыс)	603	11
Ақмола (қаз)	621	
Алматы (қаз)	182	
Алматы (орыс)	71	
Ақмола (орыс)	505	
Павлодар (қаз)	1095	101
Павлодар (орыс)	824	47
ОҚО (қаз)	158	
ОҚО (орыс)	16	7
ҚР бойынша барлығы	**15086**	**847**

3 Сурет. Облыстар бойынша ШЖМ бір біріктірілген сыныбындағы мұғалімдер саны.

Нәтижесінде біріктірілген орыс тілді сыныптағы бір мұғалімге Батыс Қазақстан, Ақмола, Алматы облыстарында және Оңтүстік Қазақстан, Ақмола, Жамбыл облыстарының қазақ тілінде оқытатын біріктірілген сыныптарында оқушы саны көбірек келеді (4-сурет), ал Солтүстік-Қазақстан, Ақтөбе, Маңғыстау, Қарағанды және Шығыс Қазақстан облыстарында – бала саны аз.

4-сурет. Облыстар бойынша біріктірілген сыныптардағы бір мұғалімге шаққандағы білім алушылар саны.

3-кестеде келтірілген мәліметтерге қосымша облыстар бойынша мұғалімдерге деген сұраныс туралы деректер берілген. Қарағанды және Шығыс Қазақстан облыстарында басқа өңірлерге қарағанда біріктірілген сыныптар

үшін мұғалімдерге сұраныс қажеттілігі өте жоғары. Республика бойынша біріктірілген сыныптар үшін қажетті 847 педагогтың ішінде, ең қажеттісі математика пәнінің мұғалімдері (135), ағылшын тілі (133), орыс тілі мен әдебиеті (82), химия (61), физика (56), биология (32), география (33), бастауыш сынып (30) , тарих (25), қазақ тілі мен әдебиеті (20).

Осылайша, талдау қорытындысы ШЖМ санында, білім алушыларының контингентінде, олардың санында, біріктірілген сыныптарында, сондай-ақ кадр құрамында және мұғалімдерге деген қажеттіліктерінде аймақтық айырмашылық барын көрсетті. Мәліметтерге сәйкес, ШЖМ ең көп облыстар Ақмола, Қостанай, сондай-ақ бұл аймақтарда біріктірілген сыныптар саны да көп, және керісінше, ШЖМ аз, біріктірілген сыныптар саны аз батыс аймақтар (Маңғыстау, Атырау облыстары). ШЖМ саны жағынан және ондағы білім алушылардың саны бойынша республика бойынша 1-орында тұрған Солтүстік-Қазақстан облысы екенін атап өту керек, ал біріктірілген сынып саны бойынша – 4-ші болып тұр. Біріктірілген сыныптардың толымдылығы бойынша басқа көрініс байқалады: бала санының толымдылығы бойынша көрсеткіштері жоғары тұрған Жамбыл, Атырау, Алматы, Оңтүстік Қазақстан, Қызылорда облыстары.

Сонымен қатар, ШЖМ, атап айтқанда, біріктірілген сыныптарда оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру жағдайын анықтау мақсатында, мұғалімдерге сауалнама жүргізілді. «Сіз өз тәжірибеңізде инновациялық технологияларды қолданасыз ба?» деген сұраққа қатысқандардың 22% «иә» деп жауап берді. Білім саласындағы жаңа әдістерді өз тәжірибесінде дұрыс қолдануды қатысқан мұғалімдердің 30%-ы біледі. 4-кестеде ШЖМ біріктірілген сыныптарындағы мұғалімдердің оқу процесін ұйымдастыруына қатысты сауалнама нәтижелері келтірілген.

4-кесте. ШЖМ біріктірілген сыныптарындағы оқу процесін ұйымдастыру

Біріктірілген сыныптардағы оқу процесін ұйымдастыруға қажетті әдістемелік әзірлемелер (біріктіру варианты, пән, қолдану %)
Батыс Қазақстан 1.Әдістемелік құралдар «Шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарда мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту» (пәндер: Қазақстан тарихы, қазақ тілі, биология, әдебиеттік оқу, орыс тілі т.т.) 2.Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА«Шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарында бірпәндік оқыту принциптері» 2013 ж. 3.Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА«Шағын жинақты мектепте көптілділікті оқыту мәселелері» **Маңғыстау облысы** 1. Әбдікарим Т.Әдебиеттік оқу 2. Әбдікарим Т.Әдебиеттік оқу Хрестоматиясы 3. Әбдікарим Т. Әдебиеттік оқу Әдістеме 4. Уайсова Г.И. Қазақ тілі 5. Бадамбаева Русский язык 7. Бадамбаева Русский язык. Внекласное чтение

8. Оспанов Т. Математика 1- бөлім
9. Оспанов Т. Математика 2-бөлім
10.Оспанов Т.Дидактикалық материалдар
11. Жүнісқызы К.Дүние тану
12. Оралбекова Еңбекке баулу
13. Райымбергенов А Музыка
14. Раупова Н. Бейнелеу өнері
15.Раупова Н. Бейнелеу өнері. Әдістеме
16.Дене шынықтыру. Әдістеме
17.Өзін-өзі тану
18.Уайсова Г.И. Қазақ тілі. Дидактика

Қарағанды облысы

1. 1.Лебедева Л.А., Акпаева А.Б. Шағын комплекті бастауыш мектепке педагогикалық процестің теориясы мен технологиясы: оқулықтар - Алматы : Абай атындағы Қазақ ұлттық университеті, 2010
2. 2. Лебединцев В.Б. Білім технологиясы : шағын ауыл мектептерінде әртүрлі жас оқу қызметкерлері// Әдіскер. – 2009ж.
3. Бордовский Г.А. Ред. АКТ оқу құралдарды бейінді оқыту мекемелерде қолдану туралы Шағын комплекті ауыл мектептерінің мұғалімдеріне арналған әдістемелік нұсқаулар/– СПб.: ЖШС «АкадемПринт», 2004.
4. Егорова Е.Н., Гугова Л.С, Никитина Л.П., Кокарева З.А . Әр түрлі жас сынып-жинақтарында ұйымдастыру бойынша әдістемелік нұсқаулар/– Вологда: ВПК, 2011
5. Н.А. Тойбазарова, Х.Т. Төлеубаева, Ж.О. Бақова, А.М. Аниева. Әдебиеттік оқу (ШЖМ біріктірілген 2,3- сыныптардамазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту) I,II бөлім
6. Кузнецова С.Н. «НЗМ» БҰҰМ мұғалімдерге арналған әдістемелік құрал,
7. Васева И.В. Дүниетану пәні бойынша әдістемелік құрал
8. Рахметова С.Р. Қазақ тілі пәнінен әдістемелік құралы,
9. Қабатай Б.Т. Қазақ тілі пәнінен функционалдық сауаттылыққа араналған әдістемелік құралы
10. ҚР БҒМ бекіткен оқу - әдістемелік құралдар мен оқулықтар
11. Богатырева Е.В., Егорова Е.Н.,Ругова Л.С. « Әдістемелік нұсқаулар»
12. Оралбаева Л.Ш., Мадиева А.Т.1. 5-6сыныптарға арналған қазақ тілі;
13. Смагулова Г.К, Кобенов Ж. Қазақстан тарихы 5-6 сынып.
14. "2016-2017 оқу жылында жалпы білім беретін мектептерде ұйымдастыру ерекшеліктері туралы "Нұсқаулық-әдістемелік хат
15. Платонова Н.Н. «Аралас сыныптар жинақтарында математика пәні бойынша әдістемелік жобалау»
16. Егорова Е.Н. «Біріктірілген сыныптарында сабақты ұйымдастыру және өткізу бойынша әдістемелік нұсқаулар»
17. Лошнова О.Б. «Деңгейлеп саралап оқыту»
18. Баринова О.В. «Математика тапсырмасын шешуінде саралап оқыту»

Бударный А.А. «Оқыту бойынша жеке көзқарас» және т.б

19. Оспанов Т., Кочеткова О, Бадамбаева, Кабдоллаев, Рахимжанова, Волкова
20. Готская И.Б.; Ильина С.П. АКТ білім беру құралдарын пайдалану бойынша ШЖМ мұғалімдеріне арналған нұсқаулар
21. Богинская Е.А. ШЖМ жұмысының ерекшеліктері: мәселелері мен шешімдері

Жамбыл облысы

Жақыпова Г.Ш., Лебедева Н.В., Бәтібаева С.

Шығыс Қазақстан облысы

1. Оралбаева Л., Жанузакова Т., Шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарында мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту, Астана, 2013 ж.
2. Мәдиева А.Т., Дәуітова Г.Ж, Рахметова Ф.Ж., Керімова Г.Е. ШЖМ-ң біріктірілген 5-

6 сыныптарында мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту ҚР Білім және ғылым министрлігі Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

3. Смагулова Г.Қ., Тұрмашева Б.Қ., Аяпова Ж.И., Кайбалдина А.О. ШЖМ-ң біріктірілген 5-6 сыныптарында мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту, 2-3, 3-4, 5-6, 7-8 сыныптарға арналған

Актобе облысы

1.Гайнутдинова А.Р.Біріктірілген кластарға арналған әдістемелік құрал., 2016 ж.

2. Біріктірілген сыныптардағы арналған күнтізбелік жоспарлар. (3+4, 2+3, 6+7 сыныптар, барлық пәндер)

3. «Шағын жинақты мектептің біріктірілген 5,6 –сыныптарында мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту» Қазақстан тарихы . Әдістемелік құрал 5-6 сынып Астана 2013.

Акмола облысы

ҚРБ ҒМ Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.Әдістемелік құрал.

1. Дүсебек А.Т., Қалменова Г.К .Жатылыстану және география 5,6- сыныптарында мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту.

ОҚО

1. (3-с қазақ тілі) Ж.Қ.Балтабаева,М.К.Султанғазина. (3-с матем) Ә.Б.Ақпаева, Л.А.Лебедева. (3-с русский язык) Б.Х.Исмагулова. (3-с дүниетану) Х.Аймағанбетова,Н.А.Тим. (3-с әдебиеттік оқу) Б.А.Тұрғанбаева, Ж.Қ. Балтабаева. Ә.М.Мұханбетжанова

2.С.М.Бахишева, Құлмағамбетова А. «Аз комплектілі мектепте сабақтарды ұйымдастыру». Алматы . Мектеп.

3. Авторлық әдістемелік әзірлемелер біріктіру. «Шағын жинақталған мектептерде пәндерді оқытуда жаңа педагогикалық әдістерді пайдалану жолдары»

Алматы баспасы. 2010 ж Авторы: Т.Баймолдаева 65%

Павлодар облысы

1. Акрамова А.С. «Шағын жинақталған бастауыш мектепте математикадан сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыру әдісі» оқу әдістемесі, ҰБА, Алматы, 2010 ж.

2. Караев Ж.А. Деңгейлеп оқыту технологиясы, 2014 http://nao.kz

3. Калинина И.Г. Шағын жинақталған мектепте математика сабақтарында назар аударуды дамыту,1999

4. Біріктірілген 2-4 сыныптарда математика пәнін кіріктіре оқыту. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014

5. Тойбазарова Н.Ә.. Әдістемелік құрал. ШЖМ біріктірілген 2,4 (3-4)-сыныптарында қазақ тілі пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту.ҰБА (НАО), 2013

6. Тойбазарова Н.Ә.. Әдістемелік құрал. I (II) бөлім.ШЖМ біріктірілген 2,3 (3-4)-сыныптарында әдебиеттік оқу пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013

7. Аймағамбетова Қ.А., Тойбазарова Н.Ә. Әдістемелік құрал. II бөлім.ШЖМ біріктірілген 3,4-сыныптарында дүниетану пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту;

8. Оралбаева Л.Ш.. Әдістемелік құрал. ШЖМ біріктірілген 5,6-сыныптарында қазақ тілі пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013

9. Шағын жинақталған мектептердің біріктірілген 5,6 сыныптарында орыс тілі пәнін кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013

10. Муканова Г.О.. ШЖМ біріктірілген 5,6-сыныптарында Қазақстан тарихы пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013

11. Махамбетова Н.К.. ШЖМ біріктірілген 5,6-сыныптарында жаратылыстану және георгафия пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013

12. Бисембаева Т.Т.. ШЖМ біріктірілген 6,7-сыныптарында биология пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013

13. Дуйсебек А.Т.. Әдістемелік ұсынымдар. Шағын жинақталған мектептерде пәндерді оқытуды күнтізбелік-тақырыптық жоспарлау. ҰБА (НАО), 2013
13. Кушнир М.П. Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында шағын жинақталған мектептердің бастауыш сыныптарында білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері.– Қарағанды: ПҚ БАИ РБИ, 2015. – 84 б.
14. Лебедева Л.А. Акпаева А.Б. Шағын жинақталған мектептердің бастауыш сыныптарында математиканы оқыту теориясы және технологиясы, Алматы 2009
15. Шағын жинақталған мектепке көмек. /Ред. Ж.Караева. Астана, 2000.
16. Журба Л Біріктірілген сыныптарда сабақтарды ұйымдастыру және өткізу бойынша әдістемелік құрал. Көкшетау, 2013
17. Крамаренко Н.Е. Шағын жинақталған мектепті басқару. Әдістемелік ұсынымдар. 2009 ж.
18. Тихомирова В.. Ынтымақтастық сабақтар. Алматы 2007

Біріктірілген сыныптардағы оқу процесін ұйымдастыруға қажетті авторлық әдістемелік әзірлемелер

Маңғыстау облысы

1. Уайсова Г.И Қазақ тілі Әдістеме
2. Бадамбаева Русский язык Методика
3. Оспанов Т.Әдістеме
4. Жүнісқызы К.Әдістеме
5. Оралбекова Еңбекке баулу Әдістеме
6. Өзін-өзі тану Әдістеме
7. Математика Көрнекі кестелер
8. Әбдікарим Т. Әдебиеттік оқу Әдістеме
9. Райымбергенов А. Музыка Әдістеме
10.Раупова Н. Бейнелеу өнері Әдістеме

Қарағанды облысы

1. Оралбаева Ш., Мадиева Т. Казахский язык для5-6кл.
2. Смагулова, Кобенов Ж.История Казахстана 5-6кл.
3. Муканова Г.О., Бисембаева Т.Т.Биология 6-7классов;
4. Суворова Д . Методическое пособие.
5.Т.Дуйсенбек. Русская речь
6. Оралбаева О.Ш.Казахский язык
7. Дьяченко В, Коллективное обучение;
8. Актаева М.Е. МКШ в местном социуме
9. ҚР БҒМ бекіткен оқу - әдістемелік құралдар мен оқулықтар
10.Планы уроков географии (7-8 классы)

ОҚО

1. Жақыпова Г.Ш., Орехова Н.В,Лебедева Н.В Жаратылыстану, математика,
2.А.С.Мұкашева, С.И.Уақбаева. Орыс тілі Т.М.Калашникова, Р.Х.Беспалова. Авторлық әдістемелік әзірлемелер біріктіру.
3.Т.Оспанов 3.Ш.Құрманалина
4.Ж.Қ. Астамбаева «Шағын жинақтағы бастауыш мектептегі педагогикалық үдеріс теориясы мен технологиясы»

Павлодар облысы

1. Н.П. Серемeнко «ШЖМ сабақтарды ұйымдастыру», Өрлеу, Павлодар
2. Красий А.А «Таңқаларлық физика» 5-6 сынып, факультативтік курс.
3. Тембаева С.А «Шебер қол», 2-3 сынып.
4. Имамагзамов А.Д «Информатика әлемі», 5-8 сынып.
5. Хамитова А.К «Жалын», қазақ тілі, 5-9 сынып.

6. Молдахметова А.Ш «Мәнерлеп оқу», қазақ тілі, 5-6 сынып.
7. Доспаева Д.А «Биология әлемі», 5-8 сынып.
8. Абильханова Г.А «Жас математик», 3-4 сынып
9. Мустафина А.Е «English World», 3-4 сынып

Біріктірілген сыныптардағы оқу процесін жүргізуде инновациялық технологияларды қолдану

Батыс Қазақстан

1.Қ.А.Қараев «Қазіргі білім берудегі техникалар мен технологиялар»

2.Лебедева Л.А. Акпаева А.Б. «Шағын жинақты бастауыш мектептегі оқу үрдісіндегі теория мен технологиялар»

Маңғыстау облысы

1. Жаңартылған білім мазмұны бағдарламасы;
2. Сын тұрғысынан ойлау;

Деңгейлеп оқыту технологиясы.

Қарағанды облысы

ҰОТ (КСО); ақпараттық комуникативтік технологиялар; дамыта оқыту; сын тұрғысынан ойлау әдісі; іс-әрекеттегі зерттеу; интеграцияланған сабақтар; 7 модуль бойынша оқыту, деңгейлеп оқыту, топпен жұмыс; АКТ-ны қолдану; модульдік оқыту, ойын технологиялары.

Жамбыл облысы

СТО , деңгейлеп -саралап оқыту, дамыта оқыту, сын тұрғысынан ойлау, модульдік оқыту, 7 модуль бойынша оқыту.

Шығыс Қазақстан облысы

Интерактивті оқыту әдістемесі , ақпараттық комуникативтік технологиялар , ойын технологиясы, модульдік технология, ұжымдық оқыту ; дидактикалық құралдар санын көбейту; дамыта оқыту; оқу мен жазу арқылы сыни тұрғыда ойлау; денсаулық сақтау технологиясы; педагогикалық шеберлік сабақтары.

Ақтобе облысы

Сыни тұрғыдан ойлау, ТРИЗ технологиясы, жобалау технологиясы , ойын технологиясы.

Акмола облысы

7 модульді қолдану, сын тұрғысынан ойлау технологиясы.

ОҚО

Сыныптар үшін сабақ кестесін икемді етіп құрастыру, топтық оқыту,

Әбілғазинов Г.З., Суборова Г.Ф., Ирошников И.Г., Құрманалина Ш.Х «Шағын комплектілі мектепте оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру ерекшеліктері . Орал қ. 2000»

СТО технологиясы, топтық-жұптық жұмыстар, блум таксономиясы.

Павлодар облысы

Кембридж бағдарламаларының 7-модулі, сын тұрғысынан ойлау, деңгейлеп оқыту, жоба қорғау технологиясы, ТРИЗ, проблемалық оқыту, дамыта оқыту, А.Жанпеисованың модульдік оқытуы, ойынмен оқыту, педагогикалық шеберлік сабақтары, АКТ, тұлғалық-бағдарлы оқыту, зерттеу қызметі, жобалар әдісі, денсаулық сақтау технологиясы

Біріктірілген сыныптардағы оқу процесін жүргізуде СБР қолдану

Батыс Қазақстан

1.Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА «СБР мазмұнын әзірлеудегі әдістемелік ұсынымдар»

Маңғыстау облысы

Білім беру ұйымында электрондық оқыту жүйесі қолданылады. Мұғалімдер сабақ жоспарларының, сабақ үлгілерінің, жекелеген дидактикалық мақсатқа жетуге бағытталған

жұмыстарының сандық форматтағы үлгісін дайындайды.Оқу бағдарламасы мен оқулықтың мазмұнына сай сандық білім ресурстары қолданылады.

Сабақ үрдісінде қолданылатын мектеп кітапханасында бар электронды оқулықтар:

1. Әдебиеттік оқу Т.Әбдікәрім. Электронды оқулық 3-сынып
2. Қазақ тілі, Г. Уайсова. Электронды оқулық 3-сынып.
3. Математика Т.Оспанов. Электронды оқулық 3-сынып.
4. Еңбекке баулу Т.Оралбекова.Электронды оқулық, 3-сынып
5. Дүниетану Ә.Алтынбек. Электронды оқулық 4-сынып.

Қарағанды облысы

1. Ресурсы Билим лэнд
2. Кипчакское ханство Ф.Баланецкий
3. Карта Казахстана
4. Электронные учебники
5. ПИК

Шығыс Қазақстан облысы

Астамбаева Ж.Қ. "Шағын жинақты бастауыш мектепте педагогикалық үдеріс теориясы мен технологиясы"

ОҚО

Сайпин Ж. Бір пәндік және бір тақырыптық ұстанымдарға негізделген кіріктіре оқыту сабақтарын ұйымдастыру.

СБР электронды нұсқада қолдану мүмкіншіліг жоқ.

Павлодар облысы

1. Бектаева А, Атамура, 2014 г, ЭО, қазақ тілі, 6-сынып
2. Искакова К. Атамұра, 2013 ж., ЭО физикалық география, 6-сынып
3. Соловьева А, Атамұра, 2013 ж. биология, 9-сынып
4. Нуржанова М. УО ЦПТИО, ағылшын тілі, 3-4 сынып, 2015 ж.
5. Досмамбетова Г. Қазақ тілі, 4-сынып
6. Мухамеджанова С. Информатика. 6-сынып
7. Аяпова Т. Ағылшын тілі. 6-сынып
8. Кузнецова Т. Ағылшын тілі. 3-сынып
9. Bilimland
10. E-leurning
11. itest.kz
12. imektep.kz
13. testcenter.kz
14. Kundelik.kz
15. «Павлодар облысының физикалық географиясы». Дайкенов Т.Е., 2002 ж.;
16. «Қазақстан тарихы»; «Биология». ҚазҰУ математика және механика ҰИИ, 2004 ж;
17. «Қазақстанның физикалық географиясы». РҰӘО білім беруді ақпараттандыру, 2004 ж.;
18. «Математика». Атамұра, 2014 ж.
19. Әліппе+1 (3-7 жастағы балаларға арналған қазақ тілі. "Атамұра". 2006 ж.
20. Қызықты математика. "Атамұра". 2006 ж.
21. Әдебиеттік оқу. "Атамұра". 2006 ж.
22. Г. Досмамбетова. Қазақ тілі, 1-сынып. «Атамұра». 2012 ж.
23. Ш. Кулманова. Музыка (фонохрестоматия). 2011 ж.
24. Өзін-өзі тану. «Бөбек». 2009 ж.
25. Интерактивтік жабдықтар:

- Ағылшын тілі/мектепке дейінгі топ. Whatisyourname?

Кожабаева А.К. Қостанай қ., «Қала әкімдігі Қостанай қаласы білім беру бөлімінің № 6 сәбилер бақшасы» ҚМҚК

- Алгебра|10-сынып. Қарапайым тригонометриялық көбейту және оларды шешу.

Ермаханулы Ербол. Бесқайнар а., «Арыстан» мамандандырылған лицейі.
- Физика. Электрондардың сыртқы фотоәсері.
Тобылбаева С.Т. Қызылорда қ., НЗШ ФМ
26. Электронды оқулық Алматы қ. «Атамұра» баспасы.
27. Ресурстар http://www.nci.kz Ұлттық ақпараттандыру орталығы

Қашықтықтан оқыту

Маңғыстау облысы
Әр оқушы мен мұғалімнің үздік әлемдік білім ресурстарына кез-келген уақытта «Online» қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін жағдай жасалған.
Қарағанды облысы
Жүргізіледі, кең жолақты интернетке қолжетімсіздікке байланысты толық қамтылмаған.

ШЖМ біріктірілген сыныптарындағы оқу процесін ұйымдастырудағы проблемалар

Батыс Қазақстан Шағын жинақты бастауыш мектепте бір мұғалім болған жағдайда оқу үрдісін ұйымдастыру.
Маңғыстау облысы Мектеп жанынан спортзал салу. Мамандардың жетіспеушілігі.
Қарағанды облысы
Абай: 1. Интернетке шығудың төмен жылдамдығы, оқушыларға арналған заманауи қосымша әдебиеттердің жеткіліксіздігі.
2. Біріктірілген сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік әдебиеттер мен материалдарының жетіспеушілігі.
Ақтоғай: Кең жолақты интернет жылдамдығының төмендігі, материалдық-техникалық базаның жетіспеушілігі, кәсіби маманның болмауы
Бұхаржырау: 1. Біріктірілген сыныптарда сабақ беретін мұғалімдерге арналған курстардың жоқтығы;
2. Әлсіз МТБ
Жаңаарқа: 1. Біріктірілген сыныпқа сабақ жоспарын дайындауда қиыншылықтар;
2. Уақытты тиімді пайдалану қиындығы;
3. Біріктірілген сыныпқа сабақ беру ерекшелігін ескере отырып, мұғалімнің еңбекақысын қайта қарау.
Жезқазған:
1. әдістемелік нұсқаулықтардың жеткіліксіздігі
2.материалдық-техникалық базаның әлсіздігі
Жамбыл облысы
Әдістемелік әзірлемелердің жоқтығы, мамандардың жетіспеуі, оқу кабинеттерінің тарлығы, уақыт тапшылығы;
- сабақ кестесін құрудағы қиындықтар, сабақ өту кезінде уақыттың жетпеуі;
- жазба жұмыстары, бақылау алу кезінде күнтізбелік жоспарлардың сәйкес келмеуі;
- пән мұғалімдерінің жетіспеуі;
- біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру қиындықтары;
- біріктірілген сыныптардағы оқу бағдарламасының мазмұнын толық қамту, игеру қиындықтары;
- материалдық-техникалық базаның жоқтығы (спорт зал, акт зал, асхана, арнайы АКТ-мен жабдықталған кабинеттер, кітапхана).
Шығыс Қазақстан облысы
1. Оқушылардың аздығы.
2. Интернет желісінің жылдамдығының төмендігі.
3. Педагогикалық кадрлар жетіспеушілігі.

Ақтобе облысы

- ауыл мектептерінің материалдық – техникалық жағынан толық жабдықталмауы және тозығы жеткен жабдықтардың ауыстырылмауы;
- сабаққа дайындалуда оқытушы шектен тыс жүктеме орындайды және бұл әрбір мұғалімнің шығармашылық белсенділігінің артуына кедергі келтіреді;
- мұғалім әрбір сыныппен сабақтың белгілі бір бөлігінде ғана жұмыс жасауға мәжбүр;
- мұғалімнің зейіні екі немесе одан да артық сынып оқушыларына бөлініп отырады;
- өтілетін тақырыптары сәйкес келмеген жағдайда, ұжымдық жұмыс ұйымдастыруға мүмкіндік жоқ және саралап өтілетін сабаққа дайындалуға мұғалімнің көп уақыты кетеді;
- шағын жинақты мектептердің біріктірілген сыныптарына сәйкестендірілген Үлгілік оқу жоспары қажет(пәндердің біріктірілуіне орай);
-шағын жинақты мектептердің біріктірілген сыныптарына дәріс беретін пән мұғалімдері үшін әдістемелік құрал әзірленсе (мысалға:технология 3+4,6+8 т.б. үлгіде);
- біріктірілген сыныптардың оқушыларына пәндік оқулықтар шығарылса және де оқулықтар мен әдістемелік құралдарда оқушының сыныбы және жас ерекшелігі ескерілсе .

Акмола облысы

1. Уақыттың жетіспеушілігі.
2. Бір сыныпқа тақырып түсіндіргенде, екінші сынып оқушылары тапсырма орындау кезінде ойларын жинақтауы қиындық туғызады.

ОҚО

1. Оқу жоспарында оқулықтағы тақырыптардың сәйкестігі.
2. Білім алушылардың әртүрлі жаста екендігін ескеру.
3. Біріктірілген сыныптар үшін сабақ кестесін икемді етіп құрастыру.
4. 3 сынып біріктірілгенде, әр сыныпқа уақыт аз бөлінеді.
5. 2- сынып жаңартылған бағдарламамен, 3-4 сыныптар қолданыстағы бағдарламамен оқиды. Мұғалімдерге арналған әдістемелік құралдар жоқ
6. Спорт залы, АКТ залы жоқ.
7. Интернет желісі баяу жұмыс істейді.
8. Кадр мәселесінің тапшылығы.

9 Шағын жинақты сыныптарда оқулықтар жетіспейді.

Павлодар облысы

1.Пән мұғалімдері жүктемелерінің аздығы.

2. Педагог ұжымдары санының аз болуына байланысты мектепішілік пәндердің ӘБ құрудың мүмкін еместігі.

3. Біріктірілген сыныптардың педагогтары үшін курстық қайта даярлауды ұйымдастыру.
4. Оқушылардың жас ерекшеліктері мен талаптарының әртүрлілігі.
5. Біріктірілген сыныптарға арналған арнайы білім беру бағдарламаларының жоқ болуы.
6. Мұғалімге түсірілетін психологиялық салмақ.
7. МТБ жеткіліксіздігі.

Мұғалімдерден алынған сауалнама қорытындысы біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру және жүргізу үшін қолданылып келе жатқан әдістемелік құралдардың ауқымдылығын көрсетті: бұлардың ішінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, Абай атындағы ҚазҰПУ, отандық және шетелдік ғалымдар мен педагогтар әзірлеген әдістемелік ұсынымдар бар. ШЖМ мұғалімдерінің арсеналында күнделікті тәжірибеде қолданып жүрген көптеген авторлық әзірлемелер мен авторлық электрондық ресурстар бар.

Мұғалімдердің біріктірілген сыныптарда оқыту процесінде қолданатын инновациялық технологияларының тізбесі көлемді, және де бұл заңдылық, себебі біріктірілген сынып жағдайы сабақтағы оқу-тәрбие процесін оңтайлы

ұйымдастыру үшін шығармашылыққа, тиімді тәсілдерді іздеуге жетелейді. Сыныптағы бала санының аздығының өз артықшылықтары бар, оны ескерген дұрыс және күнделікті практикалық іс-әрекет барысында тиімді қолдана білу керек.

1. Білім алушылардың темпераментін және нерв жүйесінің, дамуының ерекшеліктерін, бейімділігі мен қызығушылықтарын, білім және біліктілік деңгейін ескере отырып, жеке тәсілдерді таңдау;

2. Оқытудағы тұлғаға бағытталған тәсіл, мұндағы жеке пікірлесу оқыту мен тәрбиелеу процесіндегі басты мақсат пен құрал ретінде қаралады, себебі білім алушының ішкі позициясын түсінеміз. Білім алушы мен мұғалім бірін бірі «естиді»;

3. Ынтымақтастық, бірлескен оқу іс-әрекетін және қарым-қатынас орнатуға қолайлы жағдай.

4. Білім алушылар саны аз, сондықтан мұғалім сабақ барысында әр баланың жауабын тыңдап, олардың жеке ерекшеліктерін жақсырақ зерттеуге мүмкіндігі бар.

5. Жоғарғы сынып оқушылары кішілерге көмек көрсете алады, себебі олар күнделікті бір уақытта бір сынып бөлмесінде отырады.

Анықталғандай, мұғалімдер біріктірілген сыныптарда сабақ өткізу барысында сандық білім ресурстарын да қолданып келеді, көрсеткен ресурстар тізімі көлемді. Өкінішке орай, көпшілігінде оларды қолдану мүмкіндігі мектептің материалдық-техникалық жағдайымен шектеледі. Қашықтықтан оқытуға қатысты тек қана Солтүстік Қазақстан облысы қолданатын жекелеген интернет көздерін көрсеткен.

Біріктірілген сыныптардағы оқу процесін ұйымдастыру мәселесіне қатысты сауалға барлық облыстардың ШЖМ мұғалімдері бір ауыздан, бірінші кезекте біріктірілген сыныптағы сабақтарды жүргізуге, соның ішінде қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша оқытылатын сыныптарға арналған әдістемелік ұсынымдардың қажет екенін алға тартты. Көрсетілген мәселелер барлық аймақтар үшін ортақ: материалдық және әдістемелік ресурстардың жетіспеушілігі, интернет желісінің қолжетімсіздігі, кадр тапшылығы, үлкен жүктеме, сабақтарға ұзақ дайындықтың қажеттілігі, төмен еңбекақы, пән мұғалімдерінің жүктемесі аздығы, мектеп құжаттарын жүргізу (журналдар). Басқа мәселелердің қатарында оқу материалын түсіндіруге уақыттың жетпеуін атап көрсеткен, білім алушы мен мұғалімнің тікелей жұмысы, біріктірілген сыныптағы кезекпен жүргізілетін жұмыс барысында білім алушылардың назарын оқу материалына аударудың қиындықтары, критериалды бағалау кезінде топтық, жұптық, жеке жұмыстарды ұйымдастыру қиындықтары, сабақ барысында коммуникативтік дағдыларын дамытудың мүмкіндігі аздығы, білім алушылардың жас ерекшеліктері мен талаптарының әртүрлі болуы, олардың әлеуметтену деңгейінің төмендігі. Осының барлығы, сонымен бірге ауыл мұғалімінің қызметі көп функционалды болу жағдайларының жиі кездесуі (көптеген мұғалімдер өз мамандығынан басқа пәндерден сабақ береді) үлкен психологиялық салмақ түсіреді. Сонымен бірге, біріктірілген сыныптарға сабақ

беретін мұғалімдерді даярлауға және қайта даярлауға жеткілікті көңіл бөлінбей келеді. Мұғалімнің оқуға мүмкіндігі болған жағдайда, онда оқу кезеңінде мектепте оны алмастыру мәселесі өзекті мәнге ие болады.

Мәлімет алу үшін әр аймаққа шыққан кезде мұғалімдердің сабақтарына қатысып, фотодеректер, бақылау парақтары толтырылды. Бұл деректер ШЖМ мұғалімдерінің жаңартылған білім мазмұнына толық көшуге дайындықтарын көрсетті. Зерттеу нәтижелері ШЖМ-тің біріктірілген сыныптарында анықталған мәселелерді шешуге арналған жобаны әзірлеуде қолданылды. Мұғалімдермен әңгімелесу қорытындысы біріктірілген сыныптарда балалардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, сабақ жоспарын құру мұғалімдердің көпшілігіне қиындық туғызатынын көрсетті. Көбінесе сабақты жоспарлау біржақты ақпаратты жеткізумен және тапсырмаларды тарату, жаттығуларды өзіндік орындау жоспарымен шектеледі. ШЖМ мұғалімдері біріктірілен сыныптарда сабақ беру спецификасын жетік білмейді. Мониторинг барысында мұғалімдердің жаңа тәсілдерді өз тәжірибесінде қолдануы үшін қысқа мерзімді курстардың жеткіліксіз екендігі анықталды.

Қостанай облысының математика пәнінің мұғалімі берген сұхбатынан: «Мен бала саны 1-10 білім алушыдан аспайтын шағын ауыл мектебінде жұмыс істеймін. Тәжірибем көрсеткендей, дәстүрлі жұмыс тәсілдері мұндай мектептерде тиімсіз. Оларды қолдану мұғалімнің де, білім алушының да эмоционалдық ширығуын туғызады; сабақтағы жұмыс темпі баяулайды; білім алушылардың бір-бірімен қарым-қатынасы азаяды, оқу іс-әрекетінде мұғаліммен бірге көбірек жұмыс жасайды. Білім алушыларға мұғалімнің ықпалы басым болады, бұл өз кезегінде білім, білік, дағдыларының қалыптасуына ықпал етеді, ең алдымен математикалық сөйлеу тілін меңгеруіне әсер етеді. Оқуға деген қызығушылықтары төмендейді...Шағын жинақты мектептегі мұғалім аса қиын жағдайда жұмыс жасайды: әрбір сыныптың оқу бағдарламасы бойынша дайындық деңгейлері әртүрлі, жас ерекшеліктері бірдей емес балалармен бір мезгілде жұмыс жүргізуге тура келеді. Бірнеше сыныппен бір мезгілде жұмыс жасау шағын жинақты мектептің мұғалімінен мұқият дайындықты, оқу іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыруды, сабақ кестесін тиімді етіп құруды, педагогикалық такт қадамын шебер қолдануды талап етеді».

Мұндай жағдайда ШЖМ білім беру процесін қамтамасыз ету үшін әдіснамалық, ақпараттық-коммуникативтік қолдауға аса мұқтаж. Бұл жағдайда бізге мүмкіндігі мол әдіс-тәсілдері мен стратегиялары бар білім беру саласындағы жаңаша көзқарастар көмектеседі. Қашықта орналасқан мектептегі оқу процесін жетілдіру – оңай жұмыс емес, себебі мұғалімдер тәжірибе алмасуы керек, бұл да берілетін әдістемелік көмектің кешіктірілмеуі керектігін дәлелдейді.

2016 жылдың 22 желтоқсанында Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА базасында «ШЖМ жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында» тақырыбында семинар-кеңес өткізілді. Семинар-кеңестің негізгі мақсаты– жаңартылған білім мазмұнына көшу жағдайындағы ШЖМ пен ресурстық орталық қызметіне

қатысты мәселелерді талқылау болды. Семинар барысында ШЖМ мұғалімдері және облыстық білім басқармасының әдіскерлерімен бірге біріктірілген сыныптардағы оқу процесін ұйымдастыру мәселелері қозғалды.

Семинар қорытындысы және мониторинг нәтижелері ШЖМ біріктірілген сыныптарында оқу процесін ұйымдастыру мәселелерін шешу бойынша жоба негізін әзірлеуге пайдаланылды. Жобаның түпкі мақсаты – ШЖМ мұғалімдеріне әдістемелік көмек көрсету, жаңартылған және қазіргі бағдарламалардың айырмашылықтарын ескере отырып орта мерзімді жоспар (бұдан әрі – ОМЖ) және қысқа мерзімді жоспар (бұдан әрі – ҚМЖ) құруды үйрету.

Жаңартылған білім мазмұнына көшу жағдайында ШЖМ біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру механизмін әзірлеу үшін:

1. Мұғалімдерге қажетті әдістемелік ұсынымдар әзірлеу үшін мониторинг нәтижелерін қолдану;

2. ШЖМ мұғалімдерін әртүрлі педагогикалық әдістерді үйлестіруге, сонымен қатар біріктірілген сыныптарда сабақ беру кезінде білімдерін, нақты әдіс-тәсілдерді қашан, қалай қолдану керектігін үйрету;

3. Тәжірибесі аз мұғалімдер кәсіби көмекке мұқтаж;

4. Мұғалімдерге жаңартылған және қолданыстағы бағдарламамен қатар оқып жатқан сыныптарда ОМЖ және ҚМЖ құруды үйрету;

5. Оқыту үрдісін жетілдіру үшін мектеп тәжірибе, білім, инновациямен алмасуды қажет етеді, себебі жаңартылған білім беру мазмұнын толық түсінбегендіктен және мектептің оқшауланууы дамуына кедергі жасайды.

ШЖМ қызметін ұйымдастыру дамытушылық педагогикалық ортаны талап етеді, оның негізінде өзіндік білім көтеру идеясымен әр жастағы оқушылардың өнімді өзара іс-қимылы жүзеге асады. Шағын жинақты мектеп өзінің білім беру әрекетінде келесі ұстанымдар мен тәсілдерді басшылыққа алады [35]:

− білім алушылардың әртүрлі жаста екендігін ескеру;

− бір пәндік және бір тақырыптық ұстанымдарға негізделген кіріктіре оқыту сабақтарын ұйымдастыру;

− біріктірілген сыныптар үшін сабақ кестесін тиімді етіп құрастыру;

− даралап және саралап оқыту;

− оқу процесінің технологиясы мен мазмұнының бейімделуін және вариативтілігін жүзеге асыру;

− білім алушылардың өздігінен білім алу қабілетін дамыту;

− тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда мәдени орталықтардан шалғай орналасқандығын ескеру;

− білім алушылардың оқу барысындағы бір-біріне өзара көмектесуі және ынтымақтастығы.

Екі немесе үш сыныпты біріктіру қажет болған жағдайда сабақтың жылжымалы кестесін қолдану ұсынылады.

Сыныптарды біріктіру екі есе дайындалуды, сондай-ақ екі сабақ жоспарын бір жоспарға біріктіруге және сабақ барысында барлық білім алушылардың толық әрекеттілігін қамтамасыз етуге негізделген арнайы жоспарлауды талап

етеді. Бұл жағдайда білім алушылардың өзіндік жұмысы, сондай-ақ топтық немесе жұптық жұмысы сабақтағы білім алушылар әрекетінің міндетті және жүйелі түріне айнала отырып, мұғалімге бір немесе екінші білім алушылар тобына кезек-кезек көңіл бөлу мүмкіндігін ұсына отырып, маңызды мәнге ие болады. Бұл жұмыстар бағдарламаның талаптары мен білім алушылардың қабілетіне қарай, олардың мүмкіндіктерін ескере отырып, саралап жүргізіледі. Әртүрлі жастағы білім алушыларға өзіндік жұмыс ұйымдастыру оқу материалының мазмұнын тиянақты саралауды талап етеді. Әр сыныптың бағдарламасына сәйкестік деңгейін, білім алушылардың жас ерекшелігін ескере отырып, қосымша үлестірме материалдар әзірленеді. Мысалы, 2-сыныптағы жазу және математика сабақтарындағы бағдарламаға сәйкес өзіндік жұмыстардың рұқсат етілген ұзақтығы 15-25 митуттан артық емес («Оқытуды ұйымдастыру жағдайы бойынша білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары»).

Әртүрлі жастағы балаларды оқытуды ұйымдастыру барысындағы күнтізбелік жоспарды әзірлеудің өз ерекшелігі бар: тақырыбы бір сабақтарды анықтау мақсатында екі немесе одан да көп сыныптың күнтізбелік жоспарлары салыстырылады. Біртақырыптық сабақтарды жоспарлауда күнтізбелік жоспар бірнеше сыныптың бірлескен оқу іс-әрекеттерін қамтуы мүмкін. Бұл жағдайда біртақырыптық сабақтарды өткізу үшін бөлімдердің тұтастығын бұзбай, кейбір тақырыптардың мерзімін жылжытуға болады. Осыған орай біріктірілетін сыныптарға ортақ оқу мақсаттарын анықтап және әр жас ерекшелігіндегі топ үшін міндеттерін нақтылау қажет: жас ерекшелігіне қарамастан топта отырған барлық білім алушыларға бір мезгілде оқытуға мүмкін болатын білім және білік мазмұнын тақырыптан іріктеп алу; әртүрлі жастағы білім алушылармен жүргізілетін сабақтағы оқу іс-әрекеттерінің тәсілдерін таңдау; сабақтың мазмұнында әр жас ерекшелігіндегі топтар үшін спецификалық сұрақтарды анықтау; оқу материалдарының мазмұнының ерекшелігіне қарай әр сыныпқа топтық және жеке жұмыс түрлерін іріктеу.

Пәнішілік байланыс жоқ болған жағдайда пәнаралық кіріктіріп оқыту мүмкіндігі бар. Кіріктірілген сабақтардың негізіне білім беру мазмұнының басты элементтерін мүшелеуге мүмкіндік беретін, жүйе құраушы идеяларды, түсініктерді, оқу іс-әрекетінің тәсілдерін дамытуды көздейтін пәнаралық байланыс жатқызылады. Кіріктіре оқыту, бір жағынан алғанда, «Тұтас әлемді» көрсетуге мүмкіндік береді, екінші қырынан– оқу уақытын үнемдейді, босаған уақытты бейіндік саралап оқытуға пайдалануға болады [36].

Біріктірілген сыныптардың оқу бағдарламасының негізінде біріктірілген жұмыс жоспарын дайындауда мұғалім тақырыптарды оқытудың жаңа реттілігін қалыптастыра алады (қисыны), кейбір тақырыптардың мазмұнын толықтыра алады (түсініктерін кеңейту, оқу материалының мазмұнын тереңдету), жекелеген тақырыптарға бөлінген сағат сандарын өзгерте алады (реттеу), тақырыптар аясын кеңейтіп, практикалық, өзіндік жұмыстарының саны мен ұзақтығын реттейді, білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарды толықтыра алады. Біріктірілген жұмыс бағдарламасында оқу

үрдісін түрлі нысанда ұйымдастыруға пайдалануға болатын бос оқу уақытының резерві қарастырылуы мүмкін, оларды біріктірілген сыныптардың ерекшелігіне сәйкес қазіргі заманғы оқыту әдістерін және педагогикалық технологияларды енгізуге пайдалануға болады.

Мұғалім біріктірілген сыныптарда оқыту үрдісінде ОӘК құрамына кіретін, арнайы әзірленген электрондық қосымшадан бөлек, оқу үрдісін дараландыруға және білім берудің ақпараттық технологияларын қолдану арқылы білім алушының оқуының жеке траекториясын жобалауға мүмкіндік беретін электронды порталдарда орналастырылған сандық білім ресурстарын (СБР) пайдалана алады.

Білім беру мазмұнының жаңартылған жүйесін енгізу шағын жинақты мектеп білім алушыларын оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді, себебі, оқытудың жаңа тәсілдерін енгізу, мұғалімде жаңа көзқарас қалыптастырады және оның оқу үрдісіндегі бағыттаушы рөлі барлық оқу үдерісін технологизацияландыруға ықпал етеді. Білім беру құрылымын жаңарту дәстүрлі репродуктивті оқыту стилін еңсеруді және танымдық белсенділікті, білім алушылардың ойлау дербестігін қамтамасыз ететін білім берудің жаңа, дамытушы конструктивті моделіне көшуді қарастырады. Білім беруді жаңарту бағдарламасы келесіні көздейді: оқытудың белсенді формаларын қолдану, оқу іс-әрекеті құрылған коллаборативті орта жағдайында жүргізіледі, саралап оқытуды іске асыру, жүзеге асыру барысында пәнаралық байланысты қамту. АКТ қолдану, диалогтік оқыту, зерттеу әдістерін пайдалану және білім алушылардың жобалау жұмыстары міндетті болып табылады. Білім беру мазмұнын жаңарту, саралап оқыту үрдісінде жұмыс істеу жағдайына дайын болуды талап етеді.

Жаңартылған білім бағдарламасының «шиыршықты» принципі мен қолданыстағы оқу бағдарламасының тақырыптық оқытылуы білім мазмұнындағы айырмашылықты анықтайды және оларды бейімдеуді қажет етеді.

Ол үшін оқу процесін ұйымдастырудың келесі механизмі ұсынылады: жаңартылған және қолданыстағы бағдарламалармен оқитын ШЖМ біріктірілген сыныптары үшін ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді (ҰМЖ, ОМЖ, ҚМЖ) жоспарларды әзірлеу.

Жаңартылған және қолданыстағы бағдарламалар бойынша оқитын біріктірілген сыныптарға ҰМЖ және ОМЖ жасаудағы алғашқы қадам - біріктірілетін сыныптардың ҰМЖ және күнтізбелік-тақырыптық жоспарларды талдау:

1. Сыныптарды бірпәндік біріктіруде біртақырыптық сабақтар белгіленеді, бақылау жұмыстары, сынақ, мүмкіндігінше зертханалық жұмыстардың мерзімдері сәйкестендіріледі.

2. Бағдарлама бойынша оқу материалының мазмұны іріктеліп, біріктірілетін сынып үшін модульдерге бөлінеді.

3. Тақырыптар сәйкес келмеген жағдайда біріктіру бірпәндік болып қала береді және оқу процесін ұйымдастыру барысында бірнеше сыныппен қатар

жұмыс жасауға мүмкіндік беретін белсенді педагогикалық тәсілдерді таңдауды қажет етеді.

4. Тақырыптарды іріктеу және сәйкестендіру жолымен алынған бейімделген оқу материалының негізінде, оқу мақсаты анықталады және жаңартылған және қолданыстағы бағдарламалар бойынша оқитын біріктірілген сыныпқа арналған ҰМЖ жасалады.

5. ҰМЖ негізінде ОМЖ құрылады.

ОМЖ білім мазмұнын, оқу мақсаттарын, оқыту нәтижесін және мұғалімнің кері байланысын қамтиды.

ОМЖ келесіден тұрады:

- жұмыс кезеңдерінің сабақтастығын анықтау;
- жаңа тәсілдердің жеті модулін сыныптағы оқыту практикасына енгізу;
- әр сабақтың оқу мақсаттарын нақтылау;
- нәтижені өлшеу құралдары мен әдістерін анықтау;
- болжанған нәтижеге жету мақсатында оқыту мен білім беру міндеттерін нақтылау;
- білім берудің барлық кезеңінде тұрақты оң динамиканы қамтамасыз ету;
- қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша білім берумен барлық білім алушыларды түгел қамтудың стратегиялық жоспарын жүзеге асыру.

Жаңартылған және қолданыстағы бағдарламалар бойынша бір мезгілде біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастырып және сабақты жүргізу үшін ОМЖ оқу мақсаттары толықтырылады және түзетіледі. ОМЖ бойынша екі сыныптың оқу модульдерін біріктіру кезінде сағат сандарының сәйкестігі салыстырылады және бекіту, қайталау, білім алушылардың білімдерін тексеру сабақтарының есебінен қайта қаралады. ОМЖ тақырыбы пән бойынша оқу бағдарламасының бөліміне сәйкес келуі қажет. Бұл жағдайда ОМЖ мақсаты, біріктірілген сыныпта оқытудың барлық кезеңдерінде мақсатты оң өзгерістерді қамтамасыз ететін жүйелі-әрекеттік және оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың жекелеген нәтижеге жетуін қамтамасыз етуге бағытталған. ОМЖ мұғалімге мақсатты жұмыс жасауға және оқыту объектілерін нақтылауға мүмкіндік береді. Белгілі бір бөлімді оқыту барысында сын тұрғысынан ойлау тәсілі арқылы бағалап және нақтылай отырып, біртіндеп мұғалім өзінің болжау дағдыларын дамытады.

Біртақырыптық біріктіру және ортақ мақсат қою мүмкіндігі болмаған жағдайда, бірпәндік біріктіру сабақтарының жоспарын әзірлеуде білім алушылардың білім деңгейіне қойылатын талаптарға сәйкес нақты оқу міндеттері қажеттілігінше бөлек қойылады, бірақ оқу процесін ұйымдастыру барысында бірнеше сыныппен қатар жұмыс жасауға мүмкіндік беретін ортақ белсенді педагогикалық тәсілдерді таңдауға болады[37].

Сонымен бірге ОМЖ және ҚМЖ жасауда жаңартылған бағдарламада ортақ тақырыптардың барын ескеру ұсынылады, оқытудың жүйелілігін сақтай отырып, оқу материалының мазмұнын модулдерге бөлуде пайдаланылады.

Жұмыс бағдарламасы (ҰМЖ, ОМЖ, ҚМЖ) – бұл педагогтың жеке құралы,

онда мақсатты нәтижеге жетуге бағытталған білім беру үрдісін ұйымдастырудың белгілі бір сыныпқа (нақты білім алушыларға) арналған барынша тиімді және оңтайлы мазмұны, түрлері, әдістері мен тәсілдері анықталған, алдымен оның орта білім берудің Мемлекеттік білім стандарттарының талаптарына сәйкес болуын естен шығармау маңызды. Сонымен бірге мектептің нақты жағдайы және мүмкіндігі де ескерілуі тиіс (спецификасы), білім беру қажеттіліктері мен білім алушылардың даму ерекшеліктері (мысалы, мектептегі белгілі бір пән бойынша үздіксіз білім алу мүмкіндігі, білім беру үрдісінің жабдықталуы, сыныпты топтарға бөлудің мүмкін болмауы, оқыту нәтижелерін тексеру мен бағалаудың қолданыстағы түрлері, тәсілдері және құралдары, бұған дейін басқа білім беру бағдарламасымен оқыған білім алушылар санының болуы, бағдарламалардың мүмкін болатын байланыстары және басқа).

Шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарында қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша оқу процесін ұйымдастыру үшін оқу бағдарламасын бейімдеудің мүмкіндіктеріне жеке пәндер бойынша тоқталатын болсақ: **қазақ тілі пәнінде** жаңартылған бағдарлама сөйлеу әрекетінің тілдік дағдыларын (тыңдылым,айтылым,оқылым,жазылым) оқу мақсаттарына сәйкес жетілдіруге, түрлі қарым-қатынас жағдаяттарында сөйлеу этикеттерін қолдануға бағытталған. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі «шиыршықты» принциппен берілуі және сынып өскен сайын тілдік мақсаттың күрделенетіндігі. Қолданыстағы оқу бағдарламасының мазмұны тақырыптармен берілген, сондықтан қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламаларының құрылымы ерекшеленеді. Мысалы 2-ші және 3-ші біріктірілетін сыныптар үшін қазақ тілі пәнінен мұғалім екі сыныпқа мәтінмен бірлесіп жұмыс ұйымдастырып, бірақ әр сыныпқа тақырыпқа сәйкес тапсырмалар беруі мүмкін. Нақты сабақ барысында 3-сынып оқушылары мәтіннен жалаң және жайылма сөйлемдерді анықтаса, 2-сынып оқушылары сол сөйлемдердің түрлерін анықтауы мүмкін. Біріктірілетін сыныптар үшін тілдік дағдыларды дамытуда жаңартылған бағдарламамен оқитын сыныптың оқу мақсаттарына ғана сүйенбей, қолданыстағы бағдарлама бойынша оқитын сынып оқушыларының жас ерекшелігіне сәйкес, меңгеруі тиіс білім қорының мазмұнына қарай күрделенген оқу мақсаттарын жоспарлауды назардан тыс қалдырмау керек. Қазақ тілі пәнінде 2-сыныптың түрлі деректерден ақпарат алу мақсатын жүзеге асыру үшін 3-сыныптың оқу материалындағы сөздерге, тақырыптарға талдау жасап, дерек алуына мүмкіндік беруге болады. Бұл мұғалімге күнтізбелік-тақырыптық жоспардан жаңартылған бағдарлама бойынша жасалған сабақ жоспарларына көшуді жеңілдету мүмкіндігін береді.

«Әдебиеттік оқу» пәнінен 2 сыныптарда оқу жылындағы оқу материалының көлемі аптасына 3 сағат, ал 3-сыныптарда оқу материалдарының көлемі аптасына 4 сағат болуына байланысты, 2 және 3 біріктірілген сыныптар үшін 102 сағатқа бірпәндік ұзақ мерзімді оқу жоспарын жасауға болады. 3-сыныпта оқу жылындағы артық 34 сағатқа арналған оқу материалын іріктеп, сабақ кестесін реттеу арқылы (соңғы сабаққа ауыстыруға болады) бөлек өткізу

ұсынылады. 3-ші сыныпта жеке өткізуге ұсынылатын 34 сағат көлеміндегі оқу материалын төмендегі тараулар бойынша, берілген тақырыптардан алу ұсынылады.

Тарау-«Маужырап барқыт қоңыр күз»

1. М. Әуезов «Күзгі құс керуені».
2. Н. Айтов «Қазан».
3. М. Дулатұлы «Күз».
4. Ә. Табылды «Дақылдар әні».
5. А. Синявсеий «Аюдың әулеті».

Тарау- «Ата-баба тарихы-менің тарихым»

1. О. Асқар «Туған жер».
2. Д. Әбілев «Туған тілім».
3. «Бетпақ дала».
4. М. Айтхожина «Түркістан».
5. «Алпамыс батыр мен Байшұбар ат».
6. «Ақдауыл хан».
7. «Қобыланды батыр».
8. Ө. Тұрманжанов «Шал мен бала».
9. Ш. Мұртаза «БалаТұрар».
10. А. Жақсыбаев «Батырдың ұрпағы».
11. Ж. Жабаев «Менің өмірім».
12. Ш. Мұртаза «Интернат наны».
13. М. Тәнекеев «Ғажайып адам».
14. Мазмұндама «Бөрік».
15. Ә. Сәрсенбаев «Халық кегінің күйшісі».
16. «Тәуелсіздік күні».
17. «Бата сөз».
18. «Әнет баба батасы».
19. Жұмбақ.
20. Жаңылтпаш.

Тарау- «Туған жерге қыс келді»

1. Т Айбергенов «Ақ қыс».
2. Ш. Ниязин «Желтоқсан батыр».
3. С. Сейфуллин «Қызыл шұнақ».
4. С. Ғаббасов «Қызыл түлкі».
5. М. Құлибайұлы «Мейірім».
6. Толыбаев «Қар жауып тұр».
7. О. Асқар «Қыс қызықтары».
8. М. Зверев «Қысқы балапандар».

Тарау- «Жақсыдан үйрен»

1. М. Әуезов «Кітап қадірі».
2. Н. Ақышев «Балалар елін бағындыру».
3. Б. Момышұлы «Ұшқан ұя».
4. Д. Қасенов «Өзін – өзі жеңген бала».

5. А. Жақсыбаев «Оқымысты бала».
6. «Адамның бәрі бірдей неге ақылды емес?»
(Африка халықтарының ертегісі)
7. Баянбай «Жақсы мен жаман».
8. В. Росин «Бұғышақ пен оның серігі».
9. Мазмұндама «Батыл бала».
10. Н. Серәлиев «Өтірік өрге баспайды».
11. Қ. Баянбай «Тырна,Тоты».

Тарау- «Масатыдай құлпырар жердің жүзі»

1. Абай «Жазғытұры».
2. М. Бекбосын «Бозторғай - дала сәні».
3.Жармағамбетов «Дуадақ».
4. Б. Әдет «Бүршік».
5. Қ. Елемес «Құстардың ұясы».
6. Қ. Толыбаев «Самал».
7. Ы. Алтынсарин «Таза бұлақ».
8. Т. Молдағалиев «Көл».
9. Е. Елубаев «Төрт түлік».
10. «Сөз және мағына».
11. Ы. Алтынсарин «Жаз».
12. М. Әуезов «Отамалы».
13. Д. Қасенов «Найзағай».
14.Е. Елубаев «Нөсер».
15. Д. Қасенов «Жайлау күні».
16. Қ. Аманжолов «Ұшқыш болғым келеді».
17. Ж. Кенжалиев «Құралай».
18. Е. Елубаев «Кемпірқосақ».
19. С. Шомақов «Есектің мұңы».
20. Қ. Толыбаев «Қаңбақ».
21. Ж. Кәрбозин «Төрт мезгілді аңсау».

«Әдебиеттік оқу» пәнінен 2-3 біріктірілген сыныптарда тоқсандар бойынша сағат сандарын сәйкестендірудің үлгісі берілген.

Сынып	I тоқсан	II тоқсан	III тоқсан	IV тоқсан
2-сынып	30 сағат	21 сағат	30 сағат	21 сағат
3-сынып	38 сағат	29 сағат	40 сағат	29 сағат
3- сынып жеке өтілетін 34 сағат	**I тоқ-8 сағ**	**II тоқ-8 сағ**	**III тоқ-10сағ**	**IVтоқ-8 сағ**

Әдістемелік ұсынымда беріліп отырған ұзақ мерзімді жоспар үлгісіндегі #-белгісі қойылған тақырыптар сабақ кестесін ыңғайластыру арқылы жеке өткізуге ұсынылған тақырыптарға жатады.

«Әдебиеттік оқу» пәнінен 2-4 біріктірілген сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру барысында мұғалімнің көмегімен мәтіннің желісі бойынша

сюжетті дамытуға арналған тапсырмаларды орындауға болады. Мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыруға бағытталған тапсырмаларға мысал ретінде, 4-сыныптағы Қ. Қазыбекұлының «Бата» өлеңінің желісімен сурет салу арқылы иллюстрация құрастыруды тапсыруға болады. «Әдебиеттік оқу» пәнінен 2-4 біріктірілген сыныптар үшін де сағат сандарының сәйкестігі мен оқу материалының мазмұнына байланысты 2-3 біріктірілген сыныптарға арналған үлгі ұсынылады. Яғни, 2-ші сыныптарда оқу жылындағы оқу материалының көлемі аптасына 3 сағат және 4-ші сыныптардағы оқу материалдарының көлемі аптасына 4 сағат болуына байланысты, 102 сағаттық оқу материалын (аптасына 3 сағат) ұзақ мерзімді оқу жоспарын жасау арқылы біріктіріп оқыту, 4-сыныптағы артық 34 сағатқа арналған оқу материалын (аптасына 1 сағат) сабақ кестесін реттеу арқылы бөлек өткізу ұсынылады. 4- сыныптың жеке өткізуге ұсынылатын 34 сағат көлеміне арналған тақырыптары төменде берілген.

Тарау-«Кәусар бұлақ»

1.Ж.Аймауытов «Қартқожа».
2.А.Құнанбайұлы «Күз».
3. «Диқан баба». (аңыз)
4. «Зеректік».
5. Жамбыл Жабаев «Алатау».
6.М.Қуанышбеков «Көптен безген көгермес».
7. Мазмұндама «Серуенге шыққанда».
8. Тарауды қайталау сұрақтары мен тапсырмалар.

Тарау- «Асыл арналар»

1.Бөлтірік шешен.
2. «Ақиық сұңқар».
3.Киелі жеті саны.
4.Д.Әбілев «Астанаға ақ бата».
5. Бата сөз.
6.Б.Үсенбаев «Сөз мәйегі».
7.А.Сейдімбек «Бақ, Дәулет және Аман».
8.Б.Кірісбайұлы «Хайуанаттар дүниесі».
9.Ө.Тұрманжанов «Жолаушыдан жолаушы жолың болсын сұрайды».
10.Жұмбақ айтыс.
11.Шығарма «Алғашқы ұстаз».
12.Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

Тарау- «Жарық жұлдыздар»

1.А.Естенов «Абылай».
2.Қ.Жұмаділов «Қабанбай».
3.Қ.Мырза Әли «Атымтай Жомарт».
4.М.Етекбаев «Миуалы ағаш».
5.Б.Исаев «Күріш туралы сыр».
6.А.Нысаналин «Құдайы қонақ».
7.С.Сейфуллин «Балуан Шолақ».

8.Б.Тоғысбайұлы «Ақан сері».
9.Т.Имантаев «Қаныш бұлақ».
10.Ә. Ысқақбай «Жан еді сондай балажан».
11.Ж.Молдағалиев «Кішіпейілдік».
12.Б.Момышұлы «Ұшқан ұя».
13.Н.Айтов «Өнер жолында».
14.М.Жолдасбеков «Тоқсан жастағы тарлан».
15.Ш.Сариев «Тәуелсіздік монументі».
16.Т.Молдағалиев «Республика рәміздері».
17.Шығарма «Тәуелсіз ел -Қазақстан».
18.Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

Тарау- «Мәуелі бақ»

1.Қ.Тоқмырзаұлы «Толағай».
2.Б.Баймаханов «Атша көкек».
3. «Қобыланды батыр». (жырдан үзінді)
4.Ш.Күмісбайұлы «Қарауыл».
5. «Ер Тарғын мен Тарлан атттың ерлігі». (үзінді)
6.Мазмұндама «Тұңғыш кен инженері».
7.Ш.Смаханұлы «Су мен Балық».
8.А.Құнанбайұлы «Қыс».
9.Қ.Тоқмырзаұлы «Егізқара».
10.К.Ахметова «Қазағым менің».
11.С.Кенжеғұлов «Қазантаста».
12.Б.Әдетов «Аңыз арнасы».
13.М.Әбілұлы «Құпия әуен».
14.М.Етекбаев «Құмыра».
15.Д.Қасенов «Қос батыр».
16.А.Құдайбергенов «Ақжайық».
17.М.Мақатаев «О, туған ел!».
18.С.Ақаев «Қанағат-қарын тойғызар».
19. Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

«Туған жердің табиғатын аяла!»

1. О.Бөкей «Құм мінезі».
2. М.Төрежанов «Сақшылар».
3. М. Жұмабаев «Жазғытұрым».
4. А.Шаяхмет «Аяз бен Қыдыр».
5. Н.Сералиев «Қарлығаш немесе мамамның әңгімесі».
6.Мазмұндама «Піл мен тышқан»
7. Ә.Дүйсенбаев «Ардақты ана».
8. Қ.Әбдуов «Құралай».
9. Қ.Елемес «Жабайы алма».
10. М.Тоқашбаев «Қармаққа түскен шағала».
11. С.Сейфуллин «Наурыз».
12. М.Дулатов «Қош келдің, Наурыз!».

13. Шығарма «Наурыз тойы».
14. С.Шаумаханов «Ағаш ек».
15. «Наурыз жыры».
16. Ш.Құсайынұлы «Аралым қайта туса».
17. Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

Қазақ әдебиеті пәнінен 5-сыныптың жаңартылған бағдарламасы мен қазіргі қолданыстағы бағдарламамен оқытылатын 6-сыныптың оқу материалдарының мазмұны толық сәйкес келеді. Сол сияқты, 6-сыныптың жаңартылған бағдарламасы мен қазіргі қолданыстағы бағдарламамен оқытылатын 7-сыныптың оқу материалдарының мазмұны да толық сәйкес келеді. Сондықтан, шағын жинақты мектептің 5-6 біріктірілген сыныптарында жаңартылған және қолданыстағы оқу бағдарламалары бойынша 2017-2018 оқу жылында оқу процесін ұйымдастыруға 5-сыныптың қазақ әдебиеті пәнінің жаңартылған бағдарламасымен жасалған ұзақ мерзімді және орта мерзімді жоспарларын пайдалануды ұсынамыз. 6-7 біріктірілген сыныптарда жаңартылған және қолданыстағы оқу бағдарламалары бойынша 2017-2018 оқу жылында оқу процесін ұйымдастыруға 6-сыныптың қазақ әдебиеті пәнінің жаңартылған бағдарламасымен жасалған ұзақ мерзімді және орта мерзімді оқу жоспарларын пайдалануды ұсынамыз.

Шағын жинақты мектептің 6-7 біріктірілген сыныптарында жаңартылған және қолданыстағы оқу бағдарламалары бойынша 2017-2018 оқу жылында оқу процесін ұйымдастыруға 6-сыныптың қазақ әдебиеті пәнінің жаңартылған бағдарламасына сәйкес жасалған ұзақ мерзімді және орта мерзімді оқу жоспарларын пайдалануды ұсынамыз. Себебі, 6-сыныптың жаңартылған бағдарламасы мен қазіргі қолданыстағы бағдарламамен оқытылатын 7-сыныптың оқу материалдарының мазмұны толық сәйкес келеді.

«Әдебиеттік оқу» пәнінен біріктірілген 2-4 сыныптарындағы жаңартылған және қолданыстағы бағдарлама бойынша оқу материалының сәйкестігі

№	Оқу материалының мазмұны 2 сынып	Тақырып тардың сәйкестігі	Оқу материалының мазмұны 4 сынып
1 тоқсан			
Өзім туралы 2.1.1.1	шығарманың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру	+	Ә.Бөриев. Ересек оқушы
2.1.2.1	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	С.Торайғыров. Шығамын тірі болсам, адам болып
2. Менің отбасым және достары	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	А.Аманжолов. Әке тәлімі
2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	Ы.Алтынсарин. Бай баласы мен жарлы баласы
2.2.1.1 2.2.1.2	- мәтінді дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу; - шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	+	Д.Қасенов. Адалдық С.Көбеев.
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	Сералиев. Терең су
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	С.Бегалин. Шоқанның қамқорлығы
2.2.4.1	мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау	+	Б.Соқпақбаев. Шал мен бала
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	Ж.Молдағалиев. Ар-ұят туралы

2.2.7.1	мұғалімнің көмегімен шығармадағы көркемдегіш құралдарды (теңеу, кейіптеу) табу	+	Т.Әбдірайымов. Тарқаған өкпе
2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыру	+	М.Қуанышбеков. Өкініш
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	Ә.Жүсіп. Үйқы
2.3.1.1	мұғалім көмегімен оқылған шығарманы бөліктерге бөліп, жоспар құру	+	Көбеев. Өсиет
2.3.2.1	мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып шумақтар мен санамақтар құрастыру	+	М.Мәжікеев. Болар бала жасынан
2.3.3.1	шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	+	Қ.Құмарұлы. Ата айтады
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	Е.Мырзахметов. Ананың алақаны
2-тоқсан			
3. Менің мектебім	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	І.Жансүгіров. Ана тілі
2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	Ш.Құдайбердіұлы Насихат
2.1.4.1	сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	+	Н.Жанаев. Мұғалім
4. Менің туған өлкем 2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	Р.Мумеев. Алтын іздеген адам
2.2.1.2	шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	+	М.Әуезов. Жұт алдында

2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	С.Бегалин. Туған жер құдіреті
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	Е.Елубай. Жайық пен Ертіс
2.2.4.1	мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау	+	С.Кенжеғұлов. Ахмет мерген
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	М.Зверев. Мен қалай жазушы болдым
2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыру	+	Қ.Толыбаев. Медеу
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	Ә.Жапаров. Қазына көтерген бала
2.3.2.1	мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып шумақтар мен санамақтар құрастыру	+	І.Жансүгіров. Жетісу суреттері. Жамбыл. Алатау
2.3.3.1	шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	+	Ғажайып бақ (ертегі)
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	О.Мацкевич. «Гәкку» сахнаға қалай келген?
3-тоқсан			
5. Дені саудың жаны сау	шығарманың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру	+	С.Тұрсынов. Мұхаң да футбол ойнаған
6. Салт-дәстүр және ауыз	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	Ф.Оңғарсынов. Оюлар
2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	Қ.Толыбаев. Ермен

2.1.4.1	сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	+	С.Хасан. Атамның алақаны
2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	О.Асқар. Шеберлік шежіресі
2.2.1.1 2.2.1.2	мәтінді дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу; шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	+	Н.Қазыбеков. Көктеу. Жайлау
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	Қ. Елемес. Сайгүлік
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	Ж.Өмірбеков. Асығым
2.2.4.1	мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау	+	Н.Қадырбаев. Тағылым
2.2.5.1	мұғалімнің көмегімен көркем шығармадағы оқиғаның басталуын, дамуы мен аяқталуын анықтау	+	О.Асқар. Ақылды бала
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	М.Шаханов. Достық өлкесінің заңы
2.2.7.1	мұғалімнің көмегімен шығармадағы көркемдегіш құралдарды (теңеу, кейіптеу) табу	+	Ө.Қанахин. Жер-мекен
2.2.8.1 2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен сюжеттің дамуындағы өзгерістерді анықтау; мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация,	-	Қ.Қазыбекұлы. Бата
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	Ф.Оңғарсынов. Шаңырақ
2.3.1.1	мұғалім көмегімен оқылған шығарманы бөліктерге бөліп, жоспар құру	+	Б. Нұржекеұлы. Сыпайылық салтанаты
2.3.3.1	шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	+	О.Сүлейменов. Ертегі

2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	А.Сейдімбеков. «Жезкиік» күйі
4-тоқсан			
7. Қоршаған орта	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	Қ.Мырза Әли. Қызыл кітап
8.Саяхат 2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	Ш.Айтматов. Атамның ертегісі
2.1.4.1	сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	+	Рудольф Эрих Распе. Айға алғашқы сапар
2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	Божена Немцова. Гонзик латын тілін қалай үйренді
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	В.А. Сухомлинский. Бір шелек алма. Қоқыс
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	И.А.Крылов. Екі бала
2.2.5.1	мұғалімнің көмегімен көркем шығармадағы оқиғаның басталуын, дамуы мен аяқталуын анықтау	+	А.С.Пушкин. Балықшы мен балық туралы ертегі
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	Х.К.Андерсен. Түймедақ
2.2.7.1	мұғалімнің көмегімен шығармадағы көркемдегіш құралдарды (теңеу, кейіптеу) табу	+	Л.Н. Толстой. Филипок
2.2.8.1 2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен сюжеттің дамуындағы өзгерістерді анықтау; мұғалімнің көмегімен кейіпкердің іс-әрекетіндегі өзгерісті, эпизодтарды немесе	+	Т.Молдағалиев. Ғарыш қыраны
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	С.Қалиұлы. Солдат хаты

2.3.1.1	мұғалім көмегімен оқылған шығарманы бөліктерге бөліп, жоспар құру	+	С.Сарғасқаев. Шаңғы жарысында
2.3.2.1*	мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып шумақтар мен санамақтар құрастыру	+	А.Сейтақ. Қазақстан таулары
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	С.Мұқанов. Есіл

Орыс тілінен пән мұғалімдері сабақтарды лексикалық-грамматикалық материалдары мен оқыту мақсаттары бойынша біріктірген орынды деген пікірге тоқталып отыр, өйткені біріктірілген сыныптардағы оқыту тақырыптамасы әртүрлі. Бұл мұғалімге тілдік қызметтің төрт түрін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) дамыту бойынша жұмысын жүйелі жоспарлауға, білім алушылардың жетістіктерін бағалауға, оларды оқытудың келесі кезеңдері туралы ақпараттандырып отыруға мүмкіндік береді.

Шағын жинақты мектептердің қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша білім алатын біріктірілген 2,3-сыныптарына арналған ұзақ мерзімді жоспарлаудың беріліп отырған үлгілерінде 2 сыныптың оқыту мақсаттарының жүйесі негізге алынған. Зерделеп отырған материалдың 2 және 3 сыныптарға арналған тараулары бойынша сәйкестігі көп емес, себебі оқу бағдарламасы оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай құрылған.

Мысалы, «Сөз түбіріндегі жұптасқан дауыссыздың дұрыс жазылуы» 2- сынып оқушыларымен 2-тоқсанда өтілсе, 3-сыныпта бұл тақырып зерделенген тақырыпты қайталау ретінде 1-тоқсанда өтіледі. 3-сыныптың қолданыстағы бағдарламасын басшылыққа алсақ, тақырыптар мен мақсаттарды (26 біртақырыпты сабақ) біріктіру мүмкін, бірақ бұл оқыту мақсаттарындағы жүйелілікті бұзады. Сондықтан «Орыс тілі және әдебиеті» пәнінен ұзақ мерзімді жоспарлау бойынша шағын жинақты мектептердің біріктірілген сыныптарындағы жұмыс пратикасында қолдануға беріліп отырған үлгілер практиктермен тірек жоспары ретінде ұсынылып отыр.

Орыс әдебиетінен оқытудың ұқсас мақсаттары түрлі шығармалар бойынша материалдардың негізінде бірыңғай мақсаттарды көздеуге мүмкіндік береді: ұзақ мерзімді жоспарда оқытудың мақсаттары толық жазылған, ал орта мерзімді жоспарлауда оқытуда күтілетін нәтижелер көрсетілген. Бағдарламаның әр тарауы бойынша оқыту мақсаттары үш тармақта көрсетілген:

1. Мәтінді түсіну.
2. Мәтінді талдау және түсінік беру.
3. Бағалау мен салыстырмалы талдау.

«Орыс тілі және әдебиеті» пәнінен (Т2) біріктірілген 5-6 сыныптарындағы жаңартылған және қолданыстағы бағдарлама бойынша оқу материалдарының сәйкестігі

Оқу мақсаттары	Оқу материалының мазмұны 5-сынып	Оқу мазмұнының сәйкестігі	Оқу материалының мазмұны 6-сынып
5.2.1.1 5.3.1.1 5.4.1.1 5.5.1.1	Климат и природа.	+	Климат: погода и времена года.
5.5.1.2.	Семья.	+	Язык и общение.
5.2.1.1 5.3.2.1	Ценности: дружба и любовь.	+	Древние и современные цивилизации.
5.3.5.1. 5.3.6.1. 5.4.6.1.	Кем я хочу стать, когда вырасту.	+	Человек и современные технические устройства.
5.3.7.1. 5.3.8.1. 5.4.6.1.	Жизнь и творчество.	+	Герои и злодеи: реальность и выдуманные истории.
5.1.4.1. 5.4.1.1 5.5.1.1. 5.5.1.2.	Культура одежды.	+	Характер и внешность человека.
5.1.3.1. 5.1.5.1. 5.2.6.1. 5.3.5.1. 5.4.2.1. 5.4.7.1.	Мир фантазии.	+	Чудеса света.
5.1.5.1. 5.2.1.1. 5.2.3.1. 5.3.3.1. 5.4.4.1. 5.5.1.2.	Мы выбираем спорт.	-	Астрономия: планеты и спутники.
5.2.3.2. 5.2.4.1.	Каникулы и отдых.	+	Мир вокруг нас: животные и растения.

«Ағылшын тілі» пәнінен 2-сыныптың жаңа бағдарламасы мен 3-сыныптың қолданыстағы бағдарламасы бойынша оқу материалының мазмұнын зерделеу нәтижесінде педагог-практиктер шағын жинақты мектепте келесі тақырыптарды біріктіріп оқытуды ұсынып отыр:

1. Welcome және Hello again!
2. Unit Sport (3 grade) және I can/can't; Can you/she/he …
3. Unit Me (3grade) және People I know
4. Units Clothes and Things we do (3 grade) және Class photos
5. Unit Food (3 grade) және Special days

Көрсетілген тақырыптардағы грамматикалық материалдар ұқсас, сол себепті біріктірілген сыныпта біртақырыптық сабақтарды жоспарлауға қолайлы. 2-3 сыныптардағы оқу жүктемесінің сағат сандары сәйкес келеді, аптасына 2 сағат, оқу жылында жалпы 68 сағат.

Орта буында «Ағылшын тілі» пәнінен мысал ретінде 5-6 сыныптардың оқу материалдарының мазмұны салыстырылды. 5-сыныпта жаңартылған бағдарлама бойынша 9 модуль қарастырылған:

1.Home and away
2.Living things
3.Values
4. The world of work
5.Creativity
6.Reading for pleasure
7.Fantasy world
8. Sports
9. Holidays

Жалпы оқу жүктемесі 102 сағат, аптасына 3 сағат. 6-сыныптағы қолданыстағы оқу бағдарламасының мазмұны 5 модулге бөлінген:

1.Health (9 hours)
2.Food (9 hours)
3.Education(14 hours)
4.Travelling (18 hours)
5.English- speaking countries (18 hours)

Жалпы оқу жүктемесі 6-сыныпта 68 сағат, аптасына 2 сағат. Демек, 5-6 сыныптардағы сағат сандары сәйкес келмейді. Бұдан бөлек, 5-6 сыныптарда өтілетін оқу материалының мазмұнында да, жаңартылған және қолданыстағы оқу бағдарламалары бойынша көп сәйкестік жоқ. Осыған орай, біріктірілген 5-6 сыныптарда ағылшын тілінен негізінен саралап оқыту тәсілін қолдануды ұсынамыз. Екі сыныптың оқу материалының мазмұнын зерделеу кестесі және ондағы біртақырыптық сабақтарды өтуге ұсынылатын оқу материалының сәйкестігі төменде келтірілген.

«Ағылшын тілі» пәнінен біріктірілген
5-6 сыныптарындағы жаңартылған және қолданыстағы
бағдарлама бойынша оқу материалдарының сәйкестігі

Разделы 5 кл.	Содержание учебного материала 5-го класса	Соответствие тем учебного материала	Содержание учебного материала 6-го класса	Разделы 6 кл.
5.5.	Creativity	+	English speaking countries	6.5
5.8	Sports	+	Health	6.1
5.9	Holidays	+	Travelling	6.4

2017-2018 оқу жылында жаңартылған білім мазмұнына көшірілуіне байланысты, біріктірілген 5-7 сыныптар жаңа бағдарламамен оқиды. Сондықтан 5-7 сыныптардың оқу материалының мазмұнын зерделеу кестесінің үлгісін және ондағы біртақырыптық сабақтарды өтуге ұсынылатын оқу материалының сәйкестігін беріп отырмыз.

«Ағылшын тілі» пәнінен біріктірілген
5-7 сыныптарындағы жаңартылған бағдарлама
бойынша оқу материалдарының сәйкестігі

Бөлім	Оқу материалының мазмұны 5-сынып	Оқу материа-лының сәйкестігі	Оқу материалының мазмұны 5-сынып	Бөлім
1 term				
5.1 5.2 5.4 5.5	**1 Homes** **Cities and countries** **Weather and climate** ***Content*** 5.1.9.1use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings 5.1.6.1. organise and present information clearly to others ; ***Listening*** 5.2.6.1- deduce meaning from context in short, supported talk on an increasing range of general and curricular topics; 5.2.7.1-recognize the opinion of the	+	**4 Space and Earth** **Content** **7.1.9.1-**use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings; 7.1.6.1- organize and present information clearly to others; **Litening** 7.2.6.1 -deduce meaning from context with little support in extended talk on a limited range of ge 7.2.5.1-recognize the opinion of the speakers in	7.1 7.2 7.4 7.5

	speaker(s) in basic, supported talk on an increasing range of general and curricular topics ***Reading*** 5.4.1.1- understandthe main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics; ***Writing*** 5.5.1.1- plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics; 5.5.6.1- link, with some support, sentences into coherent paragraphs using basic connectors on a limited range of familiar general topics;		supported extended talk on a range of general and curricular topics neral and curricular topics; **Reading** 7.4.1.1 - understand the main points in texts on a limited range of unfamiliar general and curricular topics; **Writing** 7.5.1.1 - plan, write, edit and proofread work at text level with some support on a range of general and curricular topics; 7.5.6.1- link with little or no support, sentences into coherent paragraphs using a variety of basic connectors on a range of familiar general topics and some curricular topics	
3 term				
5.1 5.3 5.4	5 Creativity Art Music Stories and poems ***Content*** 5.1.3.1- respect differing points of view; 5.1.5.1 - use feedback to set personal learning objectives; ***Speaking*** 5.3.3.1- give an opinion at sentence level on a limited range of general and curricular topics; ***Reading*** 5.4.3.1- understand the detail of an argument on a limited range of familiar general and curricular topics; 5.4.6.1- recognize the attitude or opinion of the writer in short texts on a limited range of general and curricular topics	+	6 Entertainment and Media **Content** 7.1.3.1- respect differing points of view 7.1.5.1- use feedback to set personal learning objectives; **Speaking** 7.3.3.1- give an opinion at discourse level on a growing range of general and curricular topics; **Reading** 7.4.3.1- understand the detail of an argument on a growing range of familiar general and curricular topics, including some extended texts; 7.4.6.1- recognize the attitude or opinion of the writer on a range of unfamiliar general and curricular topics	7.1 7.3 7.4
5.1 5.2	6Reading for pleasure ***Content*** 5.1.4.1- evaluate and respond	+	5 Reading for Pleasure **Content** 7.1.4.1- evaluate and	7.1 7.2

	constructively to feedback from others; 5.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing; ***Listening*** 5.2.7.1- recognize the opinion of the speaker(s) in basic, supported talk on an increasing range of general and curricular topics;		respond constructively to feedback from others; 7.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing; **Listening** 7.2.5.1- recognize the opinion of the speakers in supported extended talk on a range of general and curricular topics;	
4 term				
5.1 5.3 5.4	***8 Sports*** Sport for all Rules and respect Human body and exercise ***Content*** 5.1.1.1- use speaking and listening skills to solve problems creatively and cooperatively in groups; 5.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing ***Speaking*** 5.3.7.1- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a limited range of general topics ***Reading*** 5.4.1.1- understand the main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics;	+	***8 Healthy Habits*** **Content** 7.1.1.1- use speaking and listening skills to solve problems creatively and cooperatively in groups; 7.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing; **Speaking** 7.3.7.1- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a growing range of general topics, and some curricular topics; **Reading** 7.4.1.1 - understand the main points in texts on a limited range of unfamiliar general and curricular topics;	7.1 7.3 7.4
5.1 5.4	9 Holidays Destinations Holiday Activities Transport ***Content*** 5.1.3.1- respect differing points of view; 5.1.4.1- evaluate and respond constructively to feedback from others;5.1.8.1- develop intercultural awareness through reading and discussion ***Reading*** 5.4.2.1- understand with little support specific information and detail in short, simple texts on a limited range	+	3 Holidays and Travel **Content** 7.1.3.1- respect differing points of view 7.1.4.1- evaluate and respond constructively to feedback from others; 7.1.8.1- develop intercultural awareness through reading and discussion; **Reading** 7.4.2.1- understand specific information and detail in texts on a range of familiar	7.1 7.4

	of general and curricular topics;		general and curricular topics	

Бөлімдер мен тоқсанның жиынтық бағалауына 1 сағаттан бөлу ұсынылады.

1 term- 7 week (21 hours)
1 unit-9 hours
2 unit-7 hours
SAU-2 hours
SAT-1 hours
Reading-2 hours(every month)

2 term- 9week (27 hours)
3unit-10 hours
4 unit-12 hours
SAU-2 hours
SAT-1 hours
Reading-2 hours (every month)

3 term- 10week (30 hours)
5unit-12 hours
7 unit-12 hours
SAU-2 hours
SAT-1 hours
Reading-3 hours (every month)

4 term- 8week (24 hours)
8unit-10 hours
9 unit-9 hours
SAU-2 hours
SAT-1 hours
Reading-2 hours (every month)

Сонымен бірге қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша оқитын біріктірілген 7-8 сыныптарда да саралап оқыту тәсіліне көбірек жүгінеміз. Ағылшын тілінен 7 және 8 сыныптардағы сағат сандары да өзгеше, тиісінше оқу жылында 102 және 68 сағат. Біртақырыптық сабақтарды жоспарлауға ұсынылатын оқу материалы келесі кестеде берілген.

«Ағылшын тілі» пәнінен біріктірілген
7-8 сыныптардағы жаңартылған және қолданыстағы
бағдарлама бойынша оқу материалдарының сәйкестігі

Бөлім	Оқу материалының мазмұны 7-сынып	Оқу материа-лының сәйкестігі	Оқу материалының мазмұны 8-сынып	Бөлім
7.1.	Hobbies and Leisure		Kazakhstan is my Motherland	8.1
7. 2.	Communication and Technology	+	New Technology	8.2

7.3.	Holidays and Travel		Education in Kazakhstan and in the USA	8.3
7.4.	Space and Earth			
7.5.	Reading for pleasure		The outstanding people of Kazakhstan and English-speaking countries, their influence on world culture	8.5
7.6.	Entertainment and Media			
7.7.	Natural Disasters	+	The flora and fauna	8.4
7.8	Healthy Habits			
7.9	Clothes and Fashion			

«Жаратылыстану» пәнінен 2-сыныптың жаңартылған бағдарламасының мазмұнын және 3-сыныптың қолданыстағы оқу бағдарламасының мазмұнын талдау көрсетіп отырғанындай, екі сыныпқа арналған оқу материалының 74 % сәйкес келеді. **«Жаратылыстану»** және **«Дүниетану»** пәндері бойынша оқу материалы мазмұнын зерделеу кестесінде «+» белгісімен 2,3-сыныптарды біріктіріп оқытуда біртақырыптық сабақтарды өтуге арналған оқу материалы белгіленген. Оқу материалының негізгі бөлігінің сәйкес келуіне байланысты 2,3-біріктірілген сыныптарға арналған «Дүниетану» және «Жаратылыстану» пәндері бойынша жоспарларды әзірлеуде жаңартылған білім беру мазмұны бойынша жасалған 2-сыныптың «Жаратылыстану» пәні бойынша ұзақ мерзімді жоспарын басшылыққа алу ұсынылады.

«Жаратылыстану» пәнінен 2-сыныптың жаңартылған бағдарламадағы оқу материалының «Дүниетану» пәнінен 3-сыныптың қолданыстағы оқу бағдарламасының мазмұнына сәйкестігі

№	«Жаратылыстану» пәнінен оқу материалының мазмұны 2 сынып	Оқу материалының сәйкестігі	«Дүниетану» пәнінен оқу материалының мазмұны 3 сынып
1-тоқсан Өзім туралы Менің отбасым және достарым			
1 - бөлім - Мен зерттеушімін	1.1.1.1 - қоршаған әлем құбылыстары, үдерістері мен нысандарын зерттеудің қажеттілігін түсіндіру	+	Денелер.Заттар.

1.2 Табиғатты тану әдістері	1.1.2.1 - қоршаған әлем құбылыстарына бақылау жүргізу; 1.1.2.2 - көрсетілген экспериментті түсіндіру	+	Математиканың дүниетанумен байланысы «Табиғат әлемі»
2-бөлім - Жанды табиғат 2.1 Өсімдіктер	1.2.1.1 - өсімдіктердің негізгі сипаттамаларын және олардың тіршілік формаларын анықтау; 1.2.1.2 - өсімдіктердің негізгі бөліктерін ажырату; 1.2.1.3 - жабайы өсімдіктер мен мәдени өсімдіктерді ажырату; 1.2.1.4 - өсімдіктердің тіршілігіне қажетті жағдайларды зерттеу; 1.2.1.5 - мәдени өсімдіктерге күтім жасау жолдарын сипаттау	+	Өсімдіктердің алуан түрлілігі
2.2 Жануарлар	1.2.2.1 - жануарлар мен өсімдіктерді салыстыру, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау; 1.2.2.2 - жабайы және үй жануарларын ажырату; 1.2.2.3 - жыл мезгілдерінің ауысуына жануарлардың бейімделуін түсіндіру	+	Жануарлар дың алуан түрлілігі
1.2 Табиғатты тану әдістері	1.1.2.1 - қоршаған әлем құбылыстарына бақылау жүргізу; 1.1.2.2 - көрсетілген экспериментті түсіндіру	+	Табиғат құбылыстары
2-тоқсан			
2.3 Адам	1.2.3.1 - адам денесінің негізгі мүшелерін және олардың қызметтерін атау; 1.2.3.2 - адам өмірінің кезеңдерін сипаттау; 1.2.3.3 - адамның өсу және даму қажеттіліктерін анықтау	+	Адам ағзалары.Олардың қасиеті Тері және оның атқаратын қызметі Тыныс алу жүйесі Ас қорыту жүйесі Жүйке жүйесі

5.1 Күш және қозғалыс	1.5.1.1 - түрлі денелердің қозғалуына мысал келтіру; 1.5.1.2 - қозғалыстың адам өміріндегі және табиғаттағы маңыздылығын анықтау; 1.5.1.3 - қозғалыстың түрлі траекториясын зерттеу, оларды сурет түрінде көрсету	+ +	Тірек-қимыл жүйесі.Қаңқа Қан айналым жүйесі.Жүрек Бақылау жұмысы
1.2 Табиғатты тану әдістері	1.1.2.1 - қоршаған әлем құбылыстарына бақылау жүргізу; 1.1.2.2 - көрсетілген экспериментті түсіндіру	+	Зертханалық жұмыс
3.2 Ауа	2.3.2.1 - біздің ғаламшарымыз үшін ауаның маңызын түсіндіру; 2.3.2.2 - ауаның кейбір қасиеттерін сипаттау (агрегаттық күйі, түсі, иісі); 2.3.2.3 - ауаның кеңістікті толтыру қасиетін және жылуөткізгіштігін зерттеу	+	Ауа
3.3 Су	2.3.3.1 - судың физикалық қасиеттерін анықтау (дәмсіз, иіссіз, белгілі бір формасының болмауы, аққыштығы); 2.3.3.2 - судың агрегаттық күйінің өзгеру үдерісін зерттеу; 2.3.3.3 судың табиғи көздерін анықтау	+	Табиғаттағы су Бұлт. Жауын –шашын Бақылау жұмыстары «Ауа. Су»
1.2Табиғатты тану әдістері	2.1.2.1 - «ақпарат көзі» ұғымын және оның зерттеу жүргізудегі маңызын түсіндіру; 2.1.2.2 - бақылаудың басты белгілерін анықтау (мақсат, нысан, жоспар, мерзім, нәтиже); 2.1.2.3 - бақылау нәтижелерін шартты белгілердің көмегімен белгілей білу; 2.1.2.4 - бақылау жүргізудің жоспарын құру; 2.1.2.5 - құрылған жоспарға сәйкес бақылау жүргізу және қорытынды жасау; 2.1.2.6 - эксперименттің басты белгілерін анықтау (мақсат, болжам, ресурстар,	+	Топсаяхат

	жоспар, мерзім, нәтиже); 2.1.2.7 - эксперимент жүргізу және оның нәтижелерін кестеге түсіру		
3-тоқсан			
3.4 Табиғат ресурстары	2.3.4.1 - табиғат ресурстарының қолданысын анықтау; 2.3.4.2 табиғат ресурстарыншығу тегі бойынша жіктеу	- + - - + + +	Тау жыныстары Кенді пайдалы қазбалар Гранит. Әктас. Құм. Саз. Тұз Мұнай мен табиғи газ. Пайдалы қазбаларды қорғау Топырақ. Топырақты қорғау
1.2 Табиғатты тану әдістері	2.1.2.1 - «ақпарат көзі» ұғымын және оның зерттеу жүргізудегі маңызын түсіндіру; 2.1.2.2 - бақылаудың басты белгілерін анықтау (мақсат, нысан, жоспар, мерзім, нәтиже);	 - +	Топсаяхат
4.1 Жер	2.4.1.1 - Жер мен Күн арасындағы байланысты түсіндіру; 2.4.1.2 Жердің табиғи серігін анықтау	-	
4.2 Ғарыш	2.4.2.1 - Күн жүйесі ғаламшарларының орналасу тәртібін анықтау; 2.4.2.2 - Күн жүйесі ғаламшарларын салыстыру	-	
4.3 Кеңістік және уақыт	2.4.3.1 - негізгі уақыт өлшем бірліктерін ажырату; 2.4.3.2 - ғарыштағы қашықтық пен уақыттың ерекшеліктерін түсіндіру		
1.2 Табиғатты тану әдістері	2.1.2.1 - «ақпарат көзі» ұғымын және оның зерттеу жүргізудегі маңызын түсіндіру; 2.1.2.4 - бақылау жүргізудің жоспарын құру; 2.1.2.5 - құрылған жоспарға сәйкес бақылау жүргізу және қорытынды жасау		
5.2 Жарық	2.5.2.1 - кейбір денелердің жарықөткізгіштік қасиетін зерттеу		

5.3 Дыбыс	2.5.3.1 - дыбыс қаттылығы бойынша дыбыс көздерін жіктеу	+	Сезім мүшелері
5.4 Жылу	2.5.4.1 - түрлі денелердің температурасын өлшеу		
5.6 Магниттілік	2.5.6.1 - магниттерді қолдану аясын сипаттау		
1.2 Табиғатты тану әдістері	2.1.2.1 - «ақпарат көзі» ұғымын және оның зерттеу жүргізудегі маңызын түсіндіру; 2.1.2.5 - құрылған жоспарға сәйкес бақылау жүргізу және қорытынды жасау; 2.1.2.6 - эксперименттің басты белгілерін анықтау (мақсат, болжам, ресурстар, жоспар, мерзім, нәтиже); 2.1.2.7 - эксперимент жүргізу және оның нәтижелерінкестегетүсіру		

«Математика» пәнінен 2-ші және 3-сыныптардың сағат санында айырмашылық бар. 2-сыныпта оқу жылындағы оқу материалының көлемі 136 сағатқа берілген, яғни, аптасына 4 сағат, ал 3-сыныпта оқу материалының көлемі 170 сағатқа жоспарланған, аптасына 5 сағат. Әдістемелік ұсынымдарда шағын жинақты мектептің 2-ші және 3-ші біріктірілген сыныптары үшін математика пәнінен 136 сағатқа жасалған ұзақ мерзімді жоспар үлгісі берілді. 3-сыныптағы аптасына 1 сағатқа сәйкес келетін артық 34 сағаттық оқу материалын, сабақ кестесін реттеу арқылы, бөлек өткізу ұсынылады. 3 сыныптағы оқу материалының мазмұны бойынша жеке сабақ түрінде жоспарлап өткізуге ұсынылатын 34 сағат көлеміндегі тақырыптар төменде берілген:

1. Пропорционал шамалар.
2. Қалдықпен бөлу және оны тексеру.
3. Қалдық қалатын жазбаша бөлу.
4. 100-ге дейінгі көбейту және бөлу.
5. 1000-ға дейінгі сандармен арифметикалық амалдарды орындау.
6. Кестелік және кестеден тыс көбейту мен бөлу.
7. Есептеудің жазбаша тәсілі.
8. Шамалар.
9. Геометриялық шамалар.
10. Теңдеу , теңдік, теңсіздік.
11. Өрнектер.

Математика пәні бойынша 3-сыныптағы 0-ден 1000-ға дейінгі сандар тақырыбын 2-сыныптағы екі таңбалы сандардың графикалық моделін құру разрядтық кестені пайдалану мақсатына сәйкестендіруге болады.

«Математика» пәні бойынша 5 сыныптағы және «Алгебра» мен «Геометрия» пәні бойынша 7 сыныптағы жаңартылған білім мазмұны бойынша оқу бағдарламасын талдауда оқу материалының сәйкестігі шамамен 24 % құрайды. Бұл ұзақ мерзімді жоспарды әзірлеуде шағын жинақты мектептердің жағдайында бірқатар тақырыптарды біріктіруге мүмкіндік береді. Мысалы, «Дәреже» тақырыбы бойынша сабақтарды біріктіру мүмкін, себебі 5 сыныптың бастауыш сыныптағы математикадан базалық білімдері бар. «Алгебралық бөлшектер» тақырыбын 7 сыныпта зерделеу үшін 5 сыныптағы «Жай бөлшектер» тақырыбын қайталап, жүйелеу ұсынылады. Біріктірудің осы нұсқасын орта мерзімдің жоспарды жасауда тірек нұсқасы түрінде пайдалану ұсынылады.

Оқу бағдарламасының тұтастығы мен қисынды ретін бұзбау мақсатымен, тақырыптардың уақыттағы айырмашылығын ескере отырып, сабақтардың негізгі бөлімін саралап, қайталау және жинақтау, бақылау жұмыстары сабақтары мен сынақтарды біріктіріп өткізуді ұсынамыз.

7-8 сыныптарға арналған «алгебра» оқулығындағы оқу бағдарламасында, «$y=ax^2$, $y=ax^3$ және $y=k/x$ ($k\neq0$) түріндегі функциялар, олардың графиктері және қасиеттері», «Квадраттық функция. $y = ax^2+n$, $y = a(x-m)^2$ функциялары және олардың графиктері», «Алгебралық бөлшек және оның негізгі қасиеті» және «Рационал теңдеулер» бөлімдері бойынша оқу мақсаттарындағы сәйкестіктер сабақ жоспарында біріктірілген оқу іс-әрекетін жоспарлауға мүмкіндік береді. Шағын жинақты мектептің біріктірілген 7,8-сыныптарында аталып өткен бөлімдер бойынша біртақырыптық сабақтар өткізуге болады. Өзге тақырыптар бойынша математика пәнінен 7,8- сыныптарды біріктіргенде сабақ жоспары бірпәнді сабаққа арналып жасалады және сараланған тапсырмалар алынады**.**

«Математика» пәнінен қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламалары бойынша 2-3 сыныптардағы оқу материалының сәйкестігі

I тоқсан			
№	**Оқу материалының мазмұны 2 сынып**	**Тақырыптардың сәйкестігі (3сынып)**	**Оқу материалының мазмұны 3 сынып**
1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	2.1.1.1 - 100-ге дейінгі сандардың құрылу жолын түсіну; 100 көлеміндегі сандарды тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау	+	0-ден 1000-ға дейінгі сандар. Ауызша қосу және азайту.

	2.1.1.2 - екітаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру 2.1.1.3** - екітаңбалы сандардың разрядтық құрамын анықтау, разрядтық қосылғыштарға жіктеу;		
5.2 атематикалық тіл	2.5.2.1 - екітаңбалы сандардың графикалық моделін құру, разрядтық кестені пайдалану	-	
1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.4** - біртаңбалы сандарды о екітаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру ндықтан аттап қосу кестесін құру, білу және қолдану 2.1.2.5** - біртаңбалы сандарды ондықтан сандардыауызша қосу және азайтуды орындау 2.1.2.3** - қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін қасиетін тиімді есептеулер жүргізу үшін қолдану	+	Үш таңбалы сандарды есептеудің жазбаша тәсілі
2.1 Сандық және әріптік өрнектер	2.2.1.6 - екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектере арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу	+	Сандармен амалдар орындау
5.1 Есептер және математикалық модель	2.5.1.1 - бір; екі амалмен орындалатын есепті кесте, сызба, қысқаша жазба түрінде модельдеу 2.5.1.8** - барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер түрінде модельдеу және шығару	+	Есептер шығару
1.3 Шамалар және өлшем бірліктер	2.1.3.1 - әртүрлі өлшеу құралдары шәкілдерін бір бірінен ажырату және шамалардың сәйкес мәндерін анықтау 2.1.3.2** - ұзындық (м)/ масса (ц) өлшем бірліктерін қолданып өлшеу 2.1.3.3** - шамалар мәндерін: ұзындық (см, дм, м)/ масса (кг, ц)/ көлем (сыйымдылық) (л) өлшем бірліктерін салыстыру және амалдар орындау 2.1.3.4** - ұзындық (см, дм, м)/ масса (кг, ц) өлшем бірліктерін олардың арақатысына сүйеніп	+	Атаулы сандар мен амалдар орындау

	түрлендіру		
ІІ-тоқсан			
1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	2.1.1.4 - санаудың ірі бірлігі – жүздікті құрастыру санаудың ірі бірлігі – жүздікті құрастыру; 1000-ға дейін жүздіктермен санау, жазу, салыстыру; 1000-ға дейін жүздіктермен санау, жазу, салыстыру	+	Көптаңбалы сандарды жазу, салыстыру, оқу
1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.3** - қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін тиімді есептеулер жүргізу үшін қолдану 2.1.2.5 - біртаңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайту/300+200 (3жүзд.+2жүзд.), 170-130 (17онд.-13 онд) түрінде ауызша қосу және азайтуды орындау 2.1.2.7 - мынадай жағдайларда: 45±9,, 40-14, 100-35 ондықтан аттап, ауызша қосу мен азайтуды орындау; 2.1.2.8 - мынадай жағдайларда: 34+ 23, 57-23; 47+33; 80-47 100-35 екітаңбалы сандарды қосу және азайту алгоритмдерін қолдану;	+	Көбейтудің ауыстырымдылық және терімділік қасиеті
4.3 Тізбектер	2.4.3.1 - 100-ге дейінгі сандар, 1000-ға дейінгі жүздіктер тізбектерінің заңдылығын анықтау 2.4.3.2 - берілген заңдылық бойынша тізбекті құрастыру, тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу	+	100-ге дейінгі сандар, 1000-ға дейінгі жүздіктер тізбектерінің заңдылығын анықтау
5.1 Есептер және математикалық модель	2.5.1.1** екі амалмен орындалатын есепті кесте, сызба, қысқаша жазба түрінде модельдеу 2.5.1.7** - екі амалмен шешілетін есептерді модельдеу және шығару 2.5.1.8** - құрама есептердің шешуін санды өрнектер және жекелеген амалдар түрінде модельдеу және шығару	+	Кестелік және кестеден тыс көбейту мен бөлу

1.3 Шамалар және өлшем бірліктер	2.1.1.3** - 12-ге дейін сандардың рим нөмірлеуін оқу, жазу және қолдану; 2.1.3.3 - шамалар мәндерін: ұзындық (см, дм, м)/ масса (кг, ц)/ көлем (сыйымдылық) (л)/ уақыт (сағ, мин, ай, жыл) өлшем бірліктерін салыстыру және амалдар орындау 2.1.3.4 - шамалар мәндерін: ұзындық (см, дм, м)/ масса (кг, ц)/ көлем (сыйымдылық) (л)/ уақыт (сағ, мин, ай, жыл) өлшем бірліктерін салыстыру және амалдар орындау 2.1.3.5 - циферблат бойынша уақытты анықтау: сағат және минут	+	Шамалар
4.1 Жиындар және олармен орындалатын амалдар	2.4.1.2 сандардың жазылуындағы цифрлар саны, 2-ге бөлінуі, сандық тізбектегі алатын орындары бойынша сандық жиындар құру және жіктеу (бөліктеу) 2.4.1.3 - жиындар мен олардың элементтерін диаграммада белгілеу; элементтердің жиынға жиындардың бірігуіне және қиылысуына тиістілігін анықтау	+	2-ге бөлінетін сандар
4.2 Пікірлер	2.4.2.1 - тұжырымдардың ақиқаттығын немесе жалғандығын анықтау, ақиқат немесе жалған тұжырымдар құру	-	
4.4 Заттардың комбинациялары	2.4.4.1 - қоршаған ортадағы заттардан «үш-үштен» комбинациялар жиынын құрастыру	-	
5.2 Математикалық тіл	2.5.2.2 - жиынды белгілеу үшін латын алфавитінің бас әріптерін, жиын элементтерін белгілеу үшін латын алфавитінің кіші әріптерін/ жиынға тиістілігін/тиісті еместігін белгілеу үшін $\in$, және $\notin$ таңбаларын пайдалану 2.5.2.5 - деректерді жинақтау және жүйелеу, кестелер және диаграммалар тұрғызу	-	
ІІІ-тоқсан			

3.1 Геометриялық фигуралар және олардың жіктелуі	2.3.1.1 - бұрыш түрлерін (тік, сүйір, доғал) бір бірінен ажырату және атау/ тіктөртбұрыш, шаршы, тікбұрышты үшбұрыштың мәнді белгілерін анықтау	+	Бұрыш түрлерін (тік, сүйір, доғал
3.2 Геометриялық фигуралардың кескіндеу және салу	2.3.2.1 - нүктелі қағазда кесінділер, түзулер мен геометриялық фигураларды орны, қозғалыс және бағыты бойынша нұсқаулыққа сәйкес сызу 2.3.2.2 - тік бұрышты сызу	+	Тік бұрышты сызу
4.3 Тізбектер	2.4.3.2 - берілген заңдылық бойынша тізбекті құрастыру, тізбектегі заңдылықтың бұзылуын табу	-	
1.1 Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	2.1.1.5 - 50-ге дейін 3, 4, 5-тен топтап тура және кері санау; жұп/тақ сандарды ажырату/ заттар тобын 6, 7, 8, 9-дан тең бөліктерге бөлуді көрсету	+	Санның үлесі
1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.1 - көбейтуді бірдей қосылғыштардың қосындысын табу, бөлуді - заттарды түрлеріне қарай және тең бөліктерге бөлу ретінде түсіну 2.1.2.2 - көбейту және бөлу - өзара кері амалдар екенін түсіну, көбейту және бөлу амалдарының компоненттері арасындағы байланысты анықтау 2.1.2.4 - 2; 3; 4; 5 сандарына көбейту кестесін құру, білу және қолдану	+	2; 3; 4; 5 сандарына көбейту кестесін құру, білу және қолдану
2.1 Сандық және әріптік өрнектер	2.2.1.1 - сандық және әріптік өрнектерді (көбейтінді, бөлінді)/теңдіктер мен теңсіздіктерді ажырату, құрастыру, жазу және оқу 2.2.1.2 - әріптің берілген мәніндегі екі амалды әріптік өрнектің мәнін табу 2.2.1.3 - қосу мен көбейтудің қасиеттерін әріптік теңдік түрінде: *a+b=b+a;* *(a+b)+c=a+(b+c)* *ab=ba* көрсету және қолдану 2.2.1.4 - санды 1-ге көбейту және	+	Сандық және әріптік өрнектерді

	бөлу жағдайларын әріптік теңдік түрінде: *a×1=a; a:1*=a көрсету		
2.2 Теңдік және теңсіздік. Теңдеу	2.2.2.1 - x < □ және x > □ түріндегі теңсіздіктерге сәйкес келетін сандарды анықтау 2.2.2.2 - көбейту мен бөлуге берілген қарапайым теңдеулерді; *x+(25-6)=38; (24-3)-x=8; a+6=7+80* түріндегі күрделі теңдеулерді	+	
5.1 Есептер және математикалық модель	2.5.1.2 - есептерді шығару барысында баға, сан, құн арасындағы тәуелділікті пайдалану 2.5.1.4 - санды бірнеше есе арттыру/кемітуге; еселік салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару; кері есептерді құрастыру және салыстыру 2.5.1.5** - көбейту мен бөлудің белгісіз компоненттерін табуға; кері есептерді құрастыру және шығару; тура және жанама сұрақтары болатын есептерді («бірнеше бірлік артық/кем» «бірнеше есе есе артық/ кем» қатынастарымен байланысты) бір-бірінен ажырату 2.5.1.6 - көбейту мен бөлуге берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын негіздеу, шығару әдісін түсіндіру 2.5.1.7 - екі амалмен шешілетін есептерді (барлық амалдарға берілген жай есептердің әртүрлі комбинациялары) модельдеу және шығару 2.5.1.8 - барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін сандық өрнектержәне теңдеулер түрінде; құрама есептердің шешуін санды өрнектер, жекелеген амалдар түрінде модельдеу және шығару	+	Берілген саннан бірнеше есе артық немесе кем сандар
IV-тоқсан			

1.2 Сандармен амалдар орындау	2.1.2.3 - қосудың ауыстырымдылық, терімділік қасиеттерін/көбейтудің ауыстырымдылық қасиетін тиімді есептеулер жүргізу үшін қолдану	+	Көбейтудің ауыстырымдылық және терімділік қасиеті
2.1 Сандық және әріптік өрнектер	2.2.1.5 - екі амалдан артық жақшалы және жақшасыз әріпті, санды өрнектерді салыстыру 2.2.1.6 - екі-үш амалды жақшалы және жақшасыз өрнектере арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу	+	Арифметикалық амалдардың орындалу тәртібін анықтау
5.1 Есептер және математикалық модель	2.5.1.4 - санды бірнеше есе арттыру/кемітуге; еселік салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару; кері есептерді құрастыру және шығару 2.5.1.5** - тура және жанама сұрақтары болатын есептерді («бірнеше есе артық/ кем» қатынастарымен байланысты) бір-бірінен ажырату 2.5.1.8 - барлық арифметикалық амалдарға берілген жай есептердің шешуін санды өрнектер түрінде; құрама есептердің шешуін санды өрнектер және жекелеген амалдар түрінде модельдеу және шығару	+	Құрама есептер
3.1 Геометриялық фигуралар және олардың жіктелуі	2.3.1.3 - көпбұрыштардың, қоршаған ортадағы заттар қабырғаларының ұзындығын өлшеу, периметрді табуға арналған формулаларды: P=2(a+b), P= 4a, $P = a+b+c$ қорытындылау, құру және қолдану 2.3.1.4 - фигураның белгісіз қабырғасын оның периметрі мен белгілі қабырғалары арқылы табу 2.3.1.5 - берілген периметрі бойынша торкөзді қағазға жазық фигуралар салу, олардың пішіндері өзгеруіне қарай периметрдің қалай өзгеретінін	+	Периметрді табуға арналған формулаларды: P=2(a+b), P= 4a,

	түсіндіру		
3.2 Геометриялық фигуралардың кескіндеу және салу	2.3.2.3 - жазық фигуралардың модельдерін бөлу және олардан композиция құрастыру 2.3.2.4 - бастапқы орнын, бағытын, қозғалысын (оңға, солға, тура, толық бұрылу, сағат тілімен және сағат тіліне кері жартыға, төрттен бірге бұрылу), анықтау айқындайтын нұсқаулыққа сәйкес әрекет жасау жасау	-	

Шағын жинақты мектептің біріктірілген 5,6-сыныптары үшін **«Информатика» пәнінен** оқу бағдарламасындағы «Компютерлік жүйелер», «Ақпараттық процестер», «Компютерлік ойлау» бөлімдері бойынша оқу мақсаттары сәйкес келеді. Осы бөлімдер бойынша біріктірілген 5,6-сыныптарда информатика пәнінен біртақырыптық сабақтарды жоспарлау ұсынылады. Бірпәндік сабақтарды жоспарлау барысында 6-сыныптың оқу бағдарламасындағы «Презентациялар» және «Мәтіндік процессор» бөлімдері бойынша информатика пәнінен сараланған тапсырмалар беру арқылы тақырыпты меңгерту ұсынылады. Шағын жинақты мектеп мұғалімдері үшін информатика пәнінен 5 және 6-шы сыныптардың оқу материалы зерделеніп, біріктірілген сыныптарға арналған жоспарларының үлгілері ұсынылып отыр.

5-6 сыныптарға арналған информатика оқулығындағы оқу бағдарламасында, «Компютерлік жүйелер», «Ақпараттық процестер», «Компютерлік ойлау, денсаулық және қауіпсіздік» бөлімдері бойынша оқу мақсаттары сәйкес келеді. ШМЖ 5-6 біріктірілген сыныптарында осы бөлімдер бойынша біртақырыптық сабақтар өткізуге болады. 6-сыныпқа арналған оқулықтағы «Презентациялар» және «Мәтіндік процессор» бөлімдері бойынша сыныптарды біріктіріп оқыту барысында сараланған тапсырмалар беру арқылы бірпәндік сабақтар өткізуге болады.

Біріктірілген 5-6 сыныптардағы «Информатика» пәнінен қолданыстағы және жаңартылған бағдарлама бойынша оқу материалының сәйкестігі

№	Оқу материалының мазмұны 5 сынып	Тақырыптардың сәйкестігі (5 сынып)	Оқу материалының мазмұны 6 сынып
5.1.1.1.	Компьютердің құрылғылары	+	ДК саулетірнің заманауи даму бағыттары.
5.1.3.1.	Компьютерлік желілер.	+	Ауқымды ақпаратты желілер.Интернетте ақпаратты издеу,эльектронды почта.
5.2.1.1	Ақпаратты ұсыну және өлшеу	+	Ақпараттың қасиеттері.
5.2.2.1	Ақпараттық нысандарды құру және түрлендіру	+	Беттердің параметрлері,жиек,Алдын ала қарау,құжатты баспаға шығару.
5.2.2.2	Ақпараттық нысандарды құру және түрлендіру	+	
5.3.1.1	Модельдеу	+	Модель и моделирование Анимация және презентациялар корсету
5.3.2.1	Алгоритмдер	+	Алгоритм және оны орындаушы.
5.3.2.2	Алгоритмдер	+	Алгоритм жазылу формалары.
5.3.2.3	Алгоритмдер	+	Алгоритм түрлері.
5.3.3.1	Программалау	+	Циклдік алгоритмы. Алгоритм құрудың тәжірбиелік жұмысы.
5.4.1.1	Эргономика	+	Техника қауіпсіздік және жұмыс орнын ұйымдастыру.
5.4.2.1	Эргономика	+	Ақпаратты қорғау.
5.4.2.2	Ақпараттық қауіпсіздік	+	Ақпаратты сығу.

География пәні бойынша шағын жинақты мектептің біріктірілген 6,7- және 7,8 - сыныптарына қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламалары бойынша үлгілік оқу бағдарламалары негізінде жасалған ұзақ мерзімді және орта мерзімді жоспар үлгілері ұсынылып отыр. Көп жағдайда шағын жинақты мектептерде екі сыныптан біріктірілген сабақтар өткізіледі. Дегенмен, кадр тапшылығы мен мектептің мүмкіндігіне байланысты үш сынып біріктірілетін жағдайлар кездеседі. География пәнінен 6,7 және 7,8 - сыныптардағы

қолданыстағы және жаңартылған оқу бағдарламаларының мазмұны бойынша тараулары мен бөлімдері және тақырыптарының негізгі бөлігі сәйкес келеді. Сондықтан 6,7-ші және 7,8-ші біріктірілген сыныптар үшін география пәнінен біртақырыптық сабақтарды жоспарлауға болады. Барлық сыныптарда география пәнінен оқу жылындағы сағат саны сәйкес келеді. Бөлімдері сәйкес келгенмен, білім алушыларының жас ерекшелігі мен кейбір оқу материалының мазмұнының күрделілігіне байланысты бірқатар тақырыптарды саралап оқыту ұсынылады.

Қолданыстағы оқу бағдарламасында 7-сыныпта «Материктер мен мұхиттар географиясы» курсында әр материктің зерттеу тарихы мен пайдалы қазбалары, климаты, табиғат зоналары, ішкі сулары және ондағы халқы жеке тақырыптармен берілген болатын. Жаңартылған оқу бағдарламасында «Материктер мен мұхиттар» тақырыбы Жаратылыстану курсына ауыстырылған.

«География» пәнінен қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша 6-7 сыныптардағы оқу мазмұнының сәйкестігі

Оқу материалының мазмұны 6 сынып	**Тақырыптардың сәйкестігі**	**Оқу материалының мазмұны 7 сынып**	Оқу мақсаттары
1-тоқсан 16-сағат Географияны зерттеу нысандары			
Физикалық география нені зерттейді?	+	Географияны зерттеу нысандары	7.1.1.1
Жер туралы мәліметтер қалай жинақталда?	+	География ғылымының дамуы	7.1.1.2
Жер шарын географиялық ашулардан кейінгі кезеңдегі зерттеулер. Табиғат құбылыстарын бақылауды ұйымдастыру.	+	Географиялық дерек көздері	7.1.1.3;
Жердің күн жүйесіндегі орны, Жердің пішіні мен мөлшері	+	Географиялық тәжірибелер.	7.1.1.4
Жер беті бейнесінің түрлері.	+	Далалық зерттеулер әдістері	7.1.1.5
Масштаб, қашықтықты өлшеу.	+	Географияда графикалық әдістердің қолданылуы	7.1.1.6
Картаграфия және география деректер базасы			
Жергілікті жердің планы, топографиялық картаны, сызбанұсқаларды оқу.	+	Географиялық картосхемаларды қолдану	7.2.1.1
Жер беті элементтерінің планда бейнеленуі.	+	Географиялық номенклатура	7.2.1.2
Азимут туралы түсінік, жергілікті жерде және және	-	Географиялық деректерді ұйымдастыру	7.2.2.1.

план бойынша бағдарлау.			
Физикалық география (литосфера)			
Жердің құрылысы, негізгі ұғымдар	+	Литосфераның құрылысы мен заттық құрамы	7.3.1.1
Тау жыныстары мен минералдың жіктелуі	+	Жердің тектоникалық құрылысы	7.3.1.2
Жер қыртысының қозғалысы.	+	Литосфераның тектоникалық қозғалыстары	7.3.1.3
Жанартаулар, ыстық бұлақтар гейзерлер.	+	Литосфералық катаклизмдер	7.3.1.4 7.3.1.5
Құрлықтағы жазықтар, олардың жіктелуі, зерттелуі	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
№3Практикалық жұмыс «картадан ірі таулар мен жазықтықтардың географиялық орны мен биіктігін, жекелеген нысандардың биіктігімен географиялық коор-ның анықтау»	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1 7.2.1.2
Географиялық деректер базасы. Литосфералық плиталар.	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
2-тоқсан17-сағат			
Физикалық география(атмосфера)			
Атмосфера, оның құрылысы, ауаның құрамы	+	Атмосфера және оның құрамдас бөліктері	7.3.2.1
Жердің өз өсінен және жерді айнала қозғалысы. Жер қозғалысының маңызы	+	Атмосфера және оның құрамдас бөліктері	7.3.2.2
Ауа температурасы және температураның тәуліктік өзгерісі	+	Ауа райы және метеорологиялық элементтер	7.3.2.3 7.3.2.4
Ауа температурасының жылдық өзгерісі және ауытқу амплитудасы	+	Ауа райы және метеорологиялық элементтер	7.3.2.5 7.3.2.6
Ауытқу амплитудасы ұғымы және ауа температурасының тәуліктік ауытқуының маңызы	+	Қолайсыз атмосфералық құбылыстар	7.3.2.7
Ауа райы, климат	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.4 7.1.1.5 7.1.1.6

практикалы жұмыс «Өз өлкесінің ауа райы жайлы материалдарды өңдеу және талдау»	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
Физикалық георафия (гидросфера)			
Гидросфера, су айналымы жайлы ұғымы	+	Гидросфера және оның құрамдас бөлігі	7.3.3.1
Дүниежүзілік мұхит және оның бөліктері	+	Су ресурстарының маңыздылығы	7.3.3.2
Дүниежүзілік мұхит суының қасиеттері	+	Дүниежүзілік мұхиттың географиялық жағдайы	7.3.3.3 7.3.3.4
Мұхит суының қозғалыстары	+	Дүниежүзілік мұхит суларының қасиеттері	7.3.3.5
Құрлық сулары	+	Мұхит суларының қозғалыстары	7.3.3.6
Өзендер	+	Мұхиттармен байланысты апаттар	7.3.3.7
Көлдер жер асты сулары, мұздықтар	+	Дүниежүзілік мұхиттың проблемалары	7.3.3.8
Мұхит суын зерттеу, қорғау Жасанды су қоймалары, құрлық суының маңызы және оны қорғау	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
практикалық жұмыс: «Бір су нысанына сипаттама беру»	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1 7.2.1.2
Жасанды су қоймалары, құрлық суының маңызы және оны қорғау	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
3-тоқсан 19-сағат Физикалық география (биосфера)			
Биосфера ұғымы. Биосфераның шекаралары	+	Биосфера және оның құрамдас бөліктері	7.3.4.1
Топырақ. Топырақтың түрлері	+	Топырақ және оның құрамы мен құрылымы	7.3.4.2
Тірі организмдердің Жер қабығына тигізетін әсері	+	Қазақстанның топырақ түрлері	7.3.4.3 7.3.4.4
Тірі организмдердің көп түрлілігі және олардың таралу заңдылықтарының географиялық жағдайы	+	Топырақтың экологиялық проблемалары	7.3.4.5

Глобус-Жердің моделі	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.4 7.1.1.5 7.1.1.6;
Географиялық карталар, олардың жіктелуі.	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
Глобустағы және географиялық картадағы градус торы, географиялық ендік.	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
Физикалық география			
Табиғат кешені, географиялық қабық -Жердің ерекше кешенді қабығы	+	Табиғи-аумақтық кешендердің қалыптасуы	7.3.5.1
Географиялық белдеулер және табиғат зоналар	+	Табиғи-аумақтық кешендердің түрлері	7.3.5.2
Ғаламшардың бір табиғат зонасына презентация	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.5 7.1.1.6
Жердің табиғатындағы ғаламдық өзгерістер	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
Практикалық жұмыс «Өз өлкесінің табиғат зонасына сипаттама жасаудың жоспары және шығармашылық сипаттама»	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
Әлеуметтік география			
Жердің халқы саны, тығыздығы, демографиялық саясат	+	Дүниежүзі халқының тілдік әулеттері мен топтары	7.4.1.1
Нәсілдер, нәсілдердің теңдігі, халықтар, Н.Н. Миклуха-Маклайдың зерттеуі	+	Дүниежүзі халқының діни құрамы	7.4.1.2
Елді мекендер олардың картада бейнеленуі	+	Дүниежүзінің тарихи-мәдени аймақтары	7.4.1.3
Қазақстан халқы. Ұлттар. Діндер	+	Ұлтаралық және дінаралық келісім	7.4.1.4
Дүние жүзінің саяси картасындағы мемлекеттер №7 практикалық жұмыс. «Берілген коорд-р бойынша кескін картаға мемлекеттерді және олардың астаналарын түсіру.»	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
Қазақстан дүни жүзі картасында	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
Туған өлкенің табиғат кешеніне саяхат	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1

4-тоқсан Экономикалық география (16-сағат)			
Атмосфералық қысым	-	Табиғи ресурстардың жіктелуі	7.5.1.1 7.5.1.2 7.5.1.3
Жел, негізгі түрлері және себептері, ауа массалары	-	Табиғи ресурстарды игерумен байланысты проблемалар	7.5.1.4
Жел өрнегін сызу, климат картасын оқу	-	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
Ауадағы су буы, бұлттар, атмосфералық жауын шашын	-	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1 7.2.1.2
Жергілікті жер климатының қалыптасу себептері	-	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1-
Экономикалық география (көлік кешені)			
Жергілікті жердің қарапайым планын түсіру. Негізгі тәсілдер мен іс-әрекеттер.	-	Көлік инфрақұрылымы	7.5.2.1 -
практикалық жұмыс. «Жергілікті жердің планын түсіру»	-	Әлеуметтік инфрақұрылым	7.5.2.2
Географияляқ бойлық, географиялық координаталар ұғымы және координатты анықтау.	-	Дүниежүзілік шаруашылықтың салалары: ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіп	7.5.3.1
«Бағыттарды географиялық координаталарды анықтау	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
Географиялық карталарда биіктіктер мен тереңдіктердің бейнеленуі	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1 7.2.1.2
Пландар мен карталардың маңызы, ғаламдық навигациялық жүйелерімен танысу.	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1-
Елтану және саяси география негіздері			
Жер беті бейнесінің түрлері.	--	Дүниежүзі елдерінің географиялық жағдайы	7.6.1.1 7.6.1.2
Құрлықтағы таулар, олардың жіктелуі	-	Елдердің экономикалық географиялық жағдайы	7.6.1.3 7.6.1.4 7.6.1.5 7.6.1.6 -
Масштаб, қашықтықты өлшеу.	-	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
Туған өлкенің табиғат	-	2.1 Географиялық	7.2.1.1

кешеніне саяхат		карталар	7.2.1.2-
Қорытынды жұмыстардың презентациясы	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1.

«География» пәнінен қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша 7-8 сыныптардағы оқу мазмұнының сәйкестігі

Оқу материалының мазмұны 8 сынып	Тақырыптардың сәйкестігі (7сынып)	Оқу материалының мазмұны 7 сынып	Оқу мақсаттары
1-тоқсан 16-сағат Географияны зерттеу нысандары			
Географиялық білім көздері	+	Географияны зерттеу нысандары	7.1.1.1
Қазақ жерінің ерте кездегі географиялық зерттелуі	+	География ғылымының дамуы	7.1.1.2
Орта ғасырларда Қазақстан аумағының географиялық зерттелуі	+	Географиялық дерек көздері	7.1.1.3;
Ғаламшардағы уақыт өлшемі, даталардың ауысу сызығы, Қазақстан аумағындағы уақыт айырмасы	+	Географиялық тәжірибелер.	7.1.1.4
XYI – XIX ғасырларда Қазақстан аумағының географиялық зерттелуі	+	Далалық зерттеулер әдістері	7.1.1.5
XX ғасырдың басында және ортасында Қазақстан аумағының зерттелуі	+	Географияда графикалық әдістердің қолданылуы	7.1.1.6
Картаграфия және география деректер базасы			
Қазақстан Республикасының физикалық-географиялық орны	+	Географиялық картосхемаларды қолдану	7.2.1.1
Геологиялық жыл санау және геохронологиялық кесте	+	Географиялық номенклатура	7.2.1.2
№1 практикалық жұмыс «Жердегі уақытты анықтау»	-	Географиялық деректерді ұйымдастыру	7.2.2.1.
Физикалық география (литосфера)			
Қазақстан аумағының геологиялық даму тарихы мен тектоникалық құрылымы	+	Литосфераның құрылысы мен заттық құрамы	7.3.1.1
Жер бедерінің қалыптасуы мен дамуы	+	Жердің тектоникалық	7.3.1.2

		құрылысы	
Қазақстан жер бедерінің негізгі ерекшеліктері	+	Литосфераның тектоникалық қозғалыстары	7.3.1.3
Қазақстан жазықтары	+	Литосфералық катаклизмдер	7.3.1.4 7.3.1.5
Топырақтар	-	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.6
Топырақтың түрлері	-	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1 7.2.1.2
№2 практикалық жұмыс «Тектоникалық құрылымдар, жер бедері пішіндері және пайдалы қазбалардың арасындағы өзара байланысты анықтау»	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
2-тоқсан 17-сағат			
Ғарыштық климат қалыптастырушы фактор	+	Атмосфера және оның құрамдас бөліктері	7.3.2.1
Атмосфераның жалпы циркуляциясы	+	Атмосфера және оның құрамдас бөліктері	7.3.2.2
Фронталдық зоналар, циклондар, антициклондар	+	Ауа райы және метеорологиялық элементтер	7.3.2.3 7.3.2.4
Атмосфераның маусымдық циркуляциясы	+	Ауа райы және метеорологиялық элементтер	7.3.2.5 7.3.2.6
Атмосфераның жергілікті циркуляциясы	+	Қолайсыз атмосфералық құбылыстар	7.3.2.7
Қазақстанда ауа температурасының өзгеруі	+	Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3 7.1.1.4 7.1.1.5 7.1.1.6
Атмосфералық қысымның, жауын-шашынның, қар жамылғысының өзгеруі	+	Географиялық карталар	7.2.1.1
3-тоқсан 19-сағат **Физикалық география (биосфера)**			

Табиғат кешендері	+	Биосфера және оның құрамдас бөліктері	7.3.4.1
Топырақтар	+	Топырақ және оның құрамы мен құрылымы	7.3.4.2
Топырақтың түрлері	+	Қазақстанның топырақ түрлері	7.3.4.3
			7.3.4.4
Орманды дала және дала	+	Топырақтың экологиялық проблемалары	7.3.4.5
Шөлейт және шөл	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3
			7.1.1.4
			7.1.1.5
			7.1.1.6;
Биіктік белдеу және антропогендік кешендер	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
№5 практикалық жұмыс «Қазақстанның табиғат зоналарына қысқаша салыстырмалы сипаттама»	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
Физикалық география			
Физикалық-географиялық аудандастыру	+	Табиғи-аумақтық кешендердің қалыптасуы	7.3.5.1
Шығыс Еуропа жазығы	+	Табиғи-аумақтық кешендердің түрлері	7.3.5.2
Тұран жазығы	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3
			7.1.1.5
			7.1.1.6
Батыс-Сібір жазығы	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
Сарыарқа (Қазақтың ұсақ шоқысы).	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
Әлеуметтік география			
Орал (Мұғалжар).	-	Дүниежүзі халқының тілдік әулеттері мен топтары	7.4.1.1
Алтай	-	Дүниежүзі халқының діни құрамы	7.4.1.2
Сауыр-Тарбағатай	-	Дүниежүзінің	7.4.1.3

		тарихи-мәдени аймақтары	
Жетісу Алатауы	-	Ұлтаралық және дінаралық келісім	7.4.1.4
Тянь-Шань	-	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3
			7.1.1.6
№6 практикалық жұмыс «Белгілі бір ауданның кешенді кесіндісін сызу»	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
Тақырыпты қорытындылау	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1
4-тоқсан Экономикалық география (16-сағат)			
Қазақстанның табиғат ресурстары	+	Табиғи ресурстардың жіктелуі	7.5.1.1
			7.5.1.2
			7.5.1.3
Табиғатты тиімді пайдалану	+	Табиғи ресурстарды игерумен байланысты проблемалар	7.5.1.4
Қазақстандағы негізгі экологиялық проблемалар	-	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3
			7.1.1.6
Ерекше қорғалатын аумақтар, қорықтар, ұлттық саябақтар, қорықшалар және басқалар	-	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
			7.2.1.2
Семинар «Ғаламдық деңгейде ойла, жергілікті деңгейде шешімін тап».	-	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1-
Экономикалық география (көлік кешені)			
Қазақстанның пайдалы қазбалары	-	Көлік инфрақұрылымы	7.5.2.1 -
Рудалы пайдалы қазбалары	-	Әлеуметтік инфрақұрылым	7.5.2.2
Рудасыз және жанатын пайдалы қазбалар	-	Дүниежүзілік шаруашылықтың салалары: ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіп	7.5.3.1
№2 практикалық жұмыс «Тектоникалық құрылымдар, жер бедері пішіндері және пайдалы қазбалардың арасындағы өзара байланысты анықтау»	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3
			7.1.1.6

Қазақстан жазықтары	-	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
			7.2.1.2
Аласа таулар	-	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1-
Елтану және саяси география негіздері			
Қазақстанның биік таулы аумағы	--	Дүниежүзі елдерінің географиялық жағдайы	7.6.1.1
			7.6.1.2
Практикалық жұмыс	-	Елдердің экономикалық географиялық жағдайы	7.6.1.3
			7.6.1.4
			7.6.1.5
			7.6.1.6 -
Табиғатты зерттеу	+	1.1 Зерттеу және зерттеушілер	7.1.1.3
			7.1.1.6
Туған өлкенің табиғат кешеніне саяхат	+	2.1 Географиялық карталар	7.2.1.1
			7.2.1.2-
Қорытынды жұмыстардың презентациясы	+	2.2. Географиялық деректер базасы	7.2.2.1.

Физика пәнінен шағын жинақты мектептің біріктірілген 7,8-сыныптарында оқу процесін ұйымдастыру мүмкіндіктерін зерделеу барысында 7 және 8 сыныптардағы сәйкесінше , «Табиғат құбылыстары» және «Жылу құбылыстары», «Табиғатты зерттеудің ғылыми әдістері» және «Температура және оны өлшеу тәсілдері, температуралық шкала», «Физикалық шамаларды ХБЖ олардың өлшем бірліктерімен сәйкестендіру» және «Ішкі энергияны өзгерту тәсілдері», «Өлшеулер мен есептеулердің дәлдігі» және «Температура және оны өлшеу тәсілдері, температуралық шкала», «Заттың құрылысы, Заттардың молекулалық-кинетикалық теориясы» және «Жылулық қозғалыс.Диффузия», «Молекулардың қозғалысы. Диффузия» және «Броундық қозғалыс. Диффузия», «Масса және күш» және «Жылу мөлшері», «Газдың қысымы» және «Газ бен будың ұлғайғандағы жұмысы», «Жұмыс.Қуат» және «Токтың жұмысы мен қуаты», «Механикалық энергия. Механикалық энергияның сақталу заңы» және «Механикалық және жылу процестеріндегі энергияның сақталу заңы» тақырыптарын оқу мақсаттары бойынша сәйкестендіріп, біріктіру ұсынылады. Сонымен қатар, оқу процесін ұйымдастырудың тиімділігін арттыру мақсатында, жалпылама қайталау, сынақ, бақылау жұмыстарын да сәйкестендіру ұсынылады. 7 және 8 сыныптардың оқу бағдарламасы бойынша сәйкестік жоқ тақырыптар мен тараулар: «Механикалық қозғалыс», «Жылу машиналары», «Электростатикалық өріс», «Тұрақты электр тогы», «Әртүрлі ортадағы электр тогы», «Магнит өрісі», «Электромагниттік өріс», «Жарықтың қасиеттері», «Геометриялық оптика».

Біртақырыптық сабақ жоспарын жасау мүмкіндігі жоқ тараулар бойынша бірпәндік біріктіріп оқыту әдісін таңдау ұсынылады. Тақырыптардың өзгешелігіне байланысты сараланған тапсырмаларды алғанмен, сабақтың барысында екі сыныпқа ортақ педагогикалық тәсілдерді қолдануға болады. Сабақты өткізу барысында бірыңғай әдістемелік ұстанымды таңдай отырып, ортақ педагогикалық тәсілдерді қолдану, біріктірілген сыныптардағы оқу процесін ұйымдастыру міндеттерін шешетін ұсыныстардың бірі. Физика пәнінен 7 және 9-сыныптардың оқу материалдарының негізгі мазмұны сәйкес келеді. Дегенмен, 9-сынып білім алушыларының жас ерекшелігін және негізгі орта мектеп деңгейінде жалпы мектеп бағдарламасының толық өтілетінін ескерсек, оқу бағдарламасының мазмұны қаншалықты күрделі екенін көруге болады. Сонымен бірге, жалпы білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) түрлері бойынша қызметінің үлгілік қағидаларына сәйкес шағын жинақталған мектепте бірінші және бітіруші сынып білім алушыларын біріктіріп оқытуға жол берілмейді.

Физика пәнінен жаңартылған және қолданыстағы бағдарламалар бойынша 7-8 сыныптардағы оқу материалының сәйкестігі

№	Оқу материалының мазмұны 7 сынып	Тақырыптардың сәйкестігі	Оқу материалының мазмұны 8 сынып
7.1.1.1.	Табиғаттағы физикалық құбылыстар.	+	Жылу құбылыстары.
7.1.1.2.	Табиғатты зерттеудің ғылыми әдістері.	+	Ішкі энергия, ішкі энергияны өзгерту тәсілдері.
7.1.2.1.	Халықаралық бірліктер жүйесі.	+	Температура және оны өлшеу тәсілдері, температуралық шкала.
7.1.3.1	Өлшеулер мен есептеулердің дәлдігі.Үлкен және кіші сандарды жазу.	+	Жылу мөлшері. Заттың меншікті жылу сыйымдылығы.
7.2.1.1	Механикалық қозғалыс және оның сипаттамасы. Санақ жүйесі.	+	Жылулық қозғалыс.Диффузия. Броундық қозғалыс.
7.2.1.2	Механикалық қозғалыстың салыстырмалылығы.	+	Жылулық қозғалыс.Диффузия. Броундық қозғалыс.

7.2.2.13. 7.2.2.14	Заттың тығыздығы және оның өлшем бірлігі.	+	Заттың агрегаттық күйлері.
7.2.2.7	Үйкеліс күші. Техникада үйкеліс әсерін ескеру.	+	Жылу қозғалтқыштары. Жылу қозғалтқыштарының пайдалы әсер коэфициенті.
7.3.1.4	Сұйықтар мен газдардағы қысым. Паскаль заңы.	+	Ішкі энергия, ішкі энергияны өзгерту жолдары.
7.3.1.12	Кері итеруші күш.	+	Қайнау температурасының сыртқы қысымға тәуелділігі
7.2.3.1 7.2.3.7 7.2.3.8	Механикалық жұмыс.Қуат.	+	Токтың жұмысы мен қуаты.
7.2.3.5 7.2.3.6	Энергияның түрленуі және сақталуы	+	Жылу процестеріндегі энергияның түрленуі және сақталу заңы
	Сынақ және бақылау жұмыстары	+	Сынақ және бақылау жұмыстары

«Биология» пәнінен 7-сыныптың бағдарламасы (*2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115*) тек «Жануарлар» тарауын оқытуды көздеген болса, 7-сынып үшін жаңартылған бағдарлама бойынша биологиядан оқытудың мақсаты ретінде білім алушылардың бойында органикалық дүниенің алуан түрлілігі, онда өтетін заңдылықтар мен үдерістер туралы білімдерді қалыптастыру, адамның оның ажырамас бөлігі болып табылатынын саналы ұғынуын қалыптастыру болып табылады. 8- сыныптың қолданыстағы бағдарламасында анатомия және адам физиологиясы, тірі табиғаттағы адамның алатын орны, адам ағзасының құрылысы, органдар жүйесінің ерекшелігі, зат алмасу, ағзаның сыртқы ортамен байланысы, абиогендік, биогендік, антропогендік экологиялық байланысы қарастырылады. .

Оқу жүктемесі бойынша сағаттар саны сәйкес келеді:

- 7 сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;
- 8 сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат.

7 сыныпта жаңартылған білім мазмұны бойынша «Биосфера және экология» (4 сағат) тарауының кейбір тақырыптарын 8 сыныптың қолданыстағы бағдарламасы бойынша «Кіріспе. Ас қорыту жүйесі. Зат алмасу» тараумен сәйкестендіруге болады. Жоспар жасау барысында 7 сыныптағы «Адам қызметінің қоршаған ортаға әсері» (4 сағат) тарауын 8 сыныптың «Мінез-құлық пен ағзаның психикасы» тарауымен, 7 сыныптағы «Жасуша биологиясы» (2 сағат) тарауы 8-сыныптағы «Адам ағзасы құрылысына жалпы шолу» тарауымен сәйкестендірілді. ҚМЖ жасау барысында тараулардың тек жекелеген тақырыптарына біртақырыптық жоспар жасап, қалған бірпәндік біріктіру сабақтарында мұғалімнің мүмкіндігіне қарай саралап оқыту әдісін қолдану ұсынылады. Сағат саны сәйкес келуіне қарай,7 сыныптағы «Тірі ағзалардың қоректенуі» (2 сағат) тарауын 8 сыныптағы «Ас қорыту жүйесі» тарауымен және «Заттегілерді тасымалдау» тарауын «Ас қорыту жүйесі, ағзаның ішкі ортасы» тарауларын сәйкестендіру ҚМЖ жасауға тиімді болады. .

Педагог практиктер жаңартылған білім мазмұны бойынша «Тыныс алу» тарауы қолданыстағы бағдарламаның «Тыныс алу жүйесі» тарауымен және . «Бөліністер» (3сағат) тарауы 8 сыныптағы «Бөліністер» тарауымен біріктіруді ұсынады. «Қозғалыс» тарауы 8 сыныптағы «Тірек-қимыл аппараты» тарауымен сәйкес келеді.Бұл тараулар бойынша біртақырыптық сабақтарды жоспарлауға болады.

Жаңартылған білім мазмұны бойынша «Үлестіру мен реттеу» тарауын (13 сағат) 8 сыныптың қолданыстағы бағдарламасы бойынша «Тірек-қимыл аппараты», «Жүйке жүйесі», «Мінез-құлық пен психика», «Ағзаның жеке дамуы» тарауларымен біріктіру ұсынылады.

ҰМЖ және ОМЖ үлгілерін тірек жоспары ретінде қолдану ұсынылады, педагог жоспарларды әрқашан толықтырып, қажеттілігіне қарай, біріктірілген сынып үшін бейімдей алады.

ҚМЖ әзірлеу және біртақырыптық сабақтарды өткізу мұғалімнің айтарлықтай күш-жігерін, педагогикалық шеберлігін шыңдауын талап етеді.

Бұл жерде байқалмайтын орасан резервтің барын ескеру керек, бір жағынан, берілген тапсырмалардың қиындық деңгейінде, білім алушылардың жалпы дайындығын ескере отырып, оқу материалын жоспарлау мүмкіндігі, екінші жағынан, сабақтың құрылымын және оны ұйымдастыру түрін жетілдіру жолдары. Білім алушылардың оқу іс-әрекетін жүзеге асыру логикасы, алдымен басты оқу мақсатымен анықталуы тиіс, сабақтың кезеңділігін сақтаудың формальды талаптарын орындау емес, оның «өзегімен» байланысуы қажет.

Біртақырыптық сабақтардың артықшылығы келесіде:

1. білім алушылардың оқуға ынтасын арттыруға жағдай жасалады;
2. іскерлік қызметін жоспарлауға, бақылауға, оның процесінде өзара тексеру жолымен барысын қадағалауға немесе өзін-өзі бақылау, тану дайындығын анықтайды, оқушының өз бетінше жұмыс істеуі сәтті қалыптасады;
3. тілдік қарым-қатынас аясы кеңейеді;
4. ұжымдастық сана қалыптасады.

ШЖМ мұғалім рөлі – білім алушылардың өзіндік белсенді, танымдық қызметін ұйымдастырушы, кеңесші және көмекші. Бұл мақсатқа тұлғаға бағытталған технологияларды қолдану арқылы қол жеткізуге болады. Ол білім алушының саралап оқыту деңгейін, оның интеллектуалдық дамуы мен пән бойынша дайындығын, оның қабілеттері мен дарынын ескере отырып жүзеге асырылады. Бұл технологиялар дәстүрлі оқыту жүйесінде қолдануға келеді.

Біріктірілген сыныптағы жұмыс неден басталады?

Оқу материалын біріктіру, тақырыптық жоспар жасау – бұл біріктірілген сыныпта оқытуға дайындықтың тек бірінші кезеңі ғана. Жұмыстың барынша тиімді түрін және әдістерін таңдау қажет. ШЖМ жұмыс принципі келесі іс-әрекет түрлерін қамтиды:

1. Мұғаліммен жұмысты және оқушының өзіндік жұмысын кезектестіру.

2.Біріктірілген сыныптағы білім алушылардың топтық, жұптық жұмыстарын ұйымдастыру, бұл ретте бір сыныптың, сонымен қатар бірнеше сыныптың оқушылары бірге қамтылуы мүмкін.

3. Бірін бірі оқыту және бақылау әдістерін қолдану.

4.Біртекті оқу материалдарының негізінде бір сабақ немесе бірнеше сабақ жүйесін құру.

5. Бір сыныптағы немесе бірнеше сыныптардағы, мұғалім мен білім алушы арасындағы қарым-қатынасқа байланысты қалыптасқан стереотипті өзгерту.

6. Білімді интеграциялаудың пәнішілік мүмкіндіктерін қарастыру.

ҚМЖ-да білім алушылардың бірдей біліктіліктерін әртүрлі деңгейдегі оқу материалымен бекіту жолдары қарастырылуы керек. Біріктірілген сыныптағы сабақ жоспарын әзірлеу үшін біртақырыптық сабақтардың дайын құрылымдары ұсынылады. Мұғалім өз сыныбына қатысты сабақтың кезеңділігін түрлендіре алады.

Жаңа материалды меңгерту сабағының құрылымы.

1. Интеграцияланған бөлім

Ұйымдастыру-мотивациялық кезең

1.1. Эмоционалды көңіл-күй

1.2. Сабаққа ынталандыру

2. Саралау бөлімі

2.1. Тірек білімдерін белсендіру

2.2. Үй тапсырмасын тексеру

3.Жаңа тақырыпты оқып үйрену

Интеграцияланған бөлім

3.1. Бірін бірі оқытатын топтағы жұптық жұмысты ұйымдастыру

3.2. ЫнтымақтастықтА оқыту стратегиясын қолдану

4. Интеграцияланған бөлім

4.1. Білім, білік, дағдыларын бекіту

4.2. Тірек схемасымен жұмыс

5.Саралау бөлімі

5.1. Операциялық-орындаушылық кезең

Алғашқы есте сақтау нәтижелерін бақылау

5.2. Сараланған тапсырмаларды орындау

6. Интеграцияланған бөлім

6.1. Рефлексиялық-бағалау кезеңі

6.2. Сабақтың қорытындысы-өзін-өзі бағалау

6.3. Рефлексия.

Аралас сабақтың құрылымы.

1. Интеграцияланған бөлім.

1.1. Ұйымдастыру-мотивациялық кезең.

Сабаққа психологиялық дайындығы.

Сабақтың тақырыбын хабарлай отырып, бір мезгілде мақсаттарына түсінік беру.

1.2. Мотивация.

2. *Саралау бөлімі*

2.1. Үлгінің көмегімен үй жұмысын өз бетінше тексеру

2.2. Тірек білімін, ақыл-ой және практикалық білігін белсендіру

3. Интеграцияланған бөлім

3.1. Білім алушылардың бірлескен іс-әрекеті: сәйкестік тесті.

4.Интеграцияланған бөлім

Жаңа тақырыпты оқып үйрену

4.1. Екі сыныптың білім алушыларының аралас топтағы жұмысы. Барлық білім алушылар топтарға немесе жұпқа (бала аз болғанда) бөлінеді.

Топқа тапсырма №1.

Топқа тапсырма №2 т. с. с.

5.*Саралау бөлімі*

5.1 Ереже жаттау бойынша жұптық жұмыс

6.Сергіту сәті

7. Операциялық-орындаушылық кезең

Білім алушылар өзін-өзі бағалау парағымен жұмыс жасайды, мұғалім журнал толтырады.

8.*Интеграцияланған бөлім*

Рефлексиялық-бағалау кезеңі.

Мысал:

«Сабақтағы өз жұмысыңызды бағалаңыз. Сіздің алдыңызда тау бейнеленген карточка жатыр. Егер сіз сабақты жақсы меңгердім, тапсырмаларды ұғындым деп санасаңыз, озіңізді тау шыңына бейнелеңіз. Егер әлі де түсініксіз жері болса, төмендеу бейнелеңіз. Суреттеріңізді маған беріңіздер».

Білік және дағдыларын қалыптастыру сабағының құрылымы.

Интеграцияланған бөлім

1. Ұйымдастыру-мотивациялық кезең.

2. Сабақтың мақсатын қою

Саралау бөлімі

Операциялық-орындаушылық кезең

1. Қалыптасқан білік-дағдыларын қайталау

2. Тексеру жаттығуларын жүргізу

3. Білім алушыларда қиындық туғызған біліктерін қалыптастыру үлгісін көрсету.

3.Интеграцияланған бөлім

1. Стратегияларды қолдану арқылы ынтымақтастықта оқыту.

2. Тексеру жұмысы

4. Интеграцияланған бөлім

Рефлексиялық-бағалау бөлімі.

Сабақтың қорытындысы: «Не үйрендің?»

Үй тапсырмасы.

Әртүрлі жастағы балалар тобымен жұмыс мұғалімді сабақты жоспарлау және жүргізудің жаңа деңгейіне көтереді. Мұғалімге сабақтың мазмұндық жоспарын жасап қана қоймай, оның жүргізілу кезеңін қайта құру қажет. Себебі, мұндай сабақта бірлескен оқу іс-әрекетін ұйымдастыру үшін сабақтың жаңаша тәсілдерін таңдау керек. Мысалы, үй тапсырмасын тексеру, жаңа материалды оқытуда – ересек білім алушылар немесе кеңесші-білім алушылар көмектеседі; аралас жұптық жұмыс (ересек білім алушы – кіші жастағы білім алушы), үлкені тексереді, көрсетеді, сонымен бірге, өзі де үйренеді.

Әртүрлі жастағы балалар тобындағы сабақ білім алушыларға түрлі әлеуметтік рөлдерге енуге мүмкіндік береді: жасы кішіге жауапты ересек адамның, мұғалімнің, топтағы жұмысты ұйымдастырушының. Мұндай сабақтарда білім алушылардың коммуникативтік дағдылары дамиды. Балалар өзін-өзі бақылауға, өздігінен білім «табуға», оны кеңейтуге, қорытынды жасауға және негізгі түйінін таба білуге үйренеді. Әртүрлі жастағы балалар тобындағы ересек және кішілердің жас ерекшеліктері – бұл «үлкен өмір жаттығуының» бір көрінісі.

Кішіге үйрету арқылы, білім алушы тек ақпарат беріп қана қоймайды. Коммуникация процесінде өз білімін өзектендіреді, оны жаңаша ұғынады. Бұл тұрғыдан алғанда бірін-бірі оқыту өзін және өзгені де оқыту ретінде қарастырылады.

Қорыта келгенде, мониторингтік зерттеу ауыл мектебінің мұғалімдеріне оқу-тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру үшін әдістемелік ұсынымдардың қажеттілігі өзекті екенін көрсетті: ШЖМ және біріктірілген сыныптардың саны елеулі болып қалып отыр, кадр тапшылығы және әлсіз материалдық-техникалық база білім алушылардың білім сапасын қамтамасыз етуге кедергі келтіруде, жаңартылған білім мазмұнын енгізу ауыл педагогтарының дайындығының болмауына келіп тірелуде. 2017-2018 оқу жылында қолданыстағы және жаңартылған бағдарламамен оқитын біріктірілген сыныптардың болуы мәселені күрделендіріп отыр.

Бұл тарауда қолданыстағы және жаңартылған бағдарлама бойынша біріктірілген сыныптарға сабақ беретін ШЖМ мұғалімдеріне ҰМЖ, ОМЖ, ҚМЖ дайындауға байланысты әдістемелік ұсынымдар берілген. Біріктіру алгоритмі кезеңді, оқу мазмұнын салыстырудан және күнтізбелік жоспарды ескере отырып, бағдарламаны тақырыптық сәйкестендіруден тұрады. Тақырыптар сәйкестігі болмаған кезде, қазіргі кездегі интерактивті технологиялармен саралап оқыту әдісін қолдану ұсынылады. Назар аударғымыз келген жағдай, біздің дайындаған құралымыз ұсынымдық сипатта, белгілі бір тақырыпты біріктірудің қажеттілігі туралы шешімді мұғалімнің өзі қабылдайды, беріліп отырған үлгілерді тірек жоспары ретінде қолданады, біріктірілетін сыныптардың және білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, балалардың жас айырмашылығын, педагогтың алдына қойған міндеттерін, ресурстардың болуын, т.б. басшылыққа ала отырып, өзінің толықтыруларын енгізу мұғалімнің еркінде қалады.

Мазмұны

Кіріспе.....3
1. ШЖМ біріктірілген сыныптарында білім беру процесін ұйымдастырудың халықаралық және отандық тәжірибесі…….....5
2. Бастауыш, негізгі орта мектеп деңгейінде ШЖМ біріктірілген сыныптары үшін қолданыстағы бағдарламалар және жаңартылған мазмұндағы білім беру бағдарламаларын бейімдеу.....22

Введение

Основной задачей системы образования нашей страны является обеспечение равного доступа к образованию, соответствующему современным требованиям и перспективам развития казахстанского общества [1,2]. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016–2019 годы уделяет особое внимание проблеме сельских школ [3]. Функционирование системы малокомплектных школ стратегически значимо не только в системе образования Казахстана, но и является важным фактором развития сельских регионов.

Особый статус малокомплектной школы как образовательно-воспитательного, культурного центра, а также как фактора, способствующего закреплению населения, занятого в производственной сфере хозяйства, требует внимательного, бережного отношения к её проблемам. Обучение в сельской местности часто происходит в условиях территориальной и информационной изолированности и малочисленности учащихся и педагогов, необходимости одновременного проведения уроков в двух, трех, а порой и четырех классах. Все эти факторы, наряду со слабой материально-технической базой школ, оказывают влияние на качество обучения в сельских регионах. Несмотря на наличие локального позитивного опыта и успешные результаты деятельности отдельных школ, в целом результаты промежуточного государственного контроля и единого национального тестирования, анализ дальнейшего жизненного самоопределения выпускников свидетельствуют о слабой общеобразовательной подготовке учащихся малокомплектных школ [4,5].

Совмещенность классов осложняет организацию учебной работы, эффективность применения традиционных приемов и методов работы в таких условиях снижается. На учителя возлагается нелегкая задача правильной организации обучения с умелым сочетанием самостоятельной деятельности и работы с учителем, обеспечения полной занятости обучающихся, учета их разновозрастности, рационального составления планов уроков, тщательной подготовки к ним. Современное состояние образовательного процесса на селе таково, что, кроме разновозрастного совмещения с двойной, тройной подготовкой к урокам, педагогу МКШ часто приходится преподавать по нескольким предметам при наличии педагогической подготовки только по одной специальности.

Традиционным для нашей республики остается такая организация образовательного процесса в совмещенном классе, когда планы уроков отдельных классов не интегрируются в один, а преподаются поочередно с последующим проведением самостоятельной работы. В сложных, своеобразных и нестандартных условиях малокомплектной малочисленной школы существенно возрастает роль инновационных подходов, способствующих внутрипредметному и межпредметному интегрированию с учетом разновозрастности, активности, дифференцированности обучения и т.д.

Новый подход к реализации образования в МКШ на современном этапе

обусловлен современными глобальными тенденциями развития общества. Образовательная система Республики Казахстан, включая сельские школы, претерпевает в настоящее время процесс обновления, В рамках полного перехода общеобразовательных школ страны на обновленное содержание образования до 2019 года в 2016-2017 учебном году 1-е классы полностью перешли, а в 2017-2018-м - планируется переход на обновленные программы обучения 2,5,7-х классов общеобразовательных школ республики, в том числе совмещенных классов малокомплектных школ.

Поиск эффективных путей функционирования системы малокомплектных школ, организации в них учебно-воспитательного процесса и адаптации к новым обучающим программам является важным звеном процесса обновления содержания образования в нашей республике. В связи с этим, возникает задача организации учебного процесса в совмещенных классах, обучающихся по действующей и обновленной программам обучения.

Цель проекта: Создание механизма организации учебного процесса обучающихся в совмещенных классах малокомплектных школ по действующей и обновленной программам обучения

Задачи:

1. проведение мониторингового исследования по выявлению текущего состояния малокомплектных школ в республике;
2. изучение международного опыта по организации образовательного процесса малокомплектных школ;
3. разработка методических рекомендаций по адаптации действующих учебных программ и программ обновленного содержания образования для совмещенных классов малокомплектных школ;
4. разработка образцов среднесрочных и краткосрочных учебных планов для совмещенных классов малокомплектных школ;
5. разработка методических рекомендаций по применению инновационных педагогических технологий в совмещенных классах в условиях обновления содержания образования;

Следует отметить, что настоящее методическое пособие разработано в помощь учителям малокомплектных школ в переходный период (2017-2018 учебный год) обновления образования, перед которыми стоит задача совмещения классов, обучающихся по дейстующей и обновленной программам обучения. За рамками наших рекомендаций остается множество вариантов совмещений обновленных программ, которые также будут актуальны в дальнейшем при полном переходе на обновленное содержание образования и также требуют соответствующего методического сопровождения.

1.Организация учебно-воспитательной работы в условиях МКШ в Казахстане и за рубежом.

По состоянию на 2016-2017 учебный год в Республике Казахстан 3036 МКШ, в которых учатся 211 тыс. детей, преподают 52,7 тыс. учителей. Необходимость реорганизации системы малокомплектных школ (далее – МКШ) является одной из приоритетных задач, обозначенных Государственной программой развития образования Республики Казахстан на 2016-2019 годы. Она охватывает вопросы усовершенствования нормативно-правового сопровождения, организации учебно-воспитательного процесса, кадрового обеспечения, материально-технических условий, реорганизации сети школ, мониторинга качества образования, расширения и укрепления сети государственных пришкольных интернатов, развития социального партнерства.

На сегодняшний день МКШ не могут обеспечить равный доступ к качественному образованию всех детей вследствие более слабого методического, материально-технического, кадрового обеспечения сельских школ: 42,5% МКШ размещены в приспособленных зданиях при среднем показателе по республике – 26,9%, доля МКШ, не имеющих предметных кабинетов и доступа к широкополосному интернету, больше, а доля педагогов с высшей категорией – в два раза меньше, чем в полнокомплектных школах. Основная проблема МКШ – совмещенные классы, для которых нет соответствующего методического обеспечения.

Малокомплектная школа - общеобразовательная школа с малым контингентом обучающихся, совмещенными класс-комплектами и со специфической формой организации учебных занятий [6]. В каждом населенном пункте с малой численностью населения гарантируется функционирование: начальной МКШ с численностью обучающихсяот 5 до 40 человек; основной МКШ с численностью обучающихся от 41 до 80 человек; средней МКШ с численностью обучающихся от 81 до 180 человек.

В соответствии с Типовыми правилами деятельности по видам общеобразовательных организаций (начального, основного среднего и общего среднего образования), в МКШ:

– допускается деление на подгруппы при изучении отдельных предметов и наличии 10-16 обучающихся в классе;

– при совмещении и объединении классов в один класс-комплект число разновозрастных обучающихся не должно превышать 10 человек;

– наполняемость классов допускается от 3-10 человек и более;

– при объединении трех или четырех классов применяется скользящий график организации учебных занятий;

– не допускается совмещенное обучение обучающихся первого класса и выпускных классов;

– при применении методик разновозрастного обучения допускаются совмещения второго и третьего классов; третьего и четвертого классов или

второго и четвертого классов; пятого и шестого классов, шестого и седьмого классов; седьмого и восьмого классов.

Организация занятий в разновозрастных группах основывается на принципах:

– интеграции и дифференциации задач, содержания, средств обучения учащихся разного возраста.

– педагогизация учебной деятельности детей заключается в обеспечении подготовки учащихся более старшего возраста в качестве организаторов учебного занятия.

– взаимообучения.

– регулирования взаимодействия учащихся разного возраста.

– обеспечения психологической защищенности ребенка.

– оптимальности *возрастного диапазона состава учащихся на учебном занятии*. Рекомендуемый возрастной диапазон для эффективного взаимодействия учащихся – не более 3-4 лет.

Основная особенность МКШ – разновозрастное обучение в совмещенных классах. Совмещение классов, смежное и разновозрастное, имеет свои сложности: педагогу необходимо выстраивать учебный процесс так, чтобы учащиеся разновозрастных совмещенных классов за один урок получали полноценные знания по двум, а в ряде случаев, трем темам. Для этого требуется двойная (тройная) подготовка к уроку, а также интеграция двух (трех) планов урока в один с обеспечением полной занятности всех детей в учебном процессе. Таким образом, при организации учебной деятельности перед учителями МКШ остро стоит вопрос о правильном распределении и использовании времени, планировании уроков с оптимальным чередованием самостоятельной работы с работой под руководством учителя, с учетом индивидуальных особенностей учащихся, их умения работать самостоятельно. И все же традиционным для нашей республики остается такая организация образовательного процесса в совмещенном классе, когда планы совмещаемых уроков не интегрируются в один, а преподаются поочередно с последующим проведением самостоятельной работы.

МКШ остро испытывают недостаток в методическом обеспечении: нехватка пособий и методических рекомендаций для учителя по организации образовательного процесса; отсутствие специализированных методик обучения в классах с малой наполняемостью и в разновозрастных совмещенных классах; оценивание результатов обучения в классах с малой наполняемостью приводит к гиперконтролю, и, как следствие, к высокому уровню тревожности обучающихся; сложность организации профильного обучения в связи с малым контингентом обучающихся; отсутствие методической литературы и необходимых материалов для повышения квалификации учителей МКШ через интернет.

Особого внимания требует вопрос недостаточности кадрового обеспечения МКШ: дефицит специалистов для обучения по смежным специальностям; неподготовленность учителя к особенностям организации образовательного

процесса в условиях МКШ. Низкий уровень мотивации педагогов, обусловленный неадекватностью системы оплаты, стимулирования и социальной поддержки учителя МКШ.

Следует выделить ещё одну из основных проблем МКШ - слабую материально-техническую базу: неприспособленные помещения, многие школы находятся в аварийном состоянии, нуждаются в капитальном ремонте, во многих МКШ отсутствуют специальные учебные лаборатории и мастерские, столовые, спортзалы, медицинские кабинеты, современная мебель, технические средства, спортивный инвентарь, электронные библиотеки с читальными залами; устаревшая инфраструктура телекоммуникаций (отсутствие подключения к широкополосному Интернету, недостаточная комплектация интерактивным оборудованием).

Также требует решения вопрос несовершенства нормативно-правовой базы, регламентирующей деятельность МКШ: региональные различия в подходах к материально-техническому оснащению и организации педагогического процесса, что вызвано отсутствием утвержденных моделей МКШ; несовершенная система оплаты учителей, в которой базовый оклад связан с учебной нагрузкой (система *ставки*) без учета дополнительной подготовки для преподавания в совмещенных классах.

Необходимо уделить внимание также вопросам отсутствия организаций дополнительного образования и культурных центров в сельских регионах, нерешенной во многих регионах проблемы подвоза детей к школам, ненадлежащего мониторинга и учета качества образования в МКШ.

Необходимость создания нового образовательного пространства, реализующего разноуровневое, многопрофильное обучение на основе требований социального заказа вызвало создание ресурсных центров (далее - РЦ) в сельской местности на базе полных общеобразовательных школ, имеющих определенную материально-техническую базу. Такие РЦ объединяют вокруг себя ряд близлежащих МКШ, образуя целостную образовательную систему с едиными целями и задачами.

Учебно-воспитательный процесс в РЦ осуществляется на основе единого учебного плана и включает проведение учебных сессий продолжительностью в десять дней для обучающихся магнитных МКШ. В межсессионный период осуществляется дистанционное обучение. Обучающиеся МКШ на базе РЦ получают помощь квалифицированных специалистов по базовым дисциплинам, овладевают практическими навыками в рамках профилей, при этом во внеурочное время в период сессий проводятся лабораторно-практические занятия с целью восполнения недостатков материально-технических условий МКШ, индивидуальные и групповые консультации. Кроме того, все учащиеся МКШ получают задания на межсессионный период. Внеурочная деятельность обучающихся организована через индивидуальные формы занятий, работу различных кружков и внеклассных мероприятий. Таким образом, созданные в стране РЦ обеспечивают доступ учащихся близлежащих МКШ к более качественному образовательному процессу, их участие в выполнении

исследовательской и лабораторной работы в условиях специализированных кабинетов, расширяют социальный опыт и возможности обучающихся в условиях МКШ. В настоящее время в республике функционирует 164 РЦ, которые уже зарекомендовали себя в качестве эффективной формы организации образовательного процесса и обеспечения доступа детей отдаленных сельских школ к качественному образованию и современным образовательно-информационным ресурсам.

Для ряда стран, так же, как и для Казахстана, характерна низкая плотность населения и обширные сельские территории, где использование транспорта ограничено, а сеть автодорог недостаточно развита. В таких условиях так же остро, как и у нас, остро стоит вопрос обеспечения качественного образования. Анализ опыта этих стран в вопросе организации учебно-воспитательного процесса в МКШ даст необходимые ориентиры для модернизации образовательной системы нашего государства.

В мировой практике понятие МКШ известно как многоуровневая школа (далее МУШ) - школа без параллельных классов, с малым контингентом учащихся, где, как правило, учащиеся двух, трех или четырех классов объединяются в один класс-комплект. С классом-комплектом работает один учитель. Такие школы распространены во многих странах, главным образом, в сельской местности. В каждой стране такие школы имеют свое предназначение, реализуют свою образовательную практику и политику.

Обучение и преподавание в многоуровневых классах - невидимое и постоянное. Эти доминирующие и видимые элементы всех национальных систем образования и в значительной степени бывают невидимыми для тех, кто планирует, управляет и финансирует системы образования.

Вопрос масштабов многоуровневого обучения в мире довольно труден вследствие отсутствия сопоставимых, а в некоторых странах - каких-либо статистик образования. В то время как некоторые страны предоставляют информацию о количестве школ с одним учителем, другие сосредотачиваются на количестве многоуровневых классов, а третьи - на количестве многоуровневых учителей. Четвертые вообще не предоставляют никакой информации. Названия варьируются от страны к стране и могут скрывать суть обучения. Если говорить о терминологии, касающейся многоуровневого класса, в разных странах приняты самые разнообразные названия: комбинированный класс, составной класс, вертикально-сгруппированный класс, семейно-групповой класс, классифицированный класс, класс без классов, смешанный год, смешанный класс, смешанный возраст, многолетний класс, последовательный класс, двойной класс, уникальный класс. Они не всегда являются синонимами.

В целом по международной оценке в 2000 году было подсчитано, что 562 миллиона детей младшего возраста обучались в начальных школах в развивающихся странах, 62,3 млн. человек – в развитых странах и 11,1 млн.- в странах с переходной экономикой. Количество детей, не посещавших школу, оценено в цифру 100,1 миллиона в развивающихся, 1,8 миллиона в развитых

странах и 2,1 миллиона в странах с переходной экономикой. Приблизительная оценка в 30% детей, обучающихся в многоуровневых классах в настоящее время во всех странах, дает в общей сложности цифру в 192,45 млн детей. Если добавить 50% детей, не посещающих школу, для которых доступ к образованию был бы, скорее всего, через многоуровневые классы, дает дополнительные 52 миллиона, что составляет 244,45 млн. детей во всем мире, для которых многоуровневая педагогика, вероятно, будет той, с помощью которой они должны учиться в начальной школе. Только для развивающихся стран эта цифра составляет 21860 млн. И это не считая детей в моноуровневых классах, которые ищут возможности учиться в дни, когда учителя отсутствуют [7] .

Почему многоуровневые классы сохраняются в двадцать первом веке? Исследования [8] выявили одиннадцать условий, которые приводят к появлению многоуровневых классов.

- Районы с низкой плотностью населения, где школы широко разбросаны и малочисленны. МУШ могут иметь только одного или двоих учителей, ответственных за все классы.
- Школы, которые составляют кластер классов, разбросанных по разным районам, в которых некоторые классы являются многоуровневыми. Некоторые учителя в одной и той же «школе» проводят большую часть своего времени с многоуровневыми классами; некоторые - с одноуровневыми.
- Школы в районах, где численность населения, учащихся и / или учителей снижаются, и где раньше существовало одноуровневое обучение.
- Школы в районах роста населения и расширения школ, где зачисления в расширяющиеся старшие классы остаются небольшими, а учителей мало.
- Школы в районах, где родители отправляют своих детей в более популярные школы на разумных расстояниях, что приводит к уменьшению потенциальной численности учащихся и преподавателей в менее популярной школе.
- Школы, в которых количество учащихся в классе превышает официальные нормы по размеру класса, что требует совмещения некоторых учащихся одного класса с учащимися из другого класса.
- Школы, в которых общая структура классов является моноуровневой, но где из-за колебаний количества приемов в год учащихся необходимо совмещать.
- Мобильные школы, в которых один или несколько учителей перемещаются со странствующими учащимися и учащимися-скотоводами, охватывающими широкий круг возрастов и классов.
- Школы, в которых отсутствие учителя частое, а его замены нет.
- Школы, в которых официальное число учителей достаточно для поддержки моноуровневого обучения, но где фактическое число учителей по разным причинам меньше.
- Школы, в которых учащиеся организованы скорее в многоуровневые, чем в моноуровневые группы по педагогическим причинам, часто как часть

более общей учебной программы и педагогической реформы системы образования.

Большинство из приведенных выше условий показывают, что многоуровневые классы возникли как необходимость, а не как педагогический или административный выбор. Последнее условие - преднамеренный педагогический выбор - имеет другой порядок. Здесь учителя, руководители и / или местные власти либо организуют учащихся в многоуровневых группах по педагогическим преимуществам для учащегося, или они соглашаются с необходимостью многоуровневого преподавания и планирования учебных программ и других мероприятий с тем, чтобы создать позитивную педагогику.

В международном сообществе сложилось неоднозначное отношение к многоуровневому обучению. Оно часто воспринимается как обучение второго сорта и не воспринимается как желательная альтернатива традиционной школе в большинстве развивающихся стран. В лучшем случае оно рассматривается как нежелательная необходимость, которая должна быть принята вследствие существования малонаселенных регионов [8]. Подготовленный ЮНЕСКО доклад о многоуровневых школах (далее - МУШ) в Азии делает это ясным: во всех четырех странах (Индия, Корея, Филиппины и Шри-Ланка), как, возможно, и почти во всех странах мира, предпочтительный подход в школьной организации – один учитель на класс. Ситуации, когда число учителей меньше, чем классов, вынуждающих, чтобы один учитель взял на себя ответственность за более чем один класс в течение всего периода обучения, не является желательным образцом школьной организации и рассматривается как навязываемые обстоятельствами в школьных системах [9] .

Антипатия учителей к МУШ - это не просто явление развивающихся стран. Как отмечает Миллер [9], учебная организация по классам - это норма, ожидаемая от школ, которая создает препятствие для любого, кто хочет управлять МУШ. Mulcahy [10] приводит исследование Канадской ассоциации образования высказывая отрицательные взгляды преподавателей на МУШ обучение. Браун и Мартин [11] провели небольшой опрос преподавателей в Канаде - 18 процентов из которых управляли МУШ - только три процента выразили предпочтение МУШ.

Есть несколько факторов, которые могли бы объяснить общее отсутствие желания внедрения инструкции для МУШ. Обучение детей разного возраста и способностей в одном классе кажется запутанным и неэффективным. Отсутствие и дефицит ресурсов воспринимаются как главные причины, которые ограничивали бы соотношение один учитель-один класс. Таким образом, мотивация у учителей низкая, а обучение навыкам работы в многоуровневых классах встречает сопротивление.

Многоуровневое обучение проходит в основном в отдаленных сельских школах. Учителя в такой обстановке обычно сталкиваются с проблемой преподавания большего количества предметов, классов и большей внеурочной деятельности, более низких бюджетов и зарплат и неадекватных ресурсов для обучения [12]. Недоступность надзорных ведомств препятствует

распространению учебников и других ресурсов, а также ограничивает возможности для окружной административной поддержки и рассмотрения заслуг учителей. Это также означает меньше шансов для продвижения, профессионального развития или взаимодействия с коллегами.

Условия окружающей среды могут быть суровыми: жилищные и здоровьесберегающие - скудными, а погодные - экстремальными. Учителя могут порой не знать местный язык или систему ценностей. Они могут испытывать трудности в интеграции и быть принятым местным сообществом; в некоторых крайних случаях, они могут также испытывать откровенную неприязнь. Эти факторы затрудняют набор и удержание учителей в многоуровневых школах и подрывает мотивацию и приверженность учителей к их работе. Многие преподаватели работают в сельских школах всего один-два года. Высокая текучесть кадров подрывает стабильность школ и подвергает детей неопытным наставникам из года в год [8].

Несмотря на стимулы для учителей, включая жилищные субсидии и изолированную зарплату - районы не всегда могут заполнить штат учителей. Набор и размещение учителей в изолированных местах требует организованной поддержки центрального уровня. В некоторых странах государство вмешивается через обязательную передачу учителей в сельские районы. Однако эта стратегия не обходит проблемы с удержанием и отсевом учителей. Это может, по сути, привести к немотивированному преподавательскому составу, склонному к частым увольнениям. Специализированная подготовка учителей в сочетании с набором из местных деревень и более активное участие сообщества может быть одним из наиболее эффективных решений.

Многоуровневое обучение может потребовать больше работы, чем обучение на одном уровне. Требования к кадровым ресурсам, как когнитивные, так и эмоциональные - более высокие. Разработка и организация учебного плана требует внимательной подготовки и большей координации . Это особенно актуально, если учителя не имеют доступа к специализированным материалам, таким как учебники-самоучители, в помощь к подготовке к урокам. Мотивация обучающихся и удержание их количества сложнее. Учителя несут ответственность за большее количество предметов и не могут повторять уроки из года в год. Обычно МУШ школы недоукомплектованы, поэтому учителя должны выполнять различные другие функции, включая администрирование, транспортировку или общественную организацию [13] .

Приведенный анализ зарубежного опыта многоуровневого обучения свидетельствует о том, что МУШ во всем мире испытывают, те же проблемы, что и казахстанские МКШ:

1.слабая административная поддержка;

2.слабая материально-техническая база;

3.низкий уровень мотивации педагогов, обусловленный более высокими требованиями к уровню подготовки, неадекватностью системы оплаты,

стимулирования и социальной поддержки учителя МКШ;

4.дефицит кадров и недостаток специалистов обучения по нескольким специальностям

5.отсутствие специализированных методик обучения в классах с малой наполняемостью и в разновозрастных совмещенных классах;

6.Дефицит доступа к учебным ресурсам.

В мировой практике сложилось большоемногообразие стратегий и политики в решении указанных проблем МУШ.

Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) и Всемирный банк в 2014 г. провели исследование возможностей управления, распределения, использования и менеджмента ресурсов для повышения качества, справедливости и эффективности школьного образования в Казахстане [14]. В их совместном отчете отмечается, что большое количество МКШ - это не самый экономически эффективный вариант предоставления услуг образования в сельской и удаленной местности, удельные затраты высоки. Рекомендуется реорганизация сети МКШ путем;

- *Закрытия или объединения МКШ, с* транспортным *обеспечением,* размещением в школах-интернатах и предоставлением образования посредством ИКТ.
- *Образования кластеров школ или развития сотрудничества между соседними школами*, образцом которых могут быть уже функционирующие в республике РЦ, или какие-либо другие возможные формы сотрудничества.
- *Преобразование нескольких соседних МКШ в «спутники» одного учреждения образования с единой руководящей командой*.
- *Дистанционное обучение* для повышения качества обучения и расширения доступа в некоторых удаленных местах.

Закрытие МКШ в силу экономической и образовательной неэффективности является наиболее распространенной практикой большинства стран. Но такая политика имеет свою обратную негативную сторону. В Казахстане в середине 90-х годов была проведена реорганизация системы образования с существенным сокращением количества МКШ. С 1994 года и по 1997 год было закрыто 792 школы [15], многие дети оказались лишены возможности учиться. Закрытие школ в сельской местности усугубило начавшийся процесс массовой миграции сельского населения, обусловленный общим кризисом экономики. Поэтому в вопросе реструктуризации сети МКШ необходимо ориентироваться на повышение качества образования, сохранение социально-культурной роли села, изыскание внутренних резервов для совершенствования учебно-воспитательного процесса школьников.

Такие страны как Дания, Англия, Финляндия, Франция Венгрия, Корея, Нидерланды, Новая Зеландия, Северная Ирландия, Норвегия, Португалия, Шотландия, Швеция широко используют расширение сотрудничества школ и создание кластеров в качестве средства преодоления низкой эффективности малых сельских школ [14]. Такие кластеры представляют собой объединение близко расположенных друг к другу школ, имеющих юридическую

независимость, совместные кадровые и учебные ресурсы для снижения затрат и улучшения услуг, оказываемых учащимся.

Приведем опыт зарубежных стран.

Польша. Инициативы в образовательной системе [16]:

1. Создать сеть гимназий, т.е. школ с 3-летним циклом обучения на базе 6-летних начальных школ, в том числе для сельской молодежи. Это на год продлило бы для учащейся молодежи возможность выбора дальнейшего пути обучения, а образовательным учреждениям предоставило бы возможности для реализации новых учебных программ и выполнения дидактических, воспитательных и опекунских функций.

2.Реализовать концепцию «путешествующего учителя». Рассматривается вариант организации работы учителя-профессионала, который приезжал бы на некоторые занятия помогать постоянным педагогам. Такая практика уже давно применяется в маленьких сельских школах США.

В рамках программы «*Małaszkoła*» сельскими школами могут управлять объединения родителей в соответствии с перечнем государственных обязательных нормативных документов для сокращения затрат.

Финляндия. Особое отношение сложилось к сельским МКШ в Финляндии [17]: школа функционирует даже если в округе один ребенок школьного возраста. В Финляндии для спасения сельских школ создана и действует организация «Сельское движение». Детей в школу могут подвозить на расстояние до ста километров. Для чего арендуют специальное такси, а муниципалитет оплачивает эти расходы. При числе учащихся менее 12 человек часть предметов изучается в смешанных классах под руководством одного учителя.

США стараются сохранить каждую, даже самую маленькую сельскую школу, создаются так называемые однокомнатные школы: один учитель занимается с детьми разных возрастов и часто преподает несколько предметов сразу [18]. Каждый ребенок учится по индивидуальной программе. Заработная плата педагога сельской МКШ здесь в два раза больше, чем у городского коллеги.

В США развернута программа реконструкции больших школ в маленькие, таким образом, американцы пытаются справиться с волной подростковой агрессии.

В этой стране действует программа «Успех для всех» [19], которая во всех школах охватывает учащихся, начиная с дошкольных групп до 6-го класса, и предоставляет ресурсы для обеспечения базовых навыков чтения.

Франция. Как и в других странах, при подготовке учителей сельских МКШ Франции большое внимание уделяется вопросам научной организации и проведения самостоятельной работы учащихся разновозрастных групп, так как этот вид работы составляет основу учебного процесса МКШ [20].

Канада. Политика закрытия школ с обеспечением подвоза в более крупные школы [14].

В Онтарио функционирует программа целевых вмешательств (*OFIP*,

начиная с 2006-2007 года) оказывает целевую поддержку начальным школам, «испытывающим особенные сложности в достижении непрерывного улучшения». Финансирование *OFIP* используется для профессионального развития, дополнительных ресурсов для учащихся и профессионального обучения, привлечения наставников по чтению, письму и арифметике и высвобождения времени учителя для сотрудничества и дополнительного обучения.

Австралия. Основные формы организации обучения [14]:

- Малокомплектные (10-15 учеников разного возраста) государственные школы, многие из которых имеют только одного учителя.
- Школы-интернаты, финансируются правительством, включая подвоз детей.
- Подвоз на школьных автобусах.
- Дистанционное обучение с помощью радиосвязи, интернета.
- Сотрудничество с более крупными школами, Этот подход позволяет избежать закрытия МКШ.

*Швеция.*Сельские школы группируются в кластеры в рамках «*Rektorsomrade*» или «территории директора» [14].

Португалия. В период между 2005 и 2008 годами было закрыто около 2500 школ, по сравнению с 1000 в предшествовавшие 10 лет [14]. Процесс реорганизации привел к появлению инноваций, повышению эффективности школ, снижению изолированности учителей, улучшению социализации неблагополучных или изолированных учеников и способствовал сотрудничеству между Министерством образования (центральным или региональным), муниципалитетами, школами и другими заинтересованными сторонами.

Таким образом, опыт разных стран показал большое разнообразие в политике и стратегии организации обучения в сельской местности, начиная от сокращения и укрупнения школ, организации подвоза, объединения, создания сообществ школ, разнообразных по форме управления. Но как быть со школами в отдаленных местностях, которые нельзя ликвидировать, объединить, а организация подвоза затруднительна в силу расстояний или труднодоступности локализации?

Одной из эффективных форм организации обучения в сельской местности, как показала многолетняя практика, явилось дистанционное обучение: с помощью радио, телевидения и - более современный вид - через интернет. Формы дистанционного обучения подразумевают расширенные структуры профессиональной помощи для обеспечения качества. Сегодня разные страны предоставляют особые программы профессионального развития (обычно также в дистанционной форме) для учителей МКШ, тьюторов дистанционного обучения и учителям, которые преподают с помощью радиосвязи или компьютерной связи.

В Бразилии учащиеся МКШ могут при посредстве учителя посещать веб-уроки «Educopedia» - цифровая платформа с передачей уроков в соответствии со школьной программой [14].

В Австралии эта форма обучения с помощью радио стала развиваться первой в мире, начиная с первой половины прошлого столетия. При этой форме обучения дети учатся дома и родители должны им помогать. При департаменте образования каждого штата, где эта форма внедрена, работает специальное подразделение, которое разрабатывает материалы для дистанционного обучения по всем предметам. Каждый рабочий день в течение одного часа утром дети подключаются к радиосвязи с учителем, который дает обратную связь на выполненные учебные задания и объясняет трудные вопросы. Домашние работы детей посылаются учителям, которые оценивают их. Радиоаппаратура для такой связи предоставляется правительством. Во всех этих формах дети учатся до окончания 10 класса. Экзамены по окончании 10-го класса также возможно сдавать дома. В таком случае экзаменационные материалы высылаются департаментом какой-то государственной структуре, которая имеет представительство в этой местности. Это может быть медицинский центр (амбулатория) или даже водитель паровоза. Доверенный человек должен подтверждать, что экзаменационная работа выполнена учащимся без посторонней помощи. Конечно, остается возможность, что при домашнем обучении в дистанционной форме родители могут помочь при решении учебных задач. Но в Австралии распространено понимание, что таким образом родители только причиняют вред своему ребенку: кто не может учиться, тот, по всей вероятности, будет иметь затруднения при выполнении экзаменационных задач. Еще надо отметить, что обратная связь по оценке учебных задач не является поощрением или наказанием. Таким образом, отсутствует момент ранжировки учеников по учебным достижениям. Т.о, отсутствует мотив для списывания. (Информация предоставлена: Профессор Сью Уиллис, декан факультета образования университета Монаш, Мельбурн (Австралия).

Обучение с помощью телевидения также широко использовалось в учебных целях как зарубежом, так и внашей стране. Из всех современных информационно-коммуникационных ресурсов телевидение является наиболее доступным, дешевым и разнообразным по содержанию и методам подачи материала. Его особенность заключается в интеграции телевизионных, информационно-коммуникационных и мультимедийных технологий. Обладая разнообразием средств для наглядного отображения явлений, телевидение способствует обогащению учебной информации и создает все необходимые условия для активизации процесса обучения. Учебное телевидение (далее - УТВ) может быть использовано для выполнения всех дидактических функций: предоставления информации, контроля, закрепления знаний, повторения, обобщения, систематизации и сочетания различных методических подходов: проблемного, индуктивного, дедуктивного, допускает различную степень самостоятельности и познавательной активности учащихся.

Тем не менее, какие бы великолепные передачи ни создавались телевидением, опыт Казахстана и стран ближнего и дальнего зарубежья показал, что УТВ не удавалось полностью интегрироваться в учебный процесс. Это связано с часто не совпадающими целями и самой природой школы и телевидения. Новые средства обучения воспринимались как эксперимент, имели вспомогательную функцию и, в силу разных причин, не меняли существенно процесса обучения и роли учителя. Анализ зарубежных социологических исследований по внедрению УТВ как такового и в сравнении с другими информационными технологиями помогут учесть положительный опыт и ошибки при внедрении УТВ в нашей стране.

Biswal, Bhabagrah [21] опубликовали статью, описывающую исследовательские приоритеты образовательных телевизионных передач. Они выявили потребность в обучении администрации школ, производителей программ, учителей и исследователей.

Kapadia A.M. [22] изучал воздействие УТВ на обучение. Даже показатели памяти в экспериментальной группе были лучше. Семьдесят процентов учащихся высказали мнение, что программы УТВ помогают им в самообучении.

Natrajan и Natesan [23] проводили исследование «Эффект основанного на компетентности обучения экологической науке посредством видео на достижения учащихся начальных классов». Работа проводилась с целью исследования качественных образовательных видеопрограмм, соответствующих научным темам, а также, чтобы выяснить, как обогатить опыт обучения. Группа учащихся 5 класса стандартной городской средней школы была исследована на эффективность обычного метода обучения. Перед и после эксперимента был выполнен тест, соответствующий дизайну исследования. Работа ясно определила превосходство подхода с видеопрограммами над обычным методом.

Chaudhary S. и Garg S. [24] проводили исследование по использованию сателлитных сетей для наращивания потенциала образования для всех. Национально разработанный, предназначенный для образования сателлит – Образовательный Спутник (Edusat, Италия) – запущенный 20 сентября 2004 г., поддерживает один национальный центр и пять региональных центров. Работы выявили, что в отношении улучшения посещаемости и академических достижений детей и создании лучшей обучающей среды в школах достигнут устойчивый прогресс.

Moharana S. [25] в исследовании «Эффективность образовательной телевизионной программы на начальном школьном уровне» выявил более высокие академические достижения детей, обучающихся с использованием образовательных телевизионных программ по сравнению с контрольной группой. Из трех сравнений сделанных в школьных группах, два достигли уровня значимости. В математике разница не была достоверна, хотя результат был положительным в пользу УТВ группы.

RebeccaO. и др. [26] проводили исследование по изучению языка

посредством спутникового телевидения на группе учащихся из 107 человек Факторы включали мотивацию учащихся, стиль изучения, стратегию изучения, род, предыдущий опыт изучения языка, уровень курса. Разработанные соответствующие рекомендации были включены в сателлитное языковое преподавание, которое обещает стать шире использованным во всем мире.

Наша страна не осталась в стороне от всемирного прогресса в области информационных технологий, обеспечивающих доступ к интерактивным образовательным услугам широких слоев населения. Это послужило стимулом к появлению идеи создания национального учебного телевидения, которое бы обеспечило системное накопление содержания всех уровней образования в цифровом формате как национального стратегического информационно-образовательного ресурса с возможностью продуцирования на этой базе новых знаний. Национальное УТВ призвано обеспечить учителей, в том числе сельских школ, готовыми дидактическими разработками для использования в своей практике, что в результате изменило бы качество обучения и обеспечило бы высокую результативность образования.

Республиканский научно-методический центр информатизации образования (РЦИО) и АО «КАТЕЛКО» (провайдер) инициировали «Спутниковый канал дистанционного обучения (СКДО)» в 2002 году в рамках инициативного проекта, но оно не состоялось как национальное учебное телевидение [27]. Запуск СКДО являлся продолжением проекта по дистанционному обучению сельских школьников, реализованным РЦИО и институтом ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании (ИИТО ЮНЕСКО). СКДО был организован по принципу работы обычного спутникового телевизионного канала, который доносит до зрителя учебную информацию, а обратная связь осуществляется путем асимметричного доступа к ресурсам и возможностям Интернет. Организация национального учебного телевидения в Казахстане имела своей целью создать интерактивное учебное телевидение и практику вещания в режиме он-лайн на системной основе и обеспечить доступ на общенациональном уровне. К казахстанским каналам, которые выполняют функцию просвещения и образования, относятся каналы «Білім», «Мәдениет» и Kazakhstan TV [28-30].

Общенациональный проект «Учебное телевидение Республики Казахстан» был запущен в 2008 г. [31]. Первые образовательные программы по школьным предметам начали вещание в эфире национального телеканала «Казахстан» и на этапе учебные программы по предметам общеобразовательной системы транслировались с периодичностью 1–2 раза в неделю на казахском и русском языках в течение часа.

В рамках проекта МОН РК «Разработка инновационных технологий образования и внедрение их в педагогический процесс малокомплектных школ Республики Казахстан в режиме online» проводится исследование по разработке, внедрению и апробации учебных материалов для МКШ на канале «Білім» в программе «Школа онлайн».

Дальнейшее развитие телевидения связано с продолжением

проникновения компьютерных технологий в производство, распространение и хранение учебной информации. Это развитие анимационных методов, совершенствование визуализирования процессов, объектов и явлений, которые сложно смоделировать или рассмотреть в условиях школьного кабинета на уроках естественно-математическх и гуманитарных дисциплин.

И все же, многоуровневое обучение до сих пор представляет собой серьезную проблему во всем мире. МУШ отличаются формой организации учебного процесса. Как организовать школу? Национальные учебные планы, оценка систем и учебных материалов, с которыми, как ожидается, будут работать учителя сегодня, являются неотъемлемой частью плана моноуровневых школ, а не многоуровневых. Что касается МУШ, то эти школы и классы представляют собой серьезную проблему. Несмотря на необходимость иметь дело с различием в возрасте и способностях в одном классе, большинство сельских учителей не получают специальной подготовки или материалов для МУШ. Кроме того, сельские школы часто связаны с негибкими графиками, несмотря на изменчивость сельскохозяйственных календарей .

Приводим некоторые примеры организации учебного процесса в странах дальнего зарубежья [8].

Колумбия: дети обучаются вместе с помощью руководств по самообучению, программа Escuela Nueva.

Англия: наставническая система в 19-м веке заключалась в том, что сгруппированные по уровню достижений учащиеся обучались под руководством наставников. Один преподаватель учил и контролировал наставников.

Непал: ученик получает личную поддержку от учителя в небольшой МУШ.

Малави: поступившие в 1-й класс учащиеся одинаковы по уровню обученности, но могут быть разного возраста.

Перу: дети учатся после школы, девочки учатся вместе.

Шри-Ланка: один учитель отвечает за три класса, работая во временной классной комнате в сельской местности, учащиеся 1-го класса работают вместе в многоуровневом классе.

Острова Теркс и Кайкос: учитель делит пространство доски между двумя классами: учащиеся работают индивидуально на индивидуальном уровне и совместно.

Вьетнам: наставник берет на себя ответственность за один класс, в то время как учитель работает с другим.

Согласно исследованиям в области образования, организация МУШ требует большой степени инноваций. В этих школах существует острая необходимость изменения традиционной педагогической практики и развития процесса обучения, центрированного на учащегося. Учитель, который одновременно работает с несколькими уровнями и имеет дело с разными темпами обучения и высокой гетерогенностью в классе, стоит перед потребностью в методах и инструментах, таких как организация учащихся

небольшими группами, внедрение совместного обучения и разработка гибких адаптированных стратегий. Однако эти стратегии обучения требуют специально разработанных инструментов для независимого обучения и совместной работы.

Центральная проблема широкомасштабного внедрения образовательных инноваций - как пытаются сделать МУШ программы, - это изменение «ядра образовательной практики» [32].

Элмор определяет «ядро» так, как «учителя понимают природу знаний и роль учащегося в процессе обучения, и как эти представления о знании и обучении проявляются в преподавании в классе. «Ядро» также включает структурный порядок школ, такие как физическое обустройство классных комнат, практика группового обучения, обязанности учителей для групп учащихся, отношения между учителями в их работе с обучающимися, а также процессы оценки учащихся и взаимодействия их со сверстниками, родителями, администраторами и другими заинтересованными сторонами ».

Колумбийская EscuelaNueva (Новая школа) часто рекомендуется в качестве модели для программ МУШ [33]. В этих рекомендациях указывается, что эта программа в значительной степени преуспела в изменении основ учебной практики в сельской Колумбии. Модель EscuelaNueva была разработана в середине 1970-х годов для улучшения качества сельских государственных школ в Колумбии, превратившись из местных социальных инноваций в национальную политику в конце 80-х годов, когда она была реализована в более чем 20 000 сельских школ Колумбии. Основанная на использовании активной методологии обучения, EscuelaNuevaбыла воспроизведена в 18 странах мира с охватом более 5 миллионов детей.

Основная идея заключалась в том, чтобы преобразовать традиционную практику центрированного на учителе обучения в модель, ориентированную на обучении, которая интегрировала бы учебную программу, подготовку учителей, участие общества и стратегии управления системным и экономичным способом. Основные принципы модели Escuela Nueva:

- самостоятельное обучение;
- активное, групповое, взаимное обучение;
- гибкий самостоятельный темп продвижения по академическим ступеням;
- роль учителя – фасилитатор обучения;
- «Интерактивные и диалоговые» учебные материалы, способствующие коллективному построению знаний;

Учебные руководства обеспечивают национальную учебную программу и составлены по предметам таким как язык, математика, наука, социальные исследования и этика и следуют структуре обучения с тремя разделами: исследование и открытие, практика и применение. Они представляют собой гибрид между учебником, рабочей тетрадью и руководством по планированию для учителя.

В 1989 году модель Escuela Nueva была выбрана Всемирным банком в качестве одной из трех наиболее успешных реформ в развитой стране по всему миру, которая повлияла на государственную политику. В 2000 году доклад Программы развития Организации Объединенных Наций выбрал ее как одно из самых важных достижений в стране.

Обучение происходит в небольших группах с использованием интерактивных модулей многократного использования, предназначенных для развития диалога, критического мышления и применения знаний для семьи и сообщества. Модули позволяют учащимся продвигаться в своем собственном темпе. Дети используют учебные уголки с местными материалами, небольшую библиотеку и организуются в школьных правительствах с комитетами и инструментами, способствующими их участию в процессе обучения. Все это оказалось отличным способом учета разнообразия в отношении возраста, класса, пола и культуры.

Обучение учителей экспериментально, педагоги меняют свою роль от передатчиков фактов до фасилитаторов и советников детей. Они поддерживают друг друга и способствуют позитивному изменению отношения через учебные кружки и локальные сети. Модель EscuelaNueva воплощает в себе современные теории обучения через простые, конкретные стратегии, которые могут быть применены в любой учебной среде, демонстрируя, что обычные методы обучения, такие как запоминание и пассивное обучение, могут быть трансформированы в коллективное, конструктивное, персонализированное и активное обучение.

В таблице 1 сравниваются ключевые элементы традиционных принципов школьного обучения и практики с ключевыми особенностями Escuela Nueva

Таблица 1 Escuela Nueva по сравнению с обычной школой

Особенности	**Обычная школа**	**Escuela Nueva**
Преподавание	Фронтальноеобучение	Содействие обучению, ориентированному на ребенка
Изучение	Запоминание	Рефлексивно-всестороннее изучение
Участие детей	Пассивное	Активное
Организация в классе	Занятие классом	Небольшие группы
Содержание	Информационная перегрузка	Ориентировано на процесс, связанный с повседневной жизнью детей
Книги и материалы	Недостаточно	Множество учебных пособий
Размещение обучения	Только классная комната	Классная и школьная среда, сообщество
Школа-общество	Слабая связь	Сильная связь
Календарь-расписания	Жесткие	Гибкие
Оценивание	Репродуктивное, субъективное.	Формативное, непрерывное, направленное на развитие личности

В Escuela Nueva обычно один или два преподавателя в школе. Ученики выполняют академические единицы в своем собственном темпе: если они оставляют школу, чтобы помочь в сельскохозяйственной деятельности и позже возвращаются в школу, им не нужно начинать год заново.

Повышение квалификации учителей без отрыва от преподавания делится на три однонедельных курса, проводимого в течение первого учебного года.

Согласно опросу 1987 г. 89,3% учителей предпочли Escuela Nueva по сравнению с традиционными сельскими школами, несмотря на то, что только 45 процентов добровольно присоединились к программе [34]. Путем непосредственного участия в тренинге, а также передачей из уст в уста, которые в какой-то мере убедили учителей в достоинствах Escuela Nueva, программа смогла частично преодолеть недоверие учителей к многоуровневой педагогике.

Таким образом, внедрение программы многоуровневых школ представляет собой существенное изменение основных образовательных практик в сельских районах развивающихся стран.

Ряд исследователей утверждают, что особенно в районах с низкой плотностью населения, МУШ имеют больше возможностей для инноваций и экспериментов [34]. Поскольку учителя остаются в одном классе из года в год, они могут развивать более глубокие отношения со своими учениками. Это также позволяет обеспечить большую непрерывность планирования из года в год. По словам одного многоуровневого учителя: «…я думаю, что самое большое преимущество заключается в том, что вы можете работать с ребенком в течение двух или трех лет. Вы можете установить очень долгосрочные цели для детей. При надлежащей подготовке учителя становятся более эффективными, и по мере того, как они становятся более эффективными, педагоги находят большее удовлетворение в обучении и их приверженность к многоуровневому образованию растет».

Таким образом, анализ выявил схожие проблемы казахстанских МКШ и многоуровневого обучения во всем мире: низкую экономическую и образовательную эффективность, сложность организации учебного процесса, отсутствие методологии обучения, дефицит кадровых и образовательных ресурсов, низкий уровень мотивации педагогов.

Все это обусловливает преобладание в большинстве стран стратегии сокращения числа малых сельских школ путем закрытия или объединения с организацией подвоза, дистанционного обучения или открытия школ-интернатов. Аналогом практики ряда ведущих стран объединения МКШ в виде различных форм кластеров школ являются функционирующие в Казахстане РЦ. Альтернативная политика – сохранение сельской школы даже при минимальном количестве учащихся (Финляндия, Швеция), продиктована необходимостью развития сельских регионов - стратегия, которую необходимо учитывать и в условиях нашей страны. Вспомогательными средствами образования на селе могут служить дистанционное обучение в различных проявлениях: с помощью радио, телевидения и интернета.

Разновозрастное смешанное обучение – особенность малых сельских школ всего мира, сложность его состоит в том, что традиционные методы обучения становятся неэффективными, организация образовательного процесса требует принципиально нового подхода. Интенсивный поиск новой методологии для решения проблем МУШ привел к появлению модели EscuelaNueva, основанной на самостоятельном обучении по индивидуальной траектории и сочетающей современные инновационные технологии обучения. Эта модель может быть реализована в условиях гибкой системы обучения, существующий в нашей стране общеобязательный стандарт может быть ограничением для ее полного внедрения. Но, несомненно, вопрос адаптации системы EscuelaNueva к условиям нашей страны может представить интерес.

2.Адаптация действующих учебных программ и программ обновленного содержания образования для совмещенных классов МКШ на уровне начальной, основной средней школы.

Согласно Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы до 2019 года планируется полный переход общеобразовательных школ страны на обновленное содержание образования. В 2016-2017 учебном году 1-е классы полностью перешли на обучение по программе обновленного содержания образования, а в 2017-2018-м планируется переход 2,5,7-х классов общеобразовательных школ республики, в том числе совмещенных классов МКШ. В связи с этим, возникает задача организации учебного процесса обучающихся в совмещенных классах МКШ по дейстующей и обновленной программам обучения.

Процесс перехода на обновленное содержание образования требует в первую очередь тщательной подготовки методического сопровождения, основанного на решении проблем в организации учебного процесса, для выявления которых необходимо проведение мониторингового исследования деятельности МКШ республики.

Изучение деятельности МКШ РК проводилось в период с сентября по ноябрь 2016 года. Задачи исследования:

1. анализ и оценка состояния МКШ в республике на период 2016-2017 учебного года;
2. выявление вида необходимой методической помощи педагогам МКШ в связи с переходом системы образования на обновленное содержание.

Для выполнения указанных задач была собрана статистическая информация из всех областей республики о количестве школ, учащихся, учителей, совмещенных классов, проведено анкетирование касательно организации учебного процесса в МКШ и, в частности, совмещенных классах, выявлены проблемы, сотрудниками академии посещены МКШ в ряде регионов. Информация получена по всем 3036 МКШ республики, из них 671 начальных, 828 основных средних и 1537 общих средних школ (таблица1). На 2016-2017 учебный год в МКШ работали 52716 учителей, количество обучающихся – 210888, таким образом, на одного учителя МКШ приходится в среднем 4 учащихся, этот показатель для всего среднего образования республики – 10. Общее количество совмещений классов - 7760, в них по прогнозу на 2017-2018 учебный год будут обучаться 23410 учащихся.

Как видно из таблицы 1, по количеству МКШ лидируют по республике Северо-Казахстанская (409), Акмолинская (391), Костанайская (360) и Восточно-Казахстанская (359) области; наименьшее количество МКШ в Мангистауской (12), Кызылординской (22) и Атырауской (31) областях. Среднее количество обучающихся и учителей, приходящихся на одну МКШ - 70 и 17 соответственно, в Кызылординской области первый показатель минимален (36), в Жамбылской – максимален (89).

Таблица 1. Сведения о малокомплектных школах республики на 2016-2017 учебный год.

№	Область	Кол-во МКШ	МКШ нач.	МКШ осн.	МКШ ср.	Кол-во совмещенных классов	Всего учащихся	Всего учителей
1	Акмолинская	391	75	139	177	1563	25856	5996
2	Актюбинская	227	42	69	116	753	14898	4588
3	Алматинская	231	58	48	125	114	18773	4532
4	Атырауская	31	11	6	14	12	2141	552
5	ВКО	359	44	99	216	856	26651	6566
6	Жамбылская	140	46	26	68	52	12481	2589
7	ЗКО	228	73	66	89	313	14608	4175
8	Карагандинская	239	49	84	106	400	15945	4352
9	Костанайская	360	92	102	166	1418	24355	5420
10	Кызылординская	22	9	11	2	49	799	285
11	Мангистауская	12	4	2	6	1	914	272
12	Павлодарская	251	34	66	151	1295	15737	3981
13	СКО	409	81	103	225	816	26589	7057
14	ЮКО	136	53	7	76	118	11141	2351
Всего		**3036**	**671**	**828**	**1537**	**7760**	**210888**	**52716**

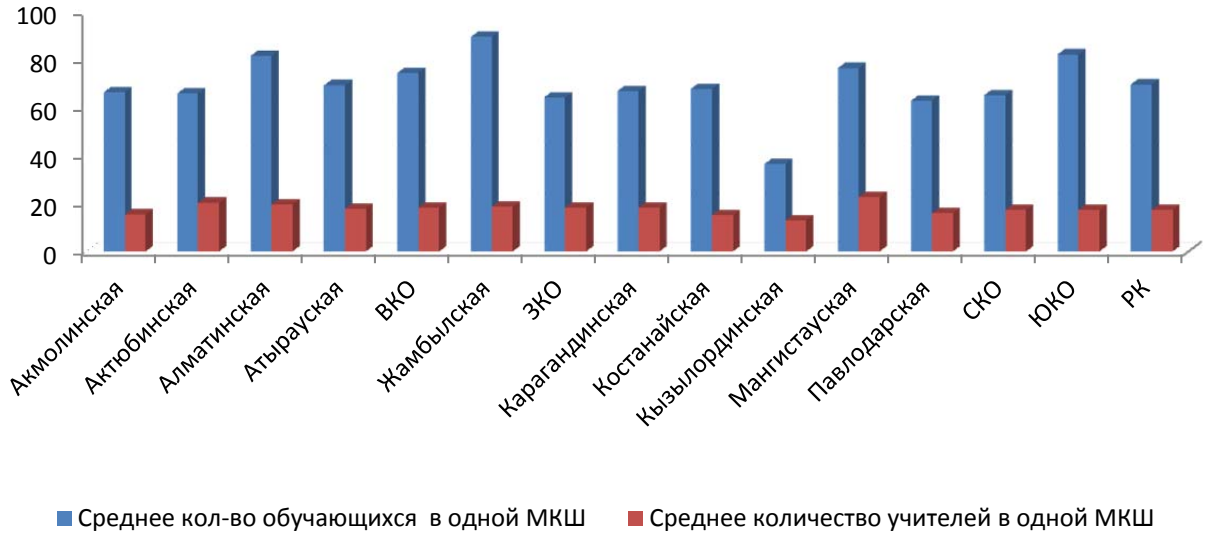

Рисунок 1. Среднее количество обучающихся в одной МКШ и среднее количество учителей в одной МКШ в разрезе областей.

Диапазон второго показателя (среднее количество учителей, приходящихся на одну МКШ) от 22 в Кызылординской до 12 – в Мангистауской областях (рисунок 1).

Больше всего совмещенных классов имеют МКШ Акмолинской (1563 классов, 4336 учащихся), Костанайской (1418 классов, 4007 учащихся) и Павлодарской (1295 классов, 4230 учащихся) областей, в Мангистауской области всего один совмещенный класс, в нем трое обучающихся, в Атырауской области – 12 классов и 78 учащихся. На рисунке 2 представлено среднее количество совмещенных классов, приходящихся на одну МКШ, а также среднее количество учащихся на один совмещенный класс в разрезе областей. Из диаграммы видно, что МКШ Павлолдарской, Акмолинской, Костанайской, Актюбинской областей имеют больше всего совмещенных классов из расчета на одну школу по республике, меньше всего – МКШ Мангистауской, Атырауской, Жамбылской и Алматинской областей. Тем не менее, наполняемость совмещенных классов МКШ Жамбылской, Атырауской, Алматинской, Южно-Казахстанской и Кызылординской областей максимальная по республике.

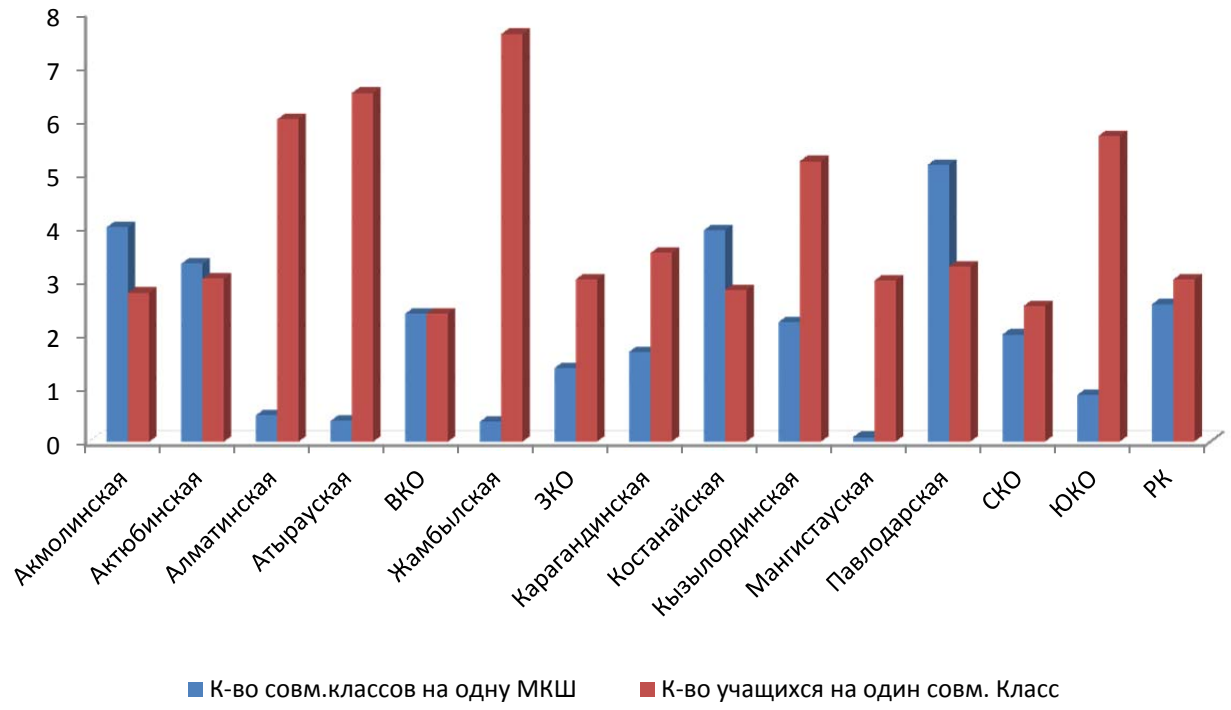

Рисунок 2. Среднее количество совмещенных классов, приходящихся на одну МКШ и среднее количество обучающихся в одном совмещенном классе в разрезе областей.

По приложению 3 к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от «17» сентября 2013 года № 375 «Типовые правила деятельности организаций образования по условиям организации обучения» в условиях

Таблица 2. Прогноз совмещения классов в МКШ по областям и контингента учащихся в них на 2017-2018 учебный год (количество учащихся)

Область	**2+3**	**3+4**	**2+3 +4**	**2+4**	**5+6**	**6+7**	**7+8**	**5+7**	**6+8**	**5+8**	**5+6 +7**	**6+7 +8**	**5+7 +8**	**5+6 +8**	**1+3**	**1+3 +4**	**1+2 +3**	**Всег о**
Акмолинская каз	296	283	101	193	306	293	475				99	109						2155
Акмолинская рус	297	281	111	182	309	299	481				101	120						2181
Актюбинская каз	143	325	129	152	369	139	389				79	58						1783
Актюбинская рус	33	90	59	122	63	43	88				4	2						504
Алматиинская каз	87	86	36	51	58	62	58											438
Алматинская рус	32	62		48	36	38	31											247
Атырауская каз	8	20	10		20		20											78
ВКО каз	265	265	53	228	295	113	216				12	10						1457
ВКО рус	31	138	31	34	136	65	117				18	18						588
Жамбылская каз	35	159	13	50	16	31	21	6										331
Жамбылская рус	7	25			14	4	14											64
ЗКО каз	53	164	105	163	98	58	7											648
ЗКО рус	43	73	55	35	75	14	4											299

Таблица 2 (продолжение). Прогноз совмещения классов в МКШ по областям и контингента учащихся в них на 2017-2018 учебный год (количество учащихся)

Область	**2+3**	**3+4**	**2+3 +4**	**2+4**	**5+6**	**6+7**	**7+8**	**5+7**	**6+8**	**5+8**	**5+6 +7**	**6+7 +8**	**5+7 +8**	**5+6 +8**	**1+3**	**1+3 +4**	**1+2 +3**	**Всег о**
Карагандинска я каз	154	183	59	44	130	67	131				8	47						823
Карагандинска я рус	91	128	37	27	90	70	102				23	15						583
Костанайская каз	139	334	176	38	188	97	252	70	93		19	34						1440
Костанайская рус	238	730	133	165	441	141	316	104	227		28	25	9	10				2567
Кызылординск ая		16	-	96	38	-	30		10		-	-			66			256
Мангыстауская каз		3																3
Павлодарская каз	369	383	312	305	422	147	388				77	46						2449
Павлодарская рус	230	251	146	202	336	159	396				31	30						1781
СКО каз	101	244	16	87	168	60	133		56		4				22	5	5	901
СКО рус	184	257	53	158	184	96	166		29	8	8	5			14			1162
ЮКО	107	116	147	136	15	52	35				64							672
Итого по РК	**2943**	**4616**	**1782**	**2516**	**3807**	**2048**	**3870**	**180**	**415**	**8**	**575**	**519**	**9**	**10**	**102**	**5**	**5**	**23410**

начальной школы осуществляются следующие варианты объединения разновозрастных учащихся в класс-комплекты: 2+3, 3+4; 2+4 классы. Для основной школы варианты совмещения следующие: 5+6, 6+7, 7+8. Собранные нами сведения показали наличие и других вариантов совмещения классов (таблица 2): 2+3+4, 5+7, 6+8, 5+8, 5+6+7, 6+7+8, 5+7+8, 5+6+8.

По вышеуказанному нормативу не допускается объединение 1-го и выпускных классов с другими класс-комплектами. По данным исследования Кызылординская и Северо- Казахстанская области прогнозируют варианты совмещения 1-го класса с другими классами (таблица 2) , что является не допустимым. При объединении двух или трех классов в один комплект (2+3+4) применяется скользящий график организации учебных занятий с целью создания условий для проведения отдельных частей уроков в каждом классе.

Таблица 3. Контингент учителей МКШ и потребность в них в разрезе областей

Область	Количество педагогов	Потребность в педагогах
Акмолинская каз	621	0
Акмолинская рус	505	0
Актюбинская каз	2229	79
Актюбинская рус	603	11
Алматинская каз	182	
Алматинская рус	71	
Атырауская каз	42	5
ВКО каз	1144	103
ВКО рус	640	83
Жамбылская каз	104	15
Жамбылская рус	27	6
ЗКО каз	277	14
ЗКО рус	56	5
Карагандинская каз	740	118
Карагандинская рус	558	106
Костанайская каз	1043	19
Костанайская рус	1491	21
Кызылординская каз	123	
Мангыстауская	4	2
Павлодарская каз	1095	101
Павлодарская рус	824	47
СКО каз	1098	37
СКО рус	1435	68
ЮКО каз	158	
ЮКО рус	16	7
Итого по РК	**15086**	**847**

По прогнозу на 2017-2018 учебный год предполагается, что в совмещенных классах будет обучаться 23410 учащихся, больше всего в классах-комплектах 3+4 (4616 уч-ся, из них 1064 – в Костанайской области); 7+8 (3870 уч-ся, 956- в Костанайской, 784 в Павлодарской, 568 – в Костанайской областях); 5+6 (3807 уч-ся, из которых 758 – в Павлодарской, 629 – Костанайской, 615- Акмолинской областях); 2+3 (2943уч-ся, из которых 599 – в Павлодарской и 593 – в Акмолинской областях); 2+4 (2516 уч-ся, 507 - в Павлодарской и 375 – в Костанайской областях); 6+7 (2048 уч-ся, 592– в Акмолинской области); 2+3+4 (1782 уч-ся, 458 - в Павлодарской области). Количество обучающихся в совмещенных классах начальных МКШ составляет 11969, основной средней – 11441. Следовательно, проблема совмещения классов, обучающихся по обновленной и действующей программам, очевидна, она осложняется фактом значительного количества совмещений из трех классов, имеющихся во всех областях республики.

В ходе исследования был проведен также анализ кадровой обеспеченности совмещенных классов МКШ республики (таблица 3). Всего по РК в совмещенных классах работают 15086 учителей, из них 8860 - в классах с казахским языком обучения, и 6226 – в классах с русским языком обучения. На рисунках 3 и 4 представлены количество учителей, приходящихся на один совмещенный класс и количество учащихся, приходящихся на одного учителя совмещенного класса, соответственно, в разрезе областей. Из диаграмм можно заключить, что по республике совмещенные классы лучше обеспечены учителями в Мангистауской, Актюбинской, Атырауской, Карагандинской и Северо-Казахстанской областей, менее обеспечены - МКШ Акмолинской, Западно-Казахстанской, Павлодарской и Южно-Казахстанской областей, имеющих, соответственно, больше МКШ и совмещенных классов (рис.3).

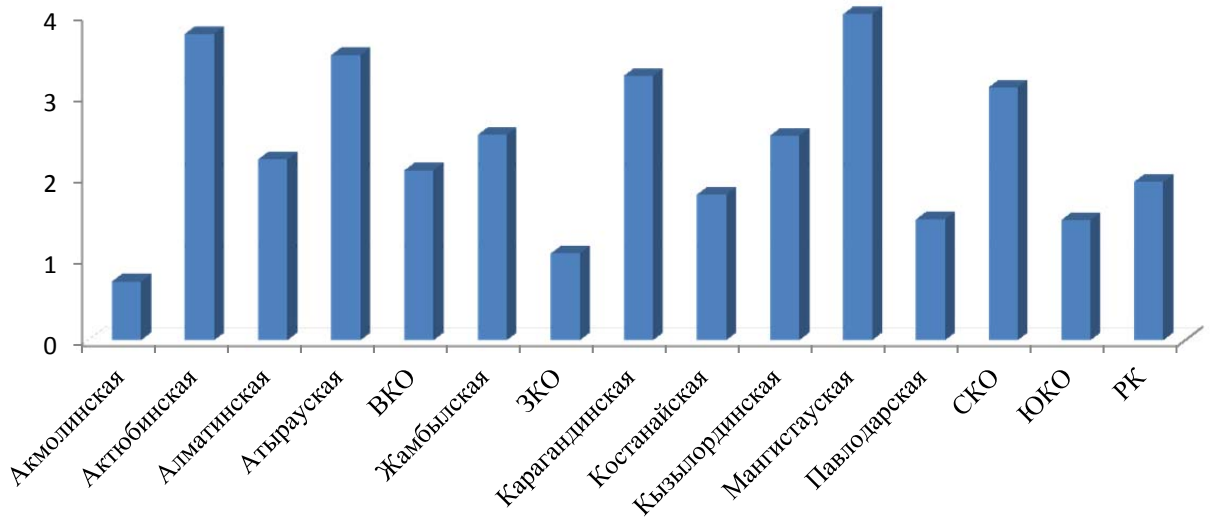

Рисунок 3. Количество педагогов на один совмещенный класс МКШ в разрезе областей.

В результате на одного учителя в совмещенном классе с русским языком обучения Западно-Казахстанской, Акмолинской, Алматинской областей и с казахским языком обучения Южно-Казахстанской, Акмолинской, Жамбылской областей приходится больше учащихся (рисунок 4), а в Северо-Казахстанской, Актюбинской, Мангистауской, Карагандинской и Восточно-Казахстанской – меньше.

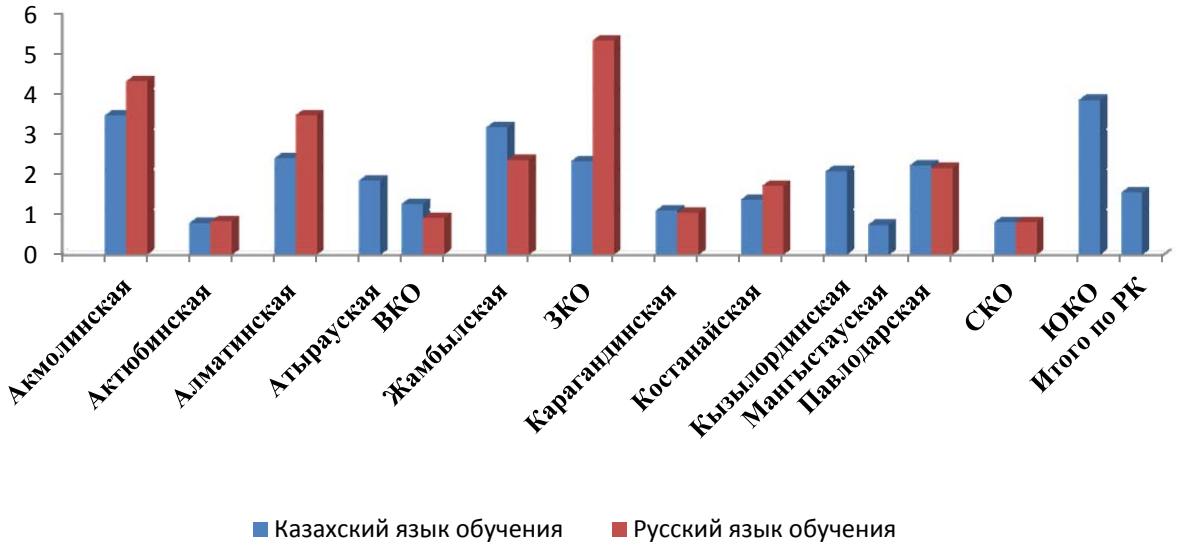

Рисунок 4. Количество учащихся из расчета на одного учителя свомещенных классов в разрезе областей.

В таблице 3 приведены также данные о потребностях в учителях по областям республики. Карагандинская и Восточно-Казахстанская области больше других нуждаются в учителях для совмещенных классов. Из 847 педагогов, требующихся для совмещенных классов республики, больше всего необходимы учителя математики (135), английского языка (133), русского языка и литературы (82), химии (61), физики (56), биологии (32), географии (33), начальных классов (30) , истории (25), казахского языка и литературы (20).

Таким образом, анализ показал региональные различия в количестве МКШ, контингента обучающихся в них, количестве совмещенных классов, а также кадрового состава и потребности в учителях. Как правило, области с наибольшим количеством МКШ (Акмолинская, Костанайская) имеют также больше совмещенных классов, и наоборот, где меньше МКШ, меньше и совмещенных классов (Мангыстауская, Атырауская области). Исключением является Северо-Казахстанская область, занимающая 1-е место по республике по количеству МКШ и количеству обучающихся в них, а по количеству совмещенных классов – только 4-е. По наполняемости совмещенных классов

наблюдается другая картина: лидируют Жамбылская, Атырауская, Алматинская, Южно-Казахстанская, Кызылординская области.

Анкетирование учителей проводилось также для выяснения состояния организации учебно-воспитательного процесса в МКШ и, в частности, в совмещенных классах. На вопрос: «Используете ли Вы инновационные технологии в своей практике?» ответили "да"- 22 % из числа опрошенных. Методику правильного применения новых подходов в образовании знали 30% из числа опрошенных учителей. В таблице 4 представлены результаты анкетирования учителей касательно организации учебного процесса в совмещенных классах МКШ.

Таблица 4. Организация учебного процесса в совмещенных классах МКШ

Используемые методические разработки по организации и проведению уроков в совмещенных классах
Западно-Казахстанская область 1.Методические пособия: «Интегрированное обучение предметов в совмещенных классах малокомплектной школы» (предметы: история Казахстана, казахский язык, биология, литературное чтение, русский язык и.т.д.) 2. НАО им.Алтынсарина «Принципы однопредметного обучения в совмещенных классах малокомплектной школы» 3. НАО им.Алтынсарина «Вопросы полиязычного обучения в малокомплектной школе» **Северо-Казахстанская область** 1.Л.А.Лебедева, А.Б. Акпаева «Теория и технология педагогического процесса в МКШ» Учебное пособие 2.Стрезикозин В.П. «Организация занятий в малокомплектной школе» Шевченко С.Д. «Школьный урок: как научить всех» 3. А. Т. Дуйсебек, Н.А. Тойбазарова, Н.П. Серменко «Календарно-тематическое планирование обучения предметам в малокомплектной школе» Астана 2013 - методическое пособие 4. А.Б. Акпаева, Л.А. Лебедева «Теория и технология педагогического процесса в малокомплектной начальной школе» Алматы 2010 **Восточно-Казахстанская область** 1. Аскарбаева А., Храпченков Г.М. Содержание и методы обучения в малокомплектной школе. – Алма-Ата: Мектеп, 1985, 88 с. 2. Веригина Н А. Теория и технология обучения русскому языку в малокомплектной начальной школе. -ВКГУ 3. Кулмагамбетова Б. Организация урока в малокомплектной школе. Метод. пособие для учителей. – Алма-Ата: Мектеп, 1974, 71 с. 4. Жилинская Н.А. Самостоятельная работа на уроках обучения грамоте. ж. Начальная школа, 1976, №6. 5. Овчинникова Г. Особенности организационных форм, структуры уроков в МКШ, ж. Начальная школа, 1984, №1. 6. Платонова Н.Н. Методическая разработка урока математики в совмещённом класс-комплекте. 7. Абдуалиева Бибигуль Тлеужановна Познание мира совмещенном классе в малокомплектной школе.

8. Бондаренко Р.В. Методические разработки по истории Казахстана в совмещенных классах
9 Архипова Р.В. Коллективная организация учебного процесса .СПб,1995
10.Виноградова Н.Ф.Начальная школа сегодня:успехи итрудности//Начальная школа,1997№4
11.В.Давыдов "Теория развивающего обучения"
12. М.Жанпеисова "Модульное обучение"
13. Лебедева Л.А., Акпаева А.Б."Теория и технология педагогического процесса в малокомплектной начальной школе".;
14. Жунусбеков С.К., К.Р. Жуманбаева, А.К.Укенова Учебно-методческий комплекс по дисциплине"Учебно-воспитательный процесс в малокомплетной школе. Караганда,2016
15. Ким Е.Н Специфика организации учебно-воспитательного процесса в школе.
Акмолинская область. МОН РК Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина, Методическое пособие: Русская речь Интегрированное обучение предмету в совмещенных 5-6 классах авторы А.Т. Дуйсебек, А.К Табынбаева.
Южно-Казахстанская область
1.А.Т.Дуйсебек, А.К.Табынбаева, Г.П.Горбатенко. – Астана, 2013г. Русская речь: Методическое пособие (5-6 класс).
2.Организация учебной работы в малокомплектной школе
Павлодарская область
1. Акрамова А.С. Учебное пособие «Методика организации внеклассной работы по математике в малокомплектной начальной школе, НАО, Алматы, 2010 г.
2. Караев Ж.А. Технология разноуровневого обучения,2014 http://nao.kz
3. Калинина И.Г. Развитие внимания на уроках математики в малокомплектной школе,1999
4. Біріктірілген 2-4 сыныптарда математика пәнін кіріктіре оқыту. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014
5. Н.Ә.Тойбазарова. Әдістемелік құрал. ШЖМ біріктірілген 2,4 (3-4)-сыныптарында қазақ тілі пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту.ҰБА (НАО), 2013
6. Н.Ә.Тойбазарова. Әдістемелік құрал. I (II) бөлім.ШЖМ біріктірілген 2,3 (3-4)-сыныптарында әдебиеттік оқу пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013
7. Қ.А.Аймағамбетова, Н.Ә.Тойбазарова. Әдістемелік құрал. II бөлім.ШЖМ біріктірілген 3,4-сыныптарында дүниетану пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту;
8. Л.Ш.Оралбаева. Әдістемелік құрал. ШЖМ біріктірілген 5,6-сыныптарында қазақ тілі пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013
9. Интегрированное обучение предмету Русская речь в совмещенных 5,6 классах малокомплектной школы. ҰБА (НАО), 2013
10. Г.О.Муканова. ШЖМ біріктірілген 5,6-сыныптарында Қазақстан тарихы пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013
11. Н.К.Махамбетова. ШЖМ біріктірілген 5,6-сыныптарында жаратылыстану және георгафия пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013
12. Т.Т.Бисембаева. ШЖМ біріктірілген 6,7-сыныптарында биология пәнінен мазмұны ұқсас тақырыптарды кіріктіре оқыту. ҰБА (НАО), 2013
13. А.Т.Дуйсебек. Методические рекомендации. Календарно-тематическое планирование обучения предметам в малокомплектной школе. ҰБА (НАО), 2013
13. Особенности организации образовательного процесса в начальных классах малокомплектной школы в условиях обновления содержания образования. Кушнир М.П. – Караганда: РИО ИПК ПР, 2015. – 84 с.
14. Лебедева Л.А. Акпаева А.Б. Теория и технология обучения математике в МКНШ, Алматы 2009

15. В помощь малокомплектной школе. /Под ред. Ж.Караева. Астана, 2000.
16. Методические пособие по организации и проведению уроков в совмещенных классах. Журба Л. Кокшетау, 2013
17. Крамаренко Н.Е. Управление малокомплектной школой. Методические рекомендации.. 2009г
18. Тихомирова В.Уроки сотрудничества. Алматы 2007

Алматинская область

1. Концепция развития малокомплектных школ в Республике Казахстан на 2011-2020 годы Национальная академия образования имени
Ы. Алтынсарина.
2. Методическое пособие для малокомплектных школ Казахстана.Специфика организации самостоятельной работы в условиях малокомплектной школы Национальная академия образования имени Ы. Алтынсарина
3.Лебедева Л.А., Акпаева А.Б. Теория и технология педагогического процесса в малокомплектной начальной школе.- Алматы, 2010
4.Коктаев С.С. Организация учебно-воспитательного процесса в сельской малокомплектной школе.
5. К. Н. Мамырова, С. Д. Нурсейитова Образование в малокомплетной школе. «Гылым»,2002

Костанайская область

1. Г. Смагулова Б. Турмашева, Ж. Аяпова, А. Кайбалдина, Ж. Кобенов, Методическое пособие для учителей истории МКШ
2.А. Дуйсебек, Г. Калменова, С. Сейтенова, Г. Таукебаева, Г. Жаканова, Методическое пособие для учителей географии МКШ
3.Л. Оралбаева, Т. Жанузакова, А. Мадиева , Методическое пособие для учителя казахского языка 5-6 классы МКШ
4.Н. Тойбазарова, Х. Толеубаева и др. Методическое пособие для учителя МКШ по обучению грамоте 1 и 2 части
5. А. Дуйсебек, Н. Тойбазарова, Н. Серемeнко, Сборник «Календарно-тематическое планирование обучения предметам в МКШ»
6.Лебедева Л.А. Акпаева А.Б. «Теория и технология педагогического процесса в малокомплектной начальной школе»
7.Акбашев Р.А. «Малокомплектная школа»
8. Лебедева Л.А. Акпаева А.Б. «Педагогический процесс в малокомплектной начальной школе» Учебное пособие для студентов.
Алматы 2010
9. Егорова Е.Н. «Организация разновозрастного обучения»
10. Архипова В.В. «Коллективная организационная форма учебного процесса». СПб.,1995.
11. Фролов П.Т., И.С. Соловецкий, П.Е. Решетников и др «Особенности педагогического процесса в малокомплектной школе»Из опыта работы /.; Под ред. П.Т. Фролова. — М: Просвещение
12. Космодемьянская С.С. «Химия в сельской школе»8-9 классы
13. Суворова Г.А. «Организация занятий в малокомплектной школе»
14. Лебединцев В.Б. «Модернизация сельской малокомплектной школы»
15. Кушнир М.П. Особенности организации образовательного процесса в начальных классах малокомплектной школы в условиях обновления содержания образования: метод.пособие/– Караганда: РИО ИПК ПР, 2015. – 84 с
16. Шушпанова О.В., Сартакова Е.Е., Методические рекомендации по организации образовательного процесса в малокомплектных общеобразовательных учреждениях
17.Мунсузбаева А.О. «Особенности преподавания математики в малокомплектной школе» (Талдыкольская ОШ)

18 Шварцкопф Н. А. «Особенности работы в малокомплектной школе» (Адаевская СШ)

Наличие авторских методических разработок по организации и проведению уроков в совмещенных классах

СКО

1. Д.З. Ахметжарова, А.Б. Жомартова, А.Ш. Жомартова, Б.Б. Жомартов, Ж. З. Канафина, Г.К. Фрейлих, А.Ф. Яхимович «Использование современных педагогических технологий – залог качества знаний» Кокшетау 2016

2. Геншель Н.А. « Эти трудные слова…» Петропавловск 2006

3. Майер Л.А. «Круги Радости и Добра» Петропавловск 2010

4. Плысюк Г.Г. «Задачи на движение» Петропавловск 2011 – рабочая тетрадь

5. Дюсембаева Г.Б. «Королева частей речи»

6. Шагимарданова М.Л. «Сборник диктантов» Петропавловск 2005

7. Бодуновская Н.А. « Мир вокруг нас» Петропавловск 2009

8. Н.В. Сафонова «Познание мира» Тесты 1,2,3, классы Петропавловск 2007

9. Линник Р.Р. «Сборник тестовых заданий по математике 1-4 классы» «Келешек – 2030» Кокшетау 2011

10. Мурзагельдинова О.И. «Сборник тестовых заданий по казахскому языку» 1-4 классы Кокшетау «Келешек – 2030»

11. Линник Р.Р. «Сборник тестовых заданий по русскому языку 2-4 классы» «Келешек – 2030» Кокшетау 2011

12. Павленко В.К., Клыпа Г.В Учебно- методическое пособие по русскому языку для 2,3,4 классов Алматыкітап баспасы 2013,2015г

13. Хаджиева Б.Л. Учебно- методическое пособие по познанию мира для 2,3,4 классов Алматыкітап баспасы 2013,2015г

ВКО

1. Организация внутришкольного контроля в сельской малокомплектной школе

2. Проверочные работы по русскому языку, математике, познанию мира в начальной школе (3-класс). .

3.Назарова И.С Методическая разработка урока математики в совмещённом класс-комплекте."Уравнение" , "Решение сложных уравнений"

4. Назарова И.С. Русский язык "Имя существительное" 2/3 класс.

5. Демидова Н.С.методические разработки уроков по истории Казахстана для 7/8 класса.

6. Методические рекомендации по осуществлению деятельностного подхода на уроках в начальных классах малокомплектной школе.

7.Интернет-ресурсы для учителей начальных классов: http://konstantinova.21416s; edusite.ru/p33aal .html,

8. Интернет-каталог детских сайтов: http://www.kinder.ru/,

9. Занимательная физика в вопросах и ответах "Русский медвежонок" :http://www.rm.kirov.ru/index.htm ,

10. Познавательный портал: http://clow.ru/,

11. Электронная энциклопедия "Мир вокруг нас ": http://www.bigpi.biysk.ru/encicl/

12. Руденко Н. Н."Круговая тренировка»

13.Астамбаева Ж. , Словарные, наглядные, практические методы.

14. Уаисова П.И. "Теория педагогического процесса в МКНШ"

Методические рекомендации по проведению занятий по легкой атлетике в малокомплектной школе в условиях отсутствия спортивного зала"

Актюбинская область

Методическое пособие для совмещенных классов "Конкурсный урок географии в 6 -7кл. Рельеф Африки. Литосфера" .

Акмолинская обл.

1. Шершнёва Н.П. «Поурочное планирование по истории Казахстана» для 5-6 класса

2.Шульгин В.В. «Поурочное планирование по географии» для 5-6 класса

Павлодарская область

1. Н.П. Серемeнко « Организация занятий в МКШ», Өрлеу, Павлодар

2. Красий А.А «Удивительная физика» 5-6 кл, факультативный курс.

3. Тембаева С.А «Шебер қол», 2-3 сын.

4. Имамагзамов А.Д «Информатика әлемі», 5-8 сын.

5. Хамитова А.К «Жалын»,қазақ тілі, 5-9 кл.

6. Молдахметова А.Ш «Мәнерлеп оқу», қазақ тілі, 5-6 сын.

7. Доспаева Д.А «В мире биологии», 5-8 кл.

8. Абильханова Г.А «Юный математик», 3-4 кл

9. Мустафина А.Е «English World», 3-4 кл

Алматинская область

1.Орлова В. А. Статья «Развитие внимания на уроках математике в малокомплектной школе». Образовательный интернет –ресурс «Metod – kopilka.ru», 2015 г.

2. Орлова В. А. Статья «Особенности организации начального обучения вмалокомплектной школе».Республиканский учебно-методический журнал «Электронная школа»№ 6, 2014г.

Костанайская область

1.Махина З. «ШЖМ біріктірілген сыныптарға арналған ұқсас сабақ түрлерінің үлгілері»,6-7 сынып, авторы

2. Махина З. «Қазақ әдебиеті бойынша 7-8 сыныпқа арналған оқушы дәптері»

3.Джакеева Т.С.. Авторская программа «Календарно-тематическое планирование по познанию мира» 2-4 класс» (Станционная ОШ)

4. Маман Б. Қазақ тілі «Дамыта оқыту технологиясы» 3-4 сынып,

5.Дилмаганбетова И. «Математика сабағында жаңа технологияларды қолдану» 7-8 сынып

6.Кропачева А.Я.Урок русского языка в совмещённом классе.

7.Петринич Н.А Урок математики в совмещённом классе.

8.Чеголина Л.И.Урок литературного чтения в совмещённом классе.

Использование инновационных технологий преподавания на уроках в совмещенных классах

.К.А.Караев «Техники и технологии в современном образовании»

2.Лебедева Л.А. Акпаева А.Б. «Теория и технология педагогического процесса в малокомплектной начальной школе»

Северо-Казахстанская область

В учебном процессе в совмещенных классах используется технология БиС «Биоинформатика и синергетика»

Восточно-Казахстанская область

Интерактивные методы обучения, дифференцированно-уровневое, развивающее, коллективное обучение, информационно-коммуникативные, игровые, модульная технологии

;; укрупнение Дидактических единиц; т; обучение; обучение;Критическое мышление через чтение и письмо;разноуровневое обучение, игровые технологии, личностно-ориентированный подход, использование ТСО и ИКТ, здоровьесберегающие технологии, Педагогические мастерские,УДЕ, внедрение семи модулей и т.д.

Атырауская область.

1.Технология конструктивного обучения

2. Технология уровневого дифференцированного обучения
3 Технология критического мышления
4. Изучить технологию проектного обучения
5. Количество учителей прошедших
уровневые курсы-10

Акмолинская область.

1. Развитие критич. мышление
2. Уровневая технология Кораева

Использование 7 модулей стратегии образования Кембриджского Университета

Павлодарская область

1. 7- модулей Кембриджской программы,
2. Технология Оразакыновой
3. Критическое мышление
4.Технология разноуровневого обучения
5. КСО
6. Проектная деятельность
7. ТРИЗ
4. Проблемное обучение
5. УДЕ
6. Развивающее обучение
7. Модульное обучение А.Жанпеисовой
8. Игровое обучение
9. Педагогическая мастерская
10. ИКТ
11. Личностно-ориентированное обучение
12. Исследовательская деятельность
13. Метод проектов
14. Здоровьесберегающая технология

Алматинская область

Личностно-ориентированное обучение.
Технология развития критического мышления.
Критериальное оценивание на уроках.

Костанайская область

1.Диалоговое обучение
2.Использование ИКТ
3. Критическое мышление; Технология критического мышления через чтение и письмо
4. Разноуровневые технологии;
5. Развивающее обучение
6 Элементы исследовательской деятельности
7. Здоровьесберегающая технология
8. Проблемное обучение
9. Личностно-ориентированное обучение
10. Групповая, парная работа,
11. Технология Шаталова «Обучение по опорным схемам и конспектам»
12. Модульное обучение
13. Игровые технологии
14.Технология дифференцированного обучения
15. 7 модулей обучения
16.Интеллект-карты

Использование ЦОРов на уроках в совмещенных классах

Западно-Казахстанская область 1.НАО им.И.Алтынсарина «Методические подходы к разработке содержания ЦОР»

Северо-Казахстанская область Учителя используют ЦОР (Білім ленд, sk.nis.edu.kz, т.б.) во время объяснения нового материала, для закрепления нового материала, чтобы проверить степень усвоения материала, для домашних заданий, для извлечения необходимой информации, для развития любознательности, для подготовки учащегося к практической и лабораторной работе.

Восточно-Казахстанская область Электорнные учебники по предметам, электронные карты, информационно-коммуникативная технология, Цифровой образовательный ресурс:

1.Сценарий мероприятий, конспекты уроков.

2. Мультимедийные продукты (интерактивные плакаты, презентации, тесты, кроссворды, игры, др.)

3. Логические игры.

4. Тестовые задания.

5. Интернет ресурсы; Нормативные документы.

6. Электронные энциклопедии.

7 .ТОО "Атамура" мультимедийное электронное учебное пособие по предмету "Познание мира" для учащихмя 1-4 классов, методички НИШ

Акмолинская область. Электронные учебники

Павлодарская область.

1. Бектаева А, Атамура, 2014 г, ЭО, қазақ тілі, 6 кл.
2. Искакова К. Атамура, 2013 г, ЭО физическая география, 6 кл,
3. Соловьева А, Атамура, 2013 г биология, 9 кл.
4. Нуржанова М. УО ЦПТИО, английский язык,3-4 кл, 2015 г.
5. Досмамбетова Г. Қазақ тілі, 4 класс.
6. Мухамеджанова С. Информатика. 6 класс
7. Аяпова Т. Английский язык. 6 класс.
8. Кузнецова Т. Английский язык. 3 класс
9. Bilimland
10. E-leurning
11. itest.kz
12. imektep.kz
13. testcenter.kz
14. Kundelik.kz
15. «Физическая география Павлодарской области». Дайкенов Т.Е., 2002 г.;
16. «История Казахстана»; «Биология». НИИ математики и механики КазНУ, 2004 г.;
17. «Физическая география Казахстана». РНМЦ информатизации образования, 2004 г.;
18. «Математика». Атамура, 2014 г.
19. Әліппе+1 (каз.язык для детей 3-7 лет. "Атамұра". 2006г.
20. Веселая математика. "Атамұра". 2006г.
21. Литературное чтение. "Атамұра". 2006г.
22. Г. Досмамбетова. Қазақ тілі, 1 сынып. «Атамұра». 2012г.
23. Ш.Кулманова. Музыка (фонохрестоматия). 2011г.
24. Самопознание. «Бөбек». 2009г.
25. Интерактивное оборудование:

- Английский язык|дошкольная группа. Whatisyourname?

Кожабаева А.К. г. Костанай, ГККП «Я/с № 6 акимата г. Костаная отдела образования акимата города»

- Алгебра|10 класс. Простейшие тригонометрические уравнения и их решения. Ермаханулы Ербол. с. Бескайнар, специализированный лицей «Арыстан».

- Физика. Внешний фотоэффект электронов.

Тобылбаева С.Т. г.Кызылорда, НИШ ФМ

26. Электронные учебники г. Алматы. Издательство «Атамұра».

27. Ресурсы http://www.nci.kz Национальный центр информатизации

Алматинская область

1.Т. Жумаев. Электронныйучебник «Азбука».1 класс.

2. ТОО «Корпорация «Атамура». Мультимедийные электронные пособия по предметам: русский язык, литературное чтение, математика, познание мира, ИЗО, трудовое обучение. 2 класс.

3. ТОО «Корпорация «Атамура». Электронный учебник «Познание мира». 3 класс.

4. Виктор Крякович Электронный учебник «Русский язык вместе с Хрюшей».

5. Презентации и флипчарты, созданные учителями.

Костанайская область

Материальная база школ не позволяет использовать ЦОР на уроках в совмещенных классах.

Презентации, видеоматериалы с интернет-ресурсов

1.Ивашко Н.А. «Онлайн - уроки по физике»

2.ТизекеевС. «Виртуальные лабораторные работы по физике»

3. «Атамура «Электронное учебное пособие по предмету «Математика» для учащихся 5 класса общеобразовательной школы.

4. «Атамура «Электронное учебное пособие по предмету «История Казахстана» для учащихся 8 класса общеобразовательной школы

5.Интернет ресурсы BILIMLAND, сайта Прометей,

6.Интернет ресурсы BILIMLAND

7.Бочкова М.П. «Решение задач по физике с испоьзованием информационных технологий»

8. Пастушок Н.В. «Использование ЦОР на уроках русского языка»

9. Интернет-сообщество учителей Казахстана http://pedagog.kz/

10. Батищев 5-6класс «Информатика»

11. Ирошников Н.П. «Обучение математике в МКШ»7-8класс

12.А.А.Жусупова электронное пособие по казахскому языку для учащихся 5-13 классов и учителей «Основные грамматические правила, задания, тесты по разделу «Морфология» «Части речи» (для школ с русским языком обучения)

14. Т.Н.Кисель электронным пособием «Дидактический материал по русской грамоте «От А до Я»

15. Т.Н.Кисель электронное пособие (тренажер) по математике «математика для всех» для учащихся начальных классов.

16. Айманов М.С. электронное пособие «Проектно-исследовательская деятельность в школе»

17.Биология: электронные таблицы и схемы 6-11 класс . Издательство «Арман – ПВ»2013г

18. КазНУ им аль Фараби «Биология: электронные учебники для 7,8 классов» 2004 г

19. электронное пособие «Интерактивная биология»

20. Г.К.Нургалиева .Электронный учебник «Математика 4 класс»

21. Рахмеева О.М., Пашевич Н.Л. (г Житикара «Познание мира 4 класс»

22 .ЦОР « История Казахстана» 9,11 классы

23.Н. Ясаманов « Занимательная климатология» Москва 1989 г

24.Фильмы « Инфоурок . география с 6-11 класс» BilimDesk

Дистанционное обучение

Северо-Казахстанская область

http://clever.kz, http://filolog, http://intelbazis.com, http://znanika.ru

Проблемы в организации учебного процесса в совмещенных классах МКШ

Западно-Казахстанская область

Календарно-тематическое планирование; Организация учебного процесса на 2017-2018 годы в связи с переходом на обучение по обновленной программе 5,7-го классов. При составлении плана в двух классах предусмотреть эффективные стороны.

Акмолинская область

1.Нет утвержденных учебных программ для совмещенных классов. 2.Отсутствие методической литературы

3. Не предусмотрена оплата учителям работающих в совмещенных классах.

Павлодарская область

1.Невысокая нагрузка учителей- предметников.

2. Невозможность создания внутришкольных предметных МО в связи с малочисленностью педагогического коллектива.

3. Организация курсовой переподготовки для педагогов совмещенных классов педагогов.

4. Различие в возрастных особенностях и запросах учащихся.

5. Отсутствие специальных образовательных программ для совмещенных классов.

6. Психологическая нагрузка на учителя.

7. Недостаточная МТБ.

Алматинская область

1.Сложность организации образовательного процесса с внедрением инновационных технологий на уроках, в связи с совмещением классов. Основные уроки: математика, русский язык, казахский язык, английский язык желательно проводить отдельно.

2.Отсутствие доступа к сети Интернет в классе.

3.В совмещенных классах в условиях обновления содержания образования возникают большие затруднения при проведении группой, парной, индивидуальной работы и при организации критериального оценивания.

Костанайская область

1. Учителя не владеют организацией учебного процесса в совмещенных классах МКШ, так как этому не обучают в ВУЗах, педагогическом колледже.

2.Не разработаны система обучения в совмещенных классах.

3. Не разработаны методические рекомендации обучения в совмещенных классах.

4.Из-за малой нагрузки в МКШ сложно обеспечить преподавание таких дисциплин, которые имеют по 1-2 часу в неделю (информатика, химия, физика, английский язык в начальной школе, технология, музыка,изобразительное искусство, черчение, история и др)

5.Проблемы, связанные с организацией учебно-воспитательного процесса.

6.Повышенная нагрузка учителя при подготовке к урокам.

7.Учащиеся на протяжении длительного времени имеют минимальную возможность говорить, рассуждать на уроках, не учатся выражать свои мысли, слушать других.

8.Ведение школьной документации (журналы)

9. Недостаточное оснащение современным оборудованием;

10. Учителя ведут предметы не по своей специальности.

11.Неподготовленность учителя к особенностям организации образовательного процесса в условиях МКШ, обусловленная отсутствием специальных образовательных

программ подготовки, переподготовки и повышения квалификации педагогов.

12.Разработка календарно-тематического и поурочного планирования с учетом внутрипредметных и межпредметных связей;

13. Адаптирование и конструирование оптимальных методов обучения, выбор эффективных форм и способов самостоятельной работы учащихся в совмещенных классах;

14. Полифункциональность деятельности сельского учителя (многие учителя ведут предметы не по своей специальности).

15. При использовании наглядности в работе с одним классом, другой машинально отвлекается от предложенной работы.

16. Неготовность родительской общественности осознания того, что в малокомплектной школе дети должны самостоятельно работать.

17. Недостаток учебного времени на объяснение учебного материала

18.При выполнении самостоятельной работы учащиеся лишены возможности получить помощь учителя.

Результаты анкетирования учителей показали широкий диапазон используемых методических пособий по организации и проведению уроков в совмещенных классах: это рекомендации, разработанные НАО им. И.Алтынсарина, КазНПУ им.Абая, отечественными и зарубежными учеными и педагогами. В арсенале учителей МКШ имеется большое количество авторских разработок и авторских электронных ресурсов, применяемых в каждодневной практике.

Перечень инновационных технологий, применяемых учителями для преподавания на уроках в совмещенных классах, достаточно широк, и это закономерно, поскольку именно условия совмещенного класса располагают к творческому подходу в поиске наиболее оптимальной организации учебно-воспитательного процесса на уроке. Малая наполняемость класса обладает рядом преимуществ, которые желательно знать и рационально использовать в повседневной практической деятельности.

1. Индивидуальный подход к учащимся с учетом типа их темперамента и нервной системы, особенностей развития, склонностей и интересов, уровня знаний и умений;

2. Личностно-ориентированный подход в обучении, при котором личное общение выступает как цель и средство обучения и воспитания, как понимание внутренней позиции ученика. Ученик и учитель «слышат» друг друга;

3. Благоприятные условия для сотрудничества, организации совместной деятельности и общения.

4. Число учащихся небольшое, поэтому учитель имеет возможность в течение урока опросить каждого ученика, лучше изучить индивидуальные особенности детей.

5. Учащиеся старших классов имеют больше возможностей для оказания помощи младшим, так как они ежедневно в одно и то же время находятся в одной классной комнате.

Как выяснилось, учителя также применяют цифровые образовательные ресурсы при проведении уроков в совмещенных классах, представленный

список их достаточно большой. К сожалению, их использование часто ограничивается материально-техническими условиями школы. Относительно дистанционного обучения только Северо-Казахстанская область указала отдельные используемые интернет источники.

При опросе о проблемах в организации учебного процесса в совмещенных классах МКШ учителя всех областей единодушно указали в первую очередь на необходимость методических рекомендаций по проведению уроков в совмещенных классах, и, в особенности, обучающихся по обновленной и действующим программам. Приведенные проблемы идентичны для всех регионов: это нехватка ресурсов методических и материальных, отсутствие доступа к сети интернет, нехватка учителей, большая нагрузка, необходимость длительной подготовки к урокам, неудовлетворительная оплата, невысокая нагрузка учителей-предметников, ведение школьной документации (журналы). Среди других проблем остро стоят вопросы недостатка учебного времени на объяснение учебного материала, непосредственную работу учителя с учащимся, сложности концентрации внимания учащихся на учебном материале при поочередной работе с совмещаемыми классами, невозможности проведения групповой, парной, индивидуальной работы при организации критериального оценивания, ограниченного предоставления возможности для развития коммуникативности учащихся на уроках, различий в возрастных особенностях и запросах учащихся, низкий уровень их социализации. Все это, а также часто необходимость полифункциональности деятельности сельского учителя (многие учителя ведут предметы не по своей специальности) ведет к большой психологической нагрузке на учителя. Вместе с тем, на организацию курсов для подготовки и переподготовки учителей сомещенных классов в нашей стране уделяется недостаточное внимание, но если у учителя появлется возможность обучиться, то остро встает вопрос о его замене на период обучения.

Для отслеживания реализации внедрения обновления содержания образования в МКШ посредством внедрения новых подходов в обучении и преподавании посещались уроки во время выезда в регионы, собраны фотоматериалы, оформлены листы наблюдений, так как они позволяют проанализировать введение учителями различных методов и стратегий. Эти материалы помогали отслеживать готовность педагогов МКШ полностью перейти на обновление содержания образования. Итоги беседы с учителями привели нас к выводу о том, что многие педагоги оказываются в затруднительном положении, когда при составлении плана урока нужно учитывать индивидуальные потребности детей в совмещенном классе. Часто составление плана урока ограничивается планированием односторонней передачи информации и распределением задании, упражнений для самостоятельной работы. Педагоги МКШ плохо владеют спецификой работы в совмещенных классах. В ходе мониторинга была выявлена недостаточность прохождения краткосрочных курсов учителями для применения новых подходов в своей практике.

Из интервью учителя математики Костанайской области: «Я работаю в маленькой сельской школе, в которой наполняемость классов составляет 1-10 учащихся. Традиционные методы работы, как показал мой опыт, в такой школе мало эффективны. Их использование ведет к эмоциональному напряжению и учителя и учащихся; замедляется темп работы на уроке; уменьшается общение учащихся между собой, а общение учителя с учеником увеличивается. Возрастает опека учителем учащихся, что в свою очередь влияет на формирование ЗУН, более всего на овладение математической речью. Теряется интерес к учению …Учитель в малокомплектной школе работает в сложнейших условиях: ему приходится вести занятия одновременно с детьми разного возраста, разной подготовленности по учебным программам разных классов. Одновременные занятия с несколькими классами требуют от учителя малокомплектной школы более тщательной подготовки, правильной организации учебной работы, рационального составления расписания уроков, а также умелого проявления педагогического такта».

В таких условиях МКШ особенно нуждаются в методологическом, информационно-коммуникативном обеспечении образовательного процесса. Тут могут помочь новые подходы в образовании, где идет охват широких способов и стратегий вовлечения детей в процесс обучения, в том числе и в совмещенных классах МКШ. Усовершенствование процессов преподавания и обучения в пределах одной удаленной школы – нелегкая задача, так как необходим обмен опытом между учителями, что также подтверждает своевременность оказываемой методической помощи.

22 декабря 2016 г. на базе НАО им. И.Алтынсарина проведен семинар-совещание «Малокомплектная школа в условиях обновления содержания образования». Основной целью семинара-совещания являлось обсуждение вопросов деятельности МКШ и РЦ в условиях перехода на обновленное содержание образования. В ходе семинара проведено обсуждение вопросов организации учебного процесса в совмещенных классах с педагогами МКШ и методистами областных Управлении образования.

Итоги семинара и результаты мониторинга были использованы для разработки проекта по решению выявленных проблем по организации учебного процесса в совмещенных классах МКШ. Конечная цель проекта - оказание методической помощи учителям МКШ, научить составлять среднесрочное и краткосрочное планирование уроков с учетом разницы в программах обновленного содержания и действующих программ.

Для разработки механизма организации учебного процесса в совмещенных классах МКШ при переходе на обновление содержания образования необходимо:

1. Использовать результаты мониторинга для разработки необходимых методических рекомендации для учителей;

2. Научить учителей МКШ комбинировать различные педагогические подходы, а также применять знания, как и когда использовать конкретные методы и стратегии при проведении уроков в совмещенных классах.

3. Менее опытные учителя нуждаются в профессиональной поддержке.

4. Учителям необходимо научиться составлять ССП и КСП для совмещенных классов, обучающихся параллельно по программе обновленного содержания и по действующей программе;

5. Школа нуждается в обмене опытом, знаниями и инновациями для усовершенствования процессов обучения, потому что недостаточное понимание содержания обновленного обучения и изоляция препятствуют развитию школы.

Организация деятельности МКШ требует создания развивающей педагогической среды, на основе которой возможна реализация идеи самообразования и продуктивного взаимодействия учащихся разного возраста. МКШ в своей образовательной деятельности ориентируются на следующие принципы [35]:

- учет разновозрастности обучающихся;
- организация интегрированных занятий на основе однопредметного и однотемного обучения;
- гибкость расписания уроков для совмещенных классов;
- индивидуальное и дифференцированное обучение;
- вариативность и гибкость содержания и технологии процесса обучения;
- развитие способностей обучающихся к самообразованию;
- учет фактора отдаленности школ от культурных центров при организации воспитательной работы;
- сотрудничество и взаимопомощь между учащимися в ходе обучения.

При необходимости объединения двух или трех классов в один комплект следует применять скользящий график организации учебных занятий с целью создания условий для проведения отдельных частей уроков в каждом классе.

Совмещение классов предполагает двойную подготовку к уроку, а также специфическое планирование, заключающееся в интеграции двух планов урока в один и обеспечении полной занятности всех детей в учебном процессе. В таких условиях самостоятельная работа обучающихся, а также работа в группах или парах, приобретает важное значение, становясь обязательной и систематичной формой деятельности обучающихся на уроке и предоставляя возможность учителю уделять внимание попеременно одной или другой группе обучающихся. Такая деятельность осуществляется в соответствии с требованиями программы и возможностями обучающихся, т.е. дифференцированно. Организация самостоятельной работы в разновозрастных парах требует детального анализа содержания учебного материала на степень его совпадения в разных классах, разработки вспомогательного раздаточного материала с учетом возраста школьников. В соответствии с «Типовые правила деятельности организаций образования по условиям организации обучения» предельно допустимая продолжительность самостоятельной работы обучающихся с программным материалом на уроке письмо и математика во втором классе не более 15-20 минут, а в третьем классе - не более 15-25 минут)

обучения» .

Разработка календарного плана имеет свою специфику при организации разновозрастного обучения: при однопредметных уроках два и более календарных плана сопоставляются с выявлением возможности проведения уроков по одной теме. При планировании однотемных уроков календарно-тематический план может включать объединенную деятельность двух классов. При этом некоторые темы можно сдвинуть по времени, не нарушая целостности разделов для проведения однотемных уроков. Для этого необходимо определить общие для всех классов цели и конкретизировать задачи для каждой возрастной группы; отобрать в содержании темы знания и умения, доступные обучающимся всех возрастных групп для одновременного изучения; подобрать способы учебной работы обучающихся разного возраста; выделить в содержании урока специфические для каждой возрастной группы вопросы; отобрать групповые и индивидуальные формы занятий для каждого класса с учетом специфики содержания учебного материала.

В случае отсутствия реализации внутрипредметной связи имеется возможность межпредметного интегрированного обучения. В основу интегрированных занятий должны быть положены межпредметные связи, которые позволяют вычленять главные элементы содержания образования, предусматривать развитие системообразующих идей, понятий, приёмов учебной деятельности. Интеграция даёт возможность, с одной стороны, показать «мир в целом», а с другой – освобождает учебное время, которое можно использовать для профильной дифференциации [36].

При разработке совмещенной рабочей программы на основе программ совмещаемых классов, учитель может определить новый порядок (логику) изучения тем, не нарушая преемственности и последовательности в освоении знаний. Внести изменения в содержание той или иной темы (расширение, углубление содержания учебного материала), изменить (скорректировать) количество часов на изучение отдельных тем, расширить перечень тем, изменить количество и продолжительность практических, контрольных работ, дополнить требования к уровню подготовки учащихся и т.д. В совмещенных программах может быть предусмотрен резерв свободного учебного времени для использования разнообразных форм организации учебного процесса, внедрения современных методов обучения и педагогических технологий в соответствии со спецификой объединенных классов.

Учитель в процессе обучения в совмещенных классах имеет возможность использовать в учебном процессе кроме специально разработанных электронных приложений, входящих в состав УМК, цифровые образовательные ресурсы (ЦОР), размещенные на электронных порталах, которые позволяют индивидуализировать учебный процесс и проектировать индивидуальную траекторию обучения учащихся с использованием информационных образовательных технологий.

Внедрение системы обновленного содержания образования позволяет повысить качество обучения, так как применение новых подходов,

формирование нового взгляда учителя и его направляющая роль в образовательном процессе способствует технологизации всего учебного процесса. Обновление структуры образования заключается в преодолении традиционного репродуктивного стиля обучения и переход к новой развивающей, конструктивной модели образования, обеспечивающей познавательную активность и самостоятельность мышления обучающихся. Программа обновления образования предполагает, что обучение должно быть активным, проводиться в условиях созданной коллаборативной среды, должны осуществляться дифференциация обучения и реализовываться межпредметные связи. Обязательным является использование ИКТ, диалоговое обучение, методов исследования и проектирования обучающихся. Переход на обновление содержания образования требует готовности работать в условиях индивидуализации образовательного процесса.

«Спиральный» принцип обновленной образовательной программы и потемное преподавание действующих учебных программ определяет различие в содержании и необходимость их адаптации.

Для этого предлагается следующий механизм организации учебного процесса: составление долгосрочных, среднесрочных и краткосрочных планов (далее: ДСП, ССП, КСП) для совмещенных классов МКШ, обучающихся по действующей и обновленной программам обучения.

Первый шаг при составлении ДСП и ССП для совмещенных классов, обучающихся по действующей и обновленной программам - анализ ДСП и календарно-тематического планов совмещаемых классов:

1. При однопредметном совмещении классов выделяются однотемные уроки, соотносятся сроки проведения контрольных работ, зачетов, по мере возможности, лабораторных работ.
2. На основе ранжирования базовое содержание учебного материала по программе разделяется на модули для совмещаемого класса.
3. При несовпадении тем совмещение остается однопредметным, и при организации учебного процесса будет необходимо выбирать соответствующие активные педагогические приемы, которые позволяют организовать работу с несколькими классами одновременно.
4. На основе полученного адаптированного материала, путем соотнесения и ранжирования тем, определяются цели обучения и составляется ДСП для совмещаемых классов, обучающихся по действующей и обновленной программам.
5. По ДСП разрабатывается ССП.

ССП должно содержать тему, цель, результат обучения и рефлексию учителя. ССП заключается в следующем:

- определение последовательности этапов работы;
- интегрирование семи модулей новых подходов в практику преподавания в классе;
- конкретизация цели обучения для каждого урока;
- определение инструментария и методов измерения результатов;

− конкретизация задач преподавания и обучения с целью достижения прогнозируемых результатов;

− обеспечение стабильной положительной динамики на весь период обучения;

− осуществление стратегического планирования, обеспечивающего охват обучением всех обучающихся по действующей и обновленной программам.

Цели обучения в ССП дополняются и корректируются для организации и проведения учебного процесса в совмещенных классах одновременно по действующей и обновленной программам. При объединении учебных модулей двух классов по ССП необходимо сверить соответствие количества часов и перераспределить их за счет уроков закрепления и обобщения, проверки знаний. Тема ССП должна соответствовать разделу учебной программы по предмету. В этом случае цель ССП направлена на обеспечение системно-деятельностных и личностных результатов обучащихся согласно учебной программе, обеспечивающей целенаправленную положительную динамику на протяжении всех этапов обучения в совмещенном классе. ССП позволяет учителю дейтвовать целенаправленно и конкретизировать объекты обучения. Постепенно учитель развивает навыки прогнозирования, оценки и аргументирования через приемы критического мышления при изучении определенного раздела.

При разработке планов уроков однопредметного совмещения, в случае отсутствия возможности однотемного совмещения и объединения учебных целей, задачи обучения по мере необходимости ставятся отдельно в зависимости от конкретных требований к знаниям обучающихся, но при организации учебного процесса можно выбрать единые активные педагогические приемы, которые позволяют организовать работу с разными классами одновременно [37].

Рекомендуется также при составлении ССП и КСП учитывать наличие сквозных тем в обновленной программе, которые следует использовать при разделении содержания учебного материала на модули, не нарушая системности обучения.

Рабочая программа (ДСП, ССП, КСП) – это индивидуальный инструмент педагога, в котором определяются наиболее оптимальные и эффективные для определенного класса (конкретных учащихся) содержание, формы, методы и приемы организации образовательного процесса с целью получения результата, нельзя забывать, что, в первую очередь, важно ее соответствие требованиям Государственного образовательного стандарта среднего образования. Она должна учитывать также конкретные условия (специфику условий) школы, образовательные потребности и особенности развития обучающихся (например, наличие в школе непрерывного обучения предмету, оснащение образовательного процесса, возможное отсутствие деления класса на подгруппы, используемые формы, способы и средства проверки и оценки результатов обучения, наличие определенного количества учащихся, обучавшихся ранее по другим образовательным программам, возможную связь

программ и т.д.).

Если говорить о возможности адаптации действующей и обновленной учебных программ для организации учебного процесса в совмещенных классах МКШ по отдельным дисциплинам: обновленная программа по **казахскому языку** направлена на совершенствование языковых навыков разговорной речи (слушание, говорение, чтение, письмо) в соответствии с учебными целями, применение разговорного этикета в различных ситуациях при общении. Особенность обновленной образовательной программы состоит в преподавании по «спиральному» принципу и усложнении языковых целей по мере роста класса. Содержание действующих учебных программ дано по темам, по этой причине структура действующих и обновленных учебных программ различается. Например, для совмещенных 2-х и 3-х классов учитель по казахскому языку может организовать совместную работу с текстом, но каждому классу может давать индивидуальные задания по данной теме. В ходе такого урока обучающиеся 3-го класса могут определять в тексте нераспространенные и распространненые предложения, а учащиеся 2-го класса могут определять виды этих предложений. В развитии языковых навыков у обучающихся в совмещенных классах недостаточно опираться только на учебные цели обновленной программы, в соответствии с возрастными особенностями учащихся, также нужно планировать усложение учебных целей действующей программы, в зависимости от содержания образовательного ресурса предназначенного для освоения учебного материала. Это поможет учителю переити от календарно-тематического планирования к плану урока, разработанному по обновленной программе.

По предмету «Литературное чтение» для совмещенных 2-х и 3-х классов можно разработать долгосрочное планирование на 102 часа в связи с тем, что во 2-м классе объем учебного материала рассчитан на 3 часа в неделю, а для 3-го класса объем учебного времени рассчитан на 4 часа в неделю. Не соответствующие 34 часа в учебном году для 3-х классов рекомендуется проводить отдельно, по избранным темам учебного материала, регулируя расписание урока (можно перенести на последние уроки). Для отдельного урока в 3-м классе рекомендуются следующие темы учебной программы:

Тарау-«Маужырап барқыт қоңыр күз»

1. М. Әуезов «Күзгі құс керуені».
2. Н. Айтов «Қазан».
3. М. Дулатұлы «Күз».
4. Ә. Табылды «Дақылдар әні».
5. А. Синявсеий «Аюдың әулеті».

Тарау- «Ата-баба тарихы-менің тарихым»

21. О. Асқар «Туған жер».
22. Д. Әбілев «Туған тілім».
23. «Бетпақ дала».
24. М. Айтхожина «Түркістан».
25. «Алпамыс батыр мен Байшұбар ат».

26. «Ақдауыл хан».
27. «Қобыланды батыр».
28. Ө. Тұрманжанов «Шал мен бала».
29. Ш. Мұртаза «БалаТұрар».
30. А. Жақсыбаев «Батырдың ұрпағы».
31. Ж. Жабаев «Менің өмірім».
32. Ш. Мұртаза «Интернат наны».
33. М. Тәнекеев «Ғажайып адам».
34. Мазмұндама «Бөрік».
35. Ә. Сәрсенбаев «Халық кегінің күйшісі».
36. «Тәуелсіздік күні».
37. «Бата сөз».
38. «Әнет баба батасы».
39. Жұмбақ.
40. Жаңылтпаш.

Тарау- «Туған жерге қыс келді»

1. Т Айбергенов «Ақ қыс».
2. Ш. Ниязин «Желтоқсан батыр».
3. С. Сейфуллин «Қызыл шұнақ».
4. С. Ғаббасов «Қызыл түлкі».
5. М. Құлибайұлы «Мейірім».
6. Толыбаев «Қар жауып тұр».
7. О. Асқар «Қыс қызықтары».
8. М. Зверев «Қысқы балапандар».

Тарау- «Жақсыдан үйрен»

1. М. Әуезов «Кітап қадірі».
2. Н. Ақышев «Балалар елін бағындыру».
3. Б. Момышұлы «Ұшқан ұя».
4. Д. Қасенов «Өзін – өзі жеңген бала».
5. А. Жақсыбаев «Оқымысты бала».
6. «Адамның бәрі бірдей неге ақылды емес?»
(Африка халықтарының ертегісі)
7. Баянбай «Жақсы мен жаман».
8. В. Росин «Бұғышақ пен оның серігі».
9. Мазмұндама «Батыл бала».
10. Н. Серәлиев «Өтірік өрге баспайды».
11. Қ. Баянбай «Тырна,Тоты».

Тарау- «Масатыдай құлпырар жердің жүзі»

1. Абай «Жазғытұры».
2. М. Бекбосын «Бозторғай - дала сәні».
3.Жармағамбетов «Дуадақ».
4. Б. Әдет «Бүршік».
5. Қ. Елемес «Құстардың ұясы».
6. Қ. Толыбаев «Самал».

7. Ы. Алтынсарин «Таза бұлақ».
8. Т. Молдағалиев «Көл».
9. Е. Елубаев «Төрт түлік».
10. «Сөз және мағына».
11. Ы. Алтынсарин «Жаз».
12. М. Әуезов «Отамалы».
13. Д. Қасенов «Найзағай».
14.Е. Елубаев «Нөсер».
15. Д. Қасенов «Жайлау күні».
16. Қ. Аманжолов «Ұшқыш болғым келеді».
17. Ж. Кенжалиев «Құралай».
18. Е. Елубаев «Кемпірқосақ».
19. С. Шомақов «Есектің мұңы».
20. Қ. Толыбаев «Қаңбақ».
21. Ж. Кәрбозин «Төрт мезгілді аңсау».

Также предлагается образец соотнесения количества часов по предмету «Литературное чтение» по четвертям, для совмещенного 2-3-го класса.

Класс	I четверть	II четверть	III четверть	IV четверть
2-й класс	30 часов	21 час	30 часов	21 час
3-й класс	38 часов	29 часов	40 часов	29 часов
3-й класс (Распределение 34 часов,рекомендованных для проведения отдельным уроком)	**I** четверть **-8** часов	**II** четверть **-8** часов	**III** четверть **-10** часов	**I**V четверть **-8** час

Темы уроков обозначенные значком # в образцах долгосрочного планирования по предмету «Литературное чтение», относятся к темам, рекомендованным для проведения отдельным уроком расписания уроков.

По предмету «Литературное чтение», также в связи с соответствием количества часов для 2х-4х объединенных классов и содержания учебного материала, предлагается образец для объединенных 2х-3х классов. То есть, в связи с тем, что объем учебного материала в учебном году составляет 3 часа в неделю и в 4-х классах объем учебного материала в учебном году составляет 4 часа, предлагается реализовать учебный материал объемом 102 часа (3 часа в неделю) во 2-х классах предлагается проводить объединенным обучением через разработку долгосрочного учебного планирования, где лишний объем учебного материала в 4-м классе на 34 часа (1 час в неделю) рекомендуется проводить отдельно, согласуя расписание уроков. Темы, расчитанные на отдельное проведение объемом 34 часа, следуют ниже.

Тарау-«Кәусар бұлақ»

1.Ж.Аймауытов «Қартқожа».
2.А.Құнанбайұлы «Күз».

3. «Диқан баба». (аңыз)
4. «Зеректік».
5. Жамбыл Жабаев «Алатау».
6.М.Қуанышбеков «Көптен безген көгермес».
7. Мазмұндама «Серуенге шыққанда».
8. Тарауды қайталау сұрақтары мен тапсырмалар.

Тарау- «Асыл арналар»

1.Бөлтірік шешен.
2. «Ақиық сұңқар».
3.Киелі жеті саны.
4.Д.Әбілев «Астанаға ақ бата».
5. Бата сөз.
6.Б.Үсенбаев «Сөз мәйегі».
7.А.Сейдімбек «Бақ, Дәулет және Аман».
8.Б.Кірісбайұлы «Хайуанаттар дүниесі».
9.Ө.Тұрманжанов «Жолаушыдан жолаушы жолың болсын сұрайды».
10.Жұмбақ айтыс.
11.Шығарма «Алғашқы ұстаз».
12.Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

Тарау- «Жарық жұлдыздар»

1.А.Естенов «Абылай».
2.Қ.Жұмаділов «Қабанбай».
3.Қ.Мырза Әли «Атымтай Жомарт».
4.М.Етекбаев «Миуалы ағаш».
5.Б.Исаев «Күріш туралы сыр».
6.А.Нысаналин «Құдайы қонақ».
7.С.Сейфуллин «Балуан Шолақ».
8.Б.Тоғысбайұлы «Ақан сері».
9.Т.Имантаев «Қаныш бұлақ».
10.Ә. Ысқақбай «Жан еді сондай балажан».
11.Ж.Молдағалиев «Кішіпейілдік».
12.Б.Момышұлы «Ұшқан ұя».
13.Н.Айтов «Өнер жолында».
14.М.Жолдасбеков «Тоқсан жастағы тарлан».
15.Ш.Сариев «Тәуелсіздік монументі».
16.Т.Молдағалиев «Республика рәміздері».
17.Шығарма «Тәуелсіз ел -Қазақстан».
18.Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

Тарау- «Мәуелі бақ»

1.Қ.Тоқмырзаұлы «Толағай».
2.Б.Баймаханов «Атша көкек».
3. «Қобыланды батыр». (жырдан үзінді)
4.Ш.Күмісбайұлы «Қарауыл».
5. «Ер Тарғын мен Тарлан атттың ерлігі». (үзінді)

6.Мазмұндама «Тұңғыш кен инженері».
7.Ш.Смаханұлы «Су мен Балық».
8.А.Құнанбайұлы «Қыс».
9.Қ.Тоқмырзаұлы «Егізқара».
10.К.Ахметова «Қазағым менің».
11.С.Кенжеғұлов «Қазантаста».
12.Б.Әдетов «Аңыз арнасы».
13.М.Әбілұлы «Құпия әуен».
14.М.Етекбаев «Құмыра».
15.Д.Қасенов «Қос батыр».
16.А.Құдайбергенов «Ақжайық».
17.М.Мақатаев «О, туған ел!».
18.С.Ақаев «Қанағат-қарын тойғызар».
19. Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

«Туған жердің табиғатын аяла!»

1. О.Бөкей «Құм мінезі».
2. М.Төрежанов «Сақшылар».
3. М. Жұмабаев «Жазғытұрым».
4. А.Шаяхмет «Аяз бен Қыдыр».
5. Н.Сералиев «Қарлығаш немесе мамамның әңгімесі».
6.Мазмұндама «Піл мен тышқан»
7. Ә.Дүйсенбаев «Ардақты ана».
8. Қ.Әбдуов «Құралай».
9. Қ.Елемес «Жабайы алма».
10. М.Тоқашбаев «Қармаққа түскен шағала».
11. С.Сейфуллин «Наурыз».
12. М.Дулатов «Қош келдің, Наурыз!».
13. Шығарма «Наурыз тойы».
14. С.Шаумаханов «Ағаш ек».
15. «Наурыз жыры».
16. Ш.Құсайынұлы «Аралым қайта туса».
17. Тарауды қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар.

Обновленная программа по казахской литературе в 5-х классах полностью совпадает с содержанием учебного материала 6-го класса действующей программы. Также, обновленная программа 6-го класса совпадает с содержанием учебного материала действующей программы 7-го класса. Поэтому в 2017-2018-м учебном году при организации учебного процесса по казахской литературе в совмещенных 5-6-х и 6-7-х классах МКШ, в качестве опорного плана рекомендуем использовать долгосрочный и среднесрочный планы по реализации Типовой учебной программы по учебному предмету «Казахская литература» для 5-го и 6-го классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию.

По русскому языку представляется целесообразным совмещать уроки по лексико-грамматическому материалу и целям обучения, так как тематика разделов обучения в совмещаемых классах различная. Это позволит учителю системно планировать работу по развитию четырех видов речевой деятельности (слушание (аудирование), говорение, чтение, письмо), оценивать достижения обучающихся, информировать их о следующих этапах обучения. Анализ содержания учебного материала по обновленной программе по предмету русский язык (с русским языком обучения) для совмещенных 5-6-х классов малокомплектных школ показывает, что большинство целей обучения соответствует, а грамматический материал изучается последовательно от простого к сложному в контексте речевых тем. В предлагаемом долгосрочном плане жирным шрифтом обозначены коды целей обучения, совпадающие в объединяемых разделах, в среднесрочном плане все коды целей обучения прописаны полностью. По русской литературе схожие цели обучения позволяют на материале разных произведений преследовать единые цели; в долгосрочном плане подробно расписаны цели обучения, а в среднесрочном плане указаны ожидаемые результаты обучения.

Цели обучения в программах по каждому разделу представлены по трем пунктам:

1. понимание текста;
2. анализ и интерпретация текста;
3. оценка и сравнительный анализ.

В представленных образцах долгосрочных планов для совмещенных 2-х, 3-х классов МКШ, обучащихся по действущей и обновленной программам, за основу взята система целей обучения 2-го класса. Соответствие изучаемого материала по разделам для 2-го и 3-го классов незначительное в связи с возрастными особенностями учащихся данных классов. Например, изучение темы «Правописания парных согласных в корне слова» изучается учащимися 2-х классов во 2-й четверти, в то время, как в 3-м классе данная тема запланирована как повторение изученного материала в 1-й четверти. Если исходить из действующей программы 3-го класса, то совмещение тем и целей возможно (26 однотемных уроков), но это приводит к нарушению последовательности системы целей обучения. Поэтому рекомендуемые образцы ДСП и ССП по предмету «Русский язык и литература» в совмещенных классах предлагается использовать в качестве опорного плана, который можно корректировать в зависимости от реальных возможностей.

Соответствие целей обучения обновленной учебной программы 2-го класса темам 4-го класса по предмету «Әдебиеттік оқу»

№	Оқу материалының мазмұны 2 сынып	Тақырыптардың сәйкестігі	Оқу материалының мазмұны 4 сынып
1 тоқсан			
Өзім туралы 2.1.1.1	шығарманың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру	+	Ә.Бөриев. Ересек оқушы
2.1.2.1	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	С.Торайғыров. Шығамын тірі болсам, адам болып
2. Менің отбасым және достарым 2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	А.Аманжолов. Әке тәлімі
2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	Ы.Алтынсарин. Бай баласы мен жарлы баласы
2.2.1.1 2.2.1.2	- мәтінді дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу; - шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	+	Д.Қасенов. Адалдық С.Көбеев. Ақырын жүрсең, алыс кетерсіңІ
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	Сералиев. Терең су
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	С.Бегалин. Шоқанның қамқорлығы
2.2.4.1	мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау	+	Б.Соқпақбаев. Шал мен бала

2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	Ж.Молдағалиев. Ар-ұят туралы
2.2.7.1	мұғалімнің көмегімен шығармадағы көркемдегіш құралдарды (теңеу, кейіптеу) табу	+	Т.Әбдірайымов. Тарқаған өкпе
2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыру	+	М.Қуанышбеков. Өкініш
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі	+	Ә.Жүсіп. Ұйқы
2.3.1.1	мұғалім көмегімен оқылған шығарманы бөліктерге бөліп, жоспар құру	+	Көбеев. Өсиет.
2.3.2.1	мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып	+	М.Мәжікеев. Болар бала жасынан
2.3.3.1	шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	+	Қ.Құмаруұлы. Ата айтады
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	Е.Мырзахметов. Ананың алақаны.
2-тоқсан			
3. Менің мектебім	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау,	+	І.Жансүгіров. Ана тілі
2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	Ш.Құдайбердіұлы. Насихат
2.1.4.1	сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	+	Н.Жанаев. Мұғалім
4. Менің туған өлкем 2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	Р.Мумеев. Алтын іздеген адам
2.2.1.2	шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	+	М.Әуезов. Жұт алдында
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	С.Бегалин. Туған жер құдіреті

2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	Е.Елубай. Жайық пен Ертіс
2.2.4.1	мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау	+	С.Кенжеғұлов. Ахмет мерген
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	М.Зверев. Мен қалай жазушы болдым
2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыру	+	Қ.Толыббаев. Медеу
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	Ә.Жапаров. Қазына көтерген бала
2.3.2.1	мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып шумақтар мен санамақтар құрастыру	+	І.Жансүгіров. Жетісу суреттері. Жамбыл. Алатау
2.3.3.1	шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	+	Ғажайып бақ (ертегі)
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	О.Мацкевич. «Гэкку» сахнаға қалай келген?
3-тоқсан			
5. Дені саудың жаны сау 2.1.1.1	шығарманың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру	+	С.Тұрсынов. Мұхаң да футбол ойнаған
6. Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті 2.1.2.1	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	Ф.Оңғарсынов. Оюлар
2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	Қ.Толыбаев. Ермен
2.1.4.1	сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	+	С.Хасан. Атамның алақаны
2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	О.Асқар. Шеберлік шежіресі

2.2.1.1 2.2.1.2	мәтінді дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу; шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу	+	Н.Қазыбеков. Көктеу. Жайлау
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	Қ.Елемес. Сайгүлік
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	Ж.Өмірбеков. Асығым
2.2.4.1	мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау	+	Н.Қадырбаев. Тағылым
2.2.5.1	мұғалімнің көмегімен көркем шығармадағы оқиғаның басталуын, дамуы мен аяқталуын анықтау	+	О.Асқар. Ақылды бала
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	М.Шаханов. Достық өлкесінің заңы
2.2.7.1	мұғалімнің көмегімен шығармадағы көркемдегіш құралдарды (теңеу, кейіптеу) табу	+	Ө.Қанахин. Жер-мекен
2.2.8.1 2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен сюжеттің дамуындағы өзгерістерді анықтау; мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыру	-	Қ.Қазыбекұлы. Бата
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	Ф.Оңғарсынов. Шаңырақ
2.3.1.1	мұғалім көмегімен оқылған шығарманы бөліктерге бөліп, жоспар құру	+	Б. Нұржекеұлы. Сыпайылық салтанаты
2.3.3.1	шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	+	О.Сүлейменов. Ертегі
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	А.Сейдімбеков. «Жезкиік» күйі
4-тоқсан			
7. Қоршаған орта	шығарманың мазмұнын дайын жоспар бойынша немесе өз сөзімен мазмұндау, үзіндісін мазмұндау, сахналау	+	Қ.Мырза Әли Қызыл кітап

2.1.2.1*			
8.Саяхат 2.1.3.1	шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	+	Ш.Айтматов. Атамның ертегісі
2.1.4.1	сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану	+	Рудольф Эрих Распе. Айға алғашқы сапар
2.1.5.1	өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу	+	Божена Немцова. Гонзик латын тілін қалай үйренді
2.2.2.1	мұғалім көмегімен қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын шығармадан таба білу	+	В.А. Сухомлинский. Бір шелек алма. Қоқыс
2.2.3.1	мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау	+	И.А.Крылов. Екі бала
2.2.5.1	мұғалімнің көмегімен көркем шығармадағы оқиғаның басталуын, дамуы мен аяқталуын анықтау	+	А.С.Пушкин. Балықшы мен балық туралы ертегі
2.2.6.1	кейіпкердің сыртқы келбетін сипаттау, мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау	+	Х.К.Андерсен. Түймедақ
2.2.7.1	мұғалімнің көмегімен шығармадағы көркемдегіш құралдарды (теңеу, кейіптеу) табу	+	Л.Н. Толстой. Филипок
2.2.8.1 2.2.8.2	мұғалімнің көмегімен сюжеттің дамуындағы өзгерістерді анықтау; мұғалімнің көмегімен кейіпкердің іс-әрекетіндегі өзгерісті, эпизодтарды немесе негізгі оқиғаларды салыстыру	+	Т.Молдағалиев. Ғарыш қыраны
2.2.9.1	сұраққа жауапты анықтамалық кітаптардан, жинақтардан, сөздіктерден табу және ақпаратты берілген үлгі кестеге салу	+	С.Қалиұлы. Солдат хаты
2.3.1.1	мұғалім көмегімен оқылған шығарманы бөліктерге бөліп, жоспар құру	+	С.Сарғасқаев. Шаңғы жарысында
2.3.2.1*	мұғалім көмегімен үлгі бойынша шағын ертегілер, жұмбақтар жазу немесе дайын ұйқастарды қатыстырып шумақтар мен санамақтар құрастыру	+	А.Сейтақ. Қазақстан таулары
2.3.4.1	мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	-	С.Мұқанов. Есіл

По **русскому языку** представляется целесообразным совмещать уроки по лексико-грамматическому материалу и целям обучения по мнению учителей практиков, так как тематика разделов обучения в совмещаемых классах

различная. Это позволит учителю системно планировать работу по развитию четырех видов речевой деятельности (слушание (аудирование), говорение, чтение, письмо), оценивать достижения обучающихся, информировать их о следующих этапах обучения.

В представленных образцах долгосрочных планов для совмещенных 2, 3-х классов МКШ, обучащихся по действущей и обновленной программам, за основу взята система целей обучения 2-го класса. Соответствие изучаемого материала по разделам для 2-го и 3-го классов незначительное, в связи с возрастными особенностями учащихся данных классов. Например, изучение темы «Правописания парных согласных в корне слова» изучается учащимися 2-х классов во 2 четверти, в то время, как в 3-м классе данная тема запланирована как повторение изученного материала в 1-й четверти. Если исходить из действующей программы 3-го класса, то совмещение тем и целей возможно (26 однотемных уроков), но это приводит к нарушению последовательности системы целей обучения. Поэтому рекомендуемые образцы ДСПи ССП по предмету «Русский язык и литература»в совмещенных классах предлагается использовать в качестве опорного плана, которую можно корректировать в зависимости от реальных возможностей.

По **русской литературе** схожие цели обучения позволяют на материале разных произведений преследовать единые цели; в долгосрочном плане подробно расписаны цели обучения, а в среднесрочном плане указаны ожидаемые результаты обучения.

Цели обучения в программах по каждому разделу представлены по трем пунктам:

1. понимание текста;
2. анализ и интерпретация текста;
3. оценка и сравнительный анализ.

Соответствие целей обучения обновленной программы по предмету «Русский язык и литература» (Я2) 5-го класса тематике уроков действующей программы по предмету «Русская литература» (Я2) 6-го класса

Цели обучения	Содержание учебного материала 5-го класса	Соответствие тем учебного материала	Содержание учебного материала 6-го класса
5.2.1.1 5.3.1.1 5.4.1.1 5.5.1.1	Климат и природа.	+	Климат: погода и времена года.
5.5.1.2	Семья.	+	Язык и общение.

5.2.1.1 5.3.2.1	Ценности: дружба и любовь.	+	Древние и современные цивилизации.
5.3.5.1 5.3.6.1 5.4.6.1	Кем я хочу стать, когда вырасту.	+	Человек и современные технические устройства.
5.3.7.1 5.3.8.1 5.4.6.1	Жизнь и творчество.	+	Герои и злодеи: реальность и выдуманные истории.
5.1.4.1 5.4.1.1 5.5.1.1. 5.5.1.2	Культура одежды.	+	Характер и внешность человека.
5.1.3.1 5.1.5.1 5.2.6.1 5.3.5.1 5.4.2.1 5.4.7.1	Мир фантазии.	+	Чудеса света.
5.2.3.2 5.2.4.1	Каникулы и отдых.	+	Мир вокруг нас: животные и растения.

Соответствие целей обучения обновленной программы по предмету «Русский язык и литература» (Я2) 5-7 классов

Цели обучения (5 класс)	Содержание учебного материала 5-го класса	Соответствие тем учебного материала	Цели обучения (7 класс)	Содержание учебного материала 7-го класса
5.1.3.1 5.2.1.1 5.3.1.1 5.5.1.1	Климат и природа.	+	7.2.1.	Жара и холод: страна и образ жизни.
5.1.1.1 5.2.5.1 5.3.5.1	Семья.	+	7.5.1.	Традиции празднования Нового года, Наурыза и Рождества.
5.1.5.1 5.2.1.1 5.3.4.1	Ценности: дружба и любовь.	+	7.8.2.	День Победы: почему мы должны помнить.
5.3.5.1 5.4.6.1	Кем я хочу стать, когда вырасту.	+	7.9.2.	Молодежная культура: интернет и социальные сети.
5.1.1.1 5.2.3.1	Жизнь и творчество.	+	7.1.3.	Путешествия и достопримечательности.

5.3.6.1				
5.2.2.1 5.2.5.1 5.4.5.1 5.5.1.2	Культура одежды.	+	7.3.3.	Культура: характер и личность.
5.2.4.1 5.2.6.1 5.4.7.1	Мир фантазии.	+	7.7.3.	Музыка в нашей жизни.
5.1.5.1 5.3.2.1 5.4.1.1	Мы выбираем спорт.	+	7.4.4.	Здоровый образ жизни: спорт и еда.
5.1.4.1 5.3.4.1 5.4.2.1	Каникулы и отдых.	+	7.6.4.	Хобби и свободное время.

Английский язык.

Соответствие тем новой учебной программы 2 класса по предмету «Английский язык» и действующей программы 3 класса по Английскому языку следующие:

1. Welcome и Hello again!
2. Unit Sport (3 grade) и I can/can't; Can you/she/he …
3. Unit Me (3grade) и People I know
4. Units Clothes and Things we do (3 grade) и Class photos
5. Unit Food (3 grade) и Special days

В соответствующих по содержанию учебных темах грамматический материал схожий, следовательно по этим темам можно планировать однотемные уроки в совмещенных 2-3 классах по английскому языку.

Возможности совмещения уроков английского языка в 5-6 классах. В 5-м классе по программе обновленного содержанияпредусмотрены следующие 9 модулей:

1.Home and away
2.Living things
3.Values
4. The world of work
5.Creativity
6.Reading for pleasure
7.Fantasy world
8. Sports
9. Holidays

Общее количество учебной нагрузки 102 часа, 3 часа в неделю. Содержание учебного материала действующей программы по английскому языку в 6-м классе разделен на следующие 5 модулей:

1.Health (9 hours)

2.Food (9 hours)

3.Education(14 hours)

4.Travelling (18 hours)

5.English- speaking countries (18 hours)

Общее количество учебной нагрузки в 6-м классе 68 часов, 2 часа в неделю.Следовательно, количество часов в 5-6 классах не совпадают. Кроме этого, содержание и объем учебного материала в 5-6 классах, которые будут обучаться по программе обновленного содержания и по действующей программе сильно отличаются. В связи с этим, предлагаем в совмещенных 5-6 классах выбирать дифференцированный метод обучения английского языка. Анализ содержания учебного материала двух классов и соответствие тем для проведения однотемных уроков приводится ниже.

Соответствие целей обучения обновленной программы по предмету «Английский язык» 5-го класса тематике уроков предмета «Английский язык» 6-го класса

Разделы 5 кл	Содержание учебного материала5-го класса	Соответствие тем учебн. м-ла	Содержание учебного материала6-го класса	Разделы 6 кл.
5.5	Creativity	+	Englishspeakingcountries	6.5
5.8	Sports	+	Health	6.1
5.9	Holidays	+	Travelling	6.4

В 2017-2018 учебном году совмещенные 5-7 классы будут обучаться по новой программе, в связи с переходом на обновление содержания. Поэтому предлагаем анализ содержания учебного материала обновленной программы 5,7-х классов по предмету английский язык, где показаны соответствие тем двух классов для проведения однотемных уроков по английскому языку.

Соответствие целей обучения обновленной программы по предмету «Английский язык» 5-7 классов

Раздел	Содержание учебного материала 5 класса	Соотв-е учебн. м-ла	Содержание учебного материала 7 класса	Раздел
		1 term		
5.1 5.2 5.4 5.5	**1 Homes** **Cities and countries** **Weather and climate** ***Content*** 5.1.9.1use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings 5.1.6.1. organise and present information clearly to others ; ***Listening*** 5.2.6.1- deduce meaning from context in short, supported talk on an increasing range of general and curricular topics; 5.2.7.1-recognize the opinion of the speaker(s) in basic, supported talk on an increasing range of general and curricular topics ***Reading*** 5.4.1.1- understandthe main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics; ***Writing*** 5.5.1.1- plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics; 5.5.6.1- link, with some support, sentences into coherent paragraphs using basic connectors on a limited range of familiar general topics;	+	**4 Space and Earth** **Content** **7.1.9.1-**use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings; 7.1.6.1- organize and present information clearly to others; **Litening** 7.2.6.1 -deduce meaning from context with little support in extended talk on a limited range of ge 7.2.5.1-recognize the opinion of the speakers in supported extended talk on a range of general and curricular topics neral and curricular topics; **Reading** 7.4.1.1 - understand the main points in texts on a limited range of unfamiliar general and curricular topics; **Writing** 7.5.1.1 - plan, write, edit and proofread work at text level with some support on a range of general and curricular topics; 7.5.6.1- link with little or no support, sentences into coherent paragraphs using a variety of basic connectors on a range of familiar general topics and some curricular topics	7.1 7.2 7.4 7.5
		3 term		
5.1 5.3	5 Creativity Art Music Stories and poems ***Content***	+	6 Entertainment and Media **Content** 7.1.3.1- respect differing points of view 7.1.5.1- use feedback to set	7.1 7.3

5.4	5.1.3.1- respect differing points of view; 5.1.5.1 - use feedback to set personal learning objectives; ***Speaking*** 5.3.3.1- give an opinion at sentence level on a limited range of general and curricular topics; ***Reading*** 5.4.3.1- understand the detail of an argument on a limited range of familiar general and curricular topics; 5.4.6.1- recognize the attitude or opinion of the writer in short texts on a limited range of general and curricular topics		personal learning objectives; **Speaking** 7.3.3.1- give an opinion at discourse level on a growing range of general and curricular topics; **Reading** 7.4.3.1- understand the detail of an argument on a growing range of familiar general and curricular topics, including some extended texts; 7.4.6.1- recognize the attitude or opinion of the writer on a range of unfamiliar general and curricular topics	7.4
5.1 5.2	6Reading for pleasure ***Content*** 5.1.4.1- evaluate and respond constructively to feedback from others; 5.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing; ***Listening*** 5.2.7.1- recognize the opinion of the speaker(s) in basic, supported talk on an increasing range of general and curricular topics;	+	5 Reading for Pleasure **Content** 7.1.4.1- evaluate and respond constructively to feedback from others; 7.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing; **Listening** 7.2.5.1- recognize the opinion of the speakers in supported extended talk on a range of general and curricular topics;	7.1 7.2
4 term				
5.1 5.3 5.4	***8 Sports*** Sport for all Rules and respect Human body and exercise ***Content*** 5.1.1.1- use speaking and listening skills to solve problems creatively and cooperatively in groups; 5.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing ***Speaking*** 5.3.7.1- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a limited range of general topics	+	***8 Healthy Habits*** **Content** 7.1.1.1- use speaking and listening skills to solve problems creatively and cooperatively in groups; 7.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing; **Speaking** 7.3.7.1- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a growing range of general topics, and some curricular topics; **Reading** 7.4.1.1 - understand the main points in texts on a limited range	7.1 7.3 7.4

	Reading 5.4.1.1- understand the main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics;		of unfamiliar general and curricular topics;	
5.1 5.4	9 Holidays Destinations Holiday Activities Transport ***Content*** 5.1.3.1- respect differing points of view; 5.1.4.1- evaluate and respond constructively to feedback from others;5.1.8.1- develop intercultural awareness through reading and discussion ***Reading*** 5.4.2.1- understand with little support specific information and detail in short, simple texts on a limited range of general and curricular topics;	+	3 Holidays and Travel **Content** 7.1.3.1- respect differing points of view 7.1.4.1- evaluate and respond constructively to feedback from others; 7.1.8.1- develop intercultural awareness through reading and discussion; **Reading** 7.4.2.1- understand specific information and detail in texts on a range of familiar general and curricular topics	7.1 7.4

На суммативное оценивание по итогам разделов и четверти предлагается отвести по одному часу.

1 term- 7 week (21 hours)

1 unit-9 hours

2 unit-7 hours

SAU-2 hours

SAT-1 hours

Reading-2 hours(every month)

2 term- 9week (27 hours)

3unit-10 hours

4 unit-12 hours

SAU-2 hours

SAT-1 hours

Reading-2 hours (every month)

3 term- 10week (30 hours)

5unit-12 hours

7 unit-12 hours

SAU-2 hours

SAT-1 hours

Reading-3 hours (every month)

4 term- 8week (24 hours)

8unit-10 hours

9 unit-9 hours

SAU-2 hours
SAT-1 hours
Reading-2 hours (every month)

Дифференцированный подход при организации учебного процесса рекомендуется, также для совмещенных 7-8 классов, которые будут обучаться по действующей и обновленной программам. Количество часов в 7-8 классах по Английскому языку также не совпадают, соответственно 102 и 68 часов в учебном году.

Соответствие целей обучения обновленной программы по предмету «Английский язык» 7-го класса тематике уроков действующей программы по разделам предмета «Английский язык» 8-го класса

Раздел	**Содержание учебного материала7-го кл.**	**Соот в-е тем**	**Содержаниеучебногоматериала 8-го кл.**	**Раздел**
7.1	Hobbies and Leisure		Kazakhstan is my Motherland	8.1
7. 2	Communication and Technology	+	New Technology	8.2
7.3	Holidays and Travel		Education in Kazakhstan and in the USA	8.3
7.4	Space and Earth			
7.5	Reading for pleasure		The outstanding people of Kazakhstan and English- speaking countries, their influence on world culture	8.5
7.6	Entertainment and Media			
7.7	Natural Disasters	+	The flora and fauna	8.4
7.8	Healthy Habits			
7.9	Clothes and Fashion			

Обновленная программа **по предмету«История Казахстан»** в 5 классе полностью совпадает с содержанием учебного материала для 6-класса действующей программы. Поэтому в 2017-2018 учебном году при организации учебного процесса по Истории Казахстана в совмещенных 5-6 классах малокомплектных школ, в качестве опорного плана рекомендуем использовать долгосрочный и среднесрочный планы по реализации Типовой учебной

программы по учебному предмету «История Казахстана» для 5 класса уровня основного среднего образования по обновленному содержанию.

Соответствие целей обучения обновленной программы по предмету «История Казахстан» 5-го класса тематике уроков действующей программы 6-го класса

Разделы долгосрочного плана	Темы/Содержание раздела долгосрочного плана	Цели обучения	Соотв-е тем	Содержание учебного материала 6-го класса
1 четверть				
5.1 А Жизнь древних людей на территории Казахстана**18с**	Вводный урок Исследовательский вопрос:Что изучает история древнего Казахстана?	Общий обзор древней истории Казахстана	+	Введение
	Жизнь древнейших людей Исследовательский вопрос: Как жили древнейшие люди?	5.1.1.1 – описывать антропологические признаки первобытных людей; 5.1.2.1 – демонстрировать жизнь и быт первобытных людей в творческой форме	+	Появление древнейших людей Возникновение родовой общины Жизнь древнейших людей Занятия древнейших людей
	Стоянки эпохи камня на территории Казахстана Исследовательский вопрос: Какие находки эпохи камня были обнаружены археологами на территории Казахстана?	5.2.3.1 – знать археологические открытия казахстанских ученых; 5.2.2.1 – описывать археологические памятники; 5.4.2.1 – описывать орудия труда и виды оружия	+ +	Древнекаменный век на территории Казахстана Средне каменный век на территории Казахстана
	Изменения в хозяйстве и совершенствование орудий труда Исследовательский вопрос: Как изменилась жизнь первобытных людей в эпоху мезолита и неолита?	5.4.1.1 – описывать занятия древнего человека 5.4.2.1 – описывать орудия труда и виды оружия	+	Зарождение земледелия и скотоводства эпоху мезолита Изменение в общественной жизни древних людей в эпоху мезолита Обобщение
	Ботайская культура Исследовательский вопрос: Почему ботайцы считаются первыми	5.4.2.2 – объяснять влияние развития металлургии на различные сферы	+	Ново каменный век на территорий Казахстана Ремесла и занятия

	людьми, приручившими лошадей?	хозяйства		населения Памятники неолита
	Зарождение металлургии на территории Казахстана Исследовательский вопрос: Как использование металла изменило жизнь древних людей на территории Казахстана?	5.4.2.2 – металл өндірісі жетілуінің шаруашылық салаларына тигізген ықпалын түсіндіру	+	Медно-каменный век энеолит Совершенствование орудия труда в эпоху неолита Обобщение
	Андроновская и бегазы-дандыбаевская культуры Исследовательский вопрос: Каковы особенности памятников эпохи бронзы, найденные на территории Казахстана?	5.2.2.2 – определять признаки андроновской и бегазы-дандыбаевской культур, опираясь на археологические источники 5.2.2.5 – определять вклад А. Маргулана в развитие казахстанской археологии.	+	Казахстан в эпоху бронзы Периодизация эпохи бронзы Андроновская культура Хозяйство и быт андроновцев
	Древние наскальные рисунки Казахстана Исследовательский вопрос: Как наскальные рисунки отражают мировоззрение древних людей?	5.2.1.1 – описывать верования первобытных людей; 5.2.2.1 – описывать археологические памятники		Представление древнейших людей об окружающем мире Бегазы-Дандыбаевская культура
	Путешествие в жизнь древних людей	5.1.2.1 – демонстрировать жизнь и быт первобытных людей в творческой форме	+	Обобщение
5.2 А Жизнь древних кочевников**9с**	Освоение железа на территории Казахстана Исследовательский вопрос: Каким образом производство железа изменило жизнь людей?	5.4.2.2 – объяснять влияние развития металлургии на различные сферы хозяйства	+	Казахстан в эпоху железа
	Возникновение кочевого скотоводства Исследовательский вопрос: Почему кочевое скотоводство стало основным видом хозяйства древних жителей Казахстана?	5.4.1.2 – объяснять формирование кочевого скотоводства и земледелия; 5.2.2.6 – знать о вкладе кочевников в развитие мировой цивилизации	+	Возникновение кочевого скотоводства Основы жизнеобеспечения кочевого скотоводства Сезонные пастбища

	Материальная культура древних кочевников Исследовательский вопрос: Каковы особенности жилища кочевников?	5.2.2.3 – описывать особенности прикладного искусства древних племен; 5.2.2.6 – знать о вкладе кочевников в развитие мировой цивилизации	+	Юрта – основной вид жилища кочевников
	Мировоззрение древних кочевников Исследовательский вопрос: Какие традиции и обычаи кочевников сохранились до наших дней?	5.2.1.2 – описывать мировоззрение древних племен	+	Культура населения казахов в эпоху ранних кочевников Духовная культура кочевников Вклад кочевой цивилизации в мировую культуру
5.2 В Саки **5с**	Исторические сведения о саках Исследовательский вопрос: Какие исторические источники повествуют нам о жизни саков?	5.3.1.1 – показывать расселение племенных союзов на карте; 5.3.1.2 – объяснять формирование древних государственных объединений	+	Сакский племенной союз на территории Казахстана Расселение сакских племен
	Археологическая находка «Золотой человек» Исследовательский вопрос: Кем был «Золотой человек», найденный в Иссыкском кургане?	5.2.3.1 – знать археологические открытия казахстанских ученых; 5.2.2.4 – определять особенности археологической находки «Золотой человек» из Иссыкского кургана; 5.2.1.2 – описывать мировоззрение древних племен	+	Южный Казахстан и Семиречье в период раннего железа
5.3 А Саки 12с	Царские курганы Шиликты и Бесшатыр Исследовательский вопрос: Почему курганы Шиликты и Бесшатыр называют «царскими»?	5.2.2.1 – описывать археологические памятники; 5.1.2.2 – объяснять особенности социальных групп; 5.2.1.2 – описывать мировоззрение древних племен	+	Восточный Казахстан в период раннего железа. Царские курганы.

	Берельские курганы Исследовательский вопрос: Как характеризуют культуру саков находки из берельского могильника?	5.2.2.1 – описывать археологические памятники; 5.2.1.2 – описывать мировоззрение древних племен; 5.2.2.3 – описывать особенности прикладного искусства древних племен	+	Восточный Казахстан в период раннего железа. Царские курганы.
	Тасмолинская археологическая культура Исследовательский вопрос: Каковы особенности «курганов с усами»?	5.2.2.1 – описывать археологические памятники; 5.2.1.2 – описывать мировоззрение древних племен.	+	Центральный Казахстан в период раннего железа. Тасмолинская культура
	Сакская царица Томирис Исследовательский вопрос: Как описывается образ Томирис в исторических источниках?	5.3.2.1 – определять место ранних кочевников Казахстана на международной арене	+	Царица Томирис
	Подвиг Ширака Исследовательский вопрос: Как саки боролись за свою независимость?	5.3.2.1 – определять место ранних кочевников Казахстана на международной арене	+	Борьба саков за независимость
	Борьба саков против армии Александра Македонского Исследовательский вопрос: Почему поход Александра Македонского на саков закончился неудачей?	5.3.2.1 – определять место ранних кочевников Казахстана на международной арене	+	Борьба саков за независимость
5.3 В Усуни и кангюи 8с	Письменные источники об усунях Исследовательский вопрос: Как описывали жизнь усунов китайские авторы?	5.3.1.2 – объяснять формирование древних государственных объединений5.1.2.2 – объяснять особенности социальных групп; 5.3.2.2 – определять взаимоотношения первых государственных объединений на	+	Уйсуны. Территория расселения. Общественное устройство уйсунов Обычаи, традиции и верования уйсунов;

		территории Казахстана с соседними странами		
	Развитие городской культуры кангюев Исследовательский вопрос: С чем связано развитие городской культуры кангюев?	5.4.2.3 – объяснять возникновение Великого Шелкового пути; 5.3.2.2 – определять взаимоотношения первых государственных объединений на территории Казахстана с соседними странами	+	Кангюи.Территория расселения
	Общественное устройство кангюев. Исследовательский вопрос: Как описывал Сыма Цянь общество кангюев?	5.1.2.2 – объяснять особенности социальных групп 5.3.1.2 – объяснять формирование древних государственных объединений	+	Общественное устройство кангюйев
	Материальная и духовная культура усунов и кангюев Исследовательский вопрос: Каковы особенности культурыусунов и кангюев?	5.2.2.3 – описывать особенности прикладного искусства древних племен; 5.2.2.6 – знать о вкладе кочевников в развитие мировой цивилизации	+	Хозяйство и быт уйсунов Хозяйство и быт кангюев
4-я четверть				
5.4 А Гунны8с	Объединение гуннских племен Исследовательский вопрос: Почему Модэ шаньюй говорил: «Земля – основа государства»?	5.3.1.1 – показывать расселение племенных союзов на карте; 5.3.1.2 – объяснять формирование древних государственных объединений	+	Гунны,расселение гуннов. Модэ-основатель гуннского государства
	Взаимоотношения гуннов с соседними государствами Исследовательский вопрос: Как строительство Великой китайской стены связано с гуннами?	5.3.2.2 – определять взаимоотношения первых государственных объединений на территории Казахстана с соседними странами	+	Великое переселение народов.
	Переселение гуннов на Запад	5.1.1.3 – показывать на исторической	+	Значение походов гуннов.

	Исследовательский вопрос: Какие изменения произошли в результате переселения гуннов на Запад?	карте направления переселения гуннов		
	Аттила и его завоевательные походы Исследовательский вопрос: Какую оценку давали Атилле древние авторы?	5.1.1.3 – показывать на исторической карте направления переселения гуннов; 5.3.2.2 – определять взаимоотношения первых государственных объединений на территории Казахстана с соседними странами	+	Великое переселение народов.
5.4 B Сарматы 4с	Общественное устройство и хозяйственная жизнь сарматов Исследовательский вопрос: Каковы особенности сарматского общества?	5.2.2.1 – описывать археологические памятники; 5.2.2.3 – описывать особенности прикладного искусства древних племен; 5.3.1.1 – показывать расселение племенных союзов на карте; 5.1.2.2 – объяснять особенности социальных групп	+	Сарматы
	Политическая история сарматов Исследовательский вопрос: С какими государствами имели взаимоотношения сарматы?	5.3.2.1 – определять место ранних кочевников Казахстана на международной арене	+	Хозяйство и быт сарматов
5.4 C Обзор древней истории Казахстана4с	Антропологический облик людей древнего Казахстана Исследовательский вопрос: Как менялся антропологический облик древних жителей Казахстана?	5.1.1.2 – определять антропологический облик людей древнего Казахстана.	+	Антропологический облик древних людей
	Путешествие в древний Казахстан	5.4.1.1 – описывать занятия древнего человека; 5.4.1.2 – объяснять формирование		Итоговое обобщение

		кочевого скотоводства и земледелия; 5.4.2.1 – описывать орудия труда и виды оружия; 5.4.2.3 – объяснять возникновение Великого Шелкового пути		

Анализ учебных программ **по предмету Естествознание** 2 класса по обновленному содержанию образования и **по предмету Познание мира** 3 класса по действующей программе показывает соответствие 74 % учебного материала по данным предметам для двух классов. В таблице «Анализ содержания учебного материала по предметам Естествознание и Познание мира» знаком «+» обозначены темы, которые предлагаются для однотемного совмещения во 2-3 классах. Знаком «-» обозначены темы уроков рекомендуемые для раздельного обучения.

В связи с совпадением основного содержания учебного материала, рекомендуетсяв МКШ совмещение предмета «Естествознание» 2класса и предмета «Познание мира»3 класса. Ниже приводится соответствие учебных тем интегрированных предметов. В качестве примера приводятся образцы ДСП и ССП, КСП.

Соответствие учебных целей программы обновленного содержания по предмету «Естествознание» 2 класса тематике действующей программы по предмету «Познание мира» 3 класса

Раздел	**Учебные цели**	**Содержание учебного материала стествознания 2-го класса**	**Соотв-ем**	**Содержание учебного материала познания мира 3-го класса**
Я-Исследователь	2.1.2.4 2.1.2.5	Наблюдение. Исследовательская лаборатория	+	Наблюдение. Эксперимент
	2.1.2.6 2.1.2.7	Эксперимент	+	Как математика связана с познанием мира
	2.1.1.1 2.1.2.1	Объекты окружающего мира	+	Тела. Вещества
Живая природа	2.2.1.3 2.2.1.4	Сравнение групп растений	+	Дикорастущие и культурные растения
	2.2.1.7	Почва. Исследовательская работа	+	Почва. Охрана почвы
	2.2.1.1 2.2.1.4 2.2.1.5	Условия произрастания растений	+	Среда обитания

	2.2.1.2 2.2.1.6 2.2.1.8	Сезонные изменения у растений Сохранение разнообразия растений	+	Какие бывают растения
		Суммативное оценивание за четверть	+	Разнообразие растений
«Живая природа»	2.2.2.1	Классификация животных	+	Многообразие животных
	2.2.2.2	Классы беспозвоночных и позвоночных животных	+	Черви . Улитки .
	2.2.2.2	Классы беспозвоночных и позвоночных животных	+	Паукообразные
	2.2.2.4	Размножение и развитие животных	+	Размножение и развитие животных
	2.2.2.3	Приспособление к выживанию животных к окружающей среде	+	Как животные приспосабливаются к среде обитания
	2.2.2.3	Сезонные перелеты у птиц и зимняя спячка у млекопитающих	+	Связь животных и растений в природе
	2.2.2.5	Важность сохранения животного мира на Земле. Охрана животных	+	Животным и растениям нужна защита человека
		Суммативное оценивание за четверть	+	Экскурсия. Связь животных и растений
Раздел « Живая природа»-Человек	2.2.3.1. 2.2.3.3.	Опорно-двигательная система.	+	Опорно-двигательная система. Скелет и мышцы
	2.2.3.2.	Сохранение правильной осанки	-	Кожа и ее защитные функции
	2.2.3.4	Зубы. Гигиена	+	Пищеварительная система. Органы пищеварения. Органы чувств
Вещества и их свойства	2.3.2.1 2.3.2.3	Значение воздуха для нашей планеты	+	Дыхательная система и органы дыхания
	2.2.2.2.	Свойства воздуха	-	Кровеносная система. Сердце и его роль в организме человека
	2.3.3.1	Вода. Физические свойства	-	Нервная система
	2.3.3.2	Состояние воды	-	Воздух
	2.3.4.1	Природные ресурсы	+	Охрана воздуха
	2.3.4.1	Природные ресурсы	+	Вода в природе. Охрана воды
		Суммативное оценивание	+	Облака и осадки
Земля и Космос	2.4.1.1. 2.4.1.2	Связь между Землей и Солнцем	-	Горные породы
	2.4.2.1 2.4.2.2.	Характеристика планет солнечной системы	-	Рудные полезные ископаемые

	2.5.1.1. 2.5.1.2	Скорость	-	Гранит. Известняк.
Физика природы	2.5.1.3 2.5.1.4	Сила и масса	+	Контрольная работа
	2.5.2.1	Свет	-	Песок . Глина. Соль
	2.5.3.1	Классификация источников звука	+	Экскурсия
	2.5.4.1.	Температура тел	-	Нефть. Природный газ
	2.5.6.1	Сфера применения магнитов	-	Охрана полезных ископаемых
		Суммативное оценивание	+	Контрольная работа

Анализ содержания учебного материала по естествознанию для совмещенных 5-6 классов малокомплектных школ обучающихся по действующей и обновленной программ

Цели обучения	Содержание учебного материала 5-го класса	Соотв-е тем	Содержание учебного материала 6-го класса
5.1.1.1	Роль науки	+	Место географии в системе естественнонаучных дисциплин. Связь географии с другими науками. Современная структура
5.1.2.1	Вопрос исследования	+	Источники получения географических знаний
5.1.3.1	Планирова-ние исследования	+	Организация наблюдений за природными явлениями
5.1.4.1	Сбор и запись данных	-	
5.1.5.1	Анализ данных	-	
5.1.6.1	Вывод и обсуждение	-	
5.2.1.1	Макро- и микромир	-	
5.2.2.1	Общие сведения о Земле	+	Земля-уникальная планета в Солнечной системе
5.2.3.1	Сферы Земли и их составляю-щие	-	
5.2.4.1	Жизнь на Земле	-	

5.2.5.1	Способы изображения земной поверхности	+	Виды изображения земной поверхности
		-	План местности Масштаб.Азимут
		-	Ориентирование на местности
		-	План местности. Абсолютная и относительная высота. Изображение неровностей поверхности горизонталями
		-	Чтение плана местности
		-	Съемка плана местности,основные способы и действии
		-	Съемка плана местности Практическая работа№1 «Съемка плана местности».
5.2.6.1	Материки и океаны	-	Глобус-модель Земли. Географические карты. Классификация карт
		-	Глобус-модель Земли. Географические карты. Классификация карт
5.2.7.1	География населения	+	Рекомендовано перенеси раздел человечество на земле
5.3.1.1	Строение и свойства веществ	-	
5.3.3.1	Образование и получение веществ	-	
5.4.1.1	Процессы в неживой природе	-	
5.5.1.1	Виды и источники энергии	-	Рекомендовано изучение тем из раздела Атмосфера
5.5.2.1	Движение		Рекомендовано изучение темы Движение вод океана.(волны, цунами, приливы, отливы).
5.6.1.1	Экосистемы		Рекомендовано изучение раздела географическая оболочка
5.6.2.1	Многообразие живых организмов		Рекомендовано изучение раздела Биосфера
5.6.3.1	Охрана природы		Рекомендовано изучение темы Казахстан на карте мира
5.7.1.1	Открытия, меняющие мир	-	
5.7.1.2	Открытия будущего	-	

По предмету **«Математика»** во 2 и 3 классах есть разница в количестве часов. Объем учебного материала во 2 классе составляет 136 часов, то есть 4 часас в неделю, а в 3-классе объем учебного материала составляет 170 часов, то

есть 5 часов в неделю. В методических рекомендациях по предмету «Математика» для совмещенных 2 и 3 классов МКШ представлен образец долгосрочного плана, разработанного на 136 часов.

Учебный материал 3 класса, который составляет 34 часа и соответствует 1 часу в неделю, предлагается проводить отдельно, посредством соотнесения расписания уроков. Темы предлагаемые по математике для отдельного проведения в количестве 34 часов, по содержанию учебного материала в 3 классе, перечислены ниже:

1. Пропорциональные величины
2. Деление с остатком и его проверка.
3. Письменное деление с остатком.
4. Умножение и деление до 100.
5. Выполнение арифметических действий до 1000.
6. Умножение и деление по таблице и вне таблицы.
7. Способы письменных вычислений.
8. Величины.
9. Геометрические величины.
10. Равенство. Неравенство. Уравнение.
11. Математические выражения.

При анализе учебной программы обновленного содержания образования по математике в 5 классе и алгебры - геометрии 7 класса совпадение учебного материала составляет примерно 24% . Что позволяет при составлении долгосрочного плана совместить некоторые темы в условиях малокомплектных школ. Например, совмещение уроков по теме "Степень" возможно, так как 5 класс имеет базовые знания из курса математики начальных классов. Для изучения темы "Алгебраические дроби" в 7 классе рекомендуется повторить и систематизировать материал 5 класса по теме "Обыкновенные дроби". Предлагается использовать данный вариант совмещения в форме опорного варианта составления среднесрочного плана.

Чтобы не нарушать целостность и логическую последовательность содержания учебной программы, ввиду временного различия не совпадения тем предлагаем, основную часть уроков проводить дифференцировано и проводить совместно повторение и уроки обобщения, контрольные работы, зачеты.

Анализ содержания учебного материала по математике в 5-7 классах для совмещенных классов малокомплектных школ по обновленному содержанию образования

Цели обучения	Содержание учебного материала 5-го класса	Соотв-е тем	Цели обучения	Содержание учебного материала 7-го класса

5.1.1.1 5.1.1.2	Повторение	+	7.1.1.1	Повторение
5.1.1.3	Степень	+	7.1.2.1	Степень с натуральным показателем и ее свойства
5.1.1.4	Степень	+	7.1.2.2	Степень с натуральным показателем и ее свойства
5.1.2.4	Степень	+	7.1.2.3	Степень с целым показателем и ее свойства
5.1.1.9 5.5.2.1 5.1.2.14 5.1.2.15 5.1.1.10 5.1.1.11 5.1.2.13 5.5.2.3	Обыкновенные дроби	+	7.2.1.16 7.2.1.17 7.2.1.18 7.2.1.19 7.2.1.20 7.2.1.21	Алгебраические дроби
 5.3.1.4 5.3.1.5 5.3.3.1 5.3.3.2 5.3.3.3	Угол	+	7.1.1.9 7.1.1.10 7.1.1.32	Смежные и вертикальные углы, их свойства
5.3.1.7	Многоугольник	+	7.1.1.13 7.1.1.14 7.1.1.12 7.1.1.15	Треугольник и его виды
5.3.1.2	Окружность. Круг. Круговой сектор	+	7.1.1.28	Окружность, круг, их элементы и части. Центральный угол
5.3.1.3	Окружность. Круг. Круговой сектор	+	7.1.1.29	Окружность, круг, их элементы и части. Центральный угол
5.4.3.3	Способы представления статистических данных	+	7.3.3.1 7.3.3.2 7.3.3.3 7.3.3.4 7.3.3.5 7.3.3.6 7.3.3.7	Элементы статистики
5.7.1.8 5.5.2.9 5.3.2.1	Развертки пространственных фигур	+	7.1.2.16 7.1.2.17 7.1.2.18	Задачи на построение
5.5.3.1 5.5.3.2 5.5.3.9	Повторение	+	7.5.3.1	Повторение
	СОР	+		СОР
	СОЧ	+		СОЧ

Совмещение уроков по теме "Степень" возможно, так как 5 класс имеет базовые знания из курса математики начальных классов. Для изучения темы "Алгебраические дроби" в 7 классе, рекомендуется повторить и систематизировать материал 5 класса по теме "Обыкновенные дроби". Предлагается использовать данный вариант совмещения в форме опорного варианта составления среднесрочного плана.

В учебной программе по учебнику **«Алгебра»** для совмещенных 7-8 классов малокомплектных школ соответствие учебных целей по разделам «Функции типа «$y=ax^2$, $y=ax^3$ и $y=k/x$ ($k\neq0$) , их графики и свойства», Функции типа «Квадратная функция. $y=ax^2+n$, $y=a(x-m)^2$ и их графики», «Алгебраические дроби и их основные свойства» и «Рациональные уравнения» дают возможность планированию однотемных уроков для совмещенных классов. По остальным темам предмета «Алгебра» для совмещенных 7,8 классов рекомендуется планирование однопредметных уроков.

Для совмещенных 5,6 классов малокомплектных школ **по предмету «Информатика»** учебные цели соответствуют по разделам «Компьютерные системы», «Информационные процессы», «Компьютерное мышление». По данным разделам рекомендуется планирование и проведение однотемных уроков. В ходе планирования однотемных уроков рекомендуется разработать дифференцированные задания для освоения учебного материала 6 класса по темам «Презентации» и «Текстовые процессоры».

По предмету «География» предлагаются образцы ДСП и ССП для совмещенных 6-7и 7-8 классов, которы будут обучаться по действующей и обновленной учебным программам. По предмету «География» основная часть учебной программы по разделам действующей и обновленной учебных программам 6-7 и 7-8 классов совпадают. Приводится анализ содержания учебного материала 6-7 и 7-8 классов, который позволит учителю совмещенных классов планировать однотемные уроки по географии.

В обновленной программе тема «Материки и океаны» перенесена в курс Естествознания.

Соответствие учебных целей обновленной программы 7 класса по предмету «География» тематике действующей учебной программы 6 класса

Содержание учебного материала 6 класс	Соотв-е тем	Содержание учебного материала7 класс	Цели обучения
1-четверть 16-часовОбъекты исследования географии			
Что исследует физическая география?	+	Что исследует география	7.1.1.1
Как собираются сведения и Земле?	+	Развитие географической науки	7.1.1.2
Исследование земного шара в период после географических открытий. Организация наблюдения природных	+	Источники географических данных	7.1.1.3

явлений.			
Место Земли в Солнечной системе	+	Географические опыты.	7.1.1.4
Виды изображения поверхности Земли.	+	Степные методы исследования	7.1.1.5
Измерение масштаба, расстояния.	+	Применение графических методов на географии	7.1.1.6
Картография и база географических данных			
План местности, чтение топографической карты, схемы.	+	Применение географичеких картосхем	7.2.1.1
Изображение в плане элементов поверхности земли.	+	Географическая номенклатура	7.2.1.2
Понятие об азимуте, ориентация на местности и по плану.	-	Организация географических данных	7.2.2.1.
Физическая география (литосфера)			
Строение земли, основные понятия	+	Строение и вещественное содержание литосферы	7.3.1.1
Классификация горных пород и минералов	+	Тектоническое строение Земли	7.3.1.2
Движение Земной коры.	+	Тектонические движения литосферы	7.3.1.3
Вулканы, горячие источники, гейзеры.	+	Литосферные катаклизмы	7.3.1.4 7.3.1.5
Материковые равнины, их классификация и исследования	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.6
№3Практическая работа: определение географическое расположение и высоту крупных гор и равнин по карте, определение высоты и географических координат отдельных объектов	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1 7.2.1.2
База географических данных. Литосферные плиты	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1
2-четверть 17 -часов			
Физическая география(атмосфера)			
Атмосфера, ее структура, состав воздуха	+	Атмосфера и ее составляющие	7.3.2.1
Движение Земли по своей оси и вокруг себя. Значение движения Земли	+	Атмосфера и ее составляющие	7.3.2.2
Температура воздуха и суточные изменения температуры	+	Погода и метеорологические элементы	7.3.2.3 7.3.2.4
Годовые изменения и амплитуда колебаний температуры воздуха	+	Погода и метеорологические элементы	7.3.2.5 7.3.2.6
Понятие «Амплитуда колебаний» и значение суточных колебаний в температуре воздуха	+	Неблагоприятные атмосферные явления	7.3.2.7
Погода, климат	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.4 7.1.1.5 7.1.1.6

Практическая работа: обработка и анализ материалов о погоде родного края	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1
Физическая георафия (гидросфера)			
Гидросфера, понятие о циркуляции воды	+	Гидросфераи ее составляющие части	7.3.3.1
Мировой океан и его части	+	Значение водных ресурсов	7.3.3.2
Свойства вод Мирового океана	+	Географическое положение Мирового океана	7.3.3.3 7.3.3.4
Движение океанических вод	+	Свойства вод Мирового океана	7.3.3.5
Материковые воды	+	Движение океанических вод	7.3.3.6
Реки	+	Бедствия, связанные с океанами	7.3.3.7
Озера, подземные воды, ледники	+	Проблемы Мирового океана	7.3.3.8
Исследование и защита океанических водИскусственные водоемы, значение материковых вод и его защита	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.6
Практическая работа: «Описание одного водного объекта»	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1 7.2.1.2
Искусственные водоемы, значение материковых вод и его защита	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1
3-четверть 19-часов Физическая география (биосфера)			
Понятие о биосфере. Границы биосферы	+	Биосфера и его составные части	7.3.4.1
Почва. Виды почвы	+	Почва, его состав и строение	7.3.4.2
Влияние живых организмов на земную кору	+	Виды почвы в Казахстане	7.3.4.3 7.3.4.4
Многообразие живых организмов и географическая ситуация закономерностей их распространения	+	Экологические проблемы почвы	7.3.4.5
Глобус-модель Земли	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.4 7.1.1.5 7.1.1.6
Географические карты, их классификация	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1
Градусная сетка на глобусе и географической карте, географическая широта	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1
Физическая география			

Природный комплекс, географический слой - особенный комплексный слой Земли	+	Формирование природно-регионального комплекса	7.3.5.1
Географические пояса и природные зоны	+	Виды природных районных зон	7.3.5.2
Презентация одной природной зоны на планете	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.5 7.1.1.6
Глобальные изменения в природе Земли	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1
Практическая работа «План подготовки описания природной зоны родного края и творческая характеристика »	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1
Социальная география			
Численность, плотность населения Земли, демографическая политика	+	Языковой потенциал и группы народов мира	7.4.1.1
Расы, равенство рас, народы. Исследования Н.Н.Миклухо-Маклая	+	Религиозный состав народов мира	7.4.1.2
Населенные пункты, их обозначения на карте	+	Историко-культурные районы мира	7.4.1.3
Казахский народ. Нации. Религии	+	Межнациональное и межрелигиозное согласие	7.4.1.4
Государства на Мировой политической карте№7 практическая работа. «По заданным координатам занести государства и их столицы в схематическую карту »	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.6
Казахстан на карте мира	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1
Путешествие по природному комплексу родного края	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1
4-четвертьЭкономическая география (16-часы)			
Атмосферное давление	-	Классификация природных ресурсов	7.5.1.1 7.5.1.2 7.5.1.3
Ветер, основные его виды и причины, водные массы	-	Проблемы, связанные с освоением природных ресурсов	7.5.1.4
Черчение движения ветра, чтение климатической карты	-	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3 7.1.1.6
Водные испарения, облака, атмосферные осадки	-	2.1 Географические карты	7.2.1.1 7.2.1.2
Причины формирования местного климата	-	2.2. База географических данных.	7.2.2.1-
Экономическая география (транспортный комплекс)			
Создание простого плана местности. Основные приемы и действия.	-	Транспортная инфраструктура	7.5.2.1 -
практическая работа. «Подготовка плана местности»	-	Социальная инфраструктура	7.5.2.2

Понятия «географический меридиан», «географическая координата» и определение координаты.	-	Отрасли мирового хозяйствования: сельское хозяйство и промышленность	7.5.3.1
Определение направлений и географических координат	+	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3
			7.1.1.6
Изображение высот и глубин на географической карте	+	2.1 Географические карты	7.2.1.1
			7.2.1.2
Значение планов и карт, знакомство с системами космической навигации.	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1-
Основы страноведения и политической географии			
Виды изображения поверхности Земли.	-	Географическая ситуация стар мира	7.6.1.1
			7.6.1.2
Горы на суше, их классификация	-	Географическое положение стран	7.6.1.3
			7.6.1.4
			7.6.1.5
			7.6.1.6
Измерение масштаба, расстояния.	-	1.1 Исследование и исследователи	7.1.1.3
			7.1.1.6
Путешествие по природному комплексу родного края	-	2.1 Географические карты	7.2.1.1
			7.2.1.2-
Презентация итоговой работы	+	2.2. База географических данных.	7.2.2.1.

По предмету «Физика» в 7-8 классах рекомендуется планирование однотемных уроков по следующим темам: «Физические явления в природе» и «Тепловые явления», «Научные методы исследования природы» и «Температура и способы ее измерения, температурная шкала», «Соотнесение физических величин с их единицами измерения» и «Способы изменения внутренней энергии», «Точность измерений и расчетов» и «Температура и способы ее измерения, температурная шкала», «Строение вещества, молекулярно-кинетическая теория» и «Тепловое движение. Диффузия», «Движение молекул. Диффузия» и «Броуновское движение. Диффузия», «Масса и сила» и «Количество теплоты», «Давление газа» и «Действие газа и пара при расширении», «Работа и мощность» и «Работа электрического тока и мощность», «Механическая энергия. Закон сохранения механической энергии» и «Закон сохранения энергии в механических и тепловых процессах».

Вместе с тем, с целью рационального использования учебного времени, при организации учебного процесса рекомендуется соотнести уроки повторения, зачеты и контрольные работы. Темы, которые не соответствуют по программе 7 и 8 классов: «Механическое движение», «Тепловые машины», «Электростатистическое поле», «Постоянный электрический ток», «Электрический ток в различной среде», «Магнитное поле», «Электромагнитное поле», «Свойства света», «Геометрическая оптика». Для разделов, по которым нет возможности разработать план однотемного урока, рекомендуется применять метод однопредметного совмещения классов с

выбором определенной методики.

При изучении не соответствующих тем, кроме дифференцированного метода обучения, на различных этапах урока можно применять единые педагогические подходы для обоих классов. Это одна из возможностей, решающий задачу организации учебного процесса в совмещенных классах.

Соответствие учебных целей обновленнойпрограммы 7 класса по предмету «Физика» тематике действующей учебной программы 8 класса

Цели обучения	Содержание учебного материала7-го класса	Соотв-е тем	Содержание учебного материала 8-го класса
7.1.1.1	Физические явления в природе.	+	Тепловые явления.
7.1.1.2	Научные методы изучения природы.	+	Внутренняя энергия, способы изменения внутренней энергии.
7.1.2.1.	Международная система единиц.	+	Температура и способы ее измерения, температурные шкалы.
7.1.3.1	Точность измерений и вычислений Запись больших и малых чисел.	+	Количество теплоты, удельная теплоемкость вещества.
7.2.1.1	Механическое движение и его характеристики Система отсчета.	+	Тепловое движение, броуновское движение, диффузия.
7.2.1.2	Относительность механического движения.	+	Тепловое движение, броуновское движение, диффузия.
7.2.2.13 7.2.2.14	Плотность вещества и единицы измерения плотности.	+	Агрегатные состояния вещества.
7.2.2.7	Үйкеліс күші. Техникада үйкеліс әрекетін ескеру	+	Тепловые двигатели. Коэффициент полезного действия теплового двигателя.
7.3.1.4	Давление в жидкостях и газах, закон Паскаля	+	Внутренняя энергия, способы изменения внутренней энергии.
7.3.1.12	Выталкивающая сила.	+	Зависимость температуры кипения от внешнего давления.
7.2.3.1 7.2.3.7 7.2.3.8	Механическая работа Мощность	+	Работа и мощность электрического тока.
7.2.3.5 7.2.3.6	Превращение и сохранение энергии.	+	Закон сохранения и превращения энергии в тепловых процессах.
	Зачет и контрольная работа	+	Зачет, контрольные работы

Содержание ДСП **по учебному предмету«Биология»** для 7 класса уровня основного среднего образования по обновленному содержанию совпадает с некоторыми темами действующей программы по Биологии 8-го класса.

Если учебная программа7 класса (*от 3 апреля 2013 года № 115)* предполагала изучение только раздела «Животные», то целью изучения биологии по обновленному содержанию в 7 классе, является формирование у обучающихся системы знаний о многообразии органического мира, закономерностях и процессах, протекающих в нем, формирование осознанного понимания того, что человек является его неотъемлемой частью.По действующей программе8 класса по предмету «Биология» изучается анатомия и физиология человека, место человека в живой природе, особенности строения и системы органов человеческого организма, обмен веществ, связь организма со средой, экологические взаимосвязи абиогенного, биогенного, антропогенного происхождения.

Совпадают объёмы учебных нагрузок:

- в 7 классе– 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году;
- в 8 классе– 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году.

При изучении в 7 классе по обновленному содержанию раздела «Биосфера и экология» (4 часа) можно отдельные темы совместить с некоторыми темами действующей программы 8 класса из раздела «Введение. Пищеварительная система. Обмен веществ».

При составлении плана урока раздел «Влияние человеческой деятельности на окружающую среду» (4 часа) в 7 классе можно соотнести с разделом «Поведение и психика организма» в некоторых темахи раздел «Клеточная биология» (2 часа) 7 класса с разделом «Общий обзор строения организма человека» 8 класса также по совпадающим темам. В целом при составлении КСП уроков рекомендуется выбирать дифференцированный подход кроме отдельно взятых тем на усмотрение учителя.

В ДСП рекомендуется соотнести разделы учебного материала в 7 классе «Питание живых организмов» (2 часа) с разделом 8 класса «Пищеварительная система» и раздел «Транспорт веществ» с разделом «Пищеварительная система, внутренняя среда организма», где также можно найти отдельные темы для интегрирования на уроке в совмещенных классах.

Педагоги практики рекомендуют совмещение раздела «Дыхание» 7 класса с разделом «Дыхательная система» по действующей программе, раздел «Выделение» (3 часа) с разделом «Выделение» 8 класса. Разделы «Координация и регуляция» (13 часов) по обновленному содержанию с разделами «Опорно-двигательная система», «Индивидуальное развитие организма» действующей программы 8 класса. Отличаютсяметодологические подходы и глубина изучения учебного материала в 7 и 8 классах.

Предложенные варианты образцов ДСП и ССП по Биологии носят рекомендательный характер, преимуществом данных вариантов образца ДСП и ССП является охват всего учебного материала, не исключены темы уроков

предлагаемые для дифференцированного или для отделного изучения. Во 2-й части книги предлагаются образцы ДСП, ССП и КСП по предмету «Биология».

Также представлен анализ содержания учебных материалов обновленной программы 7 класса и действующей учебной программы 8 класса **по предмету «Химия».**

Соответствие целей обучения обновленной программы 7 класса по предмету «Химия» с тематикой действующей учебной программы 8 класса

Цели обучения	Содержание учебного материала 7-го класса	**Соотв-е тем**	Содержание учебного материала 8-го класса
7.1.1.1	Предмет химии. Практическая работа №1 «Правила техники безопасности и знакомство с лабораторным оборудованием» Вводный инструктаж по ТБ.	+	Химия – раздел естествознания, наука о веществах. Практическая работа №1. Правила техники безопасности в химическом кабинете. Приёмы обращения с лабораторным оборудованием Вводный инструктаж по ТБ.
			Химические элементы, их названия, символы.
7.1.1.2	Элемент, смесь и соединение. Лабораторный опыт №1 «Сравнение смесей веществ и их соединений» Первичный инструктаж по ТБ.	+	Чистые вещества и смеси.
7.1.2.1.	Способы разделения смеси. Лабораторный опыт № 2«Очистка загрязненной поваренной соли». Текущий инструктаж ТБ	+	Практическая работа № 2. Очистка загрязнённой поваренной соли. Текущий инструктаж ТБ
7.1.1.3	Физические и химические явления. Лабораторный опыт № 3 «Изучение признаков химических явлений»	+	Физические и химические явления. Демонстрации №2Примеры явлений в окружающем мире (м/м) Лабораторный опыт №1 Физические явления. Химические явления
7.1.2.8* 7.1.2.9 7.1.2.10	Относительная атомная масса	+	Относительная атомная масса. Относительная молекулярная масса.
7.1.2.11*	Валентность. Химические	+	Химическая формула.

7.1.2.12	формулы. Расчет относительной молекулярной массы соединения по формуле		Валентность.
	СОЧ	+	Количество вещества. Молярная масса.Решение расчетных задач - расчет массовой доли химических элементов в сложных веществах, вычисления по химической формуле молярной массы, массы и количества вещества;
	СОР	+	**Контрольная работа №1 по теме «Первоначальные химические понятия».**
7.1.2.1	Атомы и молекулы	+	Атомы и молекулы.
7.1.2.2 7.1.2.3 7.1.2.4	Химические элементы. Простые и сложные вещества	+	Простые и сложные вещества. Демонстрация №3 Образцы простых и сложных веществ (м/м)
7.1.1.5 7.1.1.6	Процесс охлаждения. Лабораторный опыт № 4 «Изучение процесса охлаждения» Процесс нагревания. Лабораторный опыт № 5 «Изучение процесса кипения воды»	+	Оксиды. Названия оксидов. Применение.
7.1.1.4	Агрегатные состояния вещества	+	Закон постоянства состава вещества. Закон сохранения массы веществ
7.1.2.11* 7.1.2.12	Расчет относительной молекулярной массы соединения по формуле	+	Водород – химический элемент и простое вещество.
7.3.1.1 7.3.1.2 7.3.1.3	Воздух. Состав воздуха. Лабораторный опыт № 6 «Горение свечи»	+	Атмосферный воздух – смесь газов. Охрана атмосферного воздуха от загрязнения.
7.3.1.4 7.3.1.5 7.3.1.6 7.3.1.7	Процесс горения. Практическая работа №2/Демонстрация «Сравнение реакций горения серы, фосфора, железа в воздухе и кислороде»	+	Горение и медленное окисление. Оксиды. Тепловой эффект реакции. Демонстрации №6 горение простых веществ в кислороде: железа, серы, фосфора, угля, демонстрация реакций, протекающих с выделением или поглощением теплоты; (м/м)
	СОЧ	+	**Решение задач.** Молярный объем газа. Закон Авогадро. Относительная плотность

			газов.Объемные отношения газов при химических реакциях.
	СОР	+	**Контрольная работа № 2. по теме «Воздух. Кислород. Горение»**
2 полугодие			
7.3.4.1 7.3.4.2	Природные кислоты и щелочи. Индикаторы.	+	Кислоты: состав, номенклатура, классификация, свойства, получение Индикаторы. Реакции нейтрализации. Понятие о кислотных дождях. Лабораторные опыты № 6 Изучение химических свойств кислот на примере ортофосфорной кислоты Демонстрации №7 выделение лимонного сока из лимона и его растворение в воде, испытание раствора лимонного сока индикаторами; (м/м)
7.3.4.3 7.3.4.4	Природные кислоты и щелочи. Индикаторы. Лабораторный опыт № 7 «Изучение кислотности и щелочности среды растворов». Лабораторный опыт № 8 «Реакция нейтрализации хлороводородной кислоты»	+	Практическая работа №3. «Очистка воды от загрязнений». **Текущий инструктаж по ТБ**
7.2.2.3	Реакции разбавленных кислот с карбонатами. Практическая работа №3 «Взаимодействие карбонатов с разбавленными кислотами. Качественные реакции на углекислый газ»	+	Соли: состав, номенклатура, классификация, свойства, получение. Лабораторные опыты № 8 Изучение химических свойств солей на примере сульфата меди (II), карбоната кальция»;
7.2.1.1	История создания периодической таблицы химических элементов	+	Периодический закон Д.И.Менделеева. Периодическая система химических элементов Д. И. Менделеева в свете теории строения атома. Сведения об открытиях новых химических элементов.
7.2.1.2	Структура периодической таблицы	+	Распространенность химических элементов в живой и неживой природе.
7.1.2.5* 7.1.2.6 7.1.2.7	Состав и строение атома. Изотопы	+	Состав и строение атома. Изотопы

	СОР	+	**Контрольная работа №3 по теме «Вода. Растворы. Периодический закон и ПСХЭ Д.И.Менделеева. Химическая связь».**
7.5.1.1 7.5.1.2	Практическая работа № 4«Определение питательных веществ в составе пищи»	+	Щелочные металлы и галогены: химические элементы и простые вещества. Биологическая роль щелочных металлов, галогенов и их соединений.
7.5.1.3 7.5.1.4	Химические элементы в организме человека.	+	Биологическая роль элементов в организме человека.
7.4.2.1 7.4.2.2 7.4.2.3	Полезные геологические химические соединения. Состав руды	+	Повторение и обобщение темы «Кислоты»
7.4.2.4 7.4.2.5	Полезные ископаемые Казахстана. Экологические аспекты добычи минералов	+	Повторение и обобщение темы «Соли»
	СОЧ	+	**Решение расчетных задач** вычисление по химическим уравнениям массы, количества вещества, объема продуктов или реагентов по известной массе, количеству или объему одного из вступающих в реакцию веществ или получающихся в результате реакции, процессов происходящих в природе, вычисление массы, объема, количества вещества продукта реакции по известной массе раствора и массовой доле растворенного вещества;
	СОР	+	**Контрольная работа №4 по теме «ОВР. Основные классы неорганических веществ».**
ПРИМЕЧАНИЕ*			
7.1.2.8* 7.1.2.9 7.1.2.10	Относительная атомная масса		Эта тема была перемещена в 1четверть, в связи с тем, чтобы сохранить последовательность и целосность изучаемого материала
7.1.2.11* 7.1.2.12	Валентность. Химические формулы. Расчет относительной молекулярной массы соединения по формуле		Эта тема была перемещена в 1четверть, в связи с тем, чтобы сохранить последовательность излагаемого материала
7.1.2.5* 7.1.2.6 7.1.2.7	Состав и строение атома. Изотопы		Эта тема была перемещена во 2четверть, в связи с тем, чтобы сохранить целостность изучаемого материала

Разработка КСП и проведение однотемных уроков требуют значительных усилий от учителя, дальнейшего совершенствования педагогического мастерства. И тут большие резервы скрыты, с одной стороны, в работе над планированием учебного материала, его отбором с учетом исходного уровня общеобразовательной подготовки обучающихся, посильной трудности предлагаемых заданий, с другой стороны в работе над совершенствованием структуры урока, его организационной формы. Логика развертывания учебной деятельности школьников должна определяться в первую очередь главной образовательной целью урока, его «ядром», а не соблюдением формальных требований к последовательности этапов урока.

Преимущества однотемных уроков заключаются в следующем.

5. создаются условия для развития мотивации учения;

6. успешнее формируются умения планировать деятельность, контролировать её ход в процессе взаимопроверки или путем самоконтроля, т. е. умения, которые определяют готовность учащегося к самостоятельной работе.;

7. расширяются рамки речевого общения;

8. развивают чувство коллективизма.

Роль учителя в МКШ - организатор самостоятельной активной познавательной деятельности учащихся, консультант и помощник. Достигнуть этой цели можно через личностно ориентированные технологии. Она предусматривает дифференцированный подход к обучению школьника с учётом уровня его интеллектуального развития и подготовки по данному предмету, его способностей и задатков. Эти технологии вписываются в традиционную систему обучения.

С чего начинать работу в объединённом классе?

Сгруппировать учебный материал, составить тематическое планирование – это только первый этап работы над подготовкой к обучению в объединенном классе. Необходимо выбрать наиболее эффективные формы и методы работы. Принципы работы МКШ предусматривают следующие виды работ:

1. Чередование работы учителя и самостоятельной работы учащихся.

2.Организацию совместной работы учеников объединенных классов в парах и группах, при этом они могут быть составлены из обучающихся как одного, так и разных классов.

3. Использование методов взаимного обучения и контроля.

4.Построение отдельных уроков или их систем на однородном учебном материале.

5. Изменение сложившихся стереотипов общения между учителем и обучающимися как одного, так и разных классов.

6. Поиск внутрипредметных возможностей интегрирования знаний.

В КСП должна быть учтена возможность отработки одинаковых умений учащихся на учебном материале разного уровня. Для разработки уроков в совмещённом классе предлагаются разработанные структуры однотемных

уроков. Учитель имеет возможность варьировать этапы урока, применительно к своему классу.

Структура урока изучения нового материала.

1. Интегрированная часть

Организационно-мотивационный этап

1.1Эмоциональный настрой

1.2Мотивация к уроку

2. Дифференцированная часть

2.1Актуализация опорных знаний

2.2Проверка домашнего задания

3.Изучение новой темы

Интегрированная часть

3.1- организация работы в парах, группе с взаимообучением.

3.2применение стратегий обучения в сотрудничестве

4. Интегрированная часть

4.1Закрепление знаний, умений, навыков.

4.2Работа по опорной схеме

5.Дифференцированная часть

5.1Операционно-исполнительский этап-контроль результатов первичного запоминания

5.2выполнение дифференцированных заданий.

6. Интегрированная часть

6.1 Рефлексионно - оценочный этап.

6.2 Итог урока - самооценка

6.3 Рефлексия.

Структура комбинированного урока.

1. Интегрированная часть.

1.1 Организационно-мотивационный.

Психологический настрой на урок.

Объяснение целей одновременно с сообщением темы.

1.2Мотивация.

2. *Дифференцированная часть*

2.1 Самопроверка домашнего задания с помощью образца

2.2 Актуализация опорных знаний, практических и умственных умений

3. Интегрированная часть

3.1 Совместная деятельность учащихся: тест на соответствие.

4.Интегрированная часть

Изучение новой темы

4.1 Работа в смешанных группах учащихся двух классов. Все учащиеся делятся группы.

Задание для группы №1.

Задание для группы №2 и т.д.

5.*Дифференцированная часть*

5.1 Работа в парах по заучиванию правил

6.Физминутка

7. Операционно исполнительный этап

Учащиеся работают с листом самооценки, учитель заполняет журнал.

8.*Интегрированная часть*

Рефлексионно-оценочный этап.

Пример:

«Оцените свою работу на уроке по критериям. Перед вами карточка с изображением горы. Если вы считаете, что хорошо усвоили на уроке, разобрались во всех заданиях, то нарисуйте себя на вершине горы. Если осталось что-то неясно, то нарисуйте ниже. Передайте мне ваши рисунки».

Структура урока формирования умений и навыков.

Интегрированная часть

1. Организационно-мотивационный этап.
2. Постановка цели урока

Дифференцированная часть

Операционно-исполнительский этап

1. Повторение сформированных умений и навыков
2. Проведение проверочных упражнений
3. Показ образца формирования умений, вызвавших затруднения у учащихся.

3.Интегрированная часть

1. Обучение в сотрудничестве с применением стратегии.
2. Проверочная работа
4. Интегрированная часть

Рефлексионно - оценочный этап.

Итог урока: «Чему научились?»

Домашнее задание.

Разновозрастное занятие выводит учителя на новый уровень планирования и проведения уроков. Учителю приходится пересматривать не только поурочное планирование, но и само проведение урока. Ведь, чтобы организовать на таком занятии совместную деятельность, необходимо подбирать и новые методы проведения урока. Например, проверяют домашнее задание, объясняют новый материал – старшие ученики или ученики-консультанты; работа в смешанных парах (старшеклассник – младшеклассник), где старший проверяет, подсказывает, при этом, обучаясь сам.

Разновозрастные уроки позволяют школьникам овладеть различными социальными ролями: взрослого, ответственного за младшего, учителя, организующего работу в группе. На таких уроках развиваются коммуникативные умения. Дети приучаются к самоконтролю, умению самостоятельно «добывать» знания, обобщать их, делать выводы и видеть главное. Имеющиеся различия в статусе старших и младших в разновозрастной группе – это своеобразная «тренировка взрослой жизни».

Обучая младшего, ученик не только передаёт информацию. В процессе коммуникации он актуализирует имеющиеся знания, осмысливает их по-новому. В данном смысле взаимообучение можно рассматривать как обучение другого и самого себя.

Таким образом, мониторинговое исследование показало острую необходимость разработки рекомендаций в помощь учителям сельских школ по организации учебно-воспитательного процесса: количество МКШ и совмещенных классов остается значительным, нехватка учителей и слабая материально-техническая база создают проблемы в обеспечении качества знаний учащихся, внедрение обновленных программ сталкивается с неподготовленностью сельских педагогов. Проблема осложняется необходимостью в 2017-2018 учебном году сомещать классы, обучающиеся по обновленной и действующей программам.

В настоящей главе приводятся методические рекомендации для учителей МКШ по составлению ДСП, ССП И КСП для совмещенныхклассов, которые будут обучаться по обновленной и действующей программам. Алгоритм совмещения поэтапный, состоит из сопоставления и потемного совмещения программ с учетом календарного планирования. В случае несовпадания тем уроки следует проводить дифференцированно, с использованием современных интерактивных технологий. Следует отметить, что наши разработки носят рекомендательный характер, учитель вправе принимать решения о возможности или невозможности совмещать определенную тему, использовать предложенные образцы планов как опорные планы, вносить свои изменения, руководствуясь индивидуальными особенностями учащихся и совмещаемых классов, возрастным диапазоном учащихся, задачами, которые ставит перед собой педагог, наличием ресурсов и т.д.

Содержание

Введение.....93
1. Международный и отечественный опыт организации образовательного процесса в совмещенных классах МКШ.....95
2. Адаптация действующих учебных программ и программ обновленного содержания образования для совмещенных классов МКШ на уровне начальной, основной средней школы.....113

Қолданыстағы және жаңартылған бағдарламалар бойынша ШЖМ біріктірілген сыныптарында білім алушыларға оқу процесін ұйымдастыру механизмі

Механизм организации учебного процесса обучающихся в совмещенных классах МКШ по действующей и обновленной программам обучения

Басуға 25.07.2017 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 11,5

Подписано в печать 25.07.2017 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 11,5

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Мәңгілік Ел 4, «Алтын Орда» БО, 15-қабат

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина
010000, г. Астана, ул. Мәңгілік Ел 4, БЦ «Алтын Орда», 15 этаж